



МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

20 ᠒᠒ он ᠐᠑
сарын ᠒᠑ өдөр

Дугаар 3᠑-1/1᠒᠐

Улаанбаатар
хот

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА ГОМБОЖАВЫН ЗАНДАНШАТАР ТАНАА

Хуулийн төсөл өргөн
мэдүүлэх тухай

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төсөл болон дагалдах бусад хууль тогтоомжийн төслүүдийг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлж байна.

Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдаанаар хэлэлцүүлж өгөхийг хүсье.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд



Л.ОЮУН-ЭРДЭНЭ

000224000931



МОНГОЛ УЛС
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

2024 он 09 дугаар
сарын 29-ны өдөр

Дугаар ХТ/2025

Улаанбаатар-12
Утас: 260817
Факс: 976-11-310011

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ЕРӨНХИЙ НАРИЙН БИЧГИЙН
ДАРГА Л.ӨЛЗИЙСАЙХАН ТАНАА

Хуулийн төсөл өргөн мэдүүлэх
хугацааг товлох тухай

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төсөл болон дагалдах бусад хууль тогтоомжийн төслүүдийг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр тогтсон тул холбогдох материалыг хүргүүлж байна.

Хянан үзэж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх хугацааг товлож өгөхийг хүсье.

Хавсралт хуудастай.

Монгол Улсын сайд,
Засгийн газрын Хэрэг
эрхлэх газрын дарга



Д.АМАРБАЯСГАЛАН

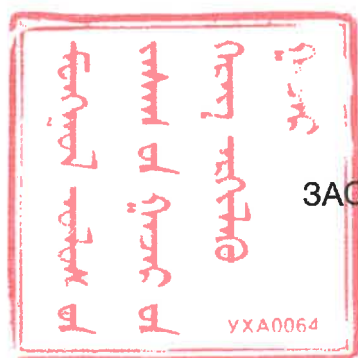
000225012135

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛЭЭС

Монгол Улсын Засгийн газрын 2022 оны 9 дүгээр сарын 28-ны өдрийн хуралдааны 47 дугаар тэмдэглэлд:

“Ү.ХЭЛЭЛЦСЭН нь: Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төсөл болон дагалдах бусад хууль тогтоомжийн төслүүд

ШИЙДВЭРЛЭСЭН нь: Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төсөл болон дагалдах бусад хууль тогтоомжийн төслүүдийг хэлэлцээд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр тогтов.” гэжээ.



ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР



САНГИЙН САЙД Б.ЖАВХЛАН ТАНАА

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЭДИЙН ЗАСАГ, ХӨГЖЛИЙН САЙД**

Засгийн газрын II байр, Нэгдсэн үндэстний гудамж 5/1,
Чингэлтэй дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15160
Утас/Факс: (976-51) 26 33 33,
Цахим шуудан: info@med.gov.mn

2022. 09. 29 № 01/1088
танай _____-ны № _____-т

Зөвшөөрөл олгох тухай

Танаас ирүүлсэн Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай болон дагалдах бусад хууль тогтоомжийн төслүүдтэй танилцлаа.

Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргын 2021 оны 42 дугаар тушаалаар баталсан "Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг боловсруулах аргачлал"-д үндэслэсэн үнэлгээний дагуу Монгол Улсын 2023 оны төсвийн төсөл нь Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл, Улсын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөнд нийцсэн тул Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.4.3 дахь заалтын дагуу зөвшөөрлийг үүгээр олгож байна.



Ч.ХҮРЭЛБААТАР



МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН САЙД

Засгийн газрын V байр, Б.Ширэндэвийн гудамж 8/4,
Чингэлтэй дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15160

Утас/Факс: (976-51) 26 75 33,

Цахим шуудан: info@mojha.gov.mn,

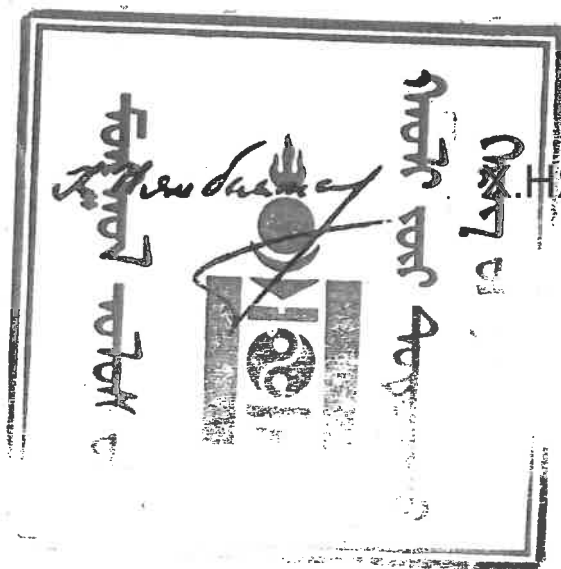
Цахим хуудас: www.mojha.gov.mn

2022.09.28 № 1 / 4924

танай 2022.09.28-ны № 1 / 6604 -т

САНГИЙН САЙД Б.ЖАВХЛАН ТАНАА

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.8 дахь хэсэгт заасны дагуу Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төсөл болон дагалдах бусад хууль тогтоомжийн төслүүдийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх нь зүйтэй гэж үзэв.



С.Н.НЯМБААТАР

151604580

A5 Файл.2022



МОНГОЛ УЛСЫН САНГИЙН САЙД

15160 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг,
С.Данзангийн гудамж 5/1, Засгийн газрын II байр,
Утас/факс: (976-51) 26 74 68, И-мэйл: info@mof.gov.mn
Вэбсайт: www.mof.gov.mn

2022.09.28 № **01 / 6623**

танай _____-ны № _____-т

Зөвшөөрөл олгох тухай

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төсөл болон дагалдах бусад хууль тогтоомжийн төслүүдийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.7-д заасны дагуу Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг зөвшөөрөв.

Хүндэтгэсэн,

 Б.ЖАВХЛАН

9762005150

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР



**МОНГОЛ УЛСЫН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН
БАРИМТ БИЧИГ**

УЛААНБААТАР ХОТ

2022 ОН

МОНГОЛ УЛСЫН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙГ УЛСЫН ИХ ХУРАЛД ӨРГӨН МЭДҮҮЛЭХ БАРИМТ БИЧГИЙН ТОВЬЁГ

1.МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ МЭДЭГДЭЛ, 2024-2025 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨӨЛЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

1.1. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлал

1.2. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл

1.3. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн танилцуулга

2.МОНГОЛ УЛСЫН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

2.1. Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлал

2.2. Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төсөл

2.3. Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төслийн хавсралт

2.3.1. Төсвийн ерөнхийлөн захирагч бүрийн 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн талаарх чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт

2.3.2. Монгол Улсын төсвийн хөрөнгөөр 2023 онд санхүүжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээ, барилга байгууламжийн жагсаалт

2.3.3. Монгол Улсын төсвийн хөрөнгөөр 2023 онд санхүүжүүлэх “барих-шилжүүлэх” концессын төрлөөр хэрэгжүүлсэн хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээ, барилга байгууламжийн эргэн төлөлтийн жагсаалт

2.3.4. Олон улсын байгууллагын төсөл, хөтөлбөрөөс 2023 онд сумын Орон нутгийн хөгжлийн санд олгох урамшуулал

2.4. Монгол улсын 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төслийн танилцуулга

2.5. Монгол улсын 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төслийг дагалдан гарах хуулийн төслүүд

3.НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

3.1. Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлал

3.2. Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төсөл

3.3. Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн хуулийн төслийн танилцуулга

4.ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ

4.1.Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төслийн үзэл баримтлал

4.2.Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төсөл

4.3.Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төслийн танилцуулга

5. ТООЦООЛЛЫН ХАВСРАЛТУУД



1. МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН
2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ
МЭДЭГДЭЛ, 2024-2025 ОНЫ ТӨСВИЙН
ТӨСӨӨЛЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН
ТӨСӨЛ, ТАНИЛЦУУЛГА

**БАТЛАВ
САНГИЙН САЙД**

Б.ЖАВХЛАН

**БАТЛАВ
ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД
ХЭРГИЙН САЙД**

Х.НЯМБААТАР

**МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ
МЭДЭГДЭЛ, 2024-2025 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨӨЛЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төслийг боловсруулах үндэслэл, шаардлага

Дэлхий даяар цар тахал намжаагүй, олон улс оронд инфляц зорилтот түвшнээсээ давсан, олон улсын хямралт нөхцөл байдал хэвээр байгаа нь 2023 оны дэлхийн эдийн засгийн төлөвт сөргөөр нөлөөлж байна.

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төслийн хүрээнд коронавируст халдвар /КОВИД-19/-ын цар тахлын дараах улс орны эдийн засаг эрчимтэй сэргэж байгаагаас үүдсэн үнийн өсөлтийг зорилтод түвшинд барих, боомтын сэргэлтийг эрчимжүүлэн экспортоос орох төсвийн орлогыг нэмэгдүүлэх, хөрөнгө оруулалтыг үр өгөөжтэй төсөл хөтөлбөрт чиглүүлэх, эдийн засаг, дэд бүтэц болон төрийн бүтээмжийг сайжруулахад чиглэсэн “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ийг хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

Иймд “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-д чиглэсэн төсвийн бодлогыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд заасан эдийн засгийн үзүүлэлтүүдэд өөрчлөлт оруулах шаардлага үүсэж байна.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн үзүүлэлтийг хүснэгтээр батлах тухай нэг зүйлтэй байна.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Хуулийн төсөл батлагдсанаар Төсвийн хүрээний мэдэгдэл дэх эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүдийг шинэчлэн тооцож, “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг дэмжих төсвийн бодлогыг хэрэгжүүлэх боломж бүрдэнэ.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг

хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн талаар

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай, Төсвийн тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулна.

--- оОо ---

МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ МЭДЭГДЭЛ, 2024-2025 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨӨЛЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны 5 дугаар сарын 27-ны өдрийн хуралдаанаар Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийг баталсан.

Коронавируст цар тахлын халдвар бүрэн дарагдаагүй байгаатай зэрэгцээд 2022 оны 2 дугаар сарын 24-нд ОХУ-Украины нөхцөл байдал хурцдаж эхэлсэн нь дэлхий дахинд хүнс, эрчим хүчний үнийг огцом өсгөж, нийлүүлэлтийн сүлжээний тасалдлыг бий болгосноор сүүлийн 40 жил байгаагүйгээр инфляцыг хөөрөгдөж, эдийн засгийг саарууллаа.

Америк, Их Британи зэрэг хөгжингүй орнууд инфляцыг бууруулахад нэн тэргүүнд анхааран мөнгөний бодлогыг эрс хатууруулахын зэрэгцээ төсвийн бодлогыг чангаруулж байгаа нь хөгжиж буй орнуудын хувьд хөрөнгийн гадагшлах урсгалыг ихэсгэж, өрийн болон ханшийн дарамтыг эрс нэмэгдүүлж байгааг олон улсын байгууллагууд онцолж байна.

Дээрх шалтгаанаас үүдэн манай улсын инфляц 2022 оны эхний 8 сард 14.4 хувьд хүрч, төлбөрийн тэнцлийн алдагдал нэмэгдэж 1.3 тэрбум ам.долларт хүрсэн нь Засгийн газраас төлбөрийн тэнцлийн алдагдлыг бууруулах, гадаад валютын нөөцийг хамгаалахад чиглэсэн мөнгөний хатуу бодлого болон төсвийн хэмнэлтийн бодлогыг зайлшгүй хэрэгжүүлэх шаардлагыг бий болгож байна.

Иймд дээр дурдсан нөхцөл байдал, үндэслэл шаардлагын дагуу ирэх 2023 онд төрийн хэмнэлтийг хэрэгжүүлж, “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг дэмжих, импортын дарамтыг сааруулах, нөөцийн оновчтой хуваарилалтаар дамжуулан макро эдийн засгийг тогтворжуулах төсвийн бодлогыг хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүдийг Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан төсвийн тусгай шаардлагад нийцүүлэн боловсрууллаа.

--- оОо ---

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2022 оны ... дугаар сарын ... -ны өдөр

**МОНГОЛ УЛСЫН НЭГДСЭН ТӨСВИЙН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ХҮРЭЭНИЙ
МЭДЭГДЭЛ, 2024-2025 ОНЫ ТӨСВИЙН ТӨСӨӨЛЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

“1 дүгээр зүйл.Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2023 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2024-2025 оны төсвийн төсөөллийн үзүүлэлтийг доор дурдсанаар баталсугай:

Эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт		Төсвийн хүрээний мэдэгдэл	Төсвийн төсөөлөл	
		2023 он	2024 он	2025 он
1	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний бодит өсөлтийн хэмжээ /хувь/	5.0	5.1	6.1
2	Хэрэглээний үнийн өсөлтийн түвшин	8.0	6.0	6.0
3	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	18,921.9	20,797.4	21,859.9
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	34.7	36.3	34.5
4	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээ /тэрбум төгрөг/	20,475.3	22,401.7	23,128.8
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	37.6	39.1	36.5
5	Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хэмжээ /тэрбум төгрөг/	2,561.8	1,926.4	727.1
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	4.7	3.4	1.1
6	Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл /тэрбум төгрөг/	-1,553.4	-1,604.4	-1,269.0
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	-2.8	-2.8	-2.0
7	Нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	5,347.3	5,850.4	6,040.3
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	9.8	10.2	9.5
8	Засгийн газрын өрийн нийт хэмжээ, өнөөгийн үнэ цэнээр /тэрбум төгрөг/	35,434.5	34,379.2	38,068.7
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	65.0	60.0	60.0

9	Нийгмийн халамжийн тухай хуульд заасны дагуу төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын нийт хэмжээ /тэрбум төгрөг/	1,999.0	2,115.6	2,135.3
	-Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь	3.7	3.7	3.4

Гарын үсэг



2. МОНГОЛ УЛСЫН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСӨЛ, ТАНИЛЦУУЛГА

**БАТЛАВ
САНГИЙН САЙД**

Б.ЖАВХЛАН

**БАТЛАВ
ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД
ХЭРГИЙН САЙД**

Х.НЯМБААТАР

МОНГОЛ УЛСЫН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

1.1.Хууль зүйн үндэслэл

Төсвийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1.3 дахь заалтад “Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд нийцсэн улсын эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, жилийн төсвийн төсөл, төсвийн тодотголын төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх” гэж, мөн хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.4.8 дахь заалтад “Улсын Их Хурал жилийн төсвийн төслийг хэлэлцэн жил бүрийн 11 дүгээр сарын 15-ны дотор батлах” гэж тус тус заасан нь Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хуулийн төслийг боловсруулах хууль зүйн үндэслэл болж байна.

1.2.Практик шаардлага

Монгол Улс Коронавируст халдвар /КОВИД-19/-ын цар тахлын дараах үеийн эдийн засгийг идэвхжүүлэх, гадаад хүчин зүйлсээс шалтгаалсан бараа, үйлчилгээний үнийн өсөлтөөс сэргийлэх зорилгоор “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг дэмжих төсвийн бодлого хэрэгжүүлж, энэ хүрээнд дараах асуудлуудыг авч үзэх шаардлагатай байна. Тухайлбал,

1/Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх хүрээнд:

а.Төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагааны зардлыг боломжит түвшинд хүртэл бууруулах;

б.Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулиар хориглосон үйл ажиллагаа, зардалд тавих хяналтыг сайжруулах замаар төрийн бүх шатны байгууллага, нийтийн алба, тэдгээрийн үйл ажиллагаанд санхүүгийн сахилга батыг мөрдүүлэх;

в.Төсвийн хөрөнгө оруулалтын үр өгөөжийг сайжруулах, өмнөх жилүүдэд эхлүүлсэн төсөл арга хэмжээг хугацаанд нь дуусгах;

г.Төрөөс хэрэгжүүлж байгаа мэргэжлийн хяналтын үйл ажиллагааг оновчтой, үр дүнтэй, үр ашигтай байдлаар өөрчлөн зохион байгуулж, Засгийн газрын дотоод хяналтын тогтолцоог бэхжүүлэх;

2/Эрүүл мэнд, боловсролын салбарт эхлүүлсэн төрийн үйлчилгээний чанар, гүйцэтгэл, хүрэх үр дүнд чиглэсэн төсвийн санхүүжилтийн тогтолцооны шинэчлэлийг эрчимжүүлж, уг шинэчлэлийг бусад салбарт нэвтрүүлэх. Энэ хүрээнд төрийн албаны цалин хөлсний тогтолцоог бүтээмжтэй нь уялдуулж шинэчлэх;

3/Өрийн удирдлагын стратегийг оновчтой хэрэгжүүлэх, халамжаас хөдөлмөрт шилжих бодлогын хүрээнд нийгмийн хамгааллыг зорилтот бүлгүүдэд чиглүүлэх зэргээр төсвийн тэнцлийг сайжруулах;

4/Хот хөдөөгийн хөгжлийн тэнцвэрт байдлыг хангаж төвлөрлийг сааруулах, авто замын түгжрэлийг бууруулах, орон нутагт хөрөнгө оруулалт, ажлын байр, бизнес эрхлэлтийн таатай орчныг бүрдүүлэхэд чиглэсэн татварын бодлого хэрэгжүүлэх;

5/Төрийн цахим шилжилтийг эрчимжүүлж иргэдэд төрийн үйлчилгээг шуурхай, хүртээмжтэй хүргэх;

Хоёр.Хуулийн төслийн ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төсөлд 2023 оны төсвийн жилд төвлөрүүлэх нийт орлого, зарцуулах хэмжээ, хөрөнгө ба өрийн удирдлага, улс болон орон нутгийн төсөв хоорондын татаас, шилжүүлэг болон бусад зохицуулалттай холбогдсон харилцааг тусгасан 4 бүлэг, 23 зүйл, 4 хавсралттай байх бөгөөд доор дурдсан агуулгатай байна. Үүнд:

Нэгдүгээр бүлэгт хуулийн нийтлэг үндэслэл, хуулийн зорилт, Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хууль тогтоомжийн тухай;

Хоёрдугаар бүлэгт Монгол Улсын 2023 оны төсвийн орлого, зарлага болон хөрөнгө, өрийн удирдлага, Монгол Улсын төсөвт 2023 оны төсвийн жилд ерөнхийлөн захирагч, түүний харьяа болон бусад байгууллагын төвлөрүүлэх орлогын хэмжээ, төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын Монгол Улсын төсөвт 2023 онд эргэн төлөх төлбөр, 2023 оны төсвийн жилд төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын зарцуулах төсөв, 2023 оны төсвийн жилд төсвийн ерөнхийлөн захирагчид эргэн төлөгдөх нөхцөлтэйгөөр олгох санхүүжилт, улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээ, барилга байгууламжийн зардлын хэмжээ, Монгол Улсын төсвийн хөрөнгөөр 2023 оны төсвийн жилд санхүүжүүлэх "Барих-Шилжүүлэх" концессын төрлөөр бүрэн хэрэгжиж дууссан төсөлд олгох эргэн төлөлтийн дүн, Төсвийн тогтворжуулалтын санд 2023 оны төсвийн жилд хуримтлуулах хөрөнгийн хэмжээ, Ирээдүйн өв санд 2023 оны төсвийн жилд хуримтлуулах хөрөнгийн хэмжээ, 2023 оны төсвийн жилд төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэх Засгийн газрын хийх гадаад, дотоод зээллэгийн дээд хэмжээ, Засгийн газрын авч ашиглах гадаад төслийн зээлийн дээд хэмжээ, 2023 оны төсвийн жилд эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй гаргасан зээллэг болон өрийн зохицуулалтын арга

хэмжээнээс бусад 2023 оны төсвийн жилд төлөх Засгийн газрын өрийн үндсэн төлбөрийн хэмжээ, Засгийн газрын гаргах өрийн баталгааны дээд хэмжээ, Засгийн газраас Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Өрийн удирдлагын тухай хууль, “Засгийн газрын өрийн удирдлагын 2023-2025 оны стратегийн баримт бичиг”-т нийцүүлэн хэрэгжүүлэх өрийн зохицуулалтын үйл ажиллагаа талаар;

Гуравдугаар бүлэгт: Орон нутгийн төсөвт улсын төсвөөс олгох санхүүгийн дэмжлэг, орон нутгийн төсвөөс төвлөрүүлэх орлого, орон нутгийн хөгжлийн санд орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн сан болон улсын төсвөөс олгох орлогын шилжүүлгийн талаар;

Дөрөвдүгээр бүлэгт Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн талаарх чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт, улсын төсвийн хөрөнгөөр 2023 онд санхүүжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээ, барилга байгууламжийн жагсаалт, Монгол Улсын төсвийн хөрөнгөөр 2023 онд санхүүжүүлэх "Барих-Шилжүүлэх" концессын төрлөөр хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээ, барилга байгууламжийн эргэн төлөлтийн жагсаалт, мөн олон улсын байгууллагын төсөл, хөтөлбөрөөс сумын Орон нутгийн хөгжлийн санд 2023 онд олгох урамшуулал хүлээн авах аймаг, сумдын жагсаалтыг тус тус хавсралтаар батлах болон хуулийг дагаж мөрдөх хугацааг тус тус тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Хуулийн төсөл батлагдсанаар төсвийн зарлага буурч, хөрөнгө оруулалтын үр өгөөж нэмэгдэхээс гадна төсвийн алдагдлыг үе шаттай бууруулах боломж бүрдэнэ. Монгол улсын эдийн засгийг идэвхжүүлэх, гадаад хүчин зүйлсээс шалтгаалсан бараа, үйлчилгээний үнийн өсөлтөөс сэргийлэх зорилгоор “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг дэмжих төсвийн бодлого хэрэгжүүлэх эрх зүйн орчин бүрдэнэ.

Мөн Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, Монгол Улсын хөгжлийн 2023 оны төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг хангах эрх зүйн орчин бүрдэнэ.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хууль тогтоомжийн төслийн талаар

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Төсвийн тухай хууль болон холбогдох бусад хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулна. Хуулийн төсөлтэй холбогдуулан

Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай, Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай, Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай, Гаалийн албан татварыг хөнгөлөх тухай, Нийгмийн халамжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын Засгийн газрын бүрэлдэхүүний тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Гүйцэтгэх засаглал дахь хяналтын тухай, Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Агаарын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Усны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хог хаягдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Ховордсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийн гадаад худалдааг зохицуулах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Газрын тосны бүтээгдэхүүний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Геодези, зураг зүйн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Барилгын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Орон сууцны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хот байгуулалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрчим хүчний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Авто замын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Автотээврийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Усан замын тээврийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Төмөр замын тээврийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хэмжил зүйн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Харилцаа холбооны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хүнсний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Баяжуулсан хүнсний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Органик хүнсний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нялх,

балчир хүүхдийн хүнсний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хувиргасан амьд организмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Тамхины хяналтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Согтууруулах ундааны эргэлтэд хяналт тавих, архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Малын генетик нөөцийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Мал хулгайлах гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Ургамал хамгааллын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Таримал ургамлын үр, сортын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Улсын нөөцийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Дархлаажуулалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Донорын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Согтууруулах ундаа хэтрүүлэн хэрэглэсэн этгээдийг албадан эрүүлжүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл ахуйн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Ерөнхий боловсролын сургуулийн хоол үйлдвэрлэл, үйлчилгээний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Боловсролын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хөдөлмөрийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хүн худалдаалахтай тэмцэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн халамжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хүүхэд харах үйлчилгээний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Соёлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Кино урлагийг дэмжих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Музейн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Аялал жуулчлалын тухай хуулийн зарим хэсэг хүчингүй болсонд тооцох тухай, Гаалийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Өрсөлдөөний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай, Биеийн тамир, спортын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Онцгой албан татварын тэмдгийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай, Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Чөлөөт бүсийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Цөмийн

энергийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Зар сурталчилгааны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Зөрчлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, Засгийн газрын үнэт цаас гаргах эрх олгох тухай, Засгийн газрын өрийн баталгаа гаргах зөвшөөрөл олгох тухай, Тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай, Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай, Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг тус тус боловсруулав.

--- оОо ---

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР



**МОНГОЛ УЛСЫН 2023 ОНЫ
ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛИЙН
ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА**

УЛААНБААТАР ХОТ

2022 ОН

АГУУЛГА

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: Монгол Улсын 2023 оны төсвийн төслийн макро эдийн засгийн танилцуулга

БҮЛЭГ 1. МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТАНИЛЦУУЛГА.....	- 6 -
ОРШИЛ	- 6 -
1.1 Макро эдийн засгийн өнөөгийн нөхцөл байдал, хүлээгдэж буй гүйцэтгэл.....	- 7 -
1.1.1 Макро эдийн засгийн өнөөгийн нөхцөл байдал	- 7 -
1.1.2 Макро эдийн засгийн 2022 оны хүлээгдэж буй гүйцэтгэл	- 12 -
1.2 Макро эдийн засгийн 2023 оны чиг хандлага, төсөөлөл	- 13 -
1.2.1 Дэлхийн эдийн засгийн нөхцөл байдал.....	- 13 -
1.2.2 Макро эдийн засгийн 2023 оны төсөөлөл	- 16 -
1.3 Засгийн газраас 2023 онд баримтлах бодлого, тэргүүлэх чиглэл	- 18 -
1.4 Макро эдийн засгийн төсөөлөлд учирч болзошгүй эрсдэлийн тойм	- 22 -

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ:

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн төслийн танилцуулга

НЭГ. МОНГОЛ УЛСЫН 2022 ОНЫ НЭГДСЭН ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ.....	- 26 -
1.1 Монгол Улсын 2022 оны 8 дугаар сарын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл	- 26 -
1.1.1 Нийт орлого ба тусламжийн дүнгийн гүйцэтгэл.....	- 26 -
1.1.2 Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын гүйцэтгэл.....	- 26 -
ХОЁР. ТӨСВИЙН БОДЛОГО.....	- 28 -
2.1 Ковид-19 цар тахлын үеийн төсвийн бодлого.....	- 28 -
2.2 Геополитикийн хямралын үеийн төсвийн бодлого.....	- 29 -
2.3 Монгол Улсын 2023 оны төсвийн бодлого.....	- 30 -
ГУРАВ. ТӨСВИЙН ОРЛОГО	- 32 -
3.1 Төсвийн орлогын чиглэлээр баримтлах бодлого	- 32 -
3.2 Татварын чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх бодлого	- 33 -
3.3 Монгол Улсын 2023 оны нэгдсэн төсвийн нийт орлого.....	- 37 -
3.4 Төсвийн тогтворжуулалтын сангийн орлого.....	- 38 -
3.5 Уул уурхайн салбарын орлого	- 38 -
3.6 Татварын орлого	- 39 -
3.6.1 Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар	- 39 -
3.6.2 Хувь хүний орлогын албан татвар.....	- 40 -
3.6.3 Дотоодын барааны нэмэгдсэн өртгийн албан татвар.....	- 40 -
3.6.4 Автобензин, дизелийн түлшний онцгой албан татвар.....	- 41 -
3.6.5 Суудлын автомашины онцгой албан татвар	- 42 -
3.6.6 Согтууруулах ундаа, тамхины онцгой албан татвар.....	- 42 -
3.6.7 Импортын гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татварын орлого	- 42 -

3.6.8	Ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр	- 43 -
3.6.9	Агаарын бохирдлын төлбөр	- 43 -
3.6.10	Хөрөнгийн албан татвар	- 43 -
3.6.11	Газрын төлбөрийн орлого	- 44 -
3.6.12	Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрлийн төлбөр	- 44 -
3.7	Татварын бус орлого	- 44 -
3.7.1	Газрын тосны орлого	- 44 -
3.7.2	Навигацийн орлого	- 44 -
3.7.3	Хувьцааны ногдол ашиг	- 45 -
3.8	Татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт	- 45 -
3.9	Төсвийн орлогын гүйцэтгэлд учирч болзошгүй эрсдэл	- 45 -
	ДӨРӨВ. УРСГАЛ ЗАРДАЛ	- 47 -
4.1	Монгол Улсын 2023 онд баримтлах урсгал зардлын зарчим	- 47 -
4.2	Монгол Улсын 2023 оны нэгдсэн төсвийн урсгал зардлын тойм	- 47 -
4.3	Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль	- 48 -
4.4	Төсвийн шинэчлэлийн бодлого	- 49 -
4.5	Шинэ сэргэлтийн бодлого	- 52 -
4.6	Бусад бодлогын арга хэмжээ	- 53 -
4.7	Засгийн газрын тусгай сангууд	- 55 -
	ТАВ. ТӨСВИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ	- 59 -
5.1	Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын гүйцэтгэл	- 59 -
5.2	Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 он	60
	ЗУРГАА. ГАДААД ЗЭЭЛ, ТУСЛАМЖ	- 65 -
6.1	Төслүүдийг санхүүжүүлэхэд баримтлах зарчим	- 65 -
6.2	Гадаад зээл, тусламжийн ашиглалтын мэдээлэл	- 66 -
	ДОЛОО. ОРОН НУТГИЙН ТӨСӨВ	- 68 -
7.1	Орон нутгийн төсөв	- 68 -
7.2	Орон нутгийн хөгжлийн сан	- 68 -
	НАЙМ. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨР	- 70 -
8.1	Улсын нийт гадаад өр	- 70 -
8.2	Засгийн газрын өр	- 71 -
8.2.1	Засгийн газрын өрийн тусгай шаардлага	- 71 -
8.2.2	Засгийн газрын гадаад зээл	- 72 -
8.2.3	Засгийн газрын гадаад үнэт цаас	- 75 -
8.2.4	Засгийн газрын дотоод өр	- 77 -
8.3	Засгийн газрын өрийн баталгаа	- 79 -
8.3.1	МИАТ ТӨХК-д гаргасан Засгийн газрын баталгаа	- 79 -
8.3.2	Монгол Улсын Хөгжлийн банкинд гаргасан Засгийн газрын баталгаа	- 80 -
8.3.3	“Эрдэнэс монгол” ХХК-д гаргасан Засгийн газрын баталгаа	- 80 -
8.3.4	АИ-92 автобензинийг импортоор авахад гаргасан Засгийн газрын баталгаа	- 80 -

8.4 Засгийн газрын 2023-2025 оны өрийн удирдлагын стратегийн баримт бичиг.....	81 -
8.5 Засгийн газрын гадаад зээлийн хөрөнгийг дамжуулан зээлдүүлсэн зээл.....	85 -
8.6 Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10 (арван) их наядын цогц төлөвлөгөө .-	85 -
ЕС. 2023 ОНЫ НЭГДСЭН ТӨСВИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД	88 -
9.1 Нэгдсэн төсвийн үзүүлэлтүүд.....	88 -
9.2 Төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэр	88 -
9.3 Төсвийн тусгай шаардлагад нийцсэн төсвийн төлөвлөлт	89 -
АРВАН. ДАГАЛДАХ ХУУЛИУД	91 -



НЭГДҮГЭЭР ХЭСЭГ:

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн
төслийн макро эдийн засгийн
танилцуулга

1. МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

ОРШИЛ

2023 оны төсвийн төслийн макро эдийн засгийн танилцуулгыг Төсвийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлд заасны дагуу макро эдийн засгийн нөхцөл байдал, ирээдүйн чиг хандлага, төсөөлөл болон Засгийн газраас баримтлах бодлого, тэргүүлэх чиглэл, макро эдийн засагт учирч болзошгүй эрсдэл гэсэн агуулга, бүтцээр бэлтгэлээ. Түүнчлэн макро эдийн засгийн өнөөгийн нөхцөл байдлыг Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.3.4 дэх хэсэгт тодорхойлогдсон үндсэн үзүүлэлтүүдийн хүрээнд дүгнэсэн болно.

2022 оны эхний хагас жилд урьдчилсан гүйцэтгэлээр нэрлэсэн ДНБ 23.0 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оноос 15.9 хувиар, 2015 оны зэрэгцүүлэх үнээр тооцсон бодит ДНБ 12.8 их наяд төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 1.9 хувиар тус тус өслөө. Улмаар эдийн засгийн өсөлт 2022 оны эцэст 2.6 хувьд хүрэх төлөвтэй байна. 2023 онд эдийн засаг 5.0 хувиар өсөх төсөөлөлтэй байна. Гадаад секторын тодорхой бус байдал өндөр хэвээр байгаа хэдий ч Засгийн газраас уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспортыг цар тахлын өмнөх буюу 2019 оны түвшинд хүргэх бодлогын арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлснээр уул уурхайн салбар 2023 онд 14.6 хувиар өсөж, уул уурхай дагасан тээвэр, худалдаа, үйлчилгээний салбарууд, цэвэр татварыг дэмжиж, улмаар өсөлтийн дийлэнх хэсгийг бүрдүүлнэ.

Жилийн инфляцын түвшин 2022 оны 8 дугаар сарын байдлаар улсын хэмжээнд 14.4 хувь хүрч, оны эцэст 12 хувь орчимд байх төлөвтэй байна. 2023 онд Засгийн газар, төв банкнаас макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах төсөв, мөнгөний хатуу бодлого хэрэгжүүлснээр инфляц дунд хугацааны зорилтот түвшин болох 8 хувь орчимд хүрэх төсөөлөлтэй байна.

Экспорт өмнөх оны мөн үеэс 37.8 хувиар өсөж 7.8 тэрбум ам.долларт хүрсэн байна. 2022 оны эцэст экспортын хэмжээ 10.7 орчим тэрбум ам.долларт хүрэхээр хүлээгдэж байна. 2023 онд экспорт 11.4 тэрбум ам.доллар, импорт 9.0 тэрбум ам.долларт хүрч, гадаад худалдаа 2.4 тэрбум ам.долларын ашигтай гарах төсөөлөлтэй байна. Засгийн газраас экспортын биет хэмжээг цар тахлын өмнөх түвшинд хүргэх, олборлолт тээвэрлэлтийн үр ашгийг нэмэгдүүлж борлуулалтыг ил тод биржийн тогтолцоонд шилжүүлэх замаар экспортын орлогыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлнэ.

*Эдийн засгийн өсөлт
2022 оны эцэст 2.6
хувьд хүрэх төлөвтэй
байгаа бол 2023 онд
5.0 хувиар өсөх
төсөөлөлтэй байна.*

1.1 Макро эдийн засгийн өнөөгийн нөхцөл байдал, хүлээгдэж буй гүйцэтгэл¹

1.1.1 Макро эдийн засгийн өнөөгийн нөхцөл байдал

Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн:

Нэрлэсэн ДНБ 2022 оны эхний хагас жилийн урьдчилсан гүйцэтгэлээр 23.0 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оноос 15.9 хувиар, 2015 оны зэрэгцүүлэх үнээр тооцсон бодит ДНБ 12.8 их наяд төгрөг болж, өмнөх оноос 1.9 хувиар тус тус өслөө².

2022 оны эхний хагас жилийн эдийн засгийн бодит өсөлтийг салбараар авч үзвэл, хөдөө аж ахуйн салбар 11.3 хувиар, бөөний болон жижиглэн худалдааны салбар 12.2 хувиар, үйлчилгээний салбар 4.6 хувиар тэлсэн нь нийт өсөлтийг дэмжсэн бол уул уурхай салбар 28.8 хувиар, барилгын салбар 8.7 хувиар, тээврийн салбар 22.5 хувиар тус тус буурсан нь нийт өсөлтийг сааруулсан байна.

Хүснэгт 1.1. Эдийн засгийн өсөлт үзүүлж буй салбаруудын хувь нэмэр

Үзүүлэлт	2019	2020	2021	2022 1-6*
Эдийн засгийн өсөлт	5.6	-4.6	1.6	1.9
Хөдөө аж ахуй	0.7	0.8	-0.8	1.8
Үйлдвэрлэл	0.9	-1.3	-0.6	-3.8
Уул уурхай	-0.3	-1.4	0.1	-3.7
Боловсруулах	0.3	0.3	-0.1	-0.1
Цахилгаан	0.1	0	0.2	0.2
Барилга	0.7	-0.1	-0.9	-0.1
Үйлчилгээ	2.9	-3.0	0.7	2.2
Худалдаа	1.2	-1.4	0.6	1.2
Тээвэр	0.5	-0.9	-0.3	-0.7
Бусад	1.3	-0.7	1.1	1.8
Цэвэр татвар	1	-1.1	1.3	1.7

Эх үүсвэр: Үндэсний Статистикийн Хороо

*Урьдчилсан гүйцэтгэл

Өнгөрсөн онд говийн бүсийн аймгуудад хаваржилт хүндэрсний улмаас хөдөө аж ахуйн салбарын гарц огцом буураад байсан бол энэ онд нийт нутгаар хаваржилт хэвийн байсантай холбоотойгоор тус салбарын үйлдвэрлэл сэргэж хэвийн түвшинд хүрсэн байна. Хөдөө аж ахуйн салбарын энэ сэргэлт нь нийт эдийн засгийн өсөлтийн 1.8 нэгж хувийг бүрдүүлсэн. Өөрөөр хэлбэл, эдийн засгийн 2022 оны эхний хагас жилийн

¹ Макро эдийн засгийн өнөөгийн нөхцөл байдлыг Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.3.4 дэх хэсэгт тодорхойлогдсон үндсэн үзүүлэлтүүдийн хүрээнд дүгнэсэн болно.

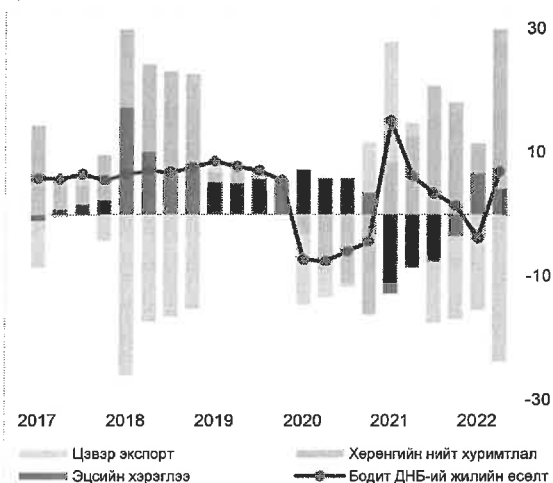
² ҮСХ-ноос ДНБ-ий гүйцэтгэлийг улирал бүр олон нийтэд зарладаг. ДНБ-ийг сар бүр тооцож бодлогын шийдвэрт дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор ҮСХ-ноос туршилтын тооцоо хийж байна. Уг туршилтын тооцоогоор эдийн засаг 2022 оны эхний 8 сарын байдлаар өмнөх оны мөн үеэс 2.6 хувиар өссөн байна. Сүүлийн хоёр сарын хуагцаанд эхний хагас жилийн эдийн засгийн өсөлтийг тэтгэж байсан уул уурхайн бус салбаруудын өсөлт саарч /Худалдаа, үйлчилгээ 4.9-өөс 4.0 хувь болж, ХАА 11.3-аас 11.1 хувь болж буурсан/, харин уул уурхайн салбарын үйлдвэрлэл сэргэж эхэлснээр эдийн засгийн өсөлтөд оруулж буй хувь нэмэр нь 1 нэгж хувиар сайжирсан байна /эхний хагас жилд -3.8 нэгж хувь байснаас эхний 8 сарын байдлаар -2.7 нэгж хувь болсон/.

Нэрлэсэн ДНБ 2022 оны эхний хагас жилийн урьдчилсан гүйцэтгэлээр 23.0 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оноос 15.9 хувиар өслөө.

өсөлтөөс хөдөө аж ахуйн өсөлтийн суурийн нөлөөг хасаж тооцвол нийт 1.9 хувийн өсөлт нь 0.1 хувь болж буурч байна.

Өмнөх оноос эхлэн цар тахлын эсрэг вакцинжуулалт амжилттай хийгдэж, дотоодын эдийн засаг, бизнесийн үйл ажиллагаанд хязгаарлалт тогтоогоогүй нь дотоодын эдийн засгийн идэвхжилийг нэмэгдүүлж худалдааны салбар 12.2 хувиар, үйлчилгээний салбарыг 4.6 хувиар өсөхөд нөлөөлсөн байна.

График 1.1. ДНБ-ий өсөлтийн бүтэц, улирлаар



Эх үүсвэр: Үндэсний Статистикийн Хороо

Эдийн засгийн нийт эрэлтийг авч үзвэл, оны эхний хагас жилд эдийн засаг 1.9 хувиар өсөхөд хөрөнгийн хуримтлал 43.3 хувь, өрхийн хэрэглээ 6.9 хувь өссөн нь голлон нөлөөлжээ. Харин цэвэр экспорт 2022 оны эхний хагас жилд 93.5 хувиар буурсан нь эдийн засгийн өсөлтөд сөргөөр нөлөөлсөн байна. Хөрөнгийн хуримтлал өсөхөд үндсэн хөрөнгийн хуримтлал 38.2 хувиар, материаллаг эргэлтийн хөрөнгө 56.1 хувиар нэмэгдсэн нь голлох нөлөөг үзүүлсэн бол цэвэр экспорт буурахад худалдааны түнш орнууд дахь үнийн өсөлт болон валютын ханшийн өөрчлөлт зэрэг хүчин зүйлсийн улмаас бараа, үйлчилгээний импорт 18.3 хувиар өссөн нь гол нөлөөг үзүүлсэн байна.

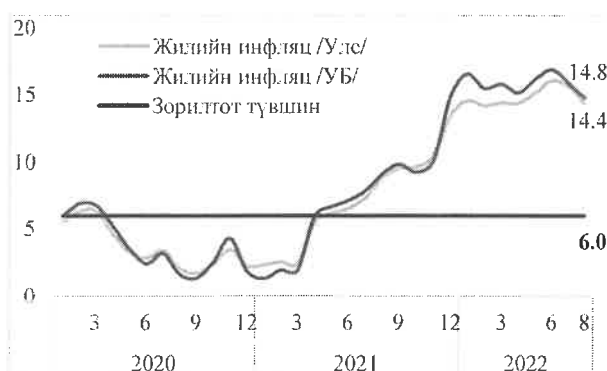
Энэ оны эхний хагас жилд дэлхийн зах зээл дээрх уул, уурхайн эрдэс бүтээгдэхүүний үнэ өсөж, эрэлт тогтвортой байгаа хэдий ч цар тахлын нөлөөгөөр хилийн боомтуудын үйл ажиллагаа саатсан нь түүхий эдийн экспорт, уул уурхайн салбарын үйл ажиллагааг сааруулж, эдийн засгийн өсөлтөд сөрөг нөлөө үзүүлэв. Тухайлбал, 2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар зэсийн баяжмалын үйлдвэрлэл өмнөх оны мөн үеэс 16.3 хувиар, нүүрсний олборлолт 45 хувиар, газрын тосны олборлолт 97.5 хувиар тус тус буураад байна. Сүүлийн улиралд эдийн засаг сэргэж эхэлж байгаа хэдий ч худалдааны гол түнш улс болох БНХАУ-д Коронавируст халдвар /КОВИД-19/-ын цар тахал үе үе идэвхжиж байгаагаас боомтын үйл ажиллагаа хязгаарлагдах, улмаар экспорт тасалдах, уул уурхай, тээвэр, барилгын салбарын үйл ажиллагаа хумигдаж сэргэлт удаашрах эрсдэлтэй байна.

Үнийн өсөлт:

Жилийн инфляцын түвшин 2022 оны 8 дугаар сарын байдлаар улсын хэмжээнд 14.4 хувь хүрсэн. Төгрөгийн ханш суларсан, тээвэр логистикийн хүндрэл, олон улсын зах зээл дээрх хүнсний инфляц өндөр байгаа зэргээс шалтгаалан хүнсний бүлгийн үнэ 18.7 хувиар өссөн нь инфляцын өсөлтөд голлон нөлөөлсөн байна.

Цар тахлаас өмнө импортын барааны инфляц нийт инфляцын 30 орчим хувийг бүрдүүлдэг байсан бол 2022 оны 8 дугаар сарын байдлаар 51.4 хувийг бүрдүүлж байна. Түүнчлэн, гадаад орчны тодорхой бус байдал нэмэгдэж, худалдааны түнш орнуудын инфляц өссөний зэрэгцээ төгрөгийн ханш суларсан нь импортын үнэ нэмэгдэх шалтгаан болж байна.

График 1.2. Жилийн инфляц ба зорилтот түвшин, хувиар



Эх үүсвэр: Үндэсний Статистикийн Хороо

Мөнгөний нийлүүлэлт:

Өмнөх хоёр жилд дараалан 15-16 хувь орчимд байсан мөнгөний нийлүүлэлтийн өсөлт сүүлийн улирлуудад саарч эхэлж байна. Мөнгөний нийлүүлэлт 2022 оны 8 дугаар сарын байдлаар оны эхнээс 3.3 хувиар, өмнөх оны мөн үеэс 1.7 хувиар буурч 26.9 их наяд төгрөгт хүрсэн байна. Үүнд, төгрөгийн хадгаламж 16.2 хувиар буурсан нь голлон нөлөөлсөн бол төгрөгийн харилцах 7.9 хувь, валютын харилцах 55.2 хувь, валютын хадгаламж 11.1 хувиар нэмэгдсэн байна. Мөнгөний нийлүүлэлтийг эх үүсвэр (актив) талаас нь авч үзвэл дотоодын зах зээлийн зээл олголт дэмжсэн бол гадаад цэвэр актив буурсан нь мөнгөний нийлүүлэлтийн өсөлтийг саарууллаа.

График 1.4. Мөнгөний нийлүүлэлтийн жилийн өсөлт, пассив тал, хувиар

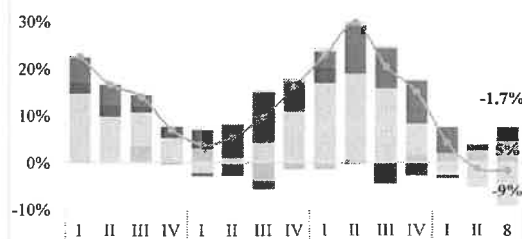
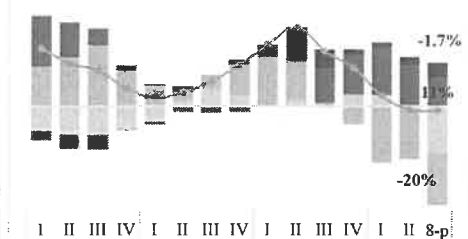


График 1.3. Мөнгөний нийлүүлэлтийн жилийн өсөлт, актив тал, хувиар



Эх үүсвэр: Монголбанк

Сүүлийн улирлуудад цар тахлын халдварын тохиолдол буурч, дотоодын эдийн засгийн идэвхжил нэмэгдсэнээр иргэдийн ажиллах боломж нэмэгдэж, хөдөлмөрийн зах зээл сэргэж эхэлсэн.

Ажил эрхлэлт, ажилгүйдэл:

2020 оны сүүлээс огцом буурсан ажиллах хүчний оролцоо сүүлийн улирлуудад сэргэж эхэлсэн ч цар тахлын өмнөх түвшинд хүрээгүй байна.

Сүүлийн улирлуудад цар тахлын халдварын тохиолдол буурч, дотоодын эдийн засгийн идэвхжил нэмэгдсэнээр иргэдийн ажиллах боломж нэмэгдэж, хөдөлмөрийн зах зээл сэргэж эхэлсэн байдалтай байна. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин 2022 оны 2 дугаар улирлын байдлаар өмнөх оны мөн үеэс 2.5 нэгж хувиар нэмэгдэж 59.3 хувьд, ажилгүйдлийн түвшин өмнөх оны мөн үеэс 0.6 нэгж хувиар буурч 7.8 хувьд хүрлээ. Ажиллах хүч 2022 оны 2 дугаар улиралд 1,263 мянга болж, өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 56 мянган хүнээр нэмэгдсэн байна.

График 1.6. Ажиллах хүч, мян.хүн, ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хувиар

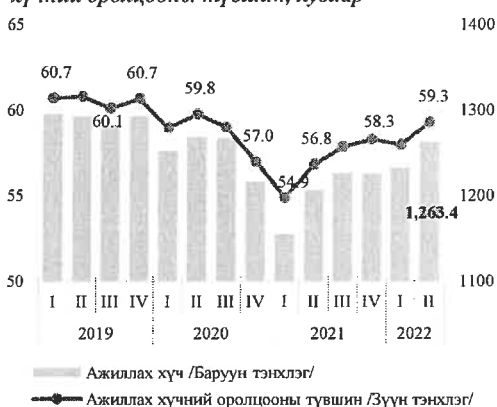


График 1.5. Ажилгүй хүн, мян.хүн, ажилгүйдлийн түвшин, хувиар



Эх үүсвэр: Үндэсний Статистикийн Хороо

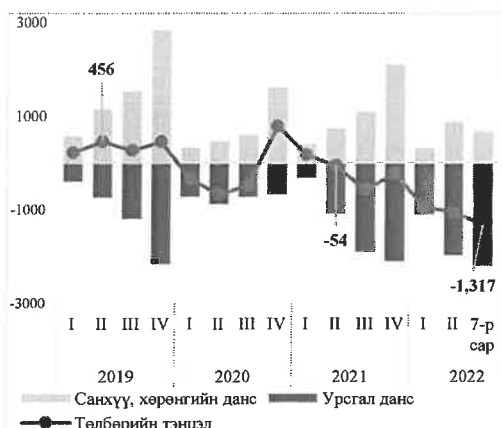
Хөдөлмөрийн зах зээл сэргэж байгаа үзүүлэлттэй байгаа хэдий ч цар тахлын өмнөх түвшинтэй харьцуулахад ажиллах хүчний оролцооны түвшин 0.7 нэгж хувиар, ажиллагсдын тоо 20 мянгаар тус тус бага байгаа бол ажилгүйдлийн түвшин 1.2 нэгж хувиар өндөр байна.

Төлбөрийн тэнцэл:

Төлбөрийн тэнцлийн алдагдал нэмэгдэж, гадаад валютын албан нөөц тасралтгүй буурч байна. 2022 оны эхний 7 сард төлбөрийн тэнцэл 1,317 сая ам.долларын алдагдалтай гарлаа. Урсгал дансны алдагдал өмнөх оны мөн үеэс 759 сая ам.доллараар нэмэгдэж, 2,201 сая ам.долларт хүрсэн бол санхүүгийн дансны ашиг 291 сая ам.доллараар буурч, 559 сая ам.долларт хүрсэн байна. Урсгал дансны алдагдал ийнхүү нэмэгдэхэд барааны импорт³ өмнөх оны мөн үеэс 984 сая ам.доллараар, үйлчилгээний импорт өмнөх оны мөн үеэс 265 сая ам.доллараар тус тус өссөн нь голлон нөлөөллөө.

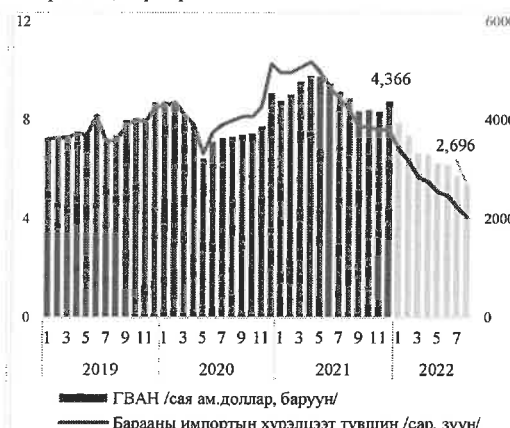
³ Төлбөрийн тэнцлийн статистикт гадаад худалдааг ФОБ нөхцөлөөр тооцдог.

График 1.7. Төлбөрийн тэнцэл, сая ам.доллар



Эх үүсвэр: Үндэсний Статистикийн Хороо

График 1.8. ГВАН, сая ам.доллар, хүрэлцээт түвшин, сараар



Эх үүсвэр: Монголбанк

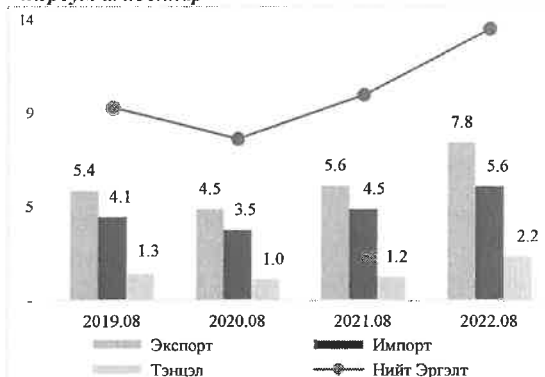
Төлбөрийн тэнцлийн алдагдал

нэмэгдсэнээр гадаад валютын албан нөөц 8 дугаар сарын эцсийн байдлаар оны эхнээс 1.7 тэрбум ам.доллараар буюу 38 хувиар буурч, 2.7 тэрбум ам.долларт хүрчээ. Монголбанк 2022 оны эхнээс 9 дүгээр сарын 20-ны өдрийн байдлаар нийт 4.1 тэрбум ам.долларыг зах зээлд нийлүүлсэн нь өмнөх оны мөн үеэс 1.8 дахин, 2019 оны мөн үеэс 2.3 дахин их дүнтэй байна. Валютын нөөц буурч, төгрөгийн ханш суларч байна. Төгрөгийн ам.доллартой харьцах нэрлэсэн ханш 2022 оны 9 дүгээр сарын 20-ны өдрийн байдлаар 3,265 болж, оны эхнээс 416 төгрөгөөр буюу 15 хувиар сулраад байна.

Гадаад худалдаа:

Гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт 2022 оны эхний 8 сарын гүйцэтгэлээр 13.4 тэрбум ам.доллар болж, өмнөх оноос 32.2 хувиар өссөн бол гадаад худалдааны тэнцэл 2.2 тэрбум ам.долларын ашигтай гарсан.

График 1.9. Гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт, тэрбум ам.доллар



Экспорт өмнөх оны мөн үеэс 37.8 хувиар өсөж 7.8 тэрбум ам.долларт хүрэхэд нүүрсний экспорт 200.7 хувиар буюу 2.6 тэрбум ам.доллараар өссөн нь голлон нөлөөлөв. Уг өсөлтийн 165 нэгж хувийг түүхий эдийн үнийн өсөлт бий болгосон байна. Түүнчлэн 2022 оны 5 дугаар сараас эхлэн түүхий эдийн экспортын тоо

хэмжээний өсөлт бий болоход Гашуунсухайт боомтод автомат удирдлагатай тээвэрлэлтийг (AGV) нэвтрүүлсэн, битүүмжилсэн тээврийн багийн үйл ажиллагаа жигдэрсэн, Шивээхүрэн боомтын үйл ажиллагаа нээгдсэн нь голлон нөлөөллөө.

Импортёр 5.6 тэрбум ам.долларын бараа худалдан авсан нь өмнөх оноос 25.2 хувиар өсжээ. Импортын өсөлтөд тээврийн зардал, нефтийн бүтээгдэхүүн, өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүний дэлхийн зах зээлийн үнэ өссөн нь голлон нөлөөлөв.

1.1.2 Макро эдийн засгийн 2022 оны хүлээгдэж буй гүйцэтгэл

Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн:

Гадаад эдийн засгийн нөхцөл байдал таагүй байгаа хэдий ч хилийн боомтуудын үйл ажиллагааны зохион байгуулалт сайжирч байгаатай холбоотойгоор сүүлийн саруудад уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспорт нэмэгдэж байна. Оны эхний хагаст уул уурхайн бус салбарын үйл ажиллагаа идэвхэжсэн нь эдийн засгийн өсөлтийг дэмжсэн бол оны сүүлийн хагаст экспортын сэргэлтийг дагаад уул уурхайн салбарын үйл ажиллагаа идэвхжиж, нийт эдийн засгийн өсөлтийг дэмжихээр байна. Улмаар эдийн засгийн өсөлт 2022 оны эцэст 2.6 хувьд хүрэх төлөвтэй байна.

Мөнгөний бодлогын хүү нэмэгдсэний нөлөөгөөр 2022 оны сүүлийн хагаст банкнаас шинээр олгож буй зээл буурч байгаа нь уул уурхайн бус салбаруудын үйл ажиллагаа хумигдахад хүргэж байна. Өрхийн хэрэглээний өсөлт эдийн засгийг дэмжиж байгаа бол хөрөнгийн хуримтлалын өсөлт оны сүүлийн хагаст зээл олголт буурснаар саарах хүлээлттэй байна.

Гадаад худалдаа:

Монгол Улсын гадаад худалдааны нийт эргэлт 2022 онд 19.0 тэрбум ам.долларт хүрч, гадаад худалдааны тэнцэл 2.4 орчим тэрбум ам.долларын ашигтай байхаар байна.

Экспортын хилийн боомтууд дээр хийгдэж буй өргөтгөл, шинэчлэлийн ажлуудын үр дүнд нүүрсний экспортын хэмжээ 2023-2025 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл боловсруулах үеийн төсөөллөөс давах төлөвтэй байна. Мөн дэлхийн зах зээл дэх түүхий эд, эрдэс бүтээгдэхүүнүүдийн өндөр үнэ хэвээр байгаа нь экспортод эергээр нөлөөлж байна. Хүлээгдэж буй гүйцэтгэлээр экспортын хэмжээ 2022 онд 10.7 орчим тэрбум ам.долларт хүрэхээр байна.

Цар тахал болон геополитикийн тогтворгүй байдлаас шалтгаалан өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүн, нефтийн бүтээгдэхүүний үнэ өсөлттэй байгаа болон тээврийн зардал өссөнтэй холбоотойгоор импортын хэмжээ 2022 онд 8.3 орчим тэрбум ам.долларт хүрэхээр байна.

Төлбөрийн тэнцэл:

Импорт нэмэгдэж байгаатай холбоотойгоор төлбөрийн тэнцлийн бараа, үйлчилгээний дансны алдагдал нэмэгдэж, 2022 оны эцэст төлбөрийн тэнцлийн алдагдал өндөр гарах төлөвтэй байгаа нь гадаад валютын албан нөөцийн дарамтыг нэмэгдүүлж байна.

Инфляц:

Улсын инфляц 2022 оны эцэст 12.0 хувь орчимд байх төлөвтэй байна. Мөнгөний хатуу бодлогын нөлөөгөөр зээлийн хүү өсөж, зээл олголт буурч эхэлсэн, мөн өмнөх оны суурь үнэ өндөр байсан зэргээс шалтгаалан инфляц энэ оны сүүлээр буурах хүлээлттэй байна.

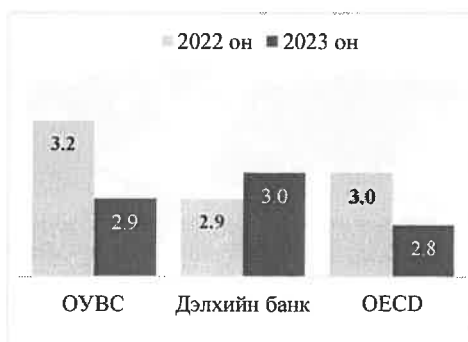
Харин импортын бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт, тээвэр логистикийн шалтгаантай үнийн нэмэгдэл, төгрөгийн ханшийн сулрал зэрэг хүчин зүйлс инфляцын дарамтыг нэмэгдүүлж байна.

1.2 Макро эдийн засгийн 2023 оны чиг хандлага, төсөөлөл⁴

1.2.1 Дэлхийн эдийн засгийн нөхцөл байдал

Дэлхий даяар цар тахал намжаагүй, олон улс оронд инфляц зорилтот түвшнээсээ давсан, Украинд болж буй нөхцөл байдал хурцадсан хэвээр байгаа нь 2023 оны дэлхийн эдийн засгийн төлөвт сөргөөр нөлөөлж байна. Улмаар олон улсын байгууллагууд ирэх оны дэлхийн эдийн засгийн өсөлтийн төсөөллөө бууруулж байна. Тухайлбал, Олон улсын валютын сан энэ оны 7 дугаар сард нийтэлсэн тайландаа 2023 оны дэлхийн эдийн засгийн өсөлтийн төсөөллийг 2.9 хувь болгож, 4 дүгээр сард зарласан төсөөллөөсөө 0.7 нэгж хувиар бууруулсан байна.

График 1.10. Дэлхийн ЭЗ-ийн өсөлтийн төсөөлөл



Мөн хөгжингүй орнууд инфляцыг бууруулах зорилгоор мөнгөний бодлогыг чангаруулж байгаа нь хөгжиж буй орнуудаас хөрөнгийн гадагшлах урсгал нэмэгдэх эрсдэлийг бий болгож байна.

Хүснэгт 1.2. Улсуудын эдийн засгийн өсөлт, хувиар

	2021	2022	2023
ДЭЛХИЙ	6.1	3.2	2.9
Хөгжингүй орнууд	5.2	2.5	1.4
АНУ	5.7	2.3	1.0
Евро бүс	5.4	2.6	1.2
Япон	1.7	1.7	1.7
Хөгжиж буй орнууд	6.8	3.6	3.9
БНХАУ	8.1	3.3	4.6
ОХУ	4.7	-6.0	-3.5

Эх үүсвэр: Дэлхийн эдийн засгийн төлөв" тайлан, ОУВС, 2022 оны 7 дугаар сар

Цаашид Украинд болж буй нөхцөл байдал улам хурцдаж, геополитикийн тогтворгүй байдал удаан үргэлжлэх, коронавируст халдвар /КОВИД-19/-ын цар

тахлын мутацид орсон шинэ

⁴ Төсвийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2.1 дэх хэсэгт заасны дагуу макро эдийн засгийн 2023 оны чиг хандлагыг энэ хэсэгт тодорхойлж, төсөөлөл, тооцоог тайлбарлав.

хувилбарууд дахин тархах, тээвэр логистикийн хүндрэл удаан үргэлжлэх, инфляцын дарамт нэмэгдэх эрсдэлүүд дэлхийн эдийн засгийн өсөлтийг хязгаарлаж болзошгүй гол хүчин зүйлс болж байна.

БНХАУ

Манай улсын худалдааны гол түнш БНХАУ-ын эдийн засгийн өсөлт 2022 онд 3.3 хувь, 2023 онд 4.6 хувь байна гэж ОУВС тооцоолж байна. БНХАУ-ын “Тэг-КОВИД” бодлогын хүрээнд тогтоож буй хөл хорио нь дотоодын үйлдвэрлэл, хэрэглээг хязгаарлахын зэрэгцээ тээвэр, логистикийн үйл ажиллагааг сааруулж, дэлхийн нийлүүлэлтийн сүлжээний доголдолд нөлөөлж байна. БНХАУ-ын зүгээс эдийн засгийн идэвхжилийг дэмжих, үл хөдлөх хөрөнгийн салбарын хямралыг сааруулах зорилгоор 1 их наяд юань буюу 146 тэрбум ам.долларын багц арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр зарласан. Гэсэн хэдий ч эдгээр бодлогын арга хэмжээний үр дүн нь БНХАУ-ын “Тэг-КОВИД” бодлогын үргэлжлэх хугацаа, цар хүрээнээс ихээхэн хамаарна.

ОХУ

Украинд болж буй нөхцөл байдалтай холбоотойгоор дэлхийн томоохон улсуудын авч хэрэгжүүлж буй хоригууд ОХУ-ын эдийн засгийн өсөлтөд сөргөөр нөлөөлж, тус улсын эдийн засаг 2022 оны эхний хагаст 0.4 хувиар агшсан. Европын холбоо 2022 оны 8 дугаар сараас ОХУ-ын нүүрсний импортод, 2023 оноос газрын тосны импортод хориг тавихаар шийдвэрлэсэн бөгөөд цаашид хурцдаж буй нөхцөл байдлаас үүдэлтэй эдийн засгийн уналт үргэлжилж, ОХУ-ын эдийн засаг 2022 онд 6 хувиар, 2023 онд 3.5 хувиар тус тус агшина гэж ОУВС тооцоолсон байна.

АНУ

АНУ-ын инфляц зорилтот түвшнээс давж, Холбооны нөөцийн банкнаас хэрэгжүүлж буй мөнгөний бодлого чангарч байгаа нь тус улсын эдийн засгийн өсөлтийн төлөвийг муутгаж байна. 2022 оны 8 дугаар сарын байдлаар инфляц 8.3 хувь буюу зорилтот түвшнээс 4 дахин өндөр түвшинд хүрсэн бол Холбооны нөөцийн банк энэ онд бодлогын хүүг нийт 5 удаа нэмэгдүүлж, 0-0.25⁵ хувиас 3.0-3.25 хувь болгоод байна. ОУВС энэ оны 7 дугаар сард нийтэлсэн тайландаа 2023 оны АНУ-ын эдийн засгийн өсөлтийн төсөөллийг 1 хувь болгож, өмнөх 4 дүгээр сарын төсөөллөөс 1.3 нэгж хувиар бууруулаад байна.

Евро бүс

Украины нөхцөл байдалтай холбоотойгоор Европын нийт импортын 35.0 орчим хувийг бүрдүүлдэг⁶. ОХУ-ын байгалийн хийн нийлүүлэлт буурсан нь эрчим хүчний үнийг нэмэгдүүлж, Европын орнуудад инфляц өсөж байна. Европын төв банк инфляцын өсөлтийг хязгаарлах зорилгоор хасах хүүгийн бодлогоо зогсоож, энэ онд бодлогын хүүг 2 удаа нийт 1.25 нэгж хувиар нэмэгдүүлж 0.75 хувьд хүргээд байна. Эрчим хүчний үнийн өсөлт, нийлүүлэлтийн сүлжээний доголдол, хатуу мөнгөний бодлогын

⁵ Холбооны нөөцийн банк бодлогын хүүгийн дээд, доод хязгаарыг зарладаг.

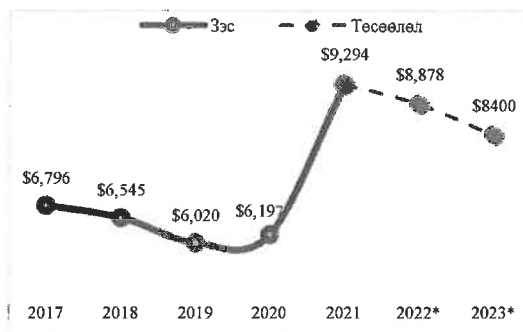
⁶ “Дэлхийн эдийн засгийн төлөв байдал” тайлан, 2022 оны 6 дугаар сар, Дэлхийн банк

нөлөөгөөр тус бүсийн эдийн засгийн өсөлт саарч, 2022 онд 2.6 хувь, 2023 онд 1.2 хувь орчимд байх төлөвтэй байна.

Түүхий эдийн зах зээлийн хандлага

ЗЭС

График 1.11. Зэсийн үнийн хөдөлгөөн, төсөөлөл, ам.доллар/тонн



Эх үүсвэр: Эх үүсвэр: Блүүмберг терминал

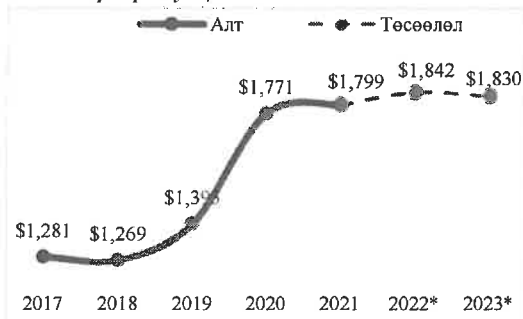
нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлэхээр байна. Эрэлт буурч, нийлүүлэлт нэмэгдэх төлөвтэй байгаа учир зэсийн үнэ ирэх онд саарах төлөвтэй байна. Олон улсын шинжээчдийн таамаглалаар 2023 оны дундаж үнэ 8,400 ам.доллар орчимд байхаар байна.

Зэсийн үнэ 2022 оны эхний 8 сарын дунджаар 9,235 ам.доллар болж, өмнөх оны мөн үеэс 1.0 хувиар өсөж, өмнөх оны эцсээс 1.0 хувиар буурсан байна. БНХАУ-ын үл хөдлөх хөрөнгийн салбарын хямралаас үүдэлтэй түүхийн эдийн эрэлт буурахаар байна. Мөн Чили, Перу дэх зэсийн уурхайнуудын

үйл ажиллагаа тогтворжсон нь

АЛТ

График 1.12. Алтны үнийн хөдөлгөөн, төсөөлөл, ам.доллар/трой унц



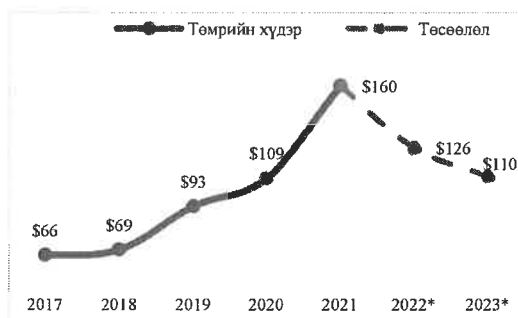
Эх үүсвэр: Блүүмберг терминал

зэрэг буурах төлөвтэй байна.

Алтны үнэ 2022 оны эхний 8 сарын дунджаар 1,845 ам.доллар болж, өмнөх оны мөн үеэс 2 хувиар, өмнөх оны эцсээс 3 хувиар тус тус өсөөд байна. 2023 онд 1,830 ам.доллар орчимд хүрэх төлөвтэй байна. Дэлхийн томоохон төв банкнууд бодлогын хүүгээ өсгөх, дэлхийн эдийн засгийн удаашралаас үүдэн алтны үнэ 2023 онд бага

ТӨМРИЙН ХҮДЭР

График 1.13. Төмрийн хүдрийн үнийн хөдөлгөөн, төсөөлөл, ам.доллар/тонн



Эх үүсвэр: Блүүмберг терминал

нэмэгдүүлснээр төмрийн хүдрийн үнэ 2021 онд эрчимтэй өссөн. Ирэх онд

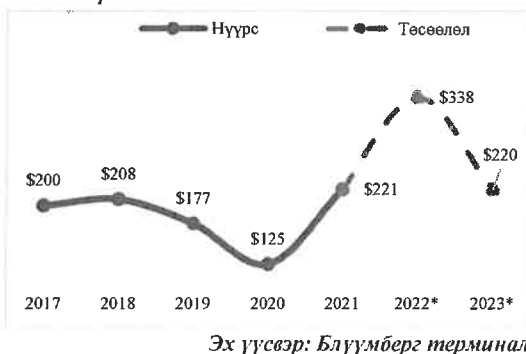
Төмрийн хүдрийн 2022 оны эхний 8 сарын дундаж үнэ 131 ам.доллар болж, өмнөх оны мөн үеэс 29.0 хувиар, өмнөх оны эцсээс 18 хувиар тус тус буурсан байна. БНХАУ цар тахлын сөрөг нөлөөг бууруулах, үл хөдлөх хөрөнгийн салбарыг дэмжих чиглэлд дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтыг бодлогоор

идэвхжүүлэн гангийн эрэлтийг

НҮҮРС

уг төслүүд хэрэгжиж дууссанаар төмрийн эрэлт саарч, нөгөөтээгүүр Бразил, Австралийн төмрийн хүдрийн нийлүүлэлт нэмэгдэх төлөвтэй байна. Шинжээчид төмрийн хүдрийн дундаж үнийг 2023 онд 110 ам.доллар орчим хүрч буурахаар тооцоолж байна.

График 1.15. Нүүрсний үнийн хөдөлгөөн, төсөөлөл, ам.доллар/тонн

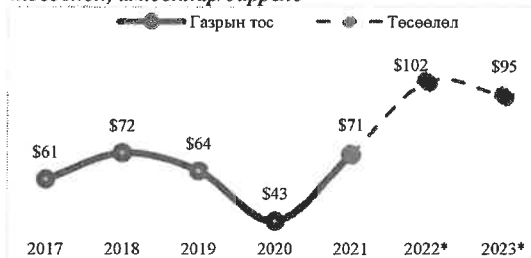


Коксжих нүүрсний үнэ 2022 оны эхний 8 сарын дунджаар 408 ам.долларт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс дунджаас 169.0 хувиар, өмнөх оны эцсээс 200.0 хувиар тус тус өссөн байна. Украйны нөхцөл байдлаас шалтгаалж дэлхийн 3 дахь том нүүрсний экспортлогч ОХУ-д гадаад худалдааны хориг тавьсан нь нийлүүлэлтийг

тасалдуулж улмаар гангийн үйлдвэрүүд нийлүүлэлтийн тасалдлаас сэргийлж коксжих нүүрсээ нөөцөлж эхэлсэн нь эрэлтийг нэмэгдүүлж богино хугацаанд үнэ өсөхөд нөлөөллөө. 2023 онд экспортлогч орнуудын ажиллах хүч нэмэгдэж, нийлүүлэлт өсөхөөр байгаа нь үнэ буурах шалтгаан болж байна. Шинжээчид дэлхий эдийн засгийн сэргэлт, эрчим хүчний томоохон үйлдвэрлэгчдийн нийлүүлэлтийн өсөлтөөс үүдэлтэйгээр дунд хугацаанд нүүрсний үнэ буурна гэж таамаглаж байна.

ГАЗРЫН ТОС

График 1.14. Газрын тосны үнийн хөдөлгөөн, төсөөлөл, ам.доллар/баррель



Брент газрын тосны 2022 оны эхний 8 сарын дундаж үнэ 104 ам.долларт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 55.0 хувиар, өмнөх оны эцсээс 53.0 хувиар тус тус өслөө. Дэлхийн эдийн засгийн өсөлтийн удаашрал, БНХАУ-

Эх үүсвэр: Блумберг терминал ын үл хөдлөх хөрөнгийн салбарын хямралаас үүдэж эрэлт багасах төлөвтэй байна.

1.2.2 Макро эдийн засгийн 2023 оны төсөөлөл

Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн:

Монгол Улсын эдийн засаг 2023 онд 5.0 хувиар өсөхөөр төсөөлж байна. Гадаад секторын хувьд тодорхой бус байдал өндөр хэвээр байгаа хэдий ч Засгийн газраас уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспортыг цар тахлын өмнөх буюу 2019 оны түвшинд хүргэх зорилтыг хангаснаар уул уурхайн салбар 2023 онд 14.6 хувиар өсөхийн зэрэгцээ уул уурхай дагасан тээвэр, худалдаа, үйлчилгээ, цэвэр татварын салбаруудыг дэмжиж, нийт эдийн засгийн өсөлтийн дийлэнх хэсгийг бүрдүүлэхээр байна.

Монгол Улсын эдийн засаг 2023 онд 5.0 хувиар өсөхөөр төсөөлж байна.

Мөн эдийн засгийн өсөлтийг 2023 онд Шинэ сэргэлтийн бодлогыг хэрэгжүүлэх хүрээнд хийгдэж буй бүтээн байгуулалт болон уул уурхайн салбарын өсөлт, түүнийг дагасан идэвхжил дэмжихээр байна. Харин Засгийн газар, төв банкнаас макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн төсөв, мөнгөний хатуу бодлого баримталж байгаагаас хамааран салбаруудад шинээр олгож буй зээл буурч, түүнчлэн нийт эрэлт хумигдаж, уул уурхайн бус салбарын эдийн засгийн өсөлт саарах хандлагатай байна.

Засгийн газраас эдийн засгийг төрөлжүүлэх, бүхий л салбарт боловсруулалтын түвшнийг хамгийн багадаа нэг шат ахиулах, хүнсний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх, хөгжлийг хязгаарлагч салбаруудыг либералчлах, хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааг дэмжсэн бизнесийн таатай орчин бүрдүүлэх, санхүүжилтийн эх үүсвэр, төрлийг нэмэгдүүлэх зэрэг томоохон ажлуудыг төлөвлөн хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна.

Түүнчлэн, Оюутолгойн далд уурхайн үйлдвэрлэл эхлэх болон “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-д туссан газрын тос боловсруулах үйлдвэр, авто болон төмөр зам, боомтын бүтээн байгуулалт, эрчим хүчний томоохон төслүүдийн бүтээн байгуулалт, барилга, угсралтын ажил эрчимжиж, барилга, боловсруулах аж үйлдвэрийн салбарын өсөлтийг дэмжихээр байна.

Инфляц:

Засгийн газар, төв банкнаас макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах төсөв, мөнгөний бодлогыг чангаруулснаар инфляц 2023 онд Монголбанкны дунд хугацааны зорилтот түвшин болох 8 хувь орчимд хүрэхээр төсөөлж байна.

Гадаад худалдаа:

2023 онд экспорт 11.4 тэрбум ам доллар, импорт 9.0 тэрбум ам.долларт хүрч, гадаад худалдаа 2.4 тэрбум ам.долларын ашигтай гарахаар төсөөлж байна.

Засгийн газраас экспортын биет хэмжээг цар тахлын өмнөх түвшинд хүргэх, олборлолт тээвэрлэлт борлуулалтыг сайжруулж экспортын орлогыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна. Энэ хүрээнд гаалийн бүрдүүлэлтийг автоматжуулж, баяжмалын шинжилгээний тогтолцоог шинэчлэх, хүнээс хамааралгүй, ил тод болгох, олборлолтын үйл ажиллагааны үр ашгийг нэмэгдүүлэх (хөрс хуулалт, тээвэр зохион байгуулалт), түүхий эдийн борлуулалтыг уул уурхайн биржээр дамжуулан зах зээлийн ил тод тогтолцоонд шилжүүлэх зэрэг арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлнэ. “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-д туссан төслүүдийн бүтээн байгуулалтын нөлөөгөөр барилгын материал, автобензин, дизель түлш, үйлдвэрлэлийн орц, машин, механизм, тэдгээрийн эд ангийн импорт өсөх төлөвтэй байна.

1.3 Засгийн газраас 2023 онд баримтлах бодлого, тэргүүлэх чиглэл⁷

Засгийн газраас “Шинэ сэргэлтийн бодлого” болон “Монгол Улсын хөгжлийн 2023 оны төлөвлөгөө”-нд тусгагдсан арга хэмжээнүүдээс ирэх оны эхний улиралд бодитой ажил хэрэг болгосноор үр нөлөө нь 2023 оны сүүлийн хагас жилийн эдийн засгийн үзүүлэлтэд эерэг өөрчлөлтүүд бий болгох тэргүүлэх чиглэл, арга хэмжээнүүдийг тодорхойллоо.

Нэг. Макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах төсөв, мөнгөний хатуу бодлого хэрэгжүүлж эдийн засгийг тогтворжуулна.

- *Төсвийн бодлого:* Засгийн газраас макро эдийн засгийг тогтворжуулах бодлогын хүрээнд 2023 оны төсөвт шинээр эхлэх хөрөнгө оруулалт тусгахгүй байх зэрэг төсвийн хатуу бодлого хэрэгжүүлж төсвийн алдагдлыг өмнөх оноос 0.8 их наяд төгрөгөөр бууруулж, төсвийн тусгай шаардлагын дагуу ДНБ-ий 2.8 хувь буюу 1.6 их наяд төгрөгөөр хязгаарлана.
- *Төсөв, мөнгөний бодлогын уялдааг хангах:* Макро эдийн засгийг тогтворжуулах хүрээнд мөнгөний хатуу бодлогыг чангаруулж, 2023 онд төсөв, мөнгөний бодлогын уялдаа хангагдана. Түүнчлэн Монголбанк валютын ханшийг зах зээлийн зөв зарчмаар тогтоох, гадаад валютын нөөцийг нэмэгдүүлэх, банкны салбарын реформыг оновчтой зохион байгуулан, ил тод нээлттэй үйл ажиллагаа явуулах шаардлагатай байна.

Хоёр. Экспортын биет хэмжээг цар тахлын өмнөх түвшинд хүргэж нэмэгдүүлнэ.

- Манай улсын экспортын голлох бүтээгдэхүүнүүдийн биет хэмжээ коронавируст халдвар /КОВИД-19/-ын цар тахлын өмнөх түвшинд хүрээгүй байна. Тухайлбал, 2019 оны түвшинтэй харьцуулахад экспортын биет хэмжээ 2021 оны байдлаар нүүрс 20.7 сая тонн буюу 56.8 хувиар, зэсийн баяжмал 128 мянган тонн буюу 9.2 хувиар, газрын тос 2,189 мянган баррель буюу 33.5 хувиар, төмрийн хүдэр 1,420 мянган тонн буюу 16.9 хувиар, жонш 52 мянган тонн буюу 7.5 хувиар тус тус бага байв. Мөн 2022 оны хүлээгдэж буй гүйцэтгэл 2019 оны түвшинд хараахан хүрэхгүй хэвээр байх төлөвтэй байна. Засгийн газраас 2023 онд уул уурхайн голлох бүтээгдэхүүнүүдийн экспортын биет хэмжээг цар тахлын өмнөх түвшинд хүргэж, олборлолт, тээвэрлэлтийн үр ашгийг сайжруулах замаар

⁷ Төсвийн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2.2 дахь хэсэгт заасны дагуу макро эдийн засаг, төсвийн тогтвортой байдлыг хангах талаар Засгийн газраас 2023 онд баримтлах бодлого, тэргүүлэх чиглэлийг энэ хэсэгт тодорхойлов.

борлуулалтын орлогыг нэмэгдүүлэх чиглэлд тодорхой арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлнэ.

Гурав. Уул уурхайн бүтээгдэхүүний борлуулалт, төрийн өмчит компаниудын үйл ажиллагааг ил тод болгоно.

- *Уул уурхайн биржийн тогтолцоог яаралтай нэвтрүүлж, түүхий эдийн борлуулалтыг ил тод болгож далд эдийн засгийг бууруулах:* Уул уурхайн биржээр дамжуулан уул уурхайн бүтээгдэхүүний борлуулалтыг шударга, нээлттэй, ил тод тогтолцоонд шилжүүлж, бүтээгдэхүүний үнэ зах зээлийн өрсөлдөөнт зарчмаар тогтох нөхцөлийг бүрдүүлнэ. Энэ хүрээнд уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хууль, биржийн үйл ажиллагаатай холбоотой журмуудыг баталж, арилжаа явуулах тоног төхөөрөмж, программ хангамжийг бэлэн болгож, уул уурхайн биржийн үйл ажиллагааг эхлүүлнэ. Түүнчлэн экспортын түүхий эдийн гаалийн бүрдүүлэлтийг автоматжуулж, баяжмалын шинжилгээний тогтолцоог шинэчилж хүнээс хамааралгүй, ил тод болгох, олборлолтын үйл ажиллагааны үр ашгийг нэмэгдүүлэх зэрэг арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлнэ.
- *Уул уурхайн компаниудын үйл ажиллагаа, хөрөнгө оруулалтыг ил тод болгож хяналтын зөв тогтолцоог бий болгоно.* Энэ хүрээнд төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдүүдийн хөрөнгө оруулалтын шийдвэрийг эдийн засаг, хөгжлийн бодлоготой уялдуулан, хяналт, хариуцлагыг сайжруулна. Ингэснээр тухайн этгээдийн үйл ажиллагааг хөгжлийн бодлого, төлөвлөлттэй уялдуулан салбар хооронд нэгдсэн бодлого, уялдаагаар ханган болзошгүй өр төлбөр, санхүүгийн үүргийг тогтмол хянаж үүсэх аливаа эрсдэлийг удирдах, бууруулах боломжийг бүрдүүлнэ. Төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн засаглалыг сайжруулан санхүүгийн сахилга батыг дээшлүүлж, үйл ажиллагааг ил тод болгох нь тэдгээр хуулийн этгээдүүдийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх, нээлттэй хувьцаат компани болгох ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэхэд чухал ач холбогдолтой.

Дөрөв. Уул уурхай, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний боловсруулалтын түвшнийг нэг шат ахиулна.

- Түүхий эд, бүтээгдэхүүний боловсруулалтын түвшнийг нэг шатаар ахиулж, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүний экспортыг нэмэгдүүлэх бодлогыг уул уурхай, хөдөө аж ахуйн салбарт хэрэгжүүлж эхэлнэ. Энэ хүрээнд уул уурхайн салбарт газрын тос боловсруулах үйлдвэр, зэсийн баяжмал боловсруулах үйлдвэр, гангийн үйлдвэр, нүүрс баяжуулах үйлдвэр зэрэг төслүүдийг

хэрэгжүүлнэ. Монгол Улсын нийт экспортын сүүлийн 5 жилийн бүтцээс харахад 91.7 хувь нь нүүрс, зэсийн баяжмал зэрэг түүхий эд, 6.5 хувь нь ноос ноолуур, мах зэрэг хагас боловсруулсан бүтээгдэхүүн, 0.7 хувь нь нэхмэл хувцас, хүнс зэрэг боловсруулсан бүтээгдэхүүн, бусад 1.1 хувь нь тоног төхөөрөмж, төмөрлөг зэрэг ре-экспортын бүтээгдэхүүн байна. Мөн хөдөө аж ахуйн салбарт арьс шир боловсруулах үйлдвэр ашиглалтад орох хүртэл Засгийн газрын 2013 оны 300 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан "Арьс, ширний үйлдвэрлэл, худалдаанд мөрдөх техникийн зохицуулалт"-д өөрчлөлт оруулж экспортыг эхлүүлэх, мөн махны экспортыг үргэлжлүүлэх арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлнэ.

● **Тав. Эдийн засгийн хөгжлийг хязгаарлаж буй салбаруудад либералчлал хэрэгжүүлнэ:**

- *Эрчим хүчний салбарыг либералчлах:* Эрчим хүчний салбарын либералчлалыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлж хэрэглэгчид хэрэглээндээ өөрөө тохируулга хийдэг цахилгаан, дулааны зохистой хэрэглээг дэмжсэн төлбөрийн ухаалаг, шударга, зөв тогтолцоог бий болгох арга хэмжээ авч хэрэгжүүлнэ.
Эрчим хүч, дулаан хангамжийн системд шинээр хэрэглэгч холбох, техникийн нөхцөл гаргах үйл ажиллагааг салбарын системийн чадлын ачааллын тооцоололтой зохистой уялдуулах, барилга байгууламжийн эрчим хүч, дулааны хэрэглээний үр ашгийг (дулааны алдагдал, эрчим хүчний хэмнэлт, шугам сүлжээний зөв зохистой төлөвлөлт) нэмэгдүүлсэн байдлыг харгалзан үзэж, эрэмбэлдэг байх зэрэг тодорхой арга хэмжээ авч хэрэгжүүлнэ.
Улаанбаатар хотын дулаан эрчим хүчний зохион байгуулалтын уялдаа холбоог сайжруулах, зохион байгуулалтыг дээшлүүлэх замаар салбарын үр ашгийг нэмэгдүүлнэ.
- *Тээврийн салбарыг либералчлах:* Төмөр зам, агаарын тээврийн либералчлалыг хэрэгжүүлэх, зохион байгуулалтыг сайжруулах, тээвэр логистикийн мэдээллийн нэгдсэн цахим платформтой болгож аж ахуйн нэгж, хувийн хэвшлийн байгууллагуудад мэдээллийг нээлттэй болгож төлөвлөлтөө нарийн тодорхойлох боломжийг олгоход чиглэсэн арга хэмжээнүүд хэрэгжүүлнэ.
- *Банкны салбарын реформ, өрсөлдөөнийг дэмжих:* Банкнуудын активын чанарын үнэлгээг хийж дуусгаж, ойрын хугацаанд ил тод болгох, өрсөлдөөнийг дэмжих хүрээнд гадаадын банк Монгол Улсад салбараа нээх процессыг хялбаршуулж, өрсөлдөөнийг дэмжсэн зөв тогтолцоог бүрдүүлнэ.

● **Зургаа. Хувийн хэвшил, бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжинэ:**

- *Эдийн засгийг төрөлжүүлэх:* Эдийн засгийн урт хугацааны тогтвортой өсөлтийг бүрдүүлэхийн тулд хүнсний үйлдвэрлэл, аялал жуулчлал, хөнгөн үйлдвэрлэл зэрэг салбаруудыг дэмжинэ.
- *Төрийн хүнд суртлыг бууруулах:* Төрийн бүх шатны байгууллагаас олгодог бүх төрлийн тусгай зөвшөөрлүүдийг бүрэн цахим хэлбэрт шилжүүлнэ. Зөвшөөрөл хүсэх, олгох, хяналт тавих бүхий л шатанд төрийн оролцоог цахим хэлбэрээр шийдвэрлэх, бизнес эрхлэгч зөвшөөрөгдсөн чиг үүргийнхээ хүрээнд холбогдох стандартуудыг ханган үйл ажиллагаа явуулж байгаа эсэхийг одоо байгаа эрх зүйн орчин, цахим төлбөрийн баримт, татвар, санхүүгийн бүртгэлийн системийн тусламжтайгаар үнэлж, ил тод, өрсөлдөөнийг дэмжсэн бизнесийн орчныг бий болгоно.

● **Долоо. Санхүүжилтийн эх үүсвэр, төрлийг нэмэгдүүлнэ:**

- *Хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлэх:* Нээлттэй хувьцаат компаниудын үйл ажиллагааг ил тод, нээлттэй болгох, хариуцлагыг нэмэгдүүлэх хууль, эрх зүйн шинэчлэл хийж, зах зээлд оролцогчид, хувьцаа эзэмшигчийн эрх ашгийг хамгаалсан, ил тод, хариуцлагатай, тогтвортой орчныг бий болгоно. Хөрөнгийн зах зээлийн дэд бүтцийн салбарыг хувийн хэвшлийн өрсөлдөөнийг дэмжих замаар хөгжүүлнэ.
- *Даатгалын тогтолцоог бэхжүүлэх:* Хувийн хэвшлийн санхүүжилтийг дэмжсэн ил тод, найдвартай даатгалын тогтолцоог бий болгох, даатгалын салбарын хөрөнгийн удирдлагын менежментийг сайжруулах бодлогын дэмжлэг үзүүлнэ.

● **Найм. Боомт, тээвэр, логистикийн үйл ажиллагааг сайжруулна:**

- *Боомтын нэвтрүүлэх хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх:* 2023 онд Гашуунсухайт боомтод төмөр замын чингэлэг терминал, БНХАУ-ын буцалтгүй тусламжаар ачаа болон зорчигч тээврийн барилга байгууламж байгуулах ажлуудыг хэрэгжүүлнэ. Шивээхүрэн боомтод чингэлэг тээврийн терминал байгуулна.

1.4 Макро эдийн засгийн төсөөлөлд учирч болзошгүй эрсдэлийн тойм

● **Нэг. Украины нөхцөл байдал:** Дэлхий даяар хүнсний инфляц өндөр хэвээр байх, европын орнуудад эрчим хүчний үнэ нэмэгдэх, санхүүгийн зах зээлд тодорхой бус байдал нэмэгдэх, хөрөнгө оруулалт буурах зэрэг эрсдэлүүд хэвээр хадгалагдах магадлал өндөр байна. Дэлхийн улс орнууд ОХУ-ын эсрэг хориг арга хэмжээнүүд хэрэгжүүлж байгаа нь манай улсын ОХУ руу төлбөр тооцоо хийх боломжуудыг хязгаарлаж байна. Энэ нь ОХУ болон Европоос импортолдог стратегийн бүтээгдэхүүний нийлүүлэлт тасалдах, тэдгээр бүтээгдэхүүний үнэ өсөх, үйлдвэрлэлийн зардал нэмэгдэх зэрэг эрсдэлийг үүсгэж болзошгүй. Мөн уг нөхцөл байдал удаан үргэлжлэх нь цаашид тээврийн зардлыг нэмэгдүүлж, импортын бараа, бүтээгдэхүүний үнэ нэмэгдэх шалтгаан болж болзошгүй байна.

● **Хоёр. Дэлхийн санхүүгийн зах зээлээс эх үүсвэр босгох нөхцөл чангарч, дэлхийн эдийн засгийн өсөлт удаашрах – түүхий эдийн үнэ буурах, өрийн үйлчилгээний зардал нэмэгдэх:** Дэлхийн олон улс орны төв банкнууд бодлогын хүүгээ нэмэгдүүлж байгаа нь дэлхий дахины эдийн засгийн сэргэлт удаашрах хүлээлтийг бий болгож байна. Энэ нь манай улсад уул уурхайн гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүнүүдийн эрэлт болон үнэ буурах замаар сөрөг нөлөө үзүүлнэ. Мөн хөгжингүй орнуудын бодлогын хүү өссөнөөр хөгжиж буй орнууд шинээр бонд гаргах, арилжааны зээл авахад хүү өндөр тогтох эрсдэл өндөр байна.

● **Гурав. Санхүүгийн салбарын эмзэг байдал:** Банкны салбарын төвлөрөл өндөр байгаа нь системийн ач холбогдолтой цөөн банкны үйл ажиллагаанаас санхүүгийн салбарын тогтвортой байдал бүрэн хамаарахад хүргэж байна. Улмаар гадаад болон дотоод аливаа эрсдэл тохиолдоход чанаргүй зээлийн өсөлтөөр дамжин банкнуудын өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ дутагдаж, санхүүгийн тогтвортой байдал алдагдах эрсдэлийг нэмэгдүүлнэ. Мөн банкнууд активын чанарын үнэлгээгээр хангалтгүй дүгнэгдэж, нээлттэй хувьцаат компани болоход хүндрэл учирсан тохиолдолд санхүүгийн тогтворгүй байдал үүсэж, бодит эдийн засагт сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй.

● **Дөрөв. Эрчим хүчний хангамж:** Эрчим хүчний хангамж, хүртээмж, найдвартай байдал, түүний үр ашигтай зохион байгуулалт нь эдийн засаг, нийгмийн тогтвортой байдлыг хангах суурь хэдий ч манай улсын төвлөрсөн эрчим хүч, дулааны хангамжийн систем нь өнөөгийн хурдацтай өсөж буй эрэлтийг хангаж чадахгүй байна. Эрчим хүчний салбарт хэрэгжиж байгаа хэрэглээнд суурилагагүй төлбөрийн систем нь хэрэглэгчдээс эрчим хүч, дулааны хэрэглээгээ хэмнэх, зөвөөр удирдах сонирхолгүй болгож байгаа бөгөөд нэг хүнд ногдох эрчим хүч, дулааны хэрэглээ тасралтгүй нэмэгдэх шалтгаан болж байна. Нөгөөтээгүүр, эрчим хүчний суурилагдсан хүчин чадал төдийлөн нэмэгдээгүйгээс гадна

станцууд (Амгалан дулааны станцаас бусад) 35-60 жил, цахилгаан дамжуулах, түгээх сүлжээ 32-62 жилийн насжилтай байгаа нь хүчин чадлаасаа давсан үйлдвэрлэл явуулж байгаа өнөө үед оргил ачааллын үеэр гэмтэл гарч, нийлүүлэлтийн тасалдалд хүргэх эрсдэл өндөр байна. Энэ нь улмаар бодит салбаруудын үйл ажиллагааг хязгаарлаж, нийт эдийн засгийн бүтээмжид сөргөөр нөлөөлөх боломжтой.

● **Тав. Тээвэр, логистикийн хүндрэл:** Улаанбаатар төмөр зам ХНН нь Монгол Улсын нийт ачаа эргэлтийн 70 орчим хувийг тээвэрлэж, нийт төмөр замын 90 гаруй хувийг дангаар эзэмшдэг бөгөөд “Төмөр замын тээврийн тухай” хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1-ийн дагуу төрөөс үнийн зохицуулалттай монопол аж ахуйн нэгж юм. УБТЗ-аар стратегийн ач холбогдолтой цахилгаан, дулааны станцад нийлүүлэх нүүрс, нефть болон экспорт, импортын бараа бүтээгдэхүүнүүд, улс хоорондын транзит ачааны тээврүүд хийгддэг боловч эзэмшлийн төмөр замын 51 хувь нь Р-50 төрлийн буюу 30-50 жилийн насжилттай хуучирч металлын бүтцэд өөрчлөлт орсон зам байгаа бол зүтгүүрийн вагоны 41 хувь, ачааны вагоны 94 хувь нь 25-аас дээш жилийн насжилттай, ашиглалтын хугацаа нь дуусах дөхсөн байна. Үнэ тарифын зохицуулалтаас шалтгаалан УБТЗ ХНН-ийн үйл ажиллагааны алдагдал нэмэгдэж энэ нь хурдтай өсөн нэмэгдэж буй ачаа тээврийн эрэлтийг хангахад нэн шаардлагатай байгаа суурь бүтцийн сайжруулалт, хөдлөх бүрэлдэхүүний шинэчлэлийн хөрөнгө оруулалтыг шийдвэрлэх боломжийг удаашруулж байна. Энэ хэвээр үргэлжлүүлэн ажиллавал стратегийн бүтээгдэхүүний тээвэрлэлт саатах, бодит салбаруудын үйлдвэрлэлийн орц тасалдах буурах, хувийн хэвшилд нэмэлт зардал учрах зэргээр богино хугацаанд нийлүүлэлтийн талын үнийн өсөлт, урт хугацаанд гарц, бүтээмжид сөргөөр нөлөөлөх суурь хязгаарлагч хүчин зүйл болж байна.

● **Зургаа. Малын өвчин, цаг агаар, ган зудын эрсдэл:** Халдварт өвчин тархах болон цаг агаарын хүчин зүйлсээс шалтгаалан хөдөө аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэл буурч, хүнсний үнэ өсөх эрсдэл хэвээр байна. Хур тунадасны хэмжээ 2023 онд олон жилийн дунджаас бага байх, хаваржилт хүндрэх тохиолдолд хөдөө аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэл, бүтээмж төсөөлсөн хэмжээнээс бага байх эрсдэлтэй. Мөн 2021 онд малын зүй бус хорогдол өндөр, малын гоц халдварт өвчний тархалт ихтэй байсан нь 2023 оны мал аж ахуйн салбарын нийлүүлэлтэд нөлөөлж, нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцын дарамтыг нэмэгдүүлэх, өрхүүдийн бодит орлогыг бууруулж, тэгш бус байдлыг нэмэгдүүлэх эрсдэл үүсгэж болзошгүй.

● **Долоо. Цар тахлын эрсдэл:** Дэлхийд цар тахлын шинэ хувилбарууд үүсэх, дахин идэвхжих эрсдэл өндөр хэвээр байна. Коронавируст халдвар /КОВИД-19/-ын шинэ хувилбар гарч, дэлхий дахинд цар тахал дахин идэвхжих тохиолдолд дотоодод халдварын тохиолдол нэмэгдэх эрсдэлтэй.

Улмаар дотоодын эдийн засаг, бизнесийн үйл ажиллагаа хумигдах, нийт эрэлт саарах эрсдэл үүсэж болзошгүй байна.

● **Найм. Зээлжих зэрэглэл буурах болон аливаа төрлийн хориг:** Хөрш орнуудыг хамарсан геополитик, цар тахлын хүндрэлтэй асуудлууд өрнөж буй энэ үед томоохон бондуудын дахин санхүүжилтийг хийх шаардлага тулгарч байгаа нь зээлжих зэрэглэл буурах, аливаа төрлийн хоригт өртөхгүй байх зайлшгүй шаардлагыг бий болгож байна. Иймд, манай улс олон улсад баримталж буй дүрэм журмуудыг сайтар мөрдөж, ойлголцож, зээлжих зэрэглэл тогтоодог болон хориг арга хэмжээ авах эрх бүхий олон улсын байгууллагуудад хүргүүлэх холбогдох үнэлгээний тайлангуудыг сайтар бэлтгэх нь зүйтэй юм. Зээлжих зэрэглэл буурч, аливаа хоригт орсон тохиолдолд гадаадын хөрөнгө оруулалт, гадаад зээлийн урсгал буурах, төлбөр тооцоо саатах зэрэг эрсдэлүүд үүсэж болзошгүй.

○ **ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ:**
Монгол Улсын 2023 оны
төсвийн төслийн танилцуулга

НЭГ. МОНГОЛ УЛСЫН 2022 ОНЫ НЭГДСЭН ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ

1.1 Монгол Улсын 2022 оны 8 дугаар сарын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл

Нэгдсэн төсвийн 2022 оны эхний 8 сарын төсвийн гүйцэтгэлээр төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого 94.3 хувь, нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн 84.6 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

Хүснэгт 1.3. Нэгдсэн төсвийн 2022 оны эхний 8 сарын байдлаарх гүйцэтгэл / тэрбум ₮/

Үзүүлэлт	2022 Төлөв.	2022 Гүйц.	Зөрүү.
Нийт орлого	11,120.8	10,956.4	(164.4)
Төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого	10,632.7	10,027.9	(604.7)
Нийт зарлага	12,913.7	10,927.6	(1,986.1)
Урсгал зарлага	10,227.1	8,992.5	(1,234.6)
Хөрөнгийн зарлага	2,829.9	1,847.2	(982.7)
Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл	(143.3)	87.9	231.2
Төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл	(2,280.9)	(899.7)	1,381.3

1.1.1 Нийт орлого ба тусламжийн дүнгийн гүйцэтгэл

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн нийт орлого ба тусламжийн дүн 2022 оны эхний 8 сарын гүйцэтгэлээр 10,956.4 тэрбум төгрөгт хүрч, төлөвлөсөн хэмжээнээс 1.5 хувь буюу 164.4 тэрбум төгрөгөөр тасарсан бол өмнөх оны мөн үеэс 1,163.4 тэрбум төгрөг буюу 11.9 хувиар өссөн байна. Автобензин, дизелийн түлшний онцгой албан татварын орлого буурсан нь төсвийн орлогын гүйцэтгэл төлөвлөсөн хэмжээнээс дутуу биелэхэд голлох нөлөөг үзүүлсэн байна. Үнийн өсөлтийг хязгаарлах, дотоодын зах зээлд борлуулж байгаа автобензин, дизелийн түлшний хангамж, нийлүүлэлт, жижиглэнгийн үнийг тодорхой түвшинд тогтвортой байлгах зорилгоор Засгийн газар 2022 оны 161 дүгээр тогтоолыг баталж зарим төрлийн газрын тосны бүтээгдэхүүний гаалийн болон онцгой албан татварыг 2022 он дуустал “0” хүртэл хувиар ногдуулахаар болсон. Энэ арга хэмжээ автобензин, дизелийн түлшний онцгой албан татварын орлого буурахад нөлөөлсөн байна.

Харин олон улсын зах зээл дээрх эрдэс бүтээгдэхүүний үнэ харьцангуй өндөр байгаатай холбогдуулан ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн орлого болон уул уурхайн орлого нэмэгдсэн байна.

1.1.2 Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын гүйцэтгэл

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2017-2022 онд 8.8 их наяд төгрөгийн санхүүжилт батлагдсанаас 2017-2021 онд 5.9 их наяд төгрөгийн

санхүүжилт олгогдож, давхардсан тоогоор улсны хэмжээнд 6,323 төсөл, арга хэмжээ хэрэгжүүлсэн байна.

Хүснэгт 1.4. Төсвийн хөрөнгө оруулалт 2017-2022 онуудад /тэрбум ₮/

Ангилал	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1 Улсын төсөв	602.1	683.3	1,553.4	1,330.9	1,418.9	1,393.7
Шилжих:	433.8	149.9	490.3	778.5	940.6	834.7
Шинэ:	602.1	533.5	1,063.1	552.4	478.3	559.0
2 Концесс	177.7	82.9	144.7	323.5	266.3	303.6
НИЙТ	779.9	766.2	1,698.1	1,654.4	1,685.2	1,697.3

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2022 онд 1.6 их наяд төгрөгийн санхүүжих дүнтэй 1,376 төсөл, арга хэмжээ батлагдсан. 2022 оны 8 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 749.1 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт гарч, гүйцэтгэл 44.1 хувьтай байна.

ХОЁР. ТӨСВИЙН БОДЛОГО

Дэлхийн нийт сүүлийн 3 жилийн хугацаанд урьдчилан таамаглах боломжгүй олон хүндрэл бэрхшээлүүдтэй тулгарлаа. Коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын цар тахлын халдварын тархалтыг хумих зорилгоор дэлхийн ихэнх улсуудад нийтийн хөл хорио тогтоож, бизнесийн үйл ажиллагааг зогсоосноор эдийн засаг огцом унасан бол энэ оны эхнээс эхэлсэн геополитикийн хямрал, зэвсэгт мөргөлдөөн нь хүнс, эрчим хүчний үнийг эрс нэмэгдүүлж, нийлүүлэлтийн сүлжээний тасалдлыг бий болгосноор сүүлийн 40 жилд байгаагүйгээр инфляцыг хөөрөгдөн, эдийн засаг эргэн сэргэх боломжийг хязгаарлаж байна.

Цар тахлын үед дэлхийн улсууд нэн тэргүүнд иргэдийнхээ эрүүл мэнд, амь насыг хамгаалах, ажлын байр, амьжиргаа, бодит орлогыг бууруулахгүй байх, бизнесийн үйл ажиллагааг хэвийн явуулахад чиглэсэн төсвийн дэмжлэгийн бодлогыг өөрсдийн дотоод нөөц бололцоондоо тулгуурлан хэрэгжүүлж байсан бол өнөөдрийн байдлаар үнийн өсөлтийн дарамтаас үүдсэн эдийн засгийн сөрөг нөлөөг бууруулахад чиглэсэн төсөв, мөнгөний хатуу бодлогыг баримталж эхлээд байна.

2.1 Ковид-19 цар тахлын үеийн төсвийн бодлого

Коронавируст халдвар (КОВИД-19) цар тахал дэлхийн эдийн засаг, улс орнуудын Засгийн газарт хүндхэн сорилт учруулж, хүн төрөлхтөнд амьдралын шинэ хэв маягийг авчирсан. Монгол Улсын Засгийн газраас 2020-2021 онуудад цар тахлын эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах, иргэдийн эрүүл мэнд, ажлын байр, орлогыг хамгаалахад зориулан нийт 7.5 их наяд төгрөг бүхий төсвийн багц арга хэмжээг үе шаттай авч хэрэгжүүллээ.

Монгол Улс бүтэн 10 сарын турш дотооддоо цар тахлыг алдалгүй барьж чадсан нь хэсэгчлэн тогтоосон хөл хорионы үр дүн байсан ба энэ хугацаанд эрүүл мэндийн салбарт чанар, үр дүн, гүйцэтгэлд суурилсан “иргэнээ дагасан” санхүүжилтийн тогтолцоог нэвтрүүлж, эмнэлгийн бүх шатны хүртээмжийг нэмэгдүүлсэн.

Үүний үр дүнд цар тахлын хүнд цаг үед халдварын тархалтыг богино хугацаанд хумьж, нийт зорилтот хүн амын 96 хувийг вакцинд хамруулсан нь бүс нутагтаа дээгүүр үзүүлэлт бөгөөд ингэснээр нийт тохиолдолд эзлэх нас баралтын хувь 0.2 буюу дэлхийн дунджаас 6 дахин бага байв.

Улс орны хэмжээнд халдвар, хамгааллын дэглэмийг чангатгаж, хөл хорио тогтоосон нь эдийн засгийн салбарын үйл ажиллагаа хязгаарлагдахад нөлөөлж эхэлсэн тул өрхийн амьжиргааг дэмжих, ядууралд өртөхөөс сэргийлж, хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийг 2020 оны 2 дугаар улирлаас тав дахин нэмэгдүүлж хүүхэд бүрт сар бүр 100.0 мянган төгрөг, халамжийн тэтгэвэр болон байнгын асаргаа шаардлагатай хүүхдийн тэтгэмжийг нийт 70 мянга гаруй халамж хүртэгчдэд 100.0 мянган төгрөгөөр нэмэгдүүлж,

Цар тахлын үед
иргэдийн эрүүл,
мэнд, бодит
орлого, бизнесийг
төсвийн
бодлогоор
дэмжив.

“Хүнсний талон”-ыг 118.5 мянган хүүхэд, 123.5 мянган том хүнд 2 дахин тус тус нэмэгдүүлсэн.

Харин, аж ахуй нэгж, бизнес эрхлэгчдэд зориулж татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлийг үе шаттай хөнгөлж, алданги, торгуулиас нь чөлөөлж, цахилгаан, дулаан, хог хаягдлын зардлыг нь төр хариуцсан ба “Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10 их наядын цогц төлөвлөгөө”-г хэрэгжүүлснээр бизнес эрхлэгчдэд хямралыг даван туулах, ажлын байрыг хадгалах хөшүүрэг болсон байна.

Монгол Улсын Засгийн газраас цар тахлын үед иргэд, бизнес эрхлэгчдэд чиглэсэн дээрх арга хэмжээнүүдийг шуурхай авч хэрэгжүүлсний үр дүнд нийт эрэлтийг дэмжихийн зэрэгцээ 375 мянга гаруй ажлын байрыг хадгалж, улмаар 2020 онд 4.6 хувиар агшсан эдийн засгийн өсөлтийг 2021 онд 1.6 хувьд хүргэн эргэн тогтворжуулахад голлох нөлөө үзүүлсэн байна.

2.2 Геополитикийн хямралын үеийн төсвийн бодлого

Коронавируст халдвар (КОВИД-19) цар тахал бүрэн дарагдаагүй байгаатай зэрэгцээд 2022 оны 2 сарын 24-нд ОХУ-Украины хямралт нөхцөл байдал эхэлснээр дэлхийн эдийн засаг дахин том сорилттой тулгарав. Зэвсэгт мөргөлдөөнөөс улбаалан ОХУ-ын экспортын голлох бүтээгдэхүүн болох байгалийн хий, газрын тос, үр тарианы үнэ дэлхийн зах зээл дээр огцом өсөж, нийлүүлэлтийн доголдол үүссэнээр импортлогч орнуудад шатахуун, эрчим хүч болон хүнсний бүтээгдэхүүний үнийг түүхэн дээд хэмжээнд хүрэв.

Энэ оны 7 дугаар сарын статистикийн үзүүлэлтээс харвал АНУ-ын инфляц 9.1 хувьд хүрсэн нь 1981 оноос хойших хамгийн өндөр үзүүлэлт ба Их Британи улсын хувьд энэ оны эцэс гэхэд 11 хувьд хүрэхээр байгаа нь сүүлийн 40 жилд байгаагүй өндөр инфляцын түвшин болж байна.

Хөгжингүй орнууд инфляцын дарамтыг бууруулахад нэн тэргүүнд анхаарч, мөнгөний бодлогыг эрс хатууруулахын зэрэгцээ цар тахлын үед хэрэгжүүлж байсан төсвийн дэмжлэгийн арга хэмжээнүүдийг зогсоож, төсвийн бодлогыг чангаруулж эхэлсэн нь хөгжиж буй орнуудын хувьд хөрөнгийн гадагшлах урсгалыг ихэсгэж, өрийн болон ханшийн дарамтыг эрс нэмэгдүүлж байгааг олон улсын байгууллагууд онцолж байна.

Геополитикийн хямралт нөхцөл байдлын зэрэгцээ урд хөрш БНХАУ-ын Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй “Тэг Ковид” бодлогын нөлөөгөөр хилийн хөл хорио тавигдаж, гадаад худалдааны бараа эргэлтийг удаашруулж байгаа нь Монгол Улсад давхар цохилтыг өгч, эдийн засагт эрсдэлийг нэмэгдүүллээ.

Монгол Улсын эдийн засаг эхний хагас жилээр 1.9 хувиар өсөж, улсын инфляц 2022 оны эхний 8 сард 14.4 хувьд хүрлээ. Засгийн газраас нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцын дарамтыг бууруулахад чиглүүлсэн арга хэмжээг үе шаттай авч хэрэгжүүлж байгаа боловч төгрөгийн ханш суларсан, тээвэр логистикийн хүндрэл, гаднаас импортлогдсон инфляцын нөлөөгөөр өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүний үнэ төдийлөн буурахгүй байна.

Түүнчлэн, төлбөрийн тэнцлийн алдагдал нэмэгдсэнээр гадаад валютын албан нөөц 8 дугаар сарын эцсийн байдлаар оны эхнээс 1.7 тэрбум ам.доллараар буюу 38 хувиар буурч, 2.7 тэрбум ам.долларт хүрчээ. Засгийн газраас дотоод нөөц бололцоогоо бүрэн дайчлан энэ оны 2 дугаар улирлаас экспортын биет хэмжээг 2019 оны түвшинд хүргэсэн боловч, өмнөх жилүүдэд хийгдсэн гэрээний урьдчилгаа төлбөрүүдийн улмаас гадаад валютын бодит нөөц өсөхгүй байна.

Олон улсын байгууллагууд дэлхийн эдийн засгийн хямралт нөхцөл байдал 2024 он хүртэл үргэлжилнэ хэмээн төсөөлж байгаа энэ үед Засгийн газраас төлбөрийн тэнцлийн алдагдлыг бууруулах, гадаад валютын нөөцийг хамгаалахад чиглэсэн мөнгөний хатуу бодлого болон төсвийн хэмнэлтийн бодлогыг хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлага үүслээ.

2.3 Монгол Улсын 2023 оны төсвийн бодлого

Цар тахлын болон геополитикийн хямралын үеийн эдийн засгийг тогтворжуулахад чиглэсэн төсөв, мөнгөний бодлогыг баримтална.

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн бодлогоор төрийн хэмнэлтийг хэрэгжүүлэх, “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг дэмжих, импортын дарамтыг сааруулах, нөөцийн оновчтой хуваарилалтаар дамжуулан макро эдийн засгийг тогтворжуулахад чиглэсэн дараах зорилтуудад чиглүүлж байна.

Нэг. Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх хүрээнд:

- ✓ Төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагааны зардлыг боломжит түвшинд хүртэл бууруулах;
- ✓ Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулиар хориглосон үйл ажиллагаа, зардалд тавих хяналтыг сайжруулах замаар төрийн бүх шатны байгууллага, нийтийн алба, тэдгээрийн үйл ажиллагаанд санхүүгийн сахилга батыг мөрдүүлэх;
- ✓ Төсвийн хөрөнгө оруулалтын үр өгөөжийг сайжруулах, өмнөх жилүүдэд эхлүүлсэн төсөл арга хэмжээг хугацаанд нь дуусгах;
- ✓ Төрөөс хэрэгжүүлж байгаа мэргэжлийн хяналтын үйл ажиллагааг оновчтой, үр дүнтэй, үр ашигтай байдлаар өөрчлөн зохион байгуулж, Засгийн газрын дотоод хяналтын тогтолцоог бэхжүүлэх;

Хоёр. “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг дэмжих хүрээнд:

- ✓ Боомтын сэргэлтийн ажлыг эрчимжүүлж, экспортыг нэмэгдүүлж цар тахлын өмнөх буюу 2019 оны түвшинд хүргэнэ. Экспортын боомтуудыг автозам болон төмөр замаар холбох, экспортын шинэ гарц нээх, хилийн боомтод чингэлэг тээврийн болон автомат удирдлагатай чингэлэг тээврийн терминал байгуулах замаар экспорт, худалдааны эргэлтийг нэмэгдүүлэх арга хэмжээ авна.
- ✓ Төрийн бүтээмжийн сэргэлтийн ажлын хүрээнд төрийн албаны цалин хөлсний тогтолцоог бүтээмжтэй нь уялдуулж шинэчилнэ.

Эрүүл мэнд, боловсролын салбарт эхлүүлсэн төрийн үйлчилгээний чанар, гүйцэтгэл, үр дүнд суурилсан төсвийн санхүүжилтийн тогтолцооны шинэчлэлийг эрчимжүүлж, уг шинэчлэлийг бусад салбарт нэвтрүүлнэ.

- ✓ Хот хөдөөгийн хөгжлийн тэнцвэрт байдлыг хангаж, хэт төвлөрлийг сааруулах, авто замын түгжрэлийг бууруулах, орон нутагт хөрөнгө оруулалт, ажлын байр, бизнес эрхлэлтийн таатай орчныг бүрдүүлэхэд чиглэсэн татварын бодлого хэрэгжүүлнэ.
- ✓ Шинэ хөрөнгө оруулалт тусгахгүйгээр харин эхлүүлсэн төслүүдээ ашиглалтад оруулах, ирэх онуудад шинээр хэрэгжүүлэх төслүүдийн бэлтгэл ажлыг хангана.

Гурав. Нөөцийн оновчтой хуваарилалтын хүрээнд:

- ✓ Эдийн засгийн нөхцөл байдал, төсвийн боломждоо тааруулан өндөр орлоготой, чинээлэг өрхийн 0-18 хүртэлх насны хүүхдүүдийг Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжид хамруулахгүй байхаар төлөвлөлөө.
- ✓ Уул уурхайн салбарын орон нутагт ногдох өгөөжийг нэмэгдүүлнэ. Уул уурхайн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгжүүдийн хандив, тусламжийг олон нийтэд нээлттэй болгож, Орон нутгийн хөгжлийн сангаар дамжуулан орон нутгийн иргэдийн саналд үндэслэн зарцуулах боломжийг олгоно.

Дөрөв. Эдийн засгийг тогтворжуулах хүрээнд:

- ✓ Инфляцын дарамтыг бууруулахад чиглэсэн төсөв, мөнгөний бодлогын уялдааг хангана. Мөнгөний бодлогыг чангаруулахын зэрэгцээ төсвийн зардлыг хязгаарлаж, алдагдлыг бууруулна.
- ✓ Өрийн удирдлагын стратегийг оновчтой хэрэгжүүлж, гадаад өрийн дарамтыг бууруулахын зэрэгцээ зээлжих зэрэглэлийг хадгалж, эдийн засгийн тогтвортой орчныг дэмжинэ.

1. ГУРАВ. ТӨСВИЙН ОРЛОГО

3.1 Төсвийн орлогын чиглэлээр баримтлах бодлого

Ирэх 2023 онд Шинэ сэргэлтийн бодлогын хүрээнд дэвшүүлсэн Боомтын сэргэлтийн ажлыг эрчимжүүлж, экспортыг нэмэгдүүлэхэд онцгой ач холбогдол өгч ажиллана. Мөн орон нутагт уул уурхайн төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэхийг дэмжиж, ашигт малтмалын орд газрыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах, уул уурхайн төсөл хөтөлбөрөөс орон нутгийн иргэдийн хүртэх эдийн засгийн өгөөжийг нэмэгдүүлэх эрх зүйн зохицуулалтыг бий болгоно. Түүнчлэн, далд эдийн засгийг бууруулж, татварын суурийг нэмэгдүүлэх бодлогыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

Нэг. Боомтын сэргэлтийг эрчимжүүлэн экспортоос орох төсвийн орлогыг нэмэгдүүлнэ.

Засгийн газар Шинэ сэргэлтийн бодлогын хүрээнд хилийн боомтуудын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, үйл ажиллагааг сайжруулах чиглэлээр бүхий л арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажиллаж байна. Ирэх онд боомтуудын үндсэн байгууламжийн ачаа тээврийн нэвтрүүлэх хэсгийг өргөтгөх ажлыг үргэлжлүүлэх, голлох боомтуудад шинэ технологийг нэвтрүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, автомат удирдлагатай болон энгийн чингэлэг тээврийн терминалуудыг байгуулах ажлуудыг бүрэн дуусгана. Тодруулбал:

- Гашуунсухайт-Ганцмод боомтын төмөр замыг холбон, экспортын хэмжээг нэмэгдүүлж, тээврийн зардлыг бууруулах замаар байгалийн баялгаас хүртэх өгөөжийг нэмэгдүүлнэ;
- Боомтуудын болон боомт хүртэлх дэд бүтцийн ажлуудыг дуусган, голлох хилийн боомтуудын хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, шинэ технологийг нэвтрүүлнэ;
- Автомат удирдлагатай чингэлэг тээврийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлэн нүүрсний экспортын хэмжээг нэмэгдүүлнэ;
- Цагаандэл-Уул, Хавирга боомтыг нээх үйл ажиллагааг эхлүүлснээр экспортын гарцыг нэмэгдүүлнэ.

Хоёр. Уул уурхайн төсөл хөтөлбөрөөс орон нутгийн иргэдийн хүртэх эдийн засгийн өгөөжийг нэмэгдүүлнэ.

Орон нутагт уул уурхайн төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэхийг дэмжиж, уул уурхайн төсөл хөтөлбөрөөс нутгийн иргэдийн хүртэх үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх, уул уурхайн үйл ажиллагаа эрхлэгч, нутгийн захиргааны байгууллагын хамтын ажиллагааг сайжруулах эрх зүйн зохицуулалт хийнэ.

Энэ хүрээнд уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдийн нийгмийн хариуцлагын хүрээнд нутгийн захиргааны

“Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ын хүрээнд дэвшүүлсэн бодлогуудад онцгой ач холбогдол өгч ажиллахаар төлөвлөж байна.

байгууллагад өгсөн хандив, тусламжийг холбогдох орон нутгийн хөгжлийн санд төвлөрүүлэхээр хуульд өөрчлөлт оруулна.

Түүнчлэн, уул уурхайн үйл ажиллагаанаас орон нутгийн иргэдийн хүртэх өгөөжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч этгээд үйл ажиллагаа явуулж буй тухайн сум, дүүргийн иргэдийг ажлын байраар хангадаг байхыг бодлогоор дэмжинэ.

● **Гурав. Далд эдийн засгийг бууруулж, татварын суурийг нэмэгдүүлнэ.**

Засгийн газраас татварын бүртгэлийг сайжруулах, цахимжуулах, цахим төлбөрийн баримтын системийг үе шаттай хөгжүүлэх замаар далд эдийн засгийг бууруулах, татварын суурийг өргөжүүлэх, төсвийн орлогыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

Энэ хүрээнд татвар, гаалийн болон бусад төрийн байгууллага хоорондын үйл ажиллагааны уялдаа холбоог сайжруулж, бараа бүтээгдэхүүний бүртгэл, мэдээллийг өргөжүүлснээр бараа, бүтээгдэхүүн, ашигт малтмалыг үйлдвэрлэл, борлуулалт, импорт, экспортын үе шат бүрээр цахим төлбөрийн баримт, гаалийн мэдүүлэг, гаалийн лабораторийн дүгнэлтэд үндэслэн татварын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн санд бүртгэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Түүнчлэн, цахим төлбөрийн баримтын хамрагдалтыг нэмэгдүүлэх ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх бөгөөд төвлөрсөн зах, худалдааны төвүүдэд үйл ажиллагаа явуулж байгаа болон төлбөрийн баримт олголтын түвшин багатай зарим иргэд, аж ахуйн нэгжүүдийн ажил гүйлгээг бүртгэх, төлбөрийн баримт олгох ажлыг эрчимжүүлнэ. Улмаар татварын зорилгоор банк, санхүүгийн байгууллагаас авах хөндлөнгийн мэдээллээр татварын мэдээллийн санг баяжуулж, мэдээллийн технологид суурилсан эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлж эрсдэлтэй салбар, этгээдийг тодорхойлж тэдгээрийг татварын бүртгэлд хамруулах, тайлагнуулах арга хэмжээг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

● **3.2 Татварын чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх бодлого**

● **Нэг. Хөрөнгө оруулалт, бизнесийн орчныг дэмжих татварын бодлогын арга хэмжээ**

Хөрөнгө оруулалтыг дэмжих чиглэлээр:

Цар тахлын нөлөөгөөр дэлхийн эдийн засгийн өсөлт саарч, инфляцын түвшин нэмэгдэх нийтлэг хандлагатай байна. Энэ нь аж ахуйн нэгжүүдийг эргэлтийн хөрөнгийн дутагдалд оруулж, үйл ажиллагаагаа цаашид өргөжүүлэхэд хүндрэлтэй нөхцөл байдлыг бий болгосон. Иймд дэлхийн улс орнууд эдийн засгаа сэргээх зорилгоор хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх бодлого хэрэгжүүлж байна. Өнгөрсөн 2 жилийн хугацаанд ХБНГУ, Бельгийн Хаант Улс, Шведийн Хант Улс, БНХАУ, Бүгд Найрамдах Индонез Улс, Тайландын Хант Улс зэрэг улсууд хөрөнгийн зах зээлийг дэмжих, хөрөнгө

оруулалтыг нэмэгдүүлэх татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн бодлогыг хэрэгжүүлсэн байна.

Монгол Улсын хувьд хөрөнгө оруулалтын хэмжээ 2021 онд өмнөх онтой харьцуулахад 7 хувиар буурсан бөгөөд үүнд гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт 15 хувиар буурсан нь голлон нөлөөлсөн байна.

Иймээс, эдийн засгийн өсөлтийг сэргээх, гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх зорилгоор хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, санхүүгийн зах зээлийн таатай орчныг бүрдүүлэх, үнэт цаасны зах зээлийг идэвхжүүлэх, мэдээлэл технологийн болон гарааны компаниудад дэмжлэг үзүүлэх дараах арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлэхээр төлөвлөлөө. Үүнд:

1. Үнэт цаасны зах зээлд нээлттэй арилжаалагдах ашигт малтмал, цацраг идэвхт ашигт малтмал, газрын тосны хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл эзэмшдэггүй компанийн хувьцааны ногдол ашгийн суутган татварыг 5 хувь болгох;

2. Хөрөнгө оруулалтын сангийн үйл ажиллагааны орлогыг аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвараас чөлөөлөх;

3. Хувьцаагаа анх удаа олон нийтэд санал болгохтой холбоотой зардлыг тодорхой хувиар өсгөж тооцон татварын хөнгөлөлт үзүүлснээр хөрөнгийн зах зээл идэвхжиж, санхүүгийн зах зээлийн төвлөрөл буурах;

4. Инновацийн тухай хуульд заасан гарааны компанийн дотоодод шинээр үйлдвэрлэсэн инновацийн бүтээгдэхүүн, ажил, үйлчилгээний борлуулалтын орлогод ногдох албан татварыг улсын бүртгэлд бүртгүүлсэн өдрөөс хойш 3 жилийн хугацаанд бүрэн хөнгөлөлт үзүүлж байгааг 5 жил болгож сунгах;

5. Программ хангамж боловсруулах, хөгжүүлэх үндсэн үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгж, байгууллагын өөрийн үндсэн үйл ажиллагаанд ашиглах программ хангамжийн эрхийн шимтгэл, сервер түрээслэх төлбөрийг Монгол Улсад байрладаггүй этгээдэд шилжүүлсэн орлогод ногдуулах албан татварын хувь хэмжээг бууруулах зэрэг болно.

Хоёр. Төвлөрлийг сааруулах татварын бодлогын арга хэмжээ

Төвлөрлийг сааруулах зорилгоор Засгийн газраас санаачлан Улсын Их Хурлаас 2022 оны 4 дүгээр сарын 29-ний өдөр баталсан Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль ирэх оноос хэрэгжиж эхэлнэ.

Уг хуулийн хүрээнд дулаан, цахилгаан үйлдвэрлэх шинэ төсөлд орлого олж эхэлснээс хойш 3 жилийн хугацаанд 90 хувиар, дараагийн 3 жилийн хугацаанд 50 хувиар татварын хөнгөлөлт үзүүлнэ. Улмаар Нийслэл хотоос орон нутагт үйлдвэр, агуулахаа нүүлгэсэн, орон нутагт шинээр үл хөдлөх хөрөнгө бий болгосон болон орон нутагт ажлын байр нэмэгдүүлсэн аж ахуйн нэгжүүдэд татварын дэмжлэг үзүүлэх юм.

● **Гурав. Улаанбаатар хотын автозамын түгжрэлийг бууруулах зорилтын хүрээнд нийтийн тээврийг дэмжих чиглэлээр**

Дэлхийн улс орнуудын туршлагаас үзэхэд автозамын түгжрэлийг бууруулахад нийтийн тээврийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх нь зайлшгүй авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ байдаг. Нийслэл Улаанбаатар хотын хувьд ч автозамын түгжрэлийн асуудлыг шийдвэрлэхэд нэн тэргүүнд нийтийн тээврийн салбарыг шинэчлэх, цаашлаад нийтийн тээврийн парк шинэчлэлийг эрчимжүүлж, шинэ автобусны тоог нэмэгдүүлж үйлчилгээнд оруулах шаардлагатай байна.

Иймд Улаанбаатар хотын автозамын түгжрэлийг бууруулах зорилтын хүрээнд нийтийн тээврийг дэмжих чиглэлээр дараах татварын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхээр төлөвлөөд байна. Үүнд:

1. Ажилтандаа нийслэл хот дотор нийтийн тээврээр зорчих тасалбар, эрхийг олгосон аж ахуйн нэгжүүдэд холбогдон гарсан зардлыг 50 хувиар нэмэгдүүлж аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвараас хасаж тооцно.
2. Нийтийн тээврийн парк шинэчлэлийн хүрээнд Улаанбаатар хот ирэх жилүүдэд 660 гаруй шинэ автобусыг нийтийн тээврийн үйлчилгээнд нэвтрүүлэх шаардлагатай судалгаа гарсан билээ. Энэ хүрээнд импортоор оруулж ирэх 24 болон түүнээс дээш суудалтай, 45 болон түүнээс дээш зорчигчийн багтаамжтай шинэ автобусыг гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлнө.

● **Дөрөв. Орлогын тэгш бус байдлыг бууруулах чиглэлээр**

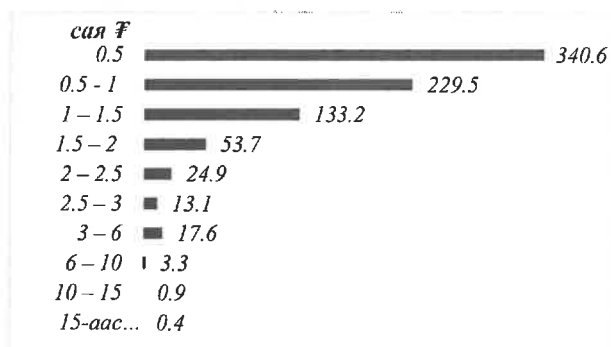
Хувь хүний орлогын албан татвар ногдуулж буй улс орнуудын дийлэнх нь орлогын хэмжээнээс хамаарсан шаталсан татварын бодлого хэрэгжүүлдэг бол манай улстай ижил шатлалгүй татварын тогтолцоотой 14 улс байна. Түүнчлэн, сүүлийн жилүүдэд Бүгд Найрамдах Латви Улс, Бүгд Найрамдах Литва Улс, Бүгд Найрамдах Чех Улс зэрэг улс орнууд хувь хүний орлогын албан татварын шаталсан тогтолцоонд шилжиж байгаа нь өндөр орлоготой хэсэгт өндөр татвар ногдуулж орлогын тэгш бус байдлыг бууруулахад чиглэсэн тогтолцоонд зарчмын хувьд шилжих нь зүйтэй болохыг харуулж байна.

Иймд орлогын тэгш бус байдлыг бууруулах зорилгоор хувь хүний орлогын албан татварын шаталсан тогтолцоог нэвтрүүлэхээр төлөвлөж байна. Энэ хүрээнд цалин, хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгах орлого болон шууд бус орлогын нийлбэр дүн 0-120 сая төгрөг бол 10 хувиар, 120-180 сая төгрөг бол 12 сая төгрөг дээр 120 сая төгрөгөөс дээш давсан орлогод 15 хувиар, 180 сая төгрөгөөс дээш бол 21 сая төгрөг дээр 180 сая төгрөгөөс дээш давсан орлогод 20 хувиар нэмж тооцон албан татвар ногдуулахаар тусгалаа. Өөрөөр хэлбэл, сарын дундаж орлого нь 10 сая төгрөгөөс давсан тохиолдолд давсан орлогын дүнд 15 хувиар, 15 сая төгрөгөөс давсан

Хувь хүний
орлогын албан
татварын
шаталсан
тогтолцоог
нэвтрүүлнэ.

тохиолдолд давсан орлогын дүнд 20 хувиар тус тус татвар ногдуулахаар тооцсон болно.

График 3.16 2021 оны цалингийн сангийн судалгаа сараар /мянган хүн/



Эх үүсвэр: Татварын ерөнхий газар

Өнгөрсөн оны хувь хүний орлогын албан татварын нэгтгэсэн тайлангаас харахад цалин ба түүнтэй адилтгах орлого олсон 817,238 иргэнээс 99.9 хувь нь 10 сая төгрөгөөс доош татвар ногдуулах цалингийн орлоготой байгаа тул уг хуулийн өөрчлөлт нийт цалингийн орлого бүхий иргэдийн 0.1 хувьд

нөлөөлөхөөр байна.

Тав. Хүнс, хөдөө аж ахуйн боловсруулах үйлдвэрлэлийг дэмжих чиглэлээр

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс санаачлан боловсруулж Улсын Их Хурлаас 2022 оны 6 дугаар 17-ны өдрийн 36 дугаар тогтоолоор баталсан “Хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах талаар авах зарим арга хэмжээний тухай тогтоол”-ын хавсралтын 5.6-д хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг стандартын шаардлага хангасан зориулалтын агуулах, зооринд хадгалах, бүртгэлийн нэгдсэн тогтолцоог бий болгох, хатаах, хөлдөөх, нөөшлөх бага, дунд оврын тоног төхөөрөмжийн нийлүүлэлтийг дэмжих, хүнсний сав, баглаа боодлын дотоодын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхээр заасан. Энэ хүрээнд хүнс, хөдөө аж ахуйн гаралтай түүхий эд боловсруулах үйлдвэрийн тоног төхөөрөмжийг гаалийн албан татвараас чөлөөлөх, татвар төлөх хугацааг хойшлуулах замаар татварын дэмжлэг үзүүлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөөд байна.

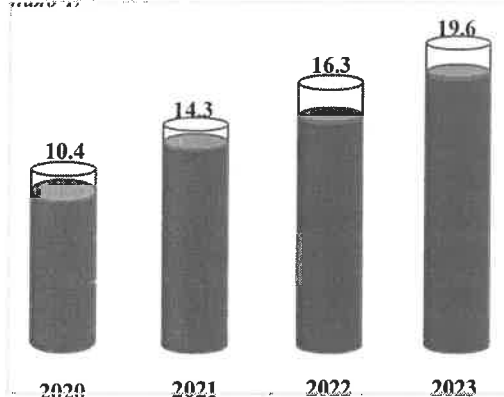
Түүнчлэн Монгол Улсын Засгийн газраас түүхий эд, бүтээгдэхүүний боловсруулалтын түвшнийг нэг шатаар ахиулж, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүний экспортыг нэмэгдүүлэх бодлогыг хөдөө аж ахуйн салбарт хэрэгжүүлж байна. Иймд хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах, түүхий эд, бүтээгдэхүүний боловсруулалтыг сайжруулах зорилгоор хүнс, хөдөө аж ахуйн гаралтай түүхий эд боловсруулах үйлдвэрийн зориулалттай, тухайн үйлдвэрийн үндсэн хөрөнгөөр бүртгэгдэх шинэ тоног төхөөрөмжийг

импортын барааны гаалийн албан татвараас 2027 он хүртэл 100 хувь хөнгөлнө.

3.3 Монгол Улсын 2023 оны нэгдсэн төсвийн нийт орлого

Ирэх онд Засгийн газар боомтын сэргэлтийг эрчимжүүлэн эрдэс бүтээгдэхүүний экспортыг нэмэгдүүлж, татварын бүртгэл, хамрагдалтыг сайжруулснаар нэгдсэн төсвийн нийт орлогыг 2022 оны батлагдсан дүнгээс 3.3 их наяд төгрөг буюу 20.4 хувиар нэмэгдүүлэн 19.6 их наяд төгрөг хүрнэ гэж тооцлоо. Үүнээс 132.7 тэрбум төгрөгийг Төсвийн тогтворжуулалтын санд, 540.0 тэрбум төгрөгийг Ирээдүйн өв санд төвлөрүүлнэ.

График 3.17. Нийт орлого ба тусламжийн дүн /их наяд ₮/



Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагын дагуу тооцсон тэнцвэржүүлсэн нийт орлого 2023 онд 18.9 их наяд төгрөгт хүрэхээр, үүний 90.2 хувь буюу 17.1 их наяд төгрөгийг татварын орлого, 9.8 хувь буюу 1.8 их наяд төгрөгийг татварын бус орлогоор тус тус бүрдүүлэхээр тооцлоо.

Хүснэгт 3.1. 2023 оны нэгдсэн төсвийн нийт орлого /тэрбум ₮/

Үзүүлэлт		Дүн
Нийт орлого ба тусламж		19,594.6
Тогтворжуулалтын сан		132.7
Ирээдүйн өв сан		540.0
Төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламж		18,921.9
1. Татварын орлого		17,065.4
1.1. Орлогын албан татвар		3,509.7
1.2. Нийгмийн даатгалын орлого		3,597.3
1.3. Хөрөнгийн албан татвар		159.6
1.4. Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар		4,530.0
1.5. Онцгой албан тавар		966.0
1.6. Тусгай зориулалтын орлого		20.0
1.7. Гадаад үйл ажиллагааны орлого		1,520.0
1.8. Бусад татвар		2,762.9
2. Татварын бус орлого		1,856.5
2.1. Нийтлэг татварын бус орлого		1,285.8
2.2. Тусламжийн орлого		570.5

Ирэх онд зэсийн зах зээлийн үнэ дунджаар 8,400.0 ам.долларт хэлбэлзэнэ гэж тооцлоо. Улмаар 2023 онд зэсийн орлогоос 3.2 тэрбум төгрөг, нүүрсний орлогоос 129.5 тэрбум төгрөг, нийт 132.7 тэрбум төгрөгийн орлогыг Төсвийн тогтворжуулалтын санд төвлөрүүлэхээр тооцлоо.

■ Уул уурхайн бус орлого
■ Уул уурхайн салбарын орлого

Year	Уул уурхайн бус орлого (Share %)	Уул уурхайн салбарын орлого (Share %)
2016	~85	~15
2017	~80	~20
2018	~75	~25
2019	~70	~30
2020	~75	~25
2021	~70	~30
2022	~75	~25
2023	~75	~25

25%

БАТ ТӨС

онд нүүрсний экспортын хэмжээ нэмэгдэж, 36.5 сая тоннд хүрэхээр тооцсон.

Зэсийн зах зээлийн үнийг олон улсын нэр хүнд бүхий банк, санхүүгийн байгууллагын төсөөлөлд үндэслэн тонн тутамд 8,400.0 ам.доллар байхаар тооцсон.

- - 38 - -

Уул уурхайн салбарын орлогыг бүтээгдэхүүнээр задлан харуулбал:

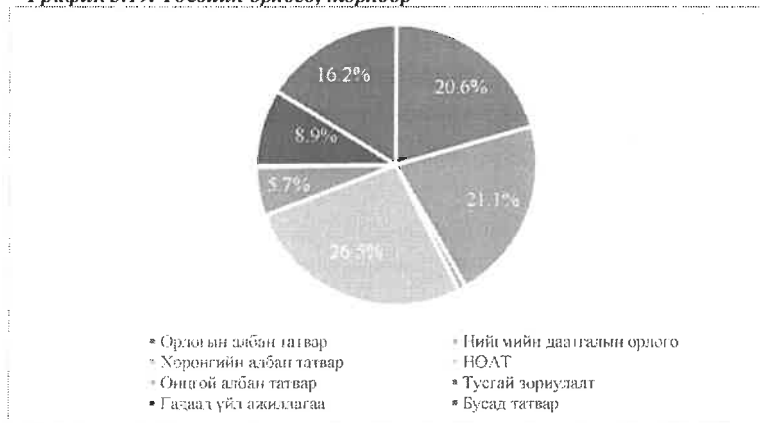
Хүснэгт 3.2. Уул уурхайн салбараас орох орлогын төлөвлөгөө /тэрбум ₮/

Үзүүлэлт	Зэс	Нүүрс	Алт	Бусад	Нийт
АМНАТ	1,189.1	927.1	165.0	233.8	2,515.1
ААНОАТ	300.6	471.4	52.5	200.4	1,024.9
Ногдол ашиг	435.2	121.4	-	9.4	566.0
Гаалийн татвар, хураамж	161.6	78.3	-	70.2	310.0
Бусад	236.2	135.4	20.8	101.2	493.5
Нийт	2,322.6	1,733.6	238.4	614.9	4,909.5

3.6 Татварын орлого

Ирэх 2023 онд нийт татварын орлого 2022 оны батлагдсан дүнгээс 25.2 хувиар нэмэгдэж, 17.0 их наяд төгрөгт хүрэхээр тооцсон. Үүнээс 26.5 хувь буюу 4,530.0 тэрбум төгрөгийг нэмэгдсэн өртгийн албан татварын орлого, 21.1 хувь буюу 3,597.3 тэрбум төгрөгийг нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлого, 20.6 хувь буюу 3,509.7 орлогын албан татварын орлого, 8.9 хувь буюу 1,520.0 тэрбум төгрөгийг гадаад үйл ажиллагааны орлого, 5.7 хувь буюу 966.0 тэрбум төгрөгийг онцгой албан татварын орлого, үлдсэн хэсгийг бусад татварын орлого бүрдүүлж байна.

График 3.19. Төсвийн орлого, төрлөөр

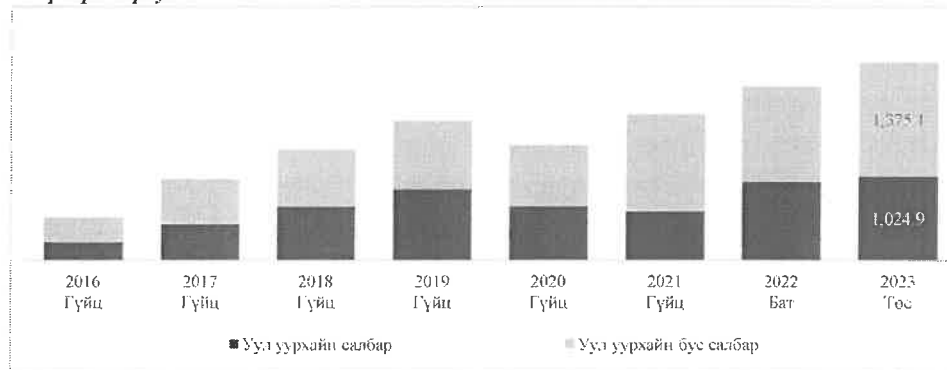


3.6.1 Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар

Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын орлогын төсөөллийг макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүд болон уул уурхайн гол нэр төрлийн эрдэс бүтээгдэхүүний үнэ, биет хэмжээ, өмнөх жилүүдийн аж ахуйн нэгжийн тайлангийн үзүүлэлтэд үндэслэн тооцлоо.

Ирэх онд эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүд сэргэж, уул уурхайн экспорт өсөх хандлагатай байна. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын орлого 2022 оны батлагдсан түвшинтэй харьцуулахад 13.6 хувиар өсөж, 2,400.0 тэрбум төгрөгт хүрэхээр байна.

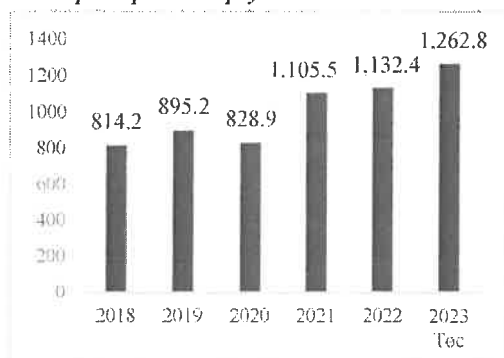
График 3.20. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын орлого /уул уурхай, уул уурхайн бус салбараар /тэрбум ₮/



3.6.2 Хувь хүний орлогын албан татвар

Төсвийн тухай хуулийн 23 дугаар зүйлийн 23.8.17-д заасны дагуу Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн 7.1-д заасан орлогод ногдох албан татварын орлогыг сум, дүүргийн төсөвт төвлөрүүлж байна.

График 3.21. Хувь хүний орлогын албан татварын орлого /тэрбум ₮/



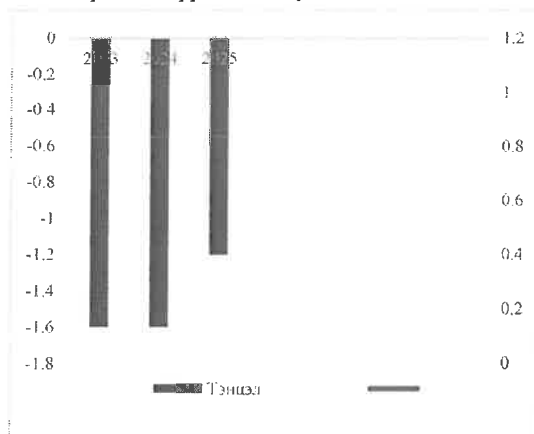
Хувь хүний орлогын албан татварын орлогыг өмнөх жилүүдийн орлогын гүйцэтгэл болон цалин хөдөлмөрийн хөлсний өсөлт зэрэгтэй уялдуулан энэ оны батлагдсан дүнгээс 11.5 хувиар нэмэгдүүлэн 1,262.8 тэрбум төгрөгт хүрэхээр тооцсон. Хувь хүний орлогын албан татварын өсөлтөд ирэх онд нэмэгдэх хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ, хувь хүний орлогын албан татварын

шаталсан тогтолцооны өөрчлөлт болон цалингийн сангийн өсөлт голлон нөлөөлж байна.

3.6.3 Дотоодын барааны нэмэгдсэн өртгийн албан татвар

Эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүд, цахим төлбөрийн баримтын системийн хамрагдалтын түвшин, өмнөх жилүүдийн гүйцэтгэл зэргийг харгалзан 2023 онд дотоодын барааны нэмэгдсэн өртгийн албан татварын орлого энэ оны батлагдсан дүнгээс 9.7 хувиар өсөж, 1,700.0 тэрбум төгрөгт хүрэхээр тооцсон.

График 3.22 НӨАТ-ын орлого ба дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь



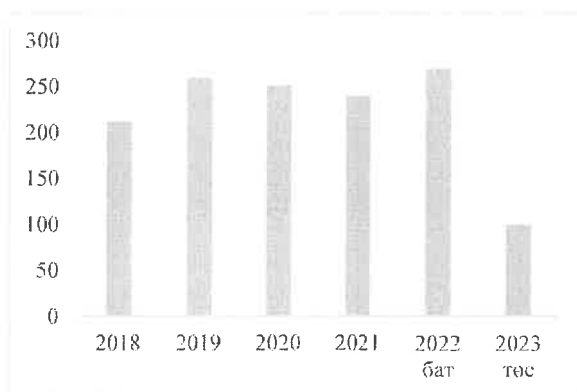
Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын сугалааны урамшууллыг үргэлжлүүлж, цахим төлбөрийн баримтын системийн шинэ хувилбаруудыг нэвтрүүлэн, ашиглахад илүү энгийн хялбар болгож, хамрах хүрээг өргөтгөх бодлогыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлснээр нэмэгдсэн өртгийн албан татварын орлогыг нэмэгдүүлнэ.

3.6.4 Автобензин, дизелийн түлшний онцгой албан татвар

Үнийн өсөлтөөс сэргийлэх зорилгоор Засгийн газар 2022 оны 161 дүгээр тогтоол баталж, суурь инфляцад голлон нөлөөлдөг бүтээгдэхүүн болох газрын тосны зарим бүтээгдэхүүний гаалийн болон онцгой албан татварыг бууруулж, “0” хүртэл хувиар тогтоосон.

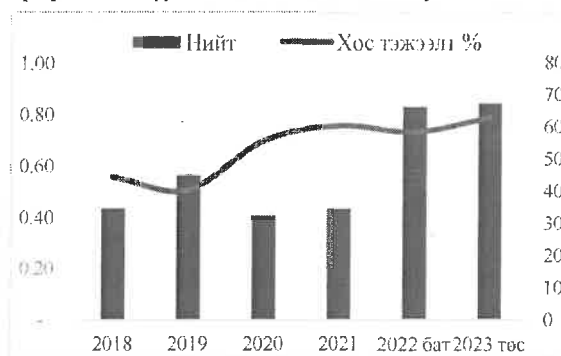
Ирэх 2023 онд тус арга хэмжээг үргэлжлүүлэхээр тооцож, автобензин, дизелийн түлшний онцгой албан татварын орлогоор нийт 100.0 тэрбум төгрөгийн орлого төвлөрүүлэхээр тооцлоо.

График 3.23. Автобензин, дизелийн түлшний онцгой албан татварын орлого /тэрбум ₮/



3.6.5 Суудлын автомашины онцгой албан татвар

График 3.24. Суудлын автомашины импортын тоо



Монгол Улсад импортолж байгаа нийт тээврийн хэрэгслийн 73 орчим хувийг хос тэжээлт, шингэрүүлсэн хийгээр ажилладаг автомашин эзэлж байна.

Суудлын автомашины импорт, импортолсон автомашины насжилт, хөдөлгүүрийн багтаамж

зэргийг харгалзан ирэх онд суудлын автомашины онцгой албан татварын орлогоор 290.0 тэрбум төгрөг төсөвт төвлөрүүлэхээр тооцлоо.

3.6.6 Согтууруулах ундаа, тамхины онцгой албан татвар

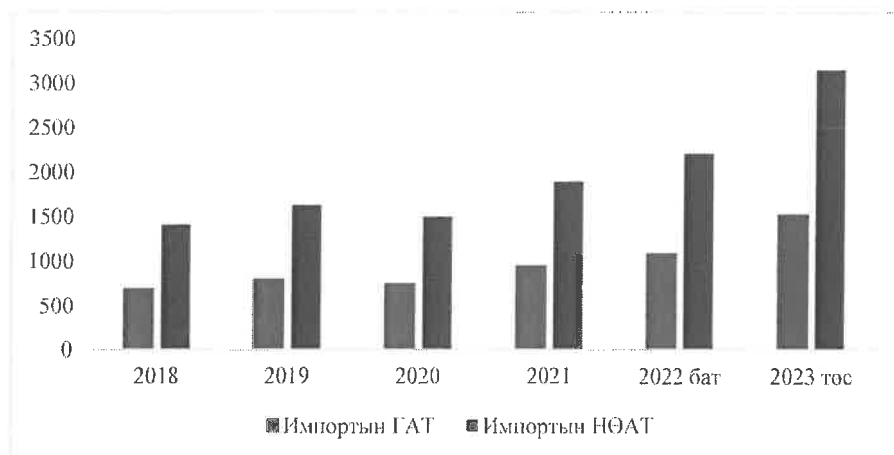
Архидан согтуурахаас урьдчилан сэргийлэх, архидан согтуурахтай тэмцэх, согтууруулах ундаа үйлдвэрлэх худалдаалах харилцаанд хяналт тавих зорилгоор Улсын Их Хурал 2022 оны 7 дугаар сарын 6-ны өдөр Согтууруулах ундааны эргэлтэд хяналт тавих, архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хуулийг баталсан. Тус хууль батлагдсантай холбогдуулан Онцгой албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль батлагдаж, бүх төрлийн өндөр хатуулагтай архи, спирт, спиртэн бүтээгдэхүүнд ногдох онцгой албан татварын хэмжээг нэмэгдүүлсэн.

Дээрх хуулийн өөрчлөлт болон согтууруулах ундаа, тамхины хэрэглээний түвшин, орлогын гүйцэтгэл зэргийг үндэслэн 2023 онд согтууруулах ундаа, тамхинд ногдуулах онцгой албан татварын орлогоор 576.0 тэрбум төгрөгийг төсөвт төвлөрүүлэхээр тооцлоо.

3.6.7 Импортын гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татварын орлого

Макро эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, импортын барааны бүтцийн өөрчлөлт болон өмнөх жилүүдийн орлогын гүйцэтгэлтэй уялдуулан ирэх онд гаалийн албан татварын орлогоор 1,520.0 тэрбум төгрөг, импортын барааны нэмэгдсэн өртгийн албан татварын орлогоор 3,160.0 тэрбум төгрөгийг тус тус төсөвт төвлөрүүлэхээр тооцов.

График 3.25 Импортнн гаалийн албан татвар болон НӨАТ /тэрбум ₮/



3.6.8 Ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр

Олон улсын банк, санхүүгийн байгууллагаас гаргасан эрдэс бүтээгдэхүүний үнийн таамаглал, уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж байгаа томоохон аж ахуйн нэгжийн 2023 оны олборлолт, экспортын төлөвлөгөө, өмнөх онуудын гүйцэтгэл зэрэгт үндэслэн ирэх онд ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн орлогоор 2,515.1 тэрбум төгрөгийг төсөвт төвлөрүүлэхээр байна.

Ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн орлогын 47.3 хувь буюу 1,189.1 тэрбум төгрөгийг зэсийн баяжмал, 36.9 хувь буюу 927.1 тэрбум төгрөгийг нүүрс, 6.6 хувь буюу 165.0 тэрбум төгрөгийг алтны үйлдвэрлэлээс төвлөрөх орлого эзэлж байна.

Ирэх онд нүүрсний экспорт 36.5 сая тонн, зэсийн баяжмалын экспорт 1.4 сая тонн, Монголбанк, түүнээс эрх олгосон арилжааны банканд тушаах алтны хэмжээ 17.0 тонн байхаар, харин нүүрсний үнэ тонн тутамд дунджаар 144.0 ам.доллар, зэсийн үнэ тонн тутамд 8,400.0 ам.доллар, алтны үнэ унц тутамд 1,830.0 ам.доллар байхаар төсөөлсөн.

3.6.9 Агаарын бохирдлын төлбөр

Агаарын бохирдлын төлбөрийн орлогоор ирэх онд 40.4 тэрбум төгрөг төсөвт төвлөрүүлэхээр тооцлоо. Үүний 95.0 орчим хувь буюу 38.4 тэрбум төгрөгийг олборлосон түүхий нүүрсэнд ногдуулах агаарын бохирдлын төлбөрөөр, үлдсэн 2.0 тэрбум төгрөгийг авто тээврийн болон өөрөө явагч хэрэгслээс ялгарах нүүрсхүчлийн хийнд ногдуулах төлбөрөөр тус тус төсөвт төвлөрүүлнэ.

3.6.10 Хөрөнгийн албан татвар

Ирэх 2023 онд хөрөнгийн албан татварын орлогоор 159.6 тэрбум төгрөгийг төсөвт төвлөрүүлэхээр тооцсон. Үүний 71 хувийг үл хөдлөх хөрөнгийн албан татварын орлого, 28 хувийг авто тээврийн болон өөрөө

явагч хэрэгслийн албан татварын орлого, нэг хувийг бууны албан татварын орлого тус тус эзэлж байна.

3.6.11 Газрын төлбөрийн орлого

Улсын хэмжээнд олгогдсон газрын эрхийг бүрэн бүртгэж, мэдээллийн нэгдсэн сан үүсгэн, газрын төлбөр ногдуулалт, төлөлтийг цахим хэлбэрт шилжүүлэх замаар газрын төлбөрийг бүрэн хураах цогц бодлогын арга хэмжээг Засгийн газар шат дараалан авч хэрэгжүүлж байна.

Ирэх 2023 онд газрын төлбөрийн орлогоор 87.0 тэрбум төгрөг төсөвт төвлөрүүлэхээр тооцсон бөгөөд үүнээс газрын төлбөрийн орлогоор 81.2 тэрбум төгрөг, дуудлага худалдааны орлогоор 5.8 тэрбум төгрөгийг тус тус төсөвт төвлөрүүлэхээр тооцов.

3.6.12 Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрлийн төлбөр

Монгол Улсын хэмжээнд 2022 оны хагас жилийн байдлаар 4.9 сая га талбайд ашигт малтмалын ашиглалтын 1,695, хайгуулын 649, нийт 2,344 тусгай зөвшөөрөл бүртгэлтэй байна. Ашигт малтмалын тухай хуулийн 32 дугаар зүйлд заасан хувь хэмжээнд үндэслэн ирэх онд тусгай зөвшөөрлийн төлбөрөөр 29.7 тэрбум төгрөгийн орлогыг төсөвт төвлөрүүлэхээр тооцсон.

3.7 Татварын бус орлого

Ирэх онд нийт татварын бус орлогыг 1,856.5 тэрбум төгрөг байхаар тооцлоо. Үүний 30.7 хувийг тусламжийн орлого, 22.9 хувийг газрын тосны орлого, 15.3 хувийг төсөвт байгууллагын өөрийн орлого, 8.1 хувийг навигацийн орлого тус тус эзэлж байна.

3.7.1 Газрын тосны орлого

Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээ байгуулсан аж ахуйн нэгжүүдээс “Петрочайна дачин тамсаг” ХХК нь “Тосон-Уул 19”, “Тамсаг 21” талбайд, “Доншен газрын тос” ХХК нь “Зүүнбаян 97” талбайд олборлолтын үйл ажиллагаа явуулж байна.

Нийт газрын тосны 93 гаруй хувийг “Петрочайна дачин тамсаг” ХХК, 7 орчим хувийг “Доншен газрын тос” ХХК экспортолж байна. Ирэх онд газрын тосны нийт экспортын хэмжээг 6.5 сая баррель, нэг баррель газрын тосны үнийг 83.0 орчим ам.доллар байхаар төсөөлж нийт 425.0 тэрбум төгрөгийг газрын тосны орлогоор төсөвт төвлөрүүлнэ гэж тооцов.

3.7.2 Навигацийн орлого

Ирэх онд манай улсын газар нутаг дээгүүр дамжин өнгөрөх, буух, хөөрөх агаарын тээврийн хэрэгсэлд үзүүлэх навигацийн үйлчилгээний орлогоор улсын төсөвт 150.0 тэрбум төгрөг төвлөрөхөөр байна.

3.7.3 Хувьцааны ногдол ашиг

Төрийн өмчийн хуулийн этгээдүүдийн ногдол ашгийн бодлогын шинэчлэлийн хүрээнд төрийн өмчит компаниуд ашигтай ажилласан эсэхээс үл хамаарч тодорхой бодлогоор ногдол ашиг хэлбэрээр төрийн өмчийн хөрөнгийн өгөөжийг төсөвт жил бүр төвлөрүүлж ажиллана.

Үүний дагуу олон улсын гэрээ болон тусгайлсан хуулийн дагуу үйл ажиллагаа явуулдаг, ашигтай ажиллах боломжгүй, үнэ тарифыг төрөөс зохицуулдаг төрийн болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдээс бусад этгээд нь ногдол ашиг хуваарилахдаа санхүүгийн тайлант жилийн үр дүнгээс үл хамаарч цэвэр ашгийн 50 хувь, эсхүл төрийн эзэмшилд хамаарах эздийн өмчийн 1 хувийн аль их дүнгээр ногдол ашиг тооцно. Ингэснээр ирэх 2023 онд 568.5 тэрбум төгрөгийн ногдол ашгийн орлогыг Ирээдүйн өв сан болон улсын төсөвт төвлөрүүлэхээр тооцлоо.

3.8 Татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт

Татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн бүртгэл, ангилал, тайлагналыг олон улсын жишиг аргачлалд нийцүүлж, 2023-2025 оны татварын зарлагын төсөөллийг хийлээ.

Татварын хууль тогтоомжийн дагуу эдлүүлсэн татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн нийт татварын орлогод эзлэх хувь 2023 онд 5.0 хувь, 2024 онд 4.7 хувь, 2025 онд 4.6 хувь байхаар байна.

Хүснэгт 3.3. Татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн хэмжээ /тэрбум ₮/

Үзүүлэлт	2023 Төс	2024 Төс	2025 Төс
Татварын орлогод эзлэх хувь	5.0	4.7	4.6
Хөнгөлөлт, чөлөөлөлт	861.8	891.4	911.1
ААНОАТ	294.5	302.6	304.9
НӨАТ	215.8	223.0	227.2
Гааль	16.2	18.7	22.0
ХХОАТ	191.3	196.6	198.1
ОАТ	143.9	150.6	159.0

3.9 Төсвийн орлогын гүйцэтгэлд учирч болзошгүй эрсдэл

Дэлхийн эдийн засгийн хямрал, геополитикийн тодорхой бус нөхцөл байдал нь ирэх оны төсвийн орлого бүрдэлтэд голлох эрсдэл учруулахаар байна.

ОХУ-Украины хооронд үүсээд буй геополитикийн хурцадмал байдал үргэлжилж, өндөр хөгжилтэй улс орнуудын инфляц өсөх, коронавируст халдвар (КОВИД-19)-ын шинэ хувилбар тархаж, цар тахлын нөхцөл байдал үргэлжлэх, БНХАУ-ын үл хөдлөх хөрөнгийн салбарт үүсээд буй хямрал

гүнзгийрч, улмаар тус улсын эдийн засгийн өсөлт ирэх онд удаашрах зэрэг болзошгүй эрсдэлүүд байна.

Ирэх оны төсвийн нийт орлогын тооцоололд зэсийн үнийг тонн тутамд 8,400 ам.доллар байхаар тооцсон боловч дэлхийн эдийн засагт үүсээд байгаа хямралын улмаас инфляц өсөж, төв банкууд мөнгөний бодлогоо чангатгаж ам.долларын ханш өссөнөөр металлын эрэлт буурч, дэлхийн зах зээл дээрх эрдэс бүтээгдэхүүний үнэ буурах эрсдэлтэй байна.

Түүнчлэн боомтын шинэчлэлийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй арга хэмжээний үр дүнд ирэх онд нүүрсний экспортын хэмжээг 36.5 сая тонн гаргахаар төлөвлөж байгаа хэдий ч БНХАУ-ын “Тэг Ковид” бодлого үргэлжлэн, үл хөдлөх хөрөнгийн салбарын хямрал гүнзгийрвэл Хятад улсын талаас эрэлт буурч, улмаар нүүрс, төмрийн хүдрийн экспорт төлөвлөсөн хэмжээнд хүрэхгүй байх эрсдэлтэй байна.

● ДӨРӨВ. УРСГАЛ ЗАРДАЛ

● 4.1 Монгол Улсын 2023 онд баримтлах урсгал зардлын зарчим

1. Төсвийн бүх шатны байгууллага, төрийн өмчит, төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд **“ТӨРИЙН ХЭМНЭЛТИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬ”**-ийг мөрдөж, хэмнэлтийн горимд үргэлжлүүлэн ажиллана.
2. Бүтээмжтэй уялдсан уян хатан **ЦАЛИН ХӨЛСНИЙ ШИНЭЧЛЭЛИЙГ** эхлүүлнэ.
3. Төрийн үйлчилгээ үзүүлж байгаа зарим салбаруудад **ХҮРЭХ ҮР ДҮНГИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ, ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЧАНАРТ** нь үндэслэн санхүүжилт хуваарилах тогтолцоог үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
4. Хүүхдийн мөнгийг **ЗОРИЛТОТ БҮЛЭГТ ЧИГЛҮҮЛНЭ.**
5. **“ШИНЭ СЭРГЭЛТИЙН БОДЛОГО”**-г хэрэгжүүлнэ.

● 4.2 Монгол Улсын 2023 оны нэгдсэн төсвийн урсгал зардлын тойм

Төсвийн нийт урсгал зардал 2023 онд 15 их наяд төгрөгт хүрэхээр байгаа бөгөөд үүний 61 хувийг төрөөс иргэдэд олгодог тэтгэвэр, тэтгэмж, халамж, хүүхдийн мөнгө, болон хуульд заасны дагуу тарифаар гүйцэтгэлд үндэслэн санхүүждэг эрүүл мэнд, боловсролын салбарын цалин хөлс, 15 хувийг төсвийн байгууллагын хэвийн үйл ажиллагаатай холбоотой зардал, 12 хувийг бусад салбарын цалин хөлс нэмэгдэл, урамшууллын зардал, 8 хувийг гадаад, дотоод зээлийн хүүгийн төлбөр, 4 хувийг төрөөс иргэн, аж ахуй нэгжид олгох хөнгөлөлт татаас тус тус эзэлж байна.

Коронавируст халдварт цар тахал болон хөрш улсад үүссэн геополитикийн хямралт нөхцөл байдалтай холбоотойгоор дэлхий дахинд хүнс, эрчим хүчний үнэ огцом өсөж, нийлүүлэлтийн сүлжээний тасалдал бий болсноор улс орнуудын инфляц сүүлийн жилүүдэд дээд хэмжээнд хүртэл өссөн. Олон улсын байгууллагууд дэлхийн эдийн засгийн хямралт нөхцөл байдал 2024 он хүртэл үргэлжилнэ хэмээн төсөөлж байгаа энэ үед төр бүсээ чангалж, төрийн хэмнэлтийг хэрэгжүүлэн, “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг дэмжих, импортын дарамтыг сааруулах, нөөцийн оновчтой хуваарилалтаар дамжуулан макро эдийн засгийг тогтворжуулахад чиглэсэн дорвитой арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

Иймд 2023 онд төрийн албан хаагчдын орлогод шууд нөлөөлөх үр дагавартай цалин хөлстэй холбоотой зардлыг бууруулалгүйгээр төсөвт

байгууллагуудын хэмнэх боломжтой үйл ажиллагааны зардлыг бууруулахаар тооцлоо.

Түүнчлэн халамжийг зорилтот бүлэгт чиглүүлж, бүтээмжтэй уялдсан уян хатан цалин хөлсний тогтолцооны шинэчлэлийг эхлүүлэн, төрийн үйлчилгээ үзүүлж байгаа зарим салбаруудад хүрэх үр дүнгийн гүйцэтгэл, үйлчилгээний чанарт нь үндэслэн санхүүжилт хуваарилах тогтолцоог үе шаттайгаар хэрэгжүүлж, төрийн үйлчилгээний цахим шилжилтийг эрчимжүүлнэ.

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн төслийг боловсруулахдаа төрийн хэмнэлтийн тухай хууль, төсвийн шинэчлэлийн бодлого, шинэ сэргэлтийн бодлогын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхээр төлөвлөлөө.

4.3 Төрийн хэмнэлтийн тухай хууль

Засгийн газраас төсвийн хэмнэлтийн бодлогыг нэгдсэн байдлаар, төсвийн бүх шатанд нийтээр дагаж мөрдөх зорилгоор улсын болон орон нутгийн төсөв, тусгай сан, төрийн болон орон нутгийн өмчит этгээдийн үрэлгэн байдлын эсрэг хэмнэлтийн горим мөрдөх агуулга бүхий хуулийн төсөл боловсруулж, Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлж батлуулсан.

2023 онд төр, түүний бүх шатны байгууллага, нийтийн алба, тэдгээрийн үйл ажиллагаанд санхүүгийн сахилга батыг мөрдүүлж, Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангуулах зорилгоор дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхээр төлөвлөөд байна. Үүнд:

Нэг. Хуульд зааснаас бусад салбарт дэд, орлогч даргатай холбоотой төсөв хянаж тусгахгүй. Төсвийн сахилга батыг чангатгах, төсөвт байгууллагын ажиллах хүч, хүний нөөцийг үр дүнтэй байлгах зорилгоор Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд дэд дарга, захирал, орлогч дарга, орлогч захиралтай байхыг хориглосон байгууллагуудын төсөвт тухайн албан тушаалтай холбоотой орон тоо, зардлыг тусгаагүй.

Хоёр. Төсөвт байгууллагыг хэмнэлтийн горимд үргэлжлүүлэн ажиллуулна. Бүх шатны төсөвт байгууллагын албан бичиг хөтлөлтийг цахим хэлбэрт шилжүүлэн, сургалт, семинар, хурал, зөвлөгөөнийг цахим хэлбэрээр зохион байгуулж, Засгийн газрын шийдвэр гарснаас бусад баяр ёслол, тэмдэглэлт ой, урлагийн наадам, спортын уралдаан тэмцээн, салбарын өдөр, аялал зугаалга зэргийг зохион байгуулахгүй байх замаар холбогдох зардлыг хэмнэнэ.

Хууль тогтоомж, Засгийн газрын албан ёсны шийдвэр, тэдгээрийн хэрэгжилт, цаг үеийн шинжтэй мэдээ, мэдээллийг олон нийтэд хүргэх, сурталчлан таниулахаас бусад зорилгоор байгууллага, хамт олныг сурталчлах, салбарын болон байгууллагын үйл ажиллагаатай холбоотой

Тэвчиж болох
урсгал зардлыг 50
хувиар, хөтөлбөр,
төсөл, арга
хэмжээний
зардлыг 30 хувиар
тус тус бууруулж
2023 онд нийт
204.4 тэрбум
төгрөг хэмнэхээр
тооцов.

нэвтрүүлэг, контент, баримтат болон цуврал кино хийх, зочин төлөөлөгч хүлээн авах, бэлэг дурсгалын зардлыг төсвөөс санхүүжүүлэхгүй.

Дээрх бодлогын арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зорилгоор төсөвт байгууллагын цалин хөлс, байр ашиглалтын тогтмол зардлаас бусад тэвчиж болох урсгал зардлыг 50 хувиар, хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний зардлыг 30 хувиар тус тус бууруулж 2023 онд нийт 204.4 тэрбум төгрөг хэмнэхээр тооцов.

Хүснэгт 4.4. Төсвийн хэмнэлт, зардлын зүйлийн төмсгөсөн ангиллаар /тэрбум ₮/

Зардлын эдийн засгийн ангилал	Хэмнэлт
Нийт урсгал зардал буурах	-204.4
Хангамж, бараа материалын зардал	-14.8
Норматив зардал	-31.2
Эд хогшил, урсгал засварын зардал	-24.2
Томилолт, зочны зардал	-7.2
Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	-73.0
Бараа үйлчилгээний бусад зардал	-29.5
TATAAC	-24.5

4.4 Төсвийн шинэчлэлийн бодлого

Нэг. Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийг 100.0 мянган төгрөгөөр тооцож үргэлжлүүлэн олгоно. Олон улсын нөхцөл байдлаас шалтгаалж инфляц өндөр байгаа энэ цаг үед орлогын эрсдэлд ойрхон байгаа болон бага хэрэглээтэй өрхүүдийн орлогын баталгааг сайжруулахад төрийн хэмнэлтээс бий болсон эх үүсвэрийг зарцуулах боломж бүрдэж байна.

Монгол Улсын 0-18 хүртэлх насны иргэнд олгох хүүхдийн мөнгийг хүрсэн түвшнээс нь бууруулахгүйгээр үргэлжлүүлэх, ингэхдээ төсвийн боломждоо тааруулан өндөр хэрэглээ бүхий боломжийн амьжиргаатай өрхүүдэд энэ хөтөлбөрт хамрагдахгүй байхыг уриалж, төсвийг хэмнэлттэй, үр дүнтэй хуваарилах нь зүйтэй гэж үзэж байна. Үндэсний статистикийн хорооноос гаргасан өрхийн нийгэм, эдийн засгийн судалгаанаас үзэхэд өндөр хэрэглээтэй өрхүүд нийт өрхийн 9 хувийг эзэлж байх бөгөөд эдгээр өрхүүд хүүхдийн мөнгөнөөс татгалзсанаар коронавируст халдварт цар тахлын үед орлого нь буурсан олон өрхүүд энэ хөтөлбөрт хамрагдах боломж нь нэмэгдэх юм.

Тиймээс өрхүүдийн амьжиргааны түвшинг харгалзан Монгол Улсын 0-18 хүртэлх насны нийт хүүхдийн 91 хувьд хамаарах хүүхэд бүрт 100.0 мянган төгрөгийн хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийг сар бүр улсын төсвөөс олгохоор тооцлоо. Ингэхдээ хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийг бэлэн бус төлбөр тооцооны хэрэгслээр дамжуулан зарцуулах, согтууруулах ундаа, тамхины хэрэглээнд зарцуулах боломжгүй байхаар тооцож зохицуулалт хийх, өрхийн амьжиргааны түвшин тооцох судалгааг өрхийн мэдээллийн нэгдсэн сан

Хүүхдийн мөнгийг
нэмэгдүүлсэн
хэмжээгээр нь
үргэлжлүүлэн
олгоно

болон төрийн мэдээллийн бусад санг ашиглан хүний оролцоогүй, цахимаар хийж, иргэдэд мэдээлэх, амьжиргааны түвшин өндөр өрхүүдийг хүүхдийн мөнгөнөөс татгалзахыг уриалахад чиглэсэн нөлөөллийн аяныг зохион байгуулах, хүүхдийн мөнгөнөөс татгалзах боломжтой өрхийг тодорхойлох аргачлалыг энгийн хялбар, ойлгомжтой байхаар шинэчлэн мөрдүүлэх зэрэг арга хэмжээг холбогдох төрийн байгууллагууд хариуцан зохион байгуулна.

Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжтэй холбогдуулан Нийгмийн халамжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төсөл болон Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн талаар авах арга хэмжээний тухай Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг боловсруулав.

Хоёр. Гүйцэтгэлд суурилсан урамшууллын тогтолцоог нэвтрүүлнэ. Төсвийн шинэчлэлийн бодлогын хүрээнд төрийн албан хаагчийг ажлын бүтээмжээр нь урамшуулдаг тогтолцоог бий болгохыг зорьж байна. Төрийн албаны тухай хуулиар төрийн албан хаагчид албан тушаалын тогтмол үндсэн цалин болон албан тушаалын ангиллаас нь хамаарсан үндсэн цалингаас нь тооцогддог олон төрлийн тогтмол нэмэгдлүүд авч байна. Энэ нэмэгдэл нь ихэвчлэн тухайн төрийн албан хаагчийн албан тушаалын /ажлын байрны тодорхойлолтод заасан тухайн ажлыг гүйцэтгэхэд тавигдах мэдлэг боловсрол, ур чадварууд, хүлээх хариуцлага, ажлын нөхцөл зэрэг шаардлагуудтай давхардаж байна.

Түүнчлэн төрийн албан хаагчийг улирлын 40 хүртэл хувиар олгодог үр дүнгээр урамшуулал нь байгууллагын хэтийн зорилго, цаашлаад мэргэжилтний гүйцэтгэлийн зорилт, шалгуур үзүүлэлттэй төдийлөн уялдахгүй байна.

Одоогийн цалин хөлсний тогтолцоо нь төрийн байгууллага, албан хаагчийг зорилго зорилтоо оновчтой тодорхойлох, төлөвлөсөн ажлаа бүрэн хэрэгжүүлэх хүчин чармайлт гаргах, үр дүнд хүрэх хүсэл эрмэлзлийг төрүүлэх, өөрийгөө хөгжүүлж бүтээлч хандлага, сэтгэлгээтэй ажиллуулах замаар төрийн байгууллагын үйл ажиллагааны үр ашгийг бий болгоход чиглэгдэхгүй байна.

Тиймээс төрийн албан хаагчийн ажлын үр дүнг үнэлэх, биелэлтийг дүгнэх замаар урамшуулдаг, хариуцсан ажил, үүргийн гүйцэтгэлээ сайжруулахад нь түлхэц өгдөг байхаар төрийн албаны цалин хөлсний тогтолцоог шинэчилнэ.

Гурав. Төрийн захиргааны болон төрийн тусгай албан хаагчийн цалинг нэг суурьтай болгоно. Засгийн газраас 2022 оны 107, 194 дүгээр тогтоолоор эрүүл мэнд, боловсрол, шинжлэх ухаан, соёлын салбарын болон төрийн байгууллагын хэвийн үйл ажиллагааг хангах чиг үүрэг бүхий төрийн үйлчилгээний албан хаагчийн цалинг нэг шатлал бүхий суурь цалинтай болгосон. Ингэхдээ төрийн албан хаагчдын үндсэн цалинг тухайн шатлалын хамгийн дээд түвшин буюу 5 дугаар шатлалд хүргэж ахиулсан бөгөөд үүний үр дүнд үндсэн цалин дунджаар 8.5 хувиар нэмэгдсэн. 2023 онд дээрх зарчмын дагуу төрийн захиргааны болон төрийн тусгай албан хаагчийн

Төрийн албаны
цалин хөлсний
тогтолцоог
шинэчлэх болоод
цалин хөлсний
бүтцийг хялбар
энгийн болгож
ажлын бүтээмж,
үр дүн,
гүйцэтгэлийг нь
харгалздаг болно.

Төрийн хаагчийн
төрийн алба
хаасан хугацааны
нэмэгдэл олгох
одоогийн
зохицуулалтыг
шинэчилж,
ажилласан жил
бүрээр нь тооцон
нэмэгдүүлнэ.

Төрийн албаны
цалин хөлсний
тогтолцоог
шинэчлэх болоод
цалин хөлсний
бүтцийг хялбар
энгийн болгож
ажлын бүтээмж,
үр дүн,
гүйцэтгэлийг нь
харгалздаг болно.

Мэргэж
лийн хяналтын
салбарын чиг
үүргийг өөрчлөн
зохион
байгуулж,
холбогдох яам
харьяа
байгууллагад
шилжүүлнэ.

үндсэн цалинг дээд шатлалаар нь тогтоож, суурь цалинтай болгох арга хэмжээг үргэлжлүүлнэ.

Дөрөв. Төрийн захиргааны албан хаагчид орон нутгийн нэмэгдэл олгоно. Төрийн захиргааны албан хаагчийг орон нутагт ажиллах сонирхлыг нэмэгдүүлэх, тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөл боломжийг бүрдүүлэх зорилгоор орон нутгийн нэмэгдлийг 20 хувиар тооцож олгоно. Мөн тухайн орон нутаг эдийн засгийн нөөцөө боломжит дээд хэмжээгээр ашигласан, орлогоо давуулан биелүүлсэн бол орон нутгийн удирдлага нь төрийн албан хаагчдынхаа цалинг 80 хүртэл хувиар нэмэгдүүлэн олгох эрх зүйн орчныг бий болгоно. Энэ арга хэмжээний үр дүнд хөдөө, орон нутагт ажиллах төрийн албан хаагчийн цалин 2 дахин нэмэгдэх боломжтой болно. Төрийн захиргааны албан хаагчид орон нутгийн нэмэгдэл олгохтой холбогдуулан Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулав.

Тав. Төрийн албан хаагчийн ажилласан хугацааны нэмэгдлийг жил тутам тооцон олгодог болно. Төрийн албан хаагчийн төрийн алба хаасан хугацааны нэмэгдлийг 5 хувийн давтамжтай 25 хүртэл хувиар олгодог одоогийн зохицуулалтыг шинэчилж, ажилласан жил бүрээр нь тооцон нэмэгдүүлнэ. Ингэснээр төрийн албан хаагч нь нэг жил ажилласан бол 1 хувь, хоёр дахь жилдээ ажиллавал 2 хувь гэсэн зарчмаар 25 жил ажилласан бол 25 хувийн нэмэгдэл авах ажилласан хугацаанаас хамаарсан цалингийн нэмэгдэл авдаг болно.

Зургаа. Мэргэжлийн хяналтын салбарын чиг үүрэг, бүтцийг өөрчлөн зохион байгуулна. Мэргэжлийн хяналтын байгууллага нь байгаль орчны, геодези, зураг зүйн, геологи, уул уурхайн, хөдөлмөрийн эрүүл ахуйн, нийгмийн хамгааллын, мал эмнэлгийн, боловсролын, соёлын, эмчилгээний чанарын, хүнсний эрүүл ахуйн, хүүхэд, өсвөр үеийн эрүүл ахуйн, эрүүл ахуй, халдвар судлалын, газрын тосны, малын үржлийн хяналт зэрэг 26 төрлийн хяналтыг хэрэгжүүлдэг.

Түүнчлэн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам, Зам, тээврийн хөгжлийн яам, Зэвсэгт хүчний жанжин штаб, Тагнуулын ерөнхий газар, Хил хамгаалах ерөнхий газар, Эрчим хүчний зохицуулах хороо, Эм, эмнэлгийн хэрэгслийн хяналт зохицуулалтын газар зэрэг 12 байгууллага өөрийн эрхлэх асуудлын хүрээнд мэргэжлийн хяналтыг Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн хүрээнд хэрэгжүүлдэг бөгөөд Мэргэжлийн хяналтын улсын ерөнхий байцаагч эдгээр байгууллагын албан хаагчдад улсын байцаагчийн эрх олгодог. Мөн татвар, гааль, цагдаа, оюуны өмч, гадаадын иргэн, харьяат, өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн эрхийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагууд холбогдох салбарын хуулийн дагуу хяналтын чиг үүргийг хэрэгжүүлж байна.

Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулиар чиг үүргийн давхардалтай, харилцан уялдаа бүхий үйл ажиллагаа гүйцэтгэж байгаа төсвийн байгууллагыг өөрчлөн байгуулах, бүтэц зохион байгуулалтыг нь өөрчлөх

зэргээр удирдлагын зардлыг хэмнэхээр заасан. Иймд мэргэжлийн хяналтын чиг үүргийг хэрэгжүүлж байгаа байгууллага болон улсын байцаагчийн чиг үүргийн давхардлыг арилгах, салбарын бодлого төлөвлөх, гаргах, хэрэгжүүлэх, хэрэгжилтэд хяналт тавих чиг үүргүүдийн нэгдсэн удирдлага зохион байгуулалтаар хэрэгжүүлэх зорилгоор төрийн хяналтын чиг үүргийг холбогдох салбарын яам, агентлаг, орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагад шилжүүлэх зохицуулалтыг төсвийн төсөлд тусгалаа.

Түүнчлэн Мэргэжлийн хяналтын салбарын чиг үүргийг нэгдсэн бодлогоор хангах “Засгийн газрын хяналтыг хэрэгжүүлэх газар”-ыг байгуулж ажиллуулахаар тооцов. Ингэснээр 1319 албан хаагчийг холбогдох чиглэлийн 14 төсвийн ерөнхийлөн захирагч болон харьяа байгууллагуудад шилжүүлж чиг үүрэг давхцаж байгаа нягтлан, нярав зэрэг захиргаа, үйлчилгээний албан хаагчийг ажлаас чөлөөлж, холбогдох урсгал зардлыг хэмнэхээр тооцлоо.

4.5 Шинэ сэргэлтийн бодлого

Нэг. Цөлжилт, газрын доройтлыг бууруулах, ойжуулалтын арга хэмжээг үргэлжлүүлнэ. Дэлхийн уур амьсгалын өөрчлөлтийн нөлөөллийг бууруулах, ой мод усны нөөцийг хамгаалах экологийн тэнцвэрт байдлыг хангах зорилгоор Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачилсан “ТЭРБУМ МОД” үндэсний хөдөлгөөний санаачилгыг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний төлөвлөгөөний хүрээнд Монгол Улсын Засгийн газрын “Агентлаг байгуулах тухай” 2022 оны 272 дугаар тогтоолоор Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайдын эрхлэх асуудлын хүрээнд Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг-Ойн газрыг байгуулж орон тооны дээд хязгаарыг 38 байхаар тогтоосон ба 2023 оны төсвийн төсөлд 38 орон тоотой байхаар тусгав.

Хоёр. Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд хэрэгжих арга хэмжээг дэмжинэ. Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачилсан “Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал” үндэсний хөдөлгөөнийг улс орон даяар өрнүүлж, Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны 36 дугаар тогтоолоор “Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” тогтоолыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг баталсан.

“Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал” үндэсний хөдөлгөөнийг өрнүүлэх арга хэмжээний хүнсний үйлдвэр, мал аж ахуйн салбар, газар тариалангийн салбар, жижиг дунд үйлдвэр, үйлчилгээ, хоршоог хөгжүүлэх чиглэлээр авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээнд шаардагдах 228.2 тэрбум төгрөгийн урсгал зардлыг Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайдын 2023 оны төсвийн төсөлд тусгасан.

Гурав. Мал, амьтныг эрүүлжүүлэх арга хэмжээг УИХ-ын 2022 оны 36 дугаар тогтоолоор баталсан “Хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах талаар авах зарим арга хэмжээний төлөвлөгөө”-тэй уялдуулан

хэрэгжүүлнэ. Мал, амьтны гоц халдварт өвчний тархалтыг бүрэн хяналтад авч, мал, амьтны гоц халдварт, халдварт, халдварт бус өвчин гарах, тархах шалтгаан нөхцөлийг хязгаарлах, эрүүлжүүлэх арга хэмжээг дээрх төлөвлөгөөтэй уялдуулан хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлыг төсөвт тусгалаа.

Дөрөв. Зарим сайдын ажлын албыг шинээр байгуулна. Цаг үеийн нөхцөл байдалтай холбогдуулан боомтын үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, экспортыг нэмэгдүүлэх замаар эдийн засгийг тэлэх, Улаанбаатар хотын хэт төвлөрлийг сааруулан, хот хөдөөгийн хөгжлийн тэнцвэрийг хангаж авто замын түгжрэлийг бууруулах, биеийн тамир спортыг нэгдсэн бодлогоор хангах зорилгоор Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулж Монгол Улсын сайд, Боомтын сэргэлтийн Үндэсний хорооны дарга, Монгол Улсын сайд, Нийслэл Улаанбаатар хотын авто замын түгжрэлийг бууруулах Үндэсний хорооны дарга болон Монгол Улсын сайд, Олимп, нийтийн биеийн тамир, спортын Үндэсний хорооны даргын албан тушаалыг шинээр бий болгосон. Хуулийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын даргын багцад дээрх сайд тус бүр ажлын албатай байхаар тооцож холбогдох төсвийг тусгав. Мөн төсвийн ерөнхийлөн захирагчийг үүсгэн чиг үүрэгт хамаарах төсөвт байгууллагуудыг харьяаллын дагуу шилжүүлэхээр тооцлоо.

Тав. Төрийн үйлчилгээний асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллагыг шинээр байгуулна. Төрийн үйлчилгээг цахимжуулах замаар төрийн хүнд суртлыг арилгах, цахим шилжилтийг цогц бодлого, зохицуулалтаар хангах зорилгоор Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайдын багцад Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг “Төрийн үйлчилгээний нэгдсэн газар”-ыг байгуулж холбогдох зардлыг тусгалаа. Ингэснээр төрөөс үзүүлж байгаа үйлчилгээний чанарыг хянаж, сайжруулах, үйлчилгээний процессыг оновчтой болгох ажлыг нэгдсэн зохион байгуулалтад оруулж, хүнд сурталгүй, шат дамжлага багатай төрийн үйлчилгээг бий болгох ач холбогдолтой. Төрийн үйлчилгээний нэгдсэн газрыг байгуулж байгаатай холбогдуулан Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар, Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар, Татварын ерөнхий газар, Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар, Хөдөлмөр, халамж үйлчилгээний ерөнхий газар, Газар зохион байгуулалт, геодези, зураг зүйн газруудын нэг цэгийн үйлчилгээний төвийн албан хаагчдыг Төрийн үйлчилгээг зохицуулах газарт шилжүүлэхээр тооцлоо.

4.6 Бусад бодлогын арга хэмжээ

Нэг. Шүүхийн бие даасан, иргэдэд үр нөлөөтэй, цахим тогтолцоог хэрэгжүүлнэ. Монгол Улсын шүүх эрх мэдлийн салбар, шүүхийн үйл ажиллагаа, хуулийн хэрэгжилтийг иргэдэд илүү үр нөлөөтэй, нийгмийн хөгжлийн шаардлагад нийцүүлж ажиллахад шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдлыг хангах, орчин үеийн мэдээллийн технологийн дэвшлийг

нэвтрүүлэх, хүний нөөцийг бэхжүүлж, цахим шүүхийн тогтолцоог бий болгох, шүүхийн шийдвэр болон бусад мэдээлэл, судалгааны сан бий болгохтой холбоотойгоор шүүгч, шүүгчийн туслах, шүүх хуралдааны нарийн бичгийн дарга, холбогдох орон тоо, төсвийг 2023 оны төсвийн төсөлд тооцон тусгалаа.

Хоёр. Сумын төвд тав болон түүнээс дээш жил ажилласан зарим алба хаагчид мөнгөн урамшуулал олгоно. Монгол Улсын Засгийн газрын 2022 оны 188 дугаар тогтоолын дагуу сумын төвд тасралтгүй тав болон түүнээс дээш жил ажиллаж байгаа онцгой байдлын байгууллагын алба хаагчид мөнгөн урамшуулал олгоход шаардагдах 7.3 тэрбум төгрөгийг Монгол Улсын Шадар сайдын 2023 оны төсвийн төсөлд тусгав. Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлтөөр “Аймгийн төвөөс бусад суманд тасралтгүй 5 болон түүнээс дээш жил ажиллаж байгаа шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын алба хаагчид таван жил тутамд 30 сарын үндсэн цалинтай тэнцэх хэмжээний мөнгөн урамшууллыг олгоно гэж заасны дагуу мөнгөн урамшуулалд шаардагдах 7.7 тэрбум төгрөгийг 2023 оны төсвийн төсөлд тусгав.

Гурав. Жендерийн мэдрэмжтэй төсөвлөлтийн арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. Монгол Улсын Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хууль тогтоомж, бодлого, хөтөлбөр, НҮБ-ын Эмэгтэйчүүдийг ялгаварлан гадуурхах бүх хэлбэрийн устгах тухай конвенцын зөвлөмж, Сангийн яамнаас баталсан Жендерийн стратегийн дагуу үр дүнд суурилсан төсөв, санхүүжилтийн тогтолцоог бүрдүүлэх хүрээнд Жендерийн мэдрэмжтэй төсөвлөлт (ЖМТ)-ийн шинэ арга хэрэгслийг 2020 оноос хойш сонгосон хөтөлбөрүүдэд үе шаттайгаар туршиж байна.

Туршилтын хүрээнд улсын төсвийн ерөнхийлөн захирагч (ТЕЗ) нараас (i) ЖМТ-ийн урьдач нөхцөл, жендерийн мэдрэмжтэй бодлого төлөвлөлт болон төсөвлөлт боловсруулах чадавхын үнэлгээ, (ii) жендерийн эрх тэгш байдлыг хангахад хувь нэмрээ оруулж байгаа эсхүл жендерийн тодорхой ялгааг арилгахаар төлөвлөж байгаа үйл ажиллагааны тойм мэдээллийг цуглуулаад байна.

Хүснэгт 4.5 ТЕЗ нараас ирүүлсэн 2023 онд төлөвлөсөн арга хэмжээний мэдээлэл /тэрбум ₮/

ЖЭТБХ-д хувь нэмэр оруулж буй үйл ажиллагаа	Тоо	Төсвийн мэдээллийн дүн (Санхүүжилтийн эх үүсвэр)	Дүн
ЖЭТБХ-д хувь нэмэр оруулж буй	129	Улсын төсвөөс /тоо-90/	701.8
Эмэгтэйчүүд, охидод чиглэсэн	9	Гадаадын тусламжаар	570.0
Хүүхдэд чиглэсэн	8	Төсвийн мэдээлэлгүй /тоо-34/	0.0
Нийт төлөвлөсөн	136	Нийт төсвийн саналын дүн	1,271.8

2023 онд төсвийн ерөнхийлөн захирагчид нийт 136 хөтөлбөр, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөснөөс охид, эмэгтэйчүүдэд чиглэсэн 9, хүүхдэд чиглэсэн 8 үйл ажиллагаа байна. Эдгээр нь НҮБ-ын Тогтвортой хөгжлийн зорилтод тусгагдсан Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах, охид, эмэгтэйчүүдийг чадавхжуулахад чиглэсэн үзүүлэлтийг хангахад хувь нэмэр оруулах юм. Тухайлбал, нийслэлийн цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх,

ерөнхий болон мэргэжлийн боловсролын салбарын дотуур байрны үйлчилгээг сайжруулах, шинжлэх ухааны салбар дахь шийдвэр гаргах эмэгтэйчүүдийн зөрүүтэй байдлыг бууруулах зэрэг үйл ажиллагааг БШУЯ-ны хөтөлбөрүүдэд тусгасан байна. ХНХЯ-ны хувьд Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрийн хүрээнд 2022 оноос эмэгтэйчүүдэд чиглэсэн “Эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр”-ийг шинээр хэрэгжүүлэх, хүүхэд харах үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зэрэг санаачилгыг эхлүүлсэн бөгөөд цаашид бодлого, хөтөлбөрийг жендерийн мэдрэмжтэй болгох, улмаар жендерийн тэгш бус байдлыг арилгахад чиглэсэн шалгууруудыг төсвийн баримт бичигт тусгадаг болохыг зорьж байна.

4.7 Засгийн газрын тусгай сангууд

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн жилд Засгийн газрын тусгай сангуудаар дамжин нийт 6,317.8 тэрбум төгрөгийн зардал санхүүжүүлэх бол үүний 92.2 хувь буюу 5,826.2 тэрбум төгрөг нь Нийгмийн даатгал, Нийгмийн халамж, Эрүүл мэндийн даатгалын сангуудын зарлага, 7.8 хувь буюу 491.6 тэрбум төгрөг нь бусад тусгай сангийн зардалд хамаарч байна.

Хүснэгт 4.6. Засгийн газрын тусгай сангийн зардлын төсөл /тэрбум ₮/

	ЗГ-ын тусгай сан	2022 төсөв	2023 төсөл
1	Боловсролын зээлийн сан	78.3	93.0
2	Нийгмийн даатгалын сан	3,511.7	3,748.0
3	Соёл, урлаг хөгжүүлэх сан	1.5	0.7
4	Засгийн газрын нөөц сан	95.0	60.0
5	Нийгмийн халамжийн сан	483.0	596.8
6	Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сан	103.4	85.4
7	Эрүүл мэндийг дэмжих сан	3.0	3.0
8	Байгаль орчин, уур амьсгалын сан	0.6	0.6
9	Шинжлэх ухаан, технологийн сан	10.1	7.6
10	Улсын авто замын сан	67.1	62.2
11	Бүх нийтийн үйлчилгээний үүргийн сан	4.2	5.2
12	Хилийн чанадад байгаа Монгол улсын иргэдэд туслах сан	0.2	0.4
13	Зэвсэгт хүчний хөгжлийн сан	35.0	35.0
14	Мэргэжлийн боловсрол, сургалтыг дэмжих сан	33.5	85.0
15	Гэмт хэргийн хохирогчид нөхөн төлбөр олгох сан	0.6	0.6
16	Спортыг дэмжих сан	2.1	1.4
17	Жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих сан	50.0	50.0
18	Эрүүл мэндийн даатгалын сан	1,481.4	1,481.4
	НИЙТ	5,960.7	6,316.3

Боловсролын зээлийн сан

Боловсролын зээлийн санд 2023 онд нийт 93.0 тэрбум төгрөг төсөвлөсөн нь өмнөх онтой харьцуулахад 14.7 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлэхээр байна. Үүнд “Ерөнхийлөгчийн нэрэмжит тэтгэлэг”

хөтөлбөрт 24.7 тэрбум төгрөг, оюутны хөгжлийн зээлд 21.8 тэрбум төгрөг, бүтэн өнчин, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон нэг өрхөөс 3 хүүхэд нь зэрэг суралцдаг бол 1 хүүхдийн тэтгэлэгт 18.7 тэрбум төгрөг, Монгол Улсын Ерөнхий сайдын нэрэмжит тэтгэлэгт 10.5 тэрбум төгрөг, гадаадад суралцагсдын зээлд 10.0 тэрбум төгрөг, сувилагч мэргэжлээр төрийн өмчийн их, дээд сургуульд суралцаж байгаа оюутнуудын сургалтын төлбөрийн тэтгэлэгт 5.4 тэрбум төгрөг, Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийн дагуу гадаадад суралцаж байгаа оюутнуудын сургалтын төлбөрийн тэтгэлэгт 2.8 тэрбум төгрөг, багш мэргэжлээр төрийн өмчийн их, дээд сургуульд суралцаж байгаа суралцагчдын болон орон нутагт хийх багшлах дадлагын тэтгэлэгт 2.3 тэрбум төгрөг, Орон нутгаас суралцаж байгаа оюутны замын зардлын хөнгөлөлтөд 1.0 тэрбум төгрөг, Засгийн газар хоорондын гэрээний дагуу гадаад улсаас Монгол Улсад суралцаж байгаа гадаад оюутнуудын амьжиргааны тэтгэлэгт 0.6 тэрбум төгрөгийг тус тус тусгалаа.

Нийгмийн халамжийн сан

Халамжийн сангийн нийт зарлагыг 596.8 тэрбум төгрөг буюу өмнөх оноос 113.9 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлж төлөвлөсөн. Энэ нэмэлт төсөв нь 2021 оноос эхлэн коронавируст халдварын цар тахлын үед иргэдийн амьжиргааг дэмжих зорилгоор авч хэрэгжүүлсэн зорилтот бүлгийн иргэд болох нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, 0-16 насны байнгын асаргаа шаардлагатай хүүхдэд олгох мөнгөн тэтгэмжийг 100.0 мянган төгрөгөөр нэмэгдүүлж, 288.0 мянган төгрөгт хүргэсэн бодлогын арга хэмжээг үргэлжлүүлэхэд зориулж зарцуулна.

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сан

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас үзүүлэх хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн үйлчилгээ, арга хэмжээ, хөтөлбөрүүдийг тогтвортой хөгжлийн зорилготой уялдсан үр дүнд суурилсан төсвийн хуваарилалтын зарчимд нийцүүлэн шинэчилсэн. Түүнчлэн эдгээр хөтөлбөр, арга хэмжээнд шаардагдах зардлыг төлөвлөхдөө орон нутгийн онцлог, нөхцөл боломж, хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлснээрээ онцлогтой. Хөтөлбөр, арга хэмжээг 1/хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйлчилгээ, арга хэмжээ болон 2/үйл ажиллагааны зардал гэсэн хоёр үндсэн төрөлд ангиллаа.

Мэргэжлийн боловсролыг дэмжих сан

Мэргэжлийн боловсролыг дэмжих сангийн 2023 оны төсвийн нийт зардлыг 85.0 тэрбум төгрөг байхаар тооцов. Үүнд МСБ-д суралцагчийг төгсөхөд нь 1 удаа олгох (суралцаж байсан хугацаанд нь сар бүрийн 200.0 мянган төгрөгөөр тооцож хуримтлагдах) тэтгэмжийн 68.2 тэрбум төгрөг болон мэргэжлийн боловсролын мэргэжлийн өөрийн өртөгт суурилсан гүйцэтгэлийн санхүүжилтэд 16.8 тэрбум төгрөгийг тус тус тусгалаа.

Нийгмийн даатгалын сан

Нийгмийн даатгалын сангийн 2023 оны төсөвт нийт орлогын хэмжээг 3,194.1 тэрбум төгрөг, нийт зарлагын хэмжээг 3,748.0 тэрбум төгрөг байхаар төсөвлөлөө.

Хүснэгт 4.7. Нийгмийн даатгалын сангийн орлого, зарлага /тэрбум ₮/

Үзүүлэлт	2022	2023	Төсөл
ОРЛОГО	2,379.9	3,194.1	
1 Шимтгэлийн орлого	2,372.9	3,185.1	
2 Бусад орлого	7.0	9.0	
ЗАРЛАГА	3,511.7	3,748.0	
1. Тэтгэврийн даатгалын сан	3,055.2	3,338.8	
2. Тэтгэмжийн даатгалын сан	171.5	230.0	
3. ҮОМШӨ-ний даатгалын сан	38.3	40.4	
4. Ажилгүйдлийн даатгалын сан	63.7	80.3	
5. Даатгуулагчид буцаан олгох нийгмийн даатгалын шимтгэлийн зардал	150.8	21.5	
6. Үйл ажиллагааны зардал	32.2	36.8	
Капитал банкнаас авах авлага	-98.1	-68.4	
Улсын төсвөөс олгох татаас	920.8	545.2	

Нийгмийн даатгалын сангийн орлого: Нийгмийн даатгалын сангийн нийт орлого 3,194.1 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөсөн нь 2022 онтой харьцуулахад 814.1 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж байна. Ирэх онд сангийн орлогыг нийгмийн даатгалын хамрах хүрээ нэмэгдэх, хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ нэмэгдэх, дундаж цалин хөлс өсөх, орлогын боломжит бусад эх үүсвэр нэмэгдэх зэрэг төсөөлөлд үндэслэн тооцлоо. Үүнээс нийгмийн даатгалын хамрагдалт буюу хэвийн өсөлтийг 161.3 тэрбум төгрөг, төсөвт байгууллагын төлөх шимтгэл болон хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ 550.0 мянган төгрөг болж шинэчлэгдэж байгаатай холбоотой өсөлтийг 652.8 тэрбум төгрөг байхаар тус тус тооцоолж тусгалаа.

Нийгмийн даатгалын сангийн зарлага: Иргэдийн тэтгэвэр, тэтгэмжид зарцуулах хөрөнгийг 236.3 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлэхээр тооцож, нийгмийн даатгалын сангуудын зарлагыг 3,748.0 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөсөн болно.

2023 онд Нийгмийн даатгалын санд төрөөс олгох дэмжлэгийг 545.2 тэрбум төгрөг байхаар тооцов. Нийгмийн даатгалын шимтгэлээ өөрөө хариуцан төлсөн зарим даатгуулагчийн шимтгэлийн 50 хувийг буцаан олгох тухай хуулийн дагуу даатгуулагчийн өөрийнх нь 2022 оны 12 дугаар сард хариуцан төлөх шимтгэлийн буцаан олголтын зардлыг 2023 оны 1 дүгээр сард олгоход 21.5 тэрбум төгрөг зарцуулна. Уг зардалд зориулж төсвөөс олгосон зардал 2022 онтой харьцуулахад 129.3 тэрбум төгрөгөөр буурч байна. Тэтгэврийн даатгалын санд 2023 онд төрөөс тэтгэврийг нь хариуцах тэтгэвэр авагчдад 523.7 тэрбум төгрөг зарцуулна.

Хүснэгт 4.8. Улсын төсвийн татаас /тэрбум ₮/

Арга хэмжээ	2019	2020	2021	2022	2023
Улсын төсвийн татаас	601.6	399.4	593.9	920.8	545.2
Үүнээс:					
Цэргийн тэтгэвэр	130.5	155.9	173.3	212.6	235.3
1995 оноос өмнөх	235.6	211.7	253.9	298.2	288.4
НДШ 50 хувь буцаалт				150.8	21.5
НДС-н алдагдалд	235.5	31.8	166.7	259.2	-59.9

Нийгмийн даатгалын сангийн Капитал банкнаас авах 68.4 тэрбум төгрөгийн авлагыг тусгав.

Эрүүл мэндийн даатгалын сан

Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2023 оны төсвийн орлогыг 1,481.4 тэрбум төгрөг байхаар төсөвлөсөн. Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн нийт орлогын 62 хувь буюу 914.3 тэрбум төгрөгийг Улсын төсвөөс олгохоор тооцсон. Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 24.6 дахь хэсэгт заасан төр зардлыг нь хариуцах тусламж, үйлчилгээний санхүүжилтэд 687.4 тэрбум төгрөг, Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.2.3 дахь заалтад заасны дагуу төр эрүүл мэндийн даатгалын шимтгэлийг нь хариуцан төлөх иргэдийн шимтгэлийн хэмжээ хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээ нэмэгдсэнтэй холбогдуулан Улсын төсвөөс олгох шилжүүлгийг 63.2 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлэн 226.9 тэрбум төгрөгөөр төсөвлөсөн.

Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлөөс баталсан 2022 оны 01 дүгээр тогтоолоор баталсан тарифын дагуу тооцож Эрүүл мэндийн даатгалын сангаас худалдан авах тусламж, үйлчилгээний зардалд нийт 1,341.8 тэрбум төгрөгийг төсөвлөсөн. Үүнд эрүүл мэндийн анхан шатны эрүүл мэндийн байгууллагад нэг иргэнээр тооцон олгох санхүүжилтийг 2 дахин нэмэгдүүлсэн хэмжээгээр тооцоолон 250.9 тэрбум төгрөг тусгасан.

Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.3 дахь хэсэгт заасан үнийн хөнгөлөлт үзүүлэх эмийн жагсаалтад тархины саажилттай, уналт таталттай хүүхдэд олгох эмийг оруулсан. Мөн төр хариуцах эмийн зардлын хяналт, хүртээмжийг сайжруулах зорилгоор эмийн үнийн хөнгөлөлтөд олгох санхүүжилтийг 22.7 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлэн 89.9 тэрбум төгрөгөөр төсөвлөлөө.

ТАВ. ТӨСВИЙН ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ

5.1 Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын гүйцэтгэл

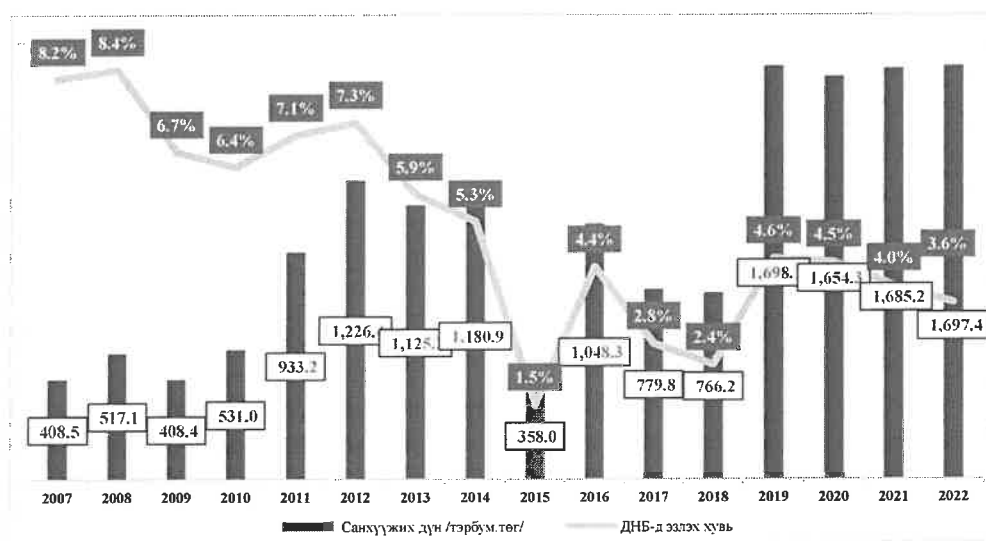
Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2017-2022 онд 8.8 их наяд төгрөгийн санхүүжилт батлагдсанаас 2017-2021 онд 5.9 их наяд төгрөгийн санхүүжилт олгогдож, давхардсан тоогоор улсын хэмжээнд 6,323 төсөл, арга хэмжээ хэрэгжүүлсэн байна.

Хүснэгт 5.1. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт 2017-2022 онуудад, /тэрбум ₮/

Ангилал	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1 Улсын төсөв	602.1	683.3	1,553.4	1,330.9	1,418.9	1,393.7
Шилжих:	433.8	149.9	490.3	778.5	940.6	834.7
Шинэ:	602.1	533.5	1,063.1	552.4	478.3	559.0
2 Концесс	177.7	82.9	144.7	323.5	266.3	303.6
НИЙТ	779.9	766.2	1,698.1	1,654.4	1,685.2	1,697.3

Монгол Улс ДНБ-ний дунджаар 4.0 хувьтай тэнцэх хэмжээний улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтыг хэрэгжүүлж байна.

Монгол Улс
ДНБ-ний
дунджаар 4.0
хувьтай тэнцэх
хэмжээний
улсын төсвийн
хөрөнгө
оруулалтыг
хэрэгжүүлж
байна.



Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2022 онд 1.6 их наяд төгрөгийн санхүүжих дүнтэй 1,376 төсөл, арга хэмжээ батлагдсан. 2022 оны 8 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 749.1 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт гарч, гүйцэтгэл 44.1 хувьтай байна.

5.2 Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2023 онд

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын хувьд нийгмийн болон эдийн засгийн дэд бүтцийг бий болгож, нийгмийн өсөн нэмэгдэж буй эрэлт хэрэгцээг хангах, төрийн үйлчилгээний хүртээмжийг сайжруулахад түлхүү чиглэж ирсэн. Энэ хүрээндээ 2023 онд дараах бодлого, зарчим, эрэмбийг баримтлан төсвийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлтийг боловсрууллаа. Үүнд:

- I. Хэрэгжиж байгаа төслүүдийг хэрэгжилтийн явц, үр дүнгийн гүйцэтгэлийн шалгуур үзүүлэлтээр эрэмбэлсний үндсэн дээр төсвийн төсөлд тусгах:
 - Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2022 онд шинээр хэрэгжүүлэхээр батлагдсан, 2023 он руу шилжин хэрэгжих гэрээ байгуулаагүй зарим төсөл, арга хэмжээний 2023 онд шилжих санхүүжилтийг хойшлуулах;
 - Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1.1 дэх заалтын дагуу гэрээ байгуулсан, дараа онууд руу үргэлжлэн хэрэгжих төслүүдийн худалдан авах ажиллагааны үр дүнд бий болсон тендерийн хэмнэлтийг төсөвт өртөг болон 2023 онд санхүүжих дүнгээс бууруулан тусгаж, төсвийн хөрөнгө оруулалтын хэмнэлтийг бий болгох;
 - Төслүүдийн хэрэгжилт, явц байдалтай уялдуулан гүйцэтгэл гарах боломжгүй байгаа, цаашид хэрэгжих боломжгүй зарим төсөл, арга хэмжээг зогсоох, 2023 онд шилжих санхүүжилтийг хэмнэх;
 - Түүнчлэн, 2022 оны хэрэгжилтийн гүйцэтгэлийн явцад тулгуурлан, 2023 онд өндөр дүнгээр шилжих зарим төслүүдийн 2023 оны санхүүжилтэд зохицуулалт хийх, төслүүдийн дуусах хугацааг хойшлуулахгүй байх;
- II. Төсвийн ачааллыг бууруулах зорилгоор өндөр төсөвт өртөгтэй, томоохон төслүүдийг төслийн баримт бичигт үндэслэн үе шаттай, хэсэгчлэн хэрэгжүүлэх;
- III. Ирэх онуудад төсвийн хөрөнгө оруулалтаар шинээр хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний бэлтгэл ажил, техник эдийн засгийн үндэслэл, зураг төсвийг боловсруулах үйл ажиллагааг улсын хэмжээнд зохион байгуулж ажиллах;
- IV. Эдийн засгийн үр ашиг, нийгмийн ач холбогдол бүхий шинэ төслүүдийг “Төр, хувийн хэвшлийн түншлэл”-ээр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөх, хувийн хэвшлийн оролцоог дэмжих.

Түүнчлэн, төсвийн хөрөнгө оруулалтын хувьд түүхэндээ хамгийн их ачаалалтай жил нь 2023 он болж байгаа бөгөөд үүнд нөлөөлсөн дараах гол хүчин зүйлс байна. Үүнд:

1. Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2019 оноос хойш эхлүүлсэн дуусаагүй шилжих төслүүдийн үлдэгдэл санхүүжилт;

Улаанбаатар
хотын
түгжрэлийг
инийдэхэд
хөрөнгө оруулна.

Барилгын
материалын
үнийн өсөлтөөс
үүдэн төсөвт
өртөг нь өссөн
636 төслийн
нээлт
санхүүжилтийг
бүрэн тусгаж,
төслүүдийг
ашиглалтад
оруулна.

2. 2022 оны төсөвт хийсэн 2 удаагийн тодотголоор бууруулж, хойшлуулсан хөрөнгө оруулалт болох 824.3 тэрбум төгрөг;
3. 2021 оны барилгын материалын үнийн өсөлтөөс шалтгаалсан нэмэлт санхүүжилт болох 303.4 тэрбум төгрөг;
4. Өмнөх онуудад концессын “барих-шилжүүлэх” төрлөөр гэрээ байгуулж, ажил нь дууссан төслүүдийн гэрээний эргэн төлөлтийн дагуу 2023 онд төлөгдөх төлбөр болох 279.6 тэрбум төгрөг;
5. Гадаад зээл, тусламжийн санхүүжилтээр хэрэгжүүлж байгаа төслүүдийн олон улсын гэрээгээр хүлээсэн Монгол талын санхүүжилт болох 244.1 тэрбум төгрөг зэрэг болно.

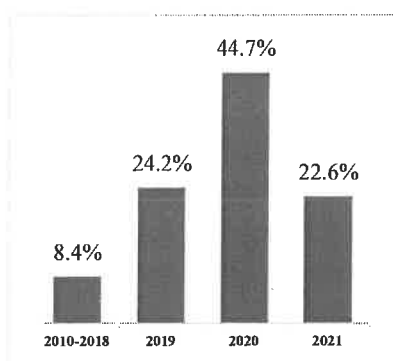
Монгол Улсын Засгийн газраас Нийслэл Улаанбаатар хотын түгжрэлийг бууруулахад чиглэсэн төсөл, арга хэмжээнд жил бүр 420.0 тэрбум төгрөгөөс доошгүй байхаар 2021 онд шийдвэрлэсний дагуу 2023 оны төсвийн төсөлд нийт 339.7 тэрбум төгрөгийг тусгасан, ингэснээр иргэдийн нийтийн тээврээр зорчих боломж, сонголтыг нэмэгдүүлж, түгжрэлийг бууруулахад дэмжлэг үзүүлнэ гэж үзэж байна.

Дэлхий нийтийг хамарсан барилгын материал, түүхий эдийн гэнэтийн үнийн өсөлтөөс үүдэлтэйгээр улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн төслүүдийн төсөвт өртөг нэмэгдэх, хугацаандаа дуусахгүй байх эрсдэл үүссэн бөгөөд барилга, эрчим хүч, замын салбарыг хамарсан өргөн хүрээтэй үнийн өсөлтийн нөлөөг шийдвэрлэх зохицуулалтыг анх удаа хэрэгжүүлснээр 80 сургууль, 63 цэцэрлэг, 53 автозам, 43 эмнэлэг, 47 соёлын төвийн барилга, 35 дэд бүтэц, 24 спортын байгууламж, 12 эрчим хүчний байгууламж хугацаандаа ашиглалтад орох нөхцөл бүрдэж байна.

Хүснэгт 5.2. Үнийн өсөлтөд орсон төслүүд, эхэлсэн онгоор

Эхэлсэн он	Төслийн тоо	Төсөвт өртөг	Нийт санхүүжсэн	Үлдэглэл	Үнийн өсөлт
2010	1	13,497.7	10,604.2	2,893.5	1,528.0
2011	1	13,492.0	11,858.5	1,633.5	513.2
2012	2	25,174.0	23,092.4	2,081.6	537.4
2013	2	2,446.7	2,252.5	194.2	288.0
2014	3	50,010.6	26,378.7	23,631.9	6,630.1
2015	1	6,091.1	6,086.7	4.4	164.5
2016	1	500.0	-	500.0	177.8
2018	36	161,214.0	120,461.7	40,752.3	15,705.1
2019	133	700,404.2	479,853.6	220,550.6	73,306.6
2020	251	928,889.9	577,826.5	351,063.4	135,682.8
2021	204	472,963.5	139,093.8	333,869.6	68,687.7
2022	1	3,100.0	-	3,100.0	186.9
НИЙТ	636	2,377,783.6	1,397,508.6	980,275.1	303,408.2

Улсын төсвийн
хөрөнгө
оруулалтаар 2023
онд нийт 2.7 их
наяд төгрөгийн
санхүүжилт бүхий
1,061 төсөл, арга
хэмжээ
хэрэгжинэ.



Үнийн өсөлтөд өртсөн нийт төслийн 45 хувь нь 2020 онд төсөвт тусгагдаж, барилга угсралтын ажлаа эхлүүлсэн төслүүд байна.

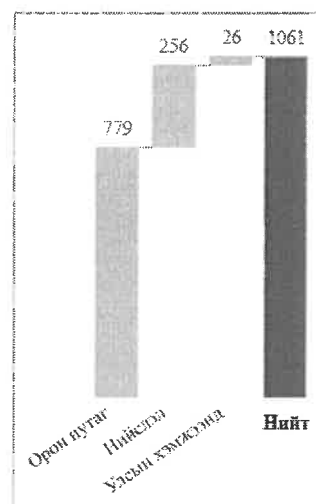
Түүхий эдийн гэнэтийн үнийн өсөлтөд өртсөн нийт 636 төслийн гүйцэтгэгчээр ажиллаж байсан хувийн хэвшлийн 476 компани, тэдний туслан гүйцэтгэгч 800 гаруй байгууллагад үнийн өсөлтийн зөрүүг олгосноор 28 мянган ажлын байр

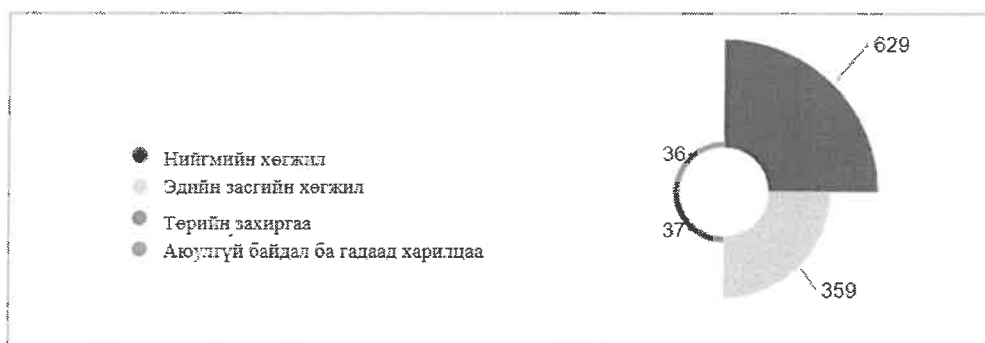
хадгалагдах, нийгэм, эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангахаар байна.

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжиж байгаа төслүүдийн 46.2 хувь нь үнийн өсөлтийн нөлөөнд өртсөн бөгөөд уг асуудлыг шийдсэнээр боловсрол, эрүүл мэнд, эрчим хүч, соёл, спорт гэх мэт нийгмийн өндөр ач холбогдолтой 636 төсөл хугацаандаа ашиглалтад орох, 476 компанийн 28 мянган ажлын байр хадгалагдах нөхцлийг бүрдүүлнэ.

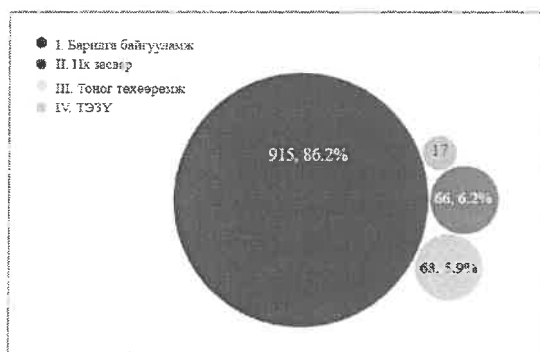
Ирэх онд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар нийтдээ 6.9 их наяд төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий 2.7 их наяд төгрөгийн санхүүжих дүнтэй 1,061 төсөл, арга хэмжээ хэрэгжиж, нийгэм, эдийн засгийн эрэлт, хэрэгцээг хангах, төрийн үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ. Мөн өмнөх онуудад концессын “барих-шилжүүлэх” төрлөөр гэрээ байгуулсан 4 төслийн гэрээний эргэн төлөлт болох 279.6 тэрбум төгрөгийн эргэн төлөлтийг төлнө.

Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх нийт төсөл, арга хэмжээний 51.9 хувь нь орон нутагт, 30.1 хувь нь нийслэлд, 18.0 хувь нь улсын хэмжээнд хэрэгжих төслүүд байгаа бөгөөд нийт хөрөнгө оруулалтын 34.3 хувь нь нийгмийн хөгжлийг дэмжих боловсрол, эрүүл мэнд, соёл, спорт, хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын салбарт, 49.3 хувь нь эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих авто зам, эрчим хүч, инженерийн шугам сүлжээний салбарт, 14.1 хувь нь төрийн захиргаа болон 2.3 хувь нь аюулгүй байдал, гадаад харилцааны салбарт тус тус хэрэгжихээр байна.



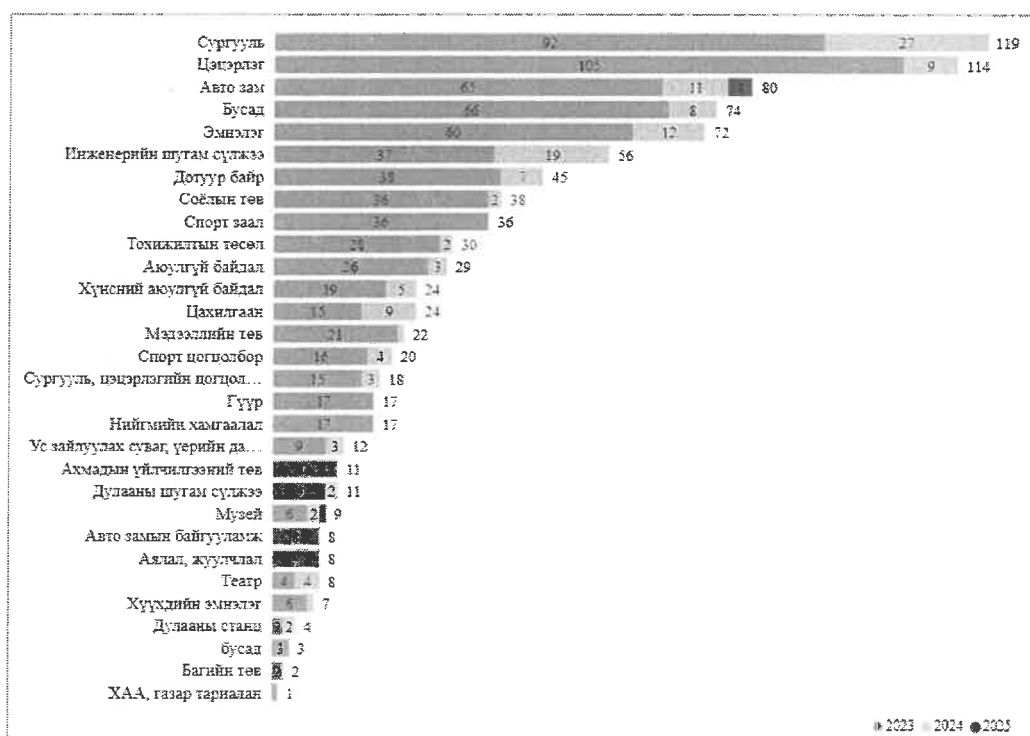


Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх нийт төсөл, арга хэмжээний 915 нь барилга байгууламжийн төсөл, 66 нь их засвар, 63 нь тоног төхөөрөмж, 17 нь ТЭЗҮ боловсруулах төсөл байна.



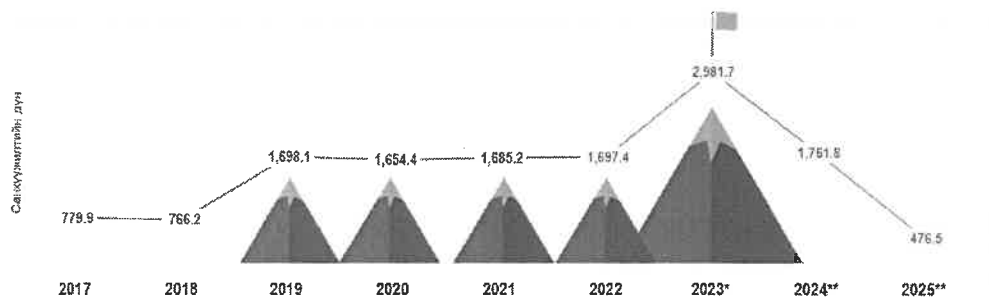
Төсвийн төсөлд тусгасан өмнөх онууд болон 2022 оноос шилжин хэрэгжих хөрөнгө оруулалт 2023 онд үргэлжилж улсын хэмжээнд нийт 119 сургууль, 114 цэцэрлэг, 45 дотуур байр, 18 сургууль, цэцэрлэгийн цогцолбор, 8 театрын барилга, 9 музейн

барилга, 38 соёлын төв, 20 спорт цогцолбор, 36 спорт заал, 11 ахмадын хөгжлийн төвийн барилга, 79 эмнэлгийн барилга, 80 авто замын төсөл, 8 авто замын байгууламж, 17 гүүр, 56 инженерийн шугам сүлжээ, 24 цахилгаан



хангамжийн төсөл, 11 дулааны шугам сүлжээ, 4 дулааны станц гэх мэт нийтдээ 1,061 төсөл, арга хэмжээ хэрэгжинэ.

2023 онд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар санхүүжих 1,061 төсөл дээр 17,986 ажлын байр бүхий гүйцэтгэгч компани ажиллаж байгаа бөгөөд тэдгээр компанийн үйл ажиллагаа хэвийн үргэлжилснээр улсын хэмжээний ажил эрхлэлтэд эерэг нөлөө үзүүлэх болно.



Төсвийн төсөлд тусгасан нийт төсөл, арга хэмжээний 86 хувь нь 2023 онд ашиглалтад орох бөгөөд үлдсэн 14 хувь нь 2024-2025 онд ашиглалтад орохоор тусгагдсан байна.

ЗУРГАА. ГАДААД ЗЭЭЛ, ТУСЛАМЖ

УИХ-аас 2022 онд гадаад зээл, тусламжийн 158 төслийг санхүүжүүлэхээр нийт 1,606.1 тэрбум төгрөг батлагдсанаас 2022 оны 9 дүгээр сарын 15-ны өдрийн байдлаар 1,025.0 тэрбум төгрөг санхүүжиж, гүйцэтгэл 64 хувьтай байна.

Монгол Улсын Засгийн газар, хөгжлийн түнш улс, олон улсын байгууллагатай хамтран 2022 онд хэрэгжүүлж байгаа болон хэлэлцээрийн шатанд байгаа гадаад зээл, тусламжийн төсөл арга, хэмжээний нийт амлалтын дүн 25.7 их наяд төгрөг байгаа бөгөөд зарцуулаагүй үлдэгдэл 20.8 их наяд төгрөг буюу ашиглалт 20 хувийн гүйцэтгэлтэй байгаа нь цаашид шинэ төсөл эхлүүлэхээс илүүтэй хэрэгжиж байгаа төслүүдээ төлөвлөсөн хугацаанд үр дүнтэй хэрэгжүүлж дуусгах шаардлагатай байгааг харуулж байна.

6.1 Төслүүдийг санхүүжүүлэхэд баримтлах зарчим

Монгол Улсын Засгийн газрын Хөгжлийн түнш улс, олон улсын байгууллагаас 2023 онд авч ашиглах зээл, тусламжийн төслийн төсвийг төлөвлөхдөө эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих, Шинэ сэргэлтийн бодлогыг хэрэгжүүлэх, тэргүүлэх ач холбогдолтой томоохон төслүүдийг тэргүүн ээлжинд санхүүжүүлэх, мөн коронавируст цар тахал (КОВИД-19)-аас нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийн эсрэг эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын чиглэлээр хэрэгжүүлж буй төслүүд, хэрэгжиж дуусах төслүүдийн санхүүжилтийг бүрэн тусгах, үргэлжилж буй төслүүдийн хувьд гэрээ хэлэлцээрт тусгагдсан төлөвлөгөөг харгалзан гэрээний хэрэгжилтийг хангах хэмжээнд, шинэ төслүүдийн ажил эхлүүлэх хэмжээнд ашиглалтыг тусгах зарчим баримталсан болно.

Цаашид олон улсын эдийн засаг, санхүү, төсвийн нөхцөл байдалтай уялдуулан гадаад зээл, тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжиж буй төслүүдийг Шинэ сэргэлтийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд чиглүүлэн уялдуулж, ач холбогдлоор нь эрэмбэлж, зарим шаардлагагүй төслүүдийг зогсоох, хойшлуулах зайлшгүй шаардлага урган гарч байна.

Ялангуяа гадаад төслийн зээлийн хувьд бодлогын өөрчлөлт хийж, Засгийн газрын өрийн удирдлагын 2023-2025 оны стратегийн баримт бичгийн дагуу гадаад зээл, тусламжийн төслүүдийг дахин эрэмбэлж, дараах төслүүдийг цаашид хэрэгжүүлэхгүй байх бодлогыг 2023 оны төсвийн жилээс эхлүүлнэ. Үүнд:

1. Эдийн засгийн бодит өсөлт болон экспортын орлогыг нэмэгдүүлэхгүй төслүүд;
2. Гадаад улс орны худалдан авалтыг дэмжих замаар импортыг өсгөдөг төслүүд /зарим 2 талт төслүүд/;
3. Төлбөрийн тэнцэлд дарамт учруулах нөлөө бүхий төслүүд;

4. Олон удаа хугацаа сунгаж, хэрэгжилт, санхүүжилт удаашралтай байгаа төслүүд;
5. Шаардлагагүй томоохон зөвлөх үйлчилгээ бүхий төслүүд зэрэг болно.

Мөн төслийн хугацааг сунгахгүй байх, бодит салбарыг дэмжсэн төслүүдийг хэрэгжүүлэх, төсөл хэрэгжүүлэх нэгжийн нэгдсэн зохион байгуулалтад оруулах, төслийн бэлтгэл ажлыг бүрэн хангасан үед төслийг эхлүүлэх, хэмнэх боломжтой зардлыг бууруулах зэрэг арга хэмжээг Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хүрээнд авч хэрэгжүүлнэ.

6.2 Гадаад зээл, тусламжийн ашиглалтын мэдээлэл

Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тодотголоор гадаад төслийн зээлийн ашиглалт 1,307.6 тэрбум төгрөг, тусламжийн ашиглалт 298.5 тэрбум төгрөгөөр батлагдсан бол 2023 онд 1,224.5 тэрбум төгрөгийн зээл, 570.5 тэрбум төгрөгийн тусламж авч ашиглахаар төсвийн төсөлд тусгалаа.

Ирэх 2023 онд авч ашиглах нийт зээл, тусламжийн 42.9 хувийг хөгжлийн түнш олон улсын байгууллага, 57.3 хувийг хөгжлийн түнш улс орнуудын эх үүсвэрээс бүрдүүлнэ. Үүнд өмнөх жилүүдийн адил нийт зээл, тусламжийн санхүүжилтэд эзлэх Азийн хөгжлийн банк (АХБ)-ны санхүүжилт өндөр хэвээр 27.4 хувийг эзэлж байгаа бол Дэлхийн банк (ДБ)-ны санхүүжилт 7.1 хувийг, Европын сэргээн босголт, хөгжлийн банк (ЕСБХБ)-ных 7.1 хувийг эзэлж байна. Түүнчлэн, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс (БНХАУ)-ын зээл, тусламжийн санхүүжилт 19.5 хувийг эзэлж, Улаанбаатар хотын Төв цэвэрлэх байгууламжийг шинээр барих, Эрдэнэбүрэнгийн усан цахилгаан станц барих, 1008 айлын орон сууцны хороолол барих зэрэг томоохон төслүүдийг санхүүжүүлэх бол Америкийн Нэгдсэн Улс (АНУ)-ын тусламжаар санхүүжүүлэх Улаанбаатар хотын ус хангамжийг нэмэгдүүлэх төсөл 19.0 хувийг, Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улс (БНЭУ)-ын зээлээр санхүүжүүлэх Газрын тосны үйлдвэр барих төсөл 6.0 хувийг, Бүгд Найрамдах Солонгос Улс (БНСУ)-ын зээлээр санхүүжүүлэх 10 аймгийн дулааны станц барих зэрэг төслийн санхүүжилт нийт зээл, тусламжийн санхүүжилтийн 4.6 хувийг эзлэхээр байна.

Хүснэгт 6.3 Гадаадын зээл, тусламжийн 2023 оны төл. /хөгжлийн түншээр, тэрбум ₮/

Хөгжлийн түншүүд	Зээл ашиглалт	Тусламж ашиглалт	Нийт дүн
Азийн хөгжлийн банк	432.0	59.3	491.3
Америкийн Нэгдсэн Улс	-	341.3	341.3
Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс	248.9	100.6	349.5
Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улс	123.2	-	123.2
Дэлхийн банк	114.8	12.3	127.1
Европын сэргээн босголт, хөгжлийн банк	105.4	22.9	128.3

Бүгд Найрамдах Солонгос Улс	111.8	-	111.8
Европын хөрөнгө оруулалтын банк	20.0	-	20.0
Австри	16.0	-	16.0
Польш	15.7	-	15.7
Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс	11.9	25.4	37.3
Япон	11.5	-	11.5
Беларусь	8.4	-	8.4
Люксембург	-	5.4	5.4
Кувейт	-	3.5	3.5
Бүгд Найрамдах Франц Улс	2.2	-	2.2
Хөдөө аж ахуйн хөгжлийн олон улсын сан	1.7	-	1.7
Азийн дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтын банк	1.0	-	1.0
Унгар	-	-	-
Нийт дүн	1,224.5	570.5	1,795.0

Засгийн газрын 2023 оны гадаад зээл, тусламжийн ашиглалтыг бүтцийн хувьд авч үзвэл 1,297.5 тэрбум төгрөг буюу 72.3 хувийг хөрөнгө оруулалтын зардалд, 310.0 тэрбум төгрөг буюу 17.3 хувийг дамжуулан зээлдүүлэх зардалд, 187.5 тэрбум төгрөг буюу 10.4 хувийг урсгал зардлын санхүүжилтээр тус тус ашиглахаар төлөвлөсөн.

ДОЛОО. ОРОН НУТГИЙН ТӨСӨВ

7.1 Орон нутгийн төсөв

Орон нутгийн төсвийн урсгал зардлыг төлөвлөхдөө шинээр батлагдсан зарим хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангахаар зорино. Үүний хүрээнд улс болон орон нутгийн захирагчийн албаны бүтэц, орон тооны хязгаарыг шинэчлэн баталсан⁸. 2023 оны төсвийн төсөлд тогтоолын хэрэгжилтийг хангах зорилгоор орон нутгийн суурь зардалд дээрх бүтцийн өөрчлөлт, арга хэмжээний зардлыг тооцож тусгав.

Орон нутагт ажиллах сонирхлыг нэмэгдүүлэх, тогтвор суурьшилтай ажиллах боломжийг бүрдүүлэх зорилгоор орон нутагт ажиллах төрийн албан хаагчийн цалинг 20-100 хүртэл хувиар нэмэгдүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ. Ингэхдээ 20 хүртэл хувийн нэмэгдлийг улсын төсвөөс нийт төрийн албан хаагчид олгох бөгөөд тухайн орон нутаг эдийн засгийн нөөц боломж, төсвийн орлого төвлөрүүлэлт зэргээс харгалзан орон нутаг өөрөө 80 хүртэл хувийн нэмэгдлийг тогтоон олгох эрх зүйн орчныг бий болгоно. Энэ арга хэмжээний үр дүнд хөдөө, орон нутагт ажиллах төрийн албан хаагчийн цалин 2 дахин нэмэгдэх боломж бүрдэх юм.

Орон нутгийн төсвийн суурь орлого, зарлагын дээрх өөрчлөлтүүдийн үр дүнд аймгуудад олгох санхүүгийн дэмжлэг 2023 онд 217.0 тэрбум төгрөг, дээд шатны төсөвт төвлөрүүлэх орлогын хэмжээ 2023 онд 1.0 их наяд төгрөг байхаар тооцлоо.

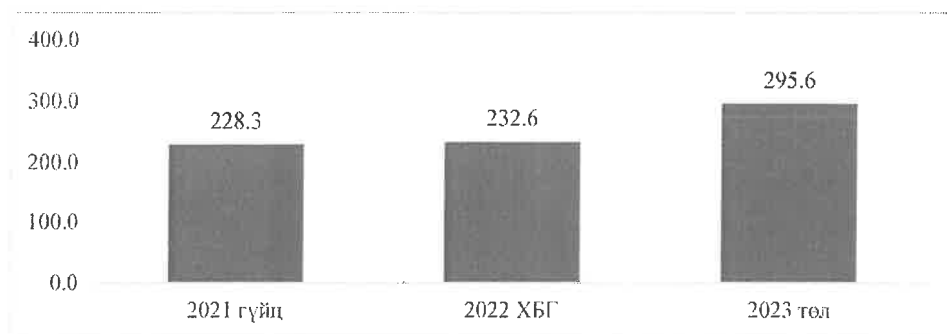
7.2 Орон нутгийн хөгжлийн сан

Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн сан /ОНХНС/ болон улсын төсвөөс аймаг, нийслэлийн Орон нутгийн хөгжлийн сан /ОНХС/-д олгох орлогын шилжүүлгийн хэмжээг 2023 онд 295.6 тэрбум төгрөг байхаар төлөвлөсөн нь өмнөх оноос 27 хувь буюу 62.9 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдсэн байна.

Ирэх 2023 онд уул уурхайн экспортын хэмжээ нэмэгдэх хүлээлттэй байгаагаас шалтгаалж ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр болон газрын тосны нөөц ашигласны төлбөрийн хэмжээ нэмэгдэж байгаа нь ОНХС-ийн орлогын шилжүүлгийн хэмжээ нэмэгдэхэд голлон нөлөөллөө.

⁸ Засгийн газрын 2021 оны 360 дугаар тогтоолоор нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар, Улаанбаатар хотын захирагчийн ажлын албаны, 375, 376 дугаар тогтоолоор аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ажлын албаны, мөн 377 дугаар тогтоолоор аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын бүтэц, орон тооны хязгаарыг тус тус шинэчлэн баталсан.

График 7.26. Аймаг, нийслэлийн ОНХС-д олгох орлогын шилжүүлэг, тэрбум төгрөг



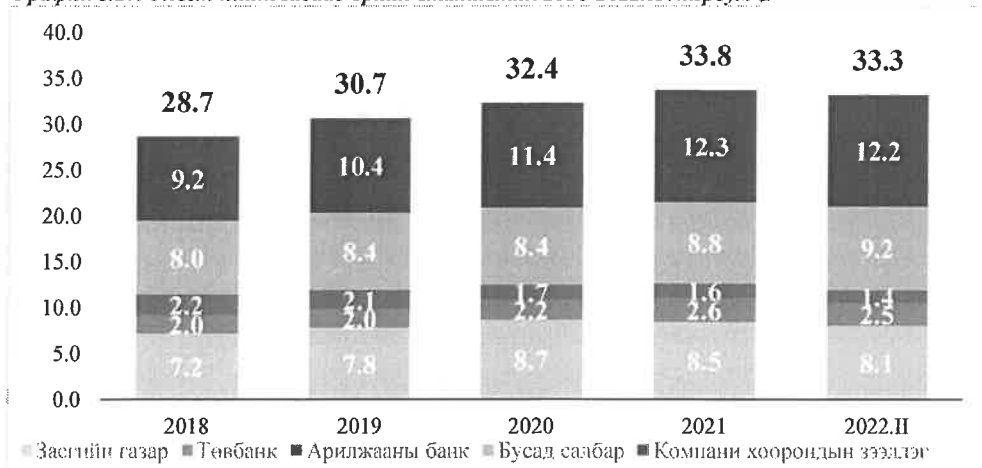
Уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжүүдээс нийгмийн хариуцлагын хүрээнд орон нутгийн захиргааны байгууллага болон бусад холбогдох байгууллагад өгдөг хандив тусламжийг 2023 оноос орон нутгийн хөгжлийн сангийн эх үүсвэр болгоно. Энэ нь орон нутагт уул уурхайн төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэхийг дэмжиж, уул уурхайн төсөл хөтөлбөрөөс нутгийн иргэдийн хүртэх эдийн засгийн өгөөжийг нэмэгдүүлэх, уул уурхайн нөлөөллийн бүсэд амьдарч байгаа иргэд уул уурхайн үйл ажиллагааг дэмжихэд түлхэц болох юм.

○ **НАЙМ. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨР**

○ **8.1 Улсын нийт гадаад өр**

Монгол Улсын нийт гадаад өрийн хэмжээ 2022 оны хагас жилийн байдлаар 33.3 тэрбум ам.доллартой тэнцэж байгаагаас 21.3 тэрбум ам.долларыг аж ахуй нэгжүүдийн гадаад өр, 8.1 тэрбум ам.долларыг Засгийн газрын гадаад өр, 2.5 тэрбум ам.долларыг Төв банкны өр, үлдсэн 1.4 тэрбум ам.долларыг арилжааны банкуудын өр тус тус эзэлж байна.

График 8.27. Улсын нийт гадаад өрийн статистик 2018-2022.II /тэрбум \$/



Улсын нийт гадаад өрийг зээлдүүлэгч тус бүрээр харуулбал Олон зээлдүүлэгч оролцсон зээллэгийн үлдэгдэл 14.4 тэрбум ам.доллар, Нидерланд Улсын 8.8 тэрбум ам.доллар, БНХАУ-ын 3.7 тэрбум ам.доллар, Япон Улсын 1.5 тэрбум ам.доллар, Сингапур Улсын 1.1 тэрбум ам.доллар, бусад зээлдүүлэгчдийн 3.8 тэрбум ам.доллартой тэнцэж байна.

График 8.28. Улсын нийт гадаад өр, зээлдүүлэгчээр, тэрбум \$ /2018-2022.И/



8.2 Засгийн газрын өр

Засгийн газрын өрийн үлдэгдэл 2022 оны хагас жилийн байдлаар нэрлэсэн дүнгээр 28.5 их наяд төгрөг, өнөөгийн үнэ цэнээр ДНБ-ний 50.1 хувийн гүйцэтгэлтэй байсан бол 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар 35.6 их наяд төгрөг, өнөөгийн үнэ цэнээр ДНБ-ний 56.6 хувьд хүрэх төсөөлөлтэй байна.

Хүснэгт 8.1. Засгийн газрын өрийн бүтэц /тэрбум ₮/

ӨРИЙН ХЭРЭГСЭЛ	2022.II	2022*	2023**
I. Засгийн газрын дотоод өр	517.7	2,165.7****	3,634.7
1.1 Үнэт цаас	517.7	2,165.7	3,634.7
II. Засгийн газрын гадаад өр	26,559.0	29,619.8	31,814.8
2.1 Үнэт цаас	8,994.9	9,019.1	9,230.0
2.2 Зээл	17,564.1	20,600.6	22,584.3
III. Засгийн газрын бусад өр	1,432.5	1,512.2	4,249.8
3.1 Засгийн газрын өрийн баталгаа	940.7	850.3	3,761.1***
3.2 "Барих-шилжүүлэх" төрлийн концесс	470.5	649.1	483.6
3.3 Орон нутгийн зээллэг	21.0	12.8	5.1
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН НИЙТ ӨР (I+II+III)	28,508.8	33,297.6	39,699.3
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨР (ӨҮЦ)	23,810.5	26,939.7	32,737.9
Хуулиар тогтоосон өрийн хязгаар	70.0%	70.0%	65.0%
Засгийн газрын өр (ӨҮЦ) / ДНБ	50.1%	56.6%	60.1%

*Үүлээгдэж буй гүйцэтгэл

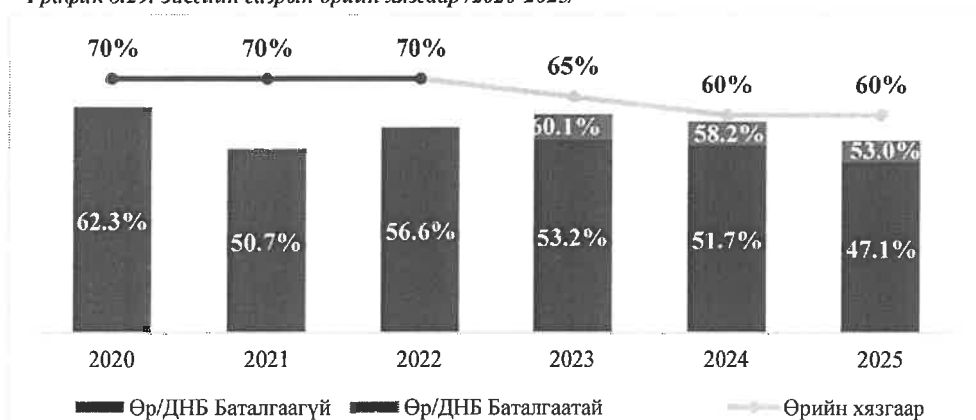
**Төсвийн төсөөлөл

***Шинэ сэргэлтийн бодлогод туссан төслүүдэд баталгаа гаргахаар тооцов

****2022 онд нийнээр гаргах үнэт цаасыг оруулж тооцов

8.3 Засгийн газрын өрийн тусгай шаардлага

График 8.29. Засгийн газрын өрийн хязгаар /2020-2025/



Эх үүсвэр: Сангийн Яам

Засгийн газрын зүгээс 2023 онд “Шинэ сэргэлтийн бодлого”-ыг хэрэгжүүлэх төлөвлөгөөнд туссан стратегийн ач холбогдол бүхий төслүүдэд 1.0 тэрбум ам.доллартай тэнцэх Засгийн газрын өрийн баталгаа гаргасан тохиолдолд өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлэгдсэн үлдэгдлийн ДНБ-д эзлэх хэмжээ 2023 онд 60.1 хувьтай тэнцэх тооцоололтой байна. Энэхүү төсөөлөл нь Засгийн газрын баталгаа гаргах хэмжээ, улсын төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэх зорилгоор татан төвлөрүүлэх эх үүсвэр, ханшийн өөрчлөлт, бодит хүүгийн түвшин, ДНБ-ний өсөлт зэргээс шалтгаалж өөрчлөгддөг.

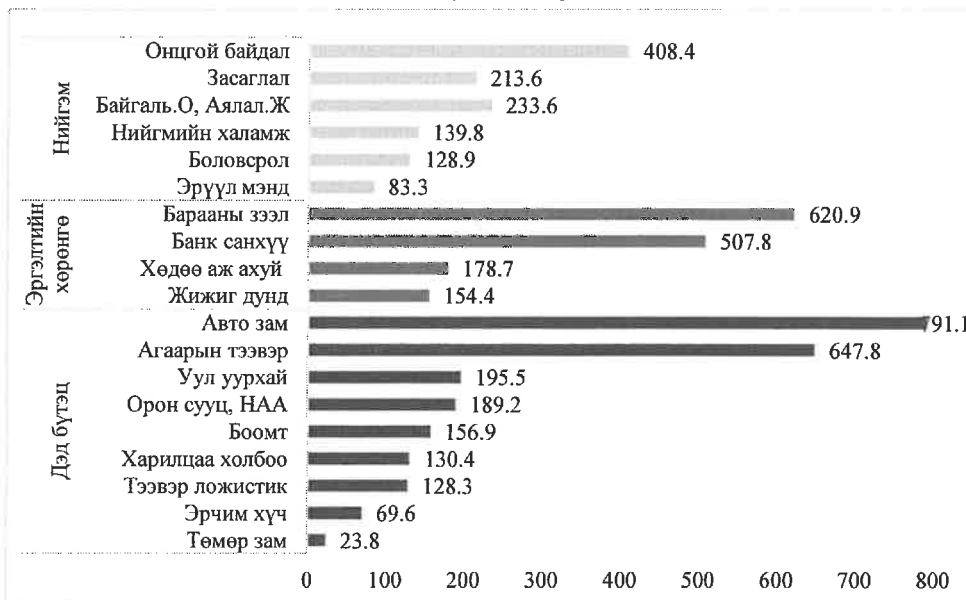
Монгол Улсын Засгийн газрын зүгээс 1991 оноос 2021 оны хооронд нийт 7,685.2 сая ам.доллартой тэнцэх хэмжээний зээлийн хөрөнгийг 22 зээлдүүлэгчийн 326 төсөл хөтөлбөрт зарцуулсан байдаг. Үүнээс 2022 оны хагас жилийн байдлаар 1,886.7 сая ам.долларыг эргэн төлж 5,798.5 сая ам.доллартой тэнцэх үлдэгдэлтэй байна.

График 8.30. Гадаад зээлийн ашиглалтыг зориулалтаар /2022.06.30/



Засгийн газрын гадаад төслийн зээлийн хувьд 2,332.6 сая ам.доллартой тэнцэх эх үүсвэрийг дэд бүтцийн буюу зам, тээвэр, эрчим хүч, орон сууц, нийтийн аж ахуйн салбаруудад, 1,461.8 сая ам.доллартой тэнцэх эх үүсвэрийг эргэлтийн хөрөнгө буюу жижиг дунд үйлдвэрлэлийн зээл, барааны зээл, банк санхүүгийн салбаруудад зарцуулсан бол үлдсэн 1,207.6 сая ам.доллартой тэнцэх хэмжээний хэсгийг нийгмийн шинж чанартай төсөл, арга хэмжээнүүд болох эрүүл мэнд, боловсрол, онцгой байдал зэрэг салбаруудад ашигласан байна.

График 8.31. Гадаад зээлийн ашиглалтыг зориулалтаар /2022.06.30/



Засгийн газрын гадаад төслийн зээлийн ашиглалтын 46.6 хувийг дэд бүтцэд, 29.2 хувийг эргэлтийн хөрөнгөд, үлдсэн 24.1 хувийг нийгмийн чанартай төсөл хөтөлбөрүүдэд зарцуулжээ. Дэд бүтцийн салбарын 86.8 хувийг зам, тээврийн салбар, үлдсэн 13.2 хувийг уул уурхай, эрчим хүчний салбарууд тус тус эзэлж байна.

● Гадаад өрийн үйлчилгээ

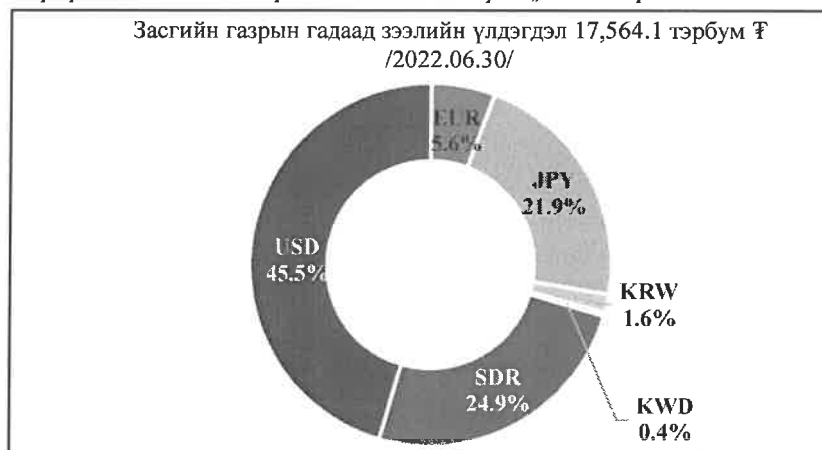
Дэлхий дахинд өрнөж буй шинэ нөхцөл байдал, Монгол Улсын нийгэм, эдийн засаг, банк санхүүгийн салбарт үүсч буй хүндрэлээс шалтгаалан төгрөгийн ам.доллартой харьцах ханш суларч, олон улсын зах зээл дээрх хөвөгч хүүгийн түвшин өссөөр байна. Ингэснээр гадаадын зээлдүүлэгчид төлж буй үндсэн төлбөрийн хэмжээ өмнөх онтой харьцуулахад 310 тэрбум төгрөг, хүүгийн төлбөрийн хэмжээ 173.3 тэрбум төгрөгтэй тэнцэх хэмжээгээр өссөн үзүүлэлттэй байна.

● Ханшийн өсөлт:

Засгийн газрын өрийн 95.6 хувийг гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн өр эзэлж байна. Энэ нь төгрөгийн бусад валюттай харьцах ханшийн сулралаас

үүдэн Засгийн газрын гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн өрийн үлдэгдэл өсөх эрсдэлтэйг харуулж байна. Засгийн газрын нийт гадаад үнэт цаасны үлдэгдэл нь бүхэлдээ ам.доллароор илэрхийлэгдсэн байдаг доорх графикт зөвхөн Засгийн газрын гадаад зээлийн валютын бүтцийг харуулав.

График 8.32. Засгийн газрын гадаад зээлийн бүтэц, валютаар /2022.06.30/



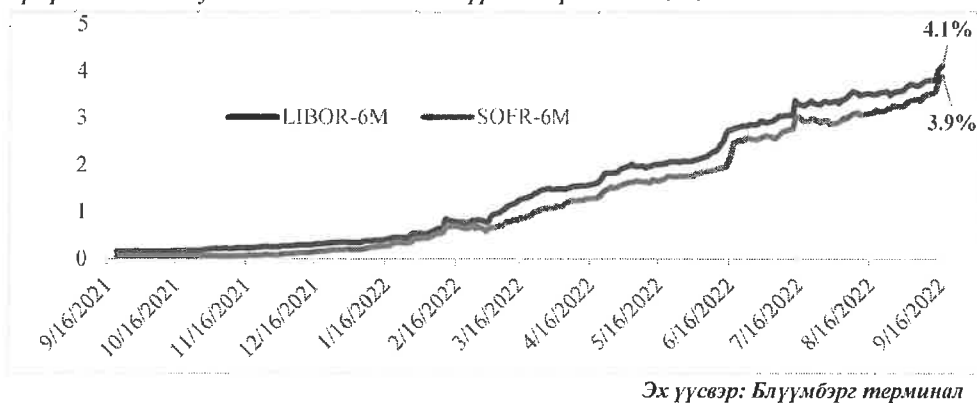
Хувьсах хүүгийн өөрчлөлт:

Засгийн газрын нийт гадаад зээлийн үлдэгдэл 2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар 5.8 тэрбум ам.доллартой тэнцэж байгаагаас хувьсах хүүтэй буюу LIBOR (Лондонгийн банк хоорондын хүү) эсвэл SOFR (Баталгаат овернайт санхүүжилтийн хүү) хүүтэй зээлийн хэмжээ 1.0 тэрбум ам.доллартой тэнцэж байна. Улмаар олон улсын зах зээл дэх LIBOR болон SOFR хүүгийн түвшин өсөхөд хүүгийн зардлыг их хэмжээгээр нэмэгдүүлэх эрсдэлтэй.

Засгийн газрын хувьсах хүүтэй зээлүүд нь ихэвчлэн LIBOR хүүтэй байдаг бол тус хүүг олон улсад ашиглахаас татгалзаж байгаатай холбогдуулан эдгээр зээлүүдийн хүүг SOFR хүүгээр сольж эхэлсэн.

Цаашилбал LIBOR хүүгийн түвшин 2022 оны 2 дугаар сард 0.2 хувьтай тэнцэж байсан бол 09 дугаар сард 3.8 хувьд хүрч өссөн бол SOFR хүү нь 2022 оны 2 дугаар сард 0.05 хувьтай тэнцэж байсан бол 09 дугаар сард 3.9 хувьд хүрч тус тус өссөн тул 2023 оны өрийн үйлчилгээний зардлыг тооцохдоо LIBOR хүүг 3.5 хувь, SOFR хүүг 3.0 хувьтай тэнцүү байхаар тооцоолсон болно. Тухайлбал нийт хувьсах хүүгийн зардал 2022 хүлээгдэж буй гүйцэтгэлээр 8.9 сая ам.доллар байгаа бол олон улс дах эдийн засгийн тогтворгүй байдлаар шалтгаалсан хувьсах хүүгийн түвшний өсөлт энэ хэвээр үргэлжилбэл 2023 онд 33.6 сая ам.долларт хүрч өсөх төлөвтэй байна.

График 8.33. Олон улсын зах зээл дэх хөвөгч хүүгийн түвшин 2018-2022



8.3.2 Засгийн газрын гадаад үнэт цаас

Засгийн газраас олон улсын зах зээлд арилжаалсан гадаад үнэт цаасны үлдэгдэл 2022 оны хагас жилийн байдлаар 8,994.9 тэрбум төгрөг буюу 2,869.9 сая ам.доллартой тэнцэж байна. Үүнээс 2023 онд эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй “Гэрэгэ” бондын хэмжээ 533.1 сая ам.доллартой, 2024 онд эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй “Хуралдай” бондын хэмжээ 600.0 сая ам.доллартой тэнцэж байгаа бөгөөд тус бондын төлбөрийг ирэх онуудад төсвийн мөнгөн хөрөнгийн үлдэгдлээс боломжит хэмжээгээр төлж үлдсэн хэсгийг өрийн зохицуулалтын арга хэмжээ авахаар төлөвлөж байна.

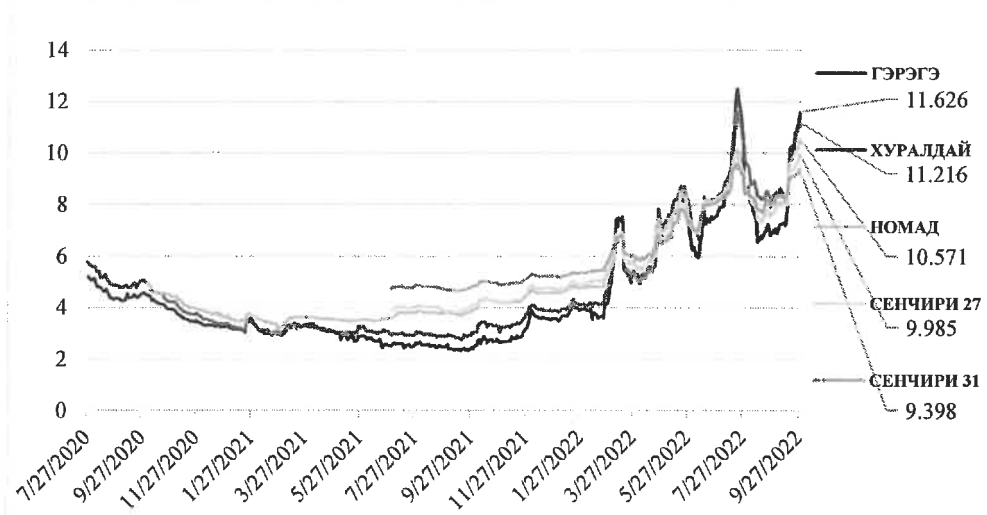
Хүснэгт 8.2. Гадаад үнэт цаас, 2022.06.30 /тэрбум ₮/

№	Гадаад үнэт цаас	Гаргасан хэмжээ /сая \$/	Гаргасан огноо	Хүү	Хугацаа	Үлдэгдэл /тэрбум ₮/
1	Чингис-2022	1,000.0	2012/12	5.125%	10 жил	428.7
2	Хуралдай	600.0	2017/03	8.750%	7 жил	1,880.6
3	Гэрэгэ	800.0	2017/10	5.625%	5.5 жил	1,670.8
4	Номад	600.0	2020/09	5.125%	5.5 жил	1,880.6
5	Сенчири-2027	500.0	2021/06	3.500%	6 жил	1,567.1
6	Сенчири-2031	500.0	2021/06	4.450%	10 жил	1,567.1
НИЙТ						8,994.9

Засгийн газрын 2023 онд өрийн удирдлагын 2023-2025 оны стратегийн баримт бичигт заасны дагуу гадаад үнэт цаасны өрийн зохицуулалтын арга хэмжээг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх бөгөөд олон улсын зах зээлийн нөхцөл байдал, хөрөнгө оруулагчдын байр сууриас шалтгаалан шинээр хийх өрийн зохицуулалтын арга хэмжээний хугацаа, зардлын түвшин тодорхойлогдоно. Түүнчлэн 2023 онд төлөх гадаад үнэт цаасны хүүгийн зардал 174.8 сая ам.доллартой тэнцэх хуваарьтай байна.

Олон улсын зах зээл гаргасан манай улсын гадаад үнэт цаасны хоёрдогч зах зээл дээрх өгөөжийг доорх графикт харуулав.

График 8.34. Гадаад үнэт цаасны олон улсын зах зээл дээрх өгөөж 2020.6.30-2022.06.30



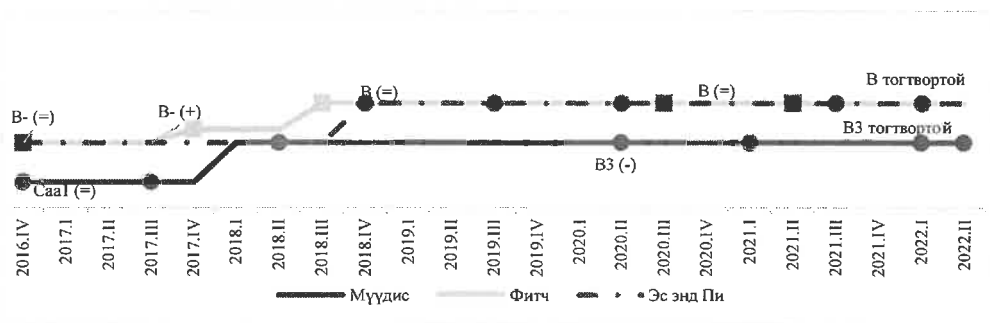
Эх үүсвэр: Блуумбэрг терминал

Дээрх графикт харуулснаар Монгол Улсын Засгийн газрын арилжаалсан үнэт цаасны өгөөжийн түвшин 2022 оны 2 дугаар сараас эхлэн өссөн үзүүлэлттэй байна. Эдгээр үнэт цааснуудын хоёрдогч зах зээлийн өгөөж өсч байгаа нь цаашид арилжаалах үнэт цаасны хүүгийн түвшинг өсгөх юм.

Монгол Улсын зээлжих зэрэглэл

Засгийн газрын үнэт цаасыг олон улсын зах зээл дээр амжилттай арилжаалах, хүүгийн түвшнийг доогуур тогтооход тухайн үеийн дэлхийн зах зээлийн нөхцөл байдлаас гадна үнэт цаас гаргагч орны зээлжих зэрэглэл чухал нөлөөтэй байдаг. Монгол Улсын зээлжих зэрэглэлийг "Мүүдис" агентлаг 2019 онд "B3, хэтийн төлөвийг тогтвортой", "Фитч" агентлаг "B, хэтийн төлөвийг тогтвортой", "Эс энд Пи" агентлаг "B+, хэтийн төлөвийг тогтвортой" хэмээн үнэлж байсан бол 2021, 2022 оны хагас жилд зэрэглэл тогтоогч байгууллага тус бүрийн үнэлгээгээр зээлжих зэрэглэл "тогтвортой" хэвээр байв.

График 8.35. Монгол Улсын зээлжих зэрэглэл, /2022.06.30/

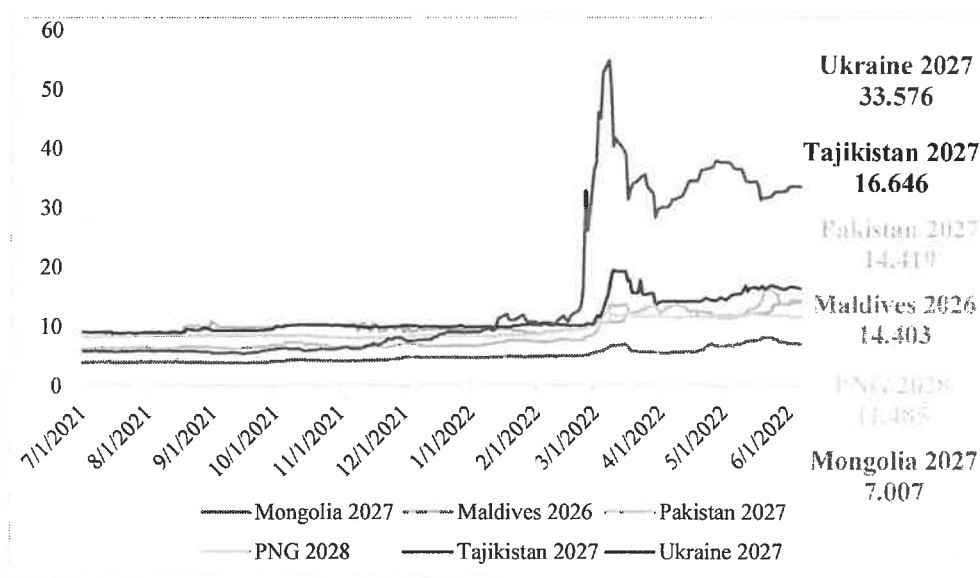


Эх үүсвэр: Сангийн Яам

Монгол Улсын зээлжих зэрэглэл 2017-2018 оны хооронд сайжирсан нь төсвийн алдагдлыг бууруулж, ханшийн сулралыг тогтворжуулж, гадаад валютын албан нөөцийг 1.0 тэрбум ам.доллараас 3.5 тэрбум ам.доллар хүртэл нэмэгдэхэд голлох эерэг нөлөө үзүүлж байсан. Мөн 2019-2021 онуудад төлөх хуваарьтай гадаад үнэт цааснуудын төлбөрийн тодорхой хэсгийг эдийн засаг, төсөвт дарамт үүсгэхгүйгээр төлж барагдуулсан арга хэмжээ голлох нөлөөллийг үзүүлсэн байна.

Түүнчлэн, Монгол Улстай адил зээлжих зэрэглэлтэй улсуудын гаргасан үнэт цааснуудын өгөөжтэй харьцуулахад Сенчири үнэт цаасны өгөөж бага өгөөжтэй буюу эрэлт их байгааг харуулж байна.

График 8.10. Хөгжснэг буй орнуудын гаргасан үнэт цаасны өгөөж, /2022.06.30/



Эх үүсвэр: Блүүмбэрг терминал

8.3.3 Засгийн газрын дотоод өр

Засгийн газрын дотоод үнэт цаас

Сангийн яамны зүгээс Засгийн газрын үнэт цаасыг 2012 оны 12 дугаар сараас эхлэн Монголбанкаар дамжуулан, 2014 оны 11 дүгээр сараас эхлэн Монголын хөрөнгийн биржээр дамжуулан тус тус нээлттэй хэлбэрээр арилжаалж эхэлсэн.

Засгийн газар 2012-2017 онуудын хооронд 15.9 их наяд төгрөгтэй тэнцэх хэмжээний үнэт цаасыг арилжаалсан бөгөөд үүний 70 хувь буюу 11.1 их наяд төгрөгтэй тэнцэх үнэт цаасыг Монголбанкаар, 10 хувь буюу 1.6 их наяд төгрөгтэй тэнцэх үнэт цаасыг Монголын Хөрөнгийн Биржээр, үлдсэн 20 хувь буюу 3.2 их наяд төгрөгтэй тэнцэх үнэт цаасыг хаалттай хэлбэрээр арилжаалсан байна. Түүнчлэн 2013 онд арилжаалсан үнэт цаасны дундаж хүү 9.6 хувьтай тэнцэж байсан бол үнэт цаас гаргалтын хэмжээ, Төв банкны

бодлогын хүү зэргээс хамаарч 2016 онд 16.9 хувь, 2017 онд 13.3 хувьд хүрч өсөж байжээ.

График 8.36. Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны арилжааны хэлбэр /2012-2017/



Эх үүсвэр: Сангийн Яам

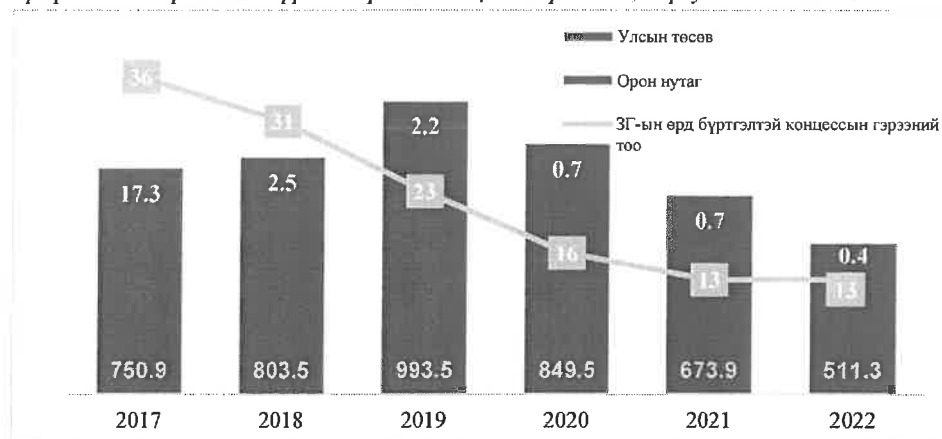
Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны үлдэгдэл 2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар 517.7 тэрбум төгрөгтэй тэнцэж байгаа бөгөөд үүнээс 386.1 тэрбум төгрөг төсвийн алдагдал санхүүжүүлэх, 35.0 тэрбум төгрөг хүний хөгжил сангийн алдагдлыг санхүүжүүлэх, үлдсэн 96.6 тэрбум төгрөгийг “Сайн хувьцаа” хөтөлбөрийг санхүүжүүлэх зориулалтаар арилжаалсан үнэт цаасны өрийн үлдэгдэл эзэлж байна.

Сангийн сайдын 2022 оны 7 дугаар сарын 6-ны өдрийн 145 дугаар тушаалын дагуу Засгийн газрын өрийн оновчтой багцын бүтцийг бий болгох, Засгийн газрын санхүүжилтийн хэрэгцээг бага зардлаар, боломжит эрсдэлийн түвшинд хангах зорилгоор 300.0 тэрбум төгрөгтэй тэнцэх Засгийн газрын дотоод үнэт цаасыг 2022 оны 7 дугаар сард “Хадгаламжийн даатгалын корпораци сан”-д арилжаалсан.

Барих-шилжүүлэх төрлийн концесс

Улсын төсвөөс эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй 10 концессын гэрээний үлдэгдэл 2021 оны жилийн эцэст 673.9 тэрбум төгрөгтэй тэнцэж байгаа бол орон нутгийн төсвөөс эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй 3 концессын гэрээний хүрээнд 0.7 тэрбум төгрөгтэй тэнцэж байна. Энэхүү үлдэгдэл 2022 оны жилийн эцэст 511.3 тэрбум төгрөгтэй тэнцэхээр байна.

График 8.37. Барих-шилжүүлэх төрлийн концессын үлдэгдэл, тэрбум ₮ /2022.06.30/



Түүнчлэн, Улсын Их Хурлын 2016 оны 47 дугаар тогтоолд “Улсын төсөв болон Хөгжлийн банкнаас эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй хөрөнгө оруулалтын төсөл арга хэмжээний санхүүжүүлж чадаагүй үлдэгдэл, “Барих-шилжүүлэх” концессын гэрээний эргэн төлөлт, шүүхийн шийдвэрээр олгох санхүүжилтийг 2017 оноос эхлэн векселиэр баталгаажуулахгүй байх;” гэж, Засгийн газрын 2016 оны 37 дугаар тогтоолд “Концессын гэрээ байгуулах замаар улсын болон орон нутгийн төсвөөс эргэн төлөх үүрэг шинээр үүсгэхгүй байх” гэж тус тус заасны дагуу 2017 оноос эхлэн барих-шилжүүлэх төрлийн концессын гэрээ болон векселийн гэрээ шинээр байгуулагдаагүй байна.

8.4 Засгийн газрын өрийн баталгаа

“Засгийн газрын өрийн баталгаа” нь баталгаа гаргуулагч зээллэгийн төлбөрийн үүргээ гүйцэтгэж чадахгүй болсон тохиолдолд төлбөрийг баталгаа гаргуулагчийн өмнөөс төлж барагдуулахаар Засгийн газрын хүлээсэн үүрэг бөгөөд улсын төсөвт учирч болзошгүй өр төлбөрт хамаарна. Засгийн газрын өрийн баталгаатай зээллэгийн төлбөрийг Монгол Улсын Хөгжлийн банк, “МИАТ” ТӨХК, “Эрдэнэс Монгол” ХХК зэрэг зээл авсан байгууллагууд эргэн төлөлтийн хуваарийн дагуу хэвийн гүйцэтгэж байна.

8.4.1 МИАТ ТӨХК-д гаргасан Засгийн газрын баталгаа.

Бойнг агаарын хөлөг худалдан авсан зээл - Засгийн газрын 2013 оны 319 дүгээр тогтоолын дагуу МИАТ /ТӨХК/-ийн Боинг 767-300ER агаарын хөлгийг худалдаж авахад зориулан 121.4 сая ам.долларын 3 дэд хэсгээс бүрдэх зээллэгт баталгаа гаргасан. Үүнээс 2 дэд зээллэгийн төлбөр бүрэн төлөгдөж дууссан бөгөөд 1 дэд зээлийн үлдэгдэл 2021 оны хагас жилийн байдлаар 14.3 сая ам.доллар байна. МИАТ ТӨХК энэхүү зээлийг 2022 оны 6 дугаар сард хуваариас өмнө бүрэн төлж барагдуулсан.

8.4.2 Монгол Улсын Хөгжлийн банкинд гаргасан Засгийн газрын баталгаа.

“Самурай” үнэт цаасанд гаргасан Засгийн газрын өрийн баталгааг 2023 онд эргэн төлнө – Монгол Улсын Хөгжлийн банк (МУХБ) 2014 оны 1 сарын 6-ны өдөр Японы зах зээл дээр 30.0 тэрбум иенийн “Самурай” үнэт цаасыг 10 жилийн хугацаатай, жилийн 1.52 хувийн хүүтэй арилжаалсан бөгөөд Засгийн газрын 2013 оны 417 дугаар тогтоолоор Засгийн газар баталгаа гаргасан. МУХБ гэрээний дагуу “Самурай” үнэт цаасны үндсэн төлбөрийг 2023 оны 12 дугаар сард төлөх хуваарьтай байна.

БНХАУ-ын Хөгжлийн банкны зээл 2022 онд төлөгдөж дуусах хуваарьтай байна – МУХБ 2014 оны 9 дүгээр сарын 3-ны өдөр БНХАУ-ын Хөгжлийн банкнаас 162.0 сая ам.долларын 8 жилийн хугацаатай, 6.0 хувийн хүүтэй, зээл авсан бөгөөд Засгийн газрын 2014 оны 116 дугаар тогтоолын дагуу Засгийн газар баталгаа гаргасан. Зээлийн үлдэгдэл 2021 оны хагас жилийн байдлаар 40.5 сая ам.доллар байна. МУХБ-ны зүгээс хуваарийн дагуу 2022 онд 27.0 сая ам.долларын үндсэн төлбөрийг төлнө.

8.4.3 “Эрдэнэс монгол” ХХК-д гаргасан Засгийн газрын баталгаа.

Азийн хөгжлийн банкнаас авч буй хөнгөлөлттэй техник тусалцааны зээл “Эрдэнэс Монгол” ХХК 2016 оны 4 дүгээр сарын 1-ний өдөр 35.0 сая ам.долларын ЛИБОР (6 сар) +0.6 хувийн хүүтэй, 15 жилийн хугацаатай зээлийг Азийн хөгжлийн банкнаас авсан бөгөөд Засгийн газрын 2016 оны 138 дугаар тогтоолоор Засгийн газрын баталгаа гаргасан. Зээлийн үлдэгдэл 2022 оны хагас жилийн байдлаар 9.3 сая ам.доллар байгаа бөгөөд 2031 онд зээл төлөгдөж дуусна.

8.4.4 АИ-92 автобензинийг импортоор авахад гаргасан Засгийн газрын баталгаа.

Гол нэр төрлийн зарим, бараа бүтээгдэхүүний үнийн өсөлт, хомстлоос сэргийлэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.3-т “Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль заасан хязгаарын хүрээнд энэ хуульд заасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зорилгоор Засгийн газрын үнэт цаас, баталгаа гаргах” гэж заасан. Энэ хүрээнд Засгийн газрын 2021 оны 311 дүгээр тогтоолоор газрын тосны бүтээгдэхүүний компанийн нөөц бүрдүүлэх үүрэг хүлээсэн аж ахуйн нэгжүүдийн Оросын Холбооны Улсын “Роснефт НХН”-ээс АИ-92 автобензин худалдан авах зориулалтаар ондоо эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй арилжааны банкуудаас авах зээлийн эргэн төлөлтөд Засгийн газрын 2022 оны 4 дүгээр сарын 20-ны өдрийн “Засгийн газрын өрийн баталгаа гаргах тухай” 160 дугаар тогтоолыг батлагдсан.

Тухайн баталгааг гаргахдаа Засгийн газрын 2021 оны 210 дугаар тогтоолоор батлагдсан “Засгийн газрын өрийн баталгааны дагуу байгуулах гэрээ, түүнд тавигдах шаардлага, авлага барагдуулах журам”-ын дагуу Хууль зүй, дотоод хэргийн яамнаас хууль зүйн дүгнэлт, Үндэсний аудитын

газраас эрсдэлийн үнэлгээний дүгнэлт гаргуулснаар байгууллагуудтай Засгийн газрын өрийн баталгааны гэрээ болон Засгийн газрын өрийн баталгааны авлага барагдуулах гэрээг байгуулсан болно.

Өргөн хэрэглээний АИ-92 автобензинийн жижиглэнгийн үнэ 2022 оны 04 дүгээр сард өнөөдрийн зарагдаж байсан 2390 төгрөг дээр 900 орчим төгрөгөөр нэмэгдэх нөхцөл байдал үүссэн бөгөөд Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамнаас ОХУ-ын Роснефть НХН-тэй хэлэлцээр хийж АИ-92 автобензинийн хил үнэ 1110 тонн/ам.долларыг 840 ам.доллар болгон бууруулсан бөгөөд энэхүү хэлэлцээрийн гол нөхцөл нь 4, 5, 6 дугаар саруудын нийт хэрэглээ буюу 120.0 мянган тонн бүтээгдэхүүний захиалгын төлбөр болох 100,800,000.0 ам.доллартой тэнцэх хэмжээний эх үүсвэрийг урьдчилан төлөхөд зориулагдсан.

ОХУ-ын “Роснефть НХН”-ээс АИ-92 автобензин худалдаж авахаар арилжааны банкнаас 278.1 тэрбум төгрөгийг 8 байгууллага зээл авсанд Засгийн газрын өрийн баталгааг зээлийн 85 хувь буюу 234.4 тэрбум төгрөгтэй тэнцэх үнийн дүнд гаргасан. Үүнээс 2022 оны 09 дүгээр сарын 08-ны өдрийн байдлаар Засгийн газрын өрийн баталгааны үлдэгдэл “НИК” ХХК, “Шунхлай” ХХК болон “МТ Ойл” ХХК-уудын нийт 97.6 тэрбум төгрөгтэй тэнцэж байгаа бөгөөд 2022 оны 9 дүгээр сард дээрх Засгийн газрын өрийн баталгааны гэрээний хүчин төгөлдөр үйлчлэх хугацаа дуусгавар болно. Тус өрийн баталгаа нь ондоо төлөгдөх нөхцөлтэй тул Монгол Улсын 2022 оны төсвийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлд заасан Засгийн газрын өр болон өрийн баталгааг нэмэгдүүлэх дээд хэмжээнд нөлөөлөхгүй юм.

8.5 Засгийн газрын 2023-2025 оны өрийн удирдлагын стратегийн баримт бичиг

Засгийн газрын зүгээс “Засгийн газрын өрийн удирдлагын 2023-2025 оны стратегийн баримт бичиг”-ийг боловсруулж үндсэн 6 зорилтыг дэвшүүлсэн.

Зорилт 1. Засгийн газрын гадаад зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төсөл, хөтөлбөрийн нийгмийн үр өгөөж, эдийн засгийн үр ашгийг дээшлүүлэх.

Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2.3.2-т “Засгийн газрын авах зээл нь бодит эдийн засгийн салбарт чиглэгдэх бөгөөд эдийн засгийн аюулгүй байдлыг хангасан, зохистой харьцаанд байна” гэж заасан. Цаашид Засгийн газрын гадаад зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжиж буй төслүүдийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх, ашиглагдаагүй зээлийн хэмжээг хязгаарлах, гадаад зээлийн гэрээ хэлэлцээр байгуулахаас өмнөх төслийн бэлтгэл ажлыг Монголын талаас шуурхайлан хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай байна. Иймд гадаад зээлийн хөрөнгөөр санхүүжүүлэх төслийн бэлэн байдал хангагдсан, бодит секторт чиглэсэн төслүүдэд

хөрөнгө оруулалт хийснээр Засгийн газрын гадаад зээлийн бодлогын хэрэгжилт сайжирч, төсвийн зардал дахь ашиглагдаагүй зээлийн үлдэгдэлд төлж буй шимтгэлийн хэмжээ буурах орчин нөхцөл бүрдэнэ.

Зорилт 2. Засгийн газрын өрийн удирдлагын тогтолцоог сайжруулж орчин үеийн чиг хандлагад нийцүүлэх, Засгийн газрын өрийн багц дахь зах зээлийн эрсдэлээс сэргийлэх зорилгоор үүсмэл арга хэрэгслийг өрийн зохицуулалтын үйл ажиллагаанд нэвтрүүлэх.

Дэлхийн хамгийн том эдийн засаг болох АНУ-ын инфляцын түвшин 2022 оны 3-р сарын байдлаар сүүлийн 40 жилийн хугацаан дахь хамгийн дээд түвшиндээ хүрсний улмаас тус улсын Төв банкнаас бодлогын хүүгийн түвшинг 2 хувьд хүргэх тухай урт хугацааны зорилтоо олон нийтэд мэдэгдсэн. Улмаар АНУ-ын бодлогын хүү өсөх нь ам.долларын ханш бусад улсын валютын эсрэг чангарах, дэлхийн санхүүгийн зах зээл дээрх суурь хүүг нэмэгдүүлэх зэрэг нөлөө үзүүлснээр Засгийн газрын өрийн багц дахь валютын болон хүүгийн түвшний эрсдэлийг нэмэгдүүлэх, гадаад өрийн дахин санхүүжилтийн зардлыг өсгөх зэрэг сөрөг үр дагавруудтай тул Засгийн газраас цаашид дээрх эрсдэлүүдээс сэргийлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

Зорилт 3. Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны зах зээлийн хөгжлийг дэмжих, үнэт цаасны арилжааг тогтмолжуулах.

Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны арилжаа нь хөрөнгийн зах зээл, үнэт цаасны зах зээлийн хөгжилд чухал нөлөөтэйн зэрэгцээ төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэх найдвартай эх үүсвэр болдог тул дотоод өрийн зах зээлийг хөгжүүлэх зорилт нь Өрийн удирдлагын тухай хуулийн дагуу стратегийн баримт бичгийн зорилго, хамрах хүрээний салшгүй хэсэг болж хуульчлагдсан. Иймд 2017 оны 10 дугаар сараас эхлэн зогсоод буй Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны зах зээлийн арилжааг дахин нээж, тогтмолжуулах нэн шаардлагатай байна. Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны өгөөжийн муруйг бий болгосноор хөрөнгийн зах зээлд эрсдэлгүй үнэт цаасны жишиг хүү тогтох өндөр ач холбогдолтой бөгөөд Засгийн газрын газрын үнэт цаасны арилжааг урьдаас зарласан хэмжээ, нөхцөл бүхий хуваарийн дагуу тогтсон хугацаанд зохион байгуулж хэвшсэнээр үнэт цаасны эрэлтийг дэмжиж, өгөөжийн муруйг бий болгох нөхцөлийг бүрдүүлж өгдөг. Энэ ч үүднээс зарим тохиолдолд Төрийн сан дахь мөнгөн хөрөнгийн дутагдал үүсээгүй байхад Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 12.1.3-т заасан зориулалтаар буюу дотоод өрийн зах зээлийг хөгжүүлэх зориулалт бүхий үнэт цаасны арилжаа хэвийн явагдах шаардлагатай болно.

Зорилт 4. Улсын стратегийн томоохон төслүүдэд Засгийн газрын өрийн баталгаа гаргах, хувийн хэвшлийн компаниудад дэмжлэг үзүүлэх байдлаар Монгол Улсын эдийн засгийн урт хугацааны зорилтыг хангах, болзошгүй өр төлбөрийн эрсдэлийг хязгаарлах.

“Шинэ сэргэлтийн бодлого” батлах тухай Улсын Их Хурлын 2021 оны 106 дугаар тогтоол батлагдсан. Энэхүү бодлогын баримт бичиг нь Монгол Улсын эдийн засгийн өсөлтийг хязгаарлаж буй хүчин зүйлсийг арилгаж, урт хугацааны эдийн засгийн өсөлтийн хангах зорилтот төсөл хөтөлбөрүүд, хуулийн төслүүд, үйл ажиллагааны хөтөлбөрүүдээс бүрдсэн. Эдгээр төслүүдийг хэрэгжүүлэхэд тулгарч буй нийтлэг асуудлууд нь төслийг хэрэгжүүлэх бэлтгэл ажил хангалтгүй /Техник, эдийн засгийн үндэслэл, Байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ, Зураг, төсөл боловсруулагдаагүй, шинэчлэх шаардлагатай гэх мэт/ байхын зэрэгцээ, төслийг санхүүжүүлэх улсын төсвийн боломж бололцоо хомс байдаг. Иймд төслийн бэлтгэл ажил хангагдсан төсөл, хөтөлбөрийн хувьд улсын төсөвт дарамт учруулалгүйгээр санхүүжилтийн эх үүсвэрийг бүрдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх боломжит хувилбар бол хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрт Засгийн газрын баталгаа гаргах явдал юм.

● **Зорилт 5. Засгийн газрын өрийн удирдлагын ил тод байдлыг сайжруулна.**

Өрийн ил тод байдлыг хангуулах, олон нийтэд үнэн бодитой мэдээлэл хүргэх нь иргэн, аж ахуй нэгжид Засгийн газрын үйл ажиллагааг таниулах, төсөвт үүсч болзошгүй өр төлбөрийн талаар зөв ойлголтыг өгөх, цаашлаад хөрөнгө оруулагчдын итгэлийг сэргээж, олон улсын санаачилгын хүрээнд дэлхийн нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдсөн стандартын дагуу өрийн статистик мэдээлэлд Монгол Улсын Засгийн газрын өрийн бүртгэлийг нэгтгүүлэх зэрэг чухал ач холбогдолтой байдаг. Энэ талаар олон улсын байгууллагууд, тэр дундаа Азийн хөгжлийн банк, Дэлхийн банкнаас Монгол Улсад хуваарилах дунд хугацааны зээлийн хэмжээ, нөхцөлийг тогтооход тавигдсан өрийн ил тод байдлыг хангуулах бодлогын нөхцөлүүдтэй энэхүү зорилт нийцэж байна.

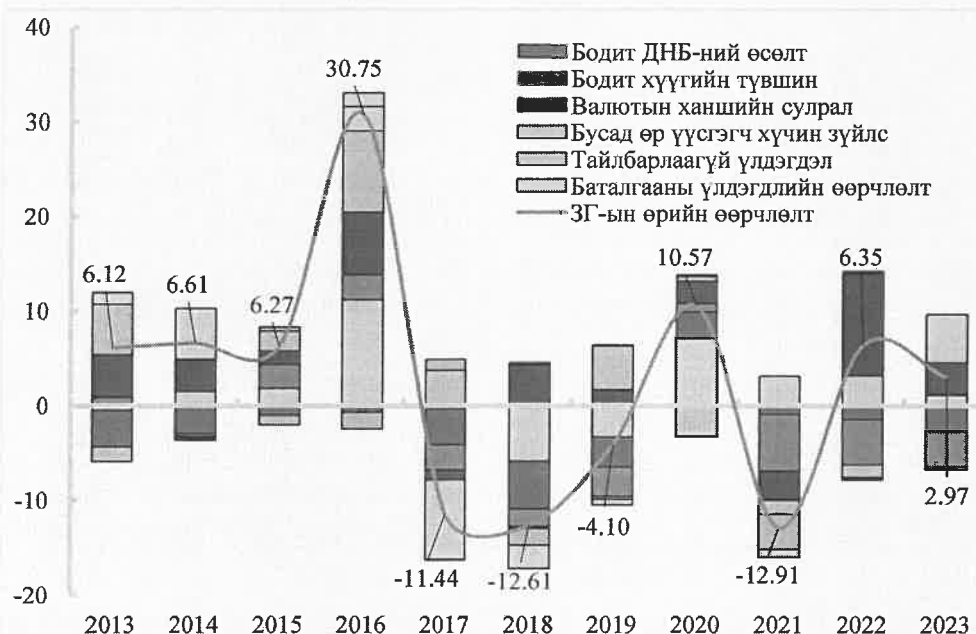
● **Зорилт 6. Өрийн зохицуулалтын арга хэмжээ.**

Дэлхийн нийгэм эдийн засгийн нөхцөл байдал, олон улсын хөрөнгийн зах зээлийн гэнэтийн өөрчлөлт, төлөв байдлаас хамааран Засгийн газрын гадаад өрийн зохицуулалтын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлагууд энэхүү стратегийн баримт бичгийн хугацаанд үүснэ. Тухайлбал 2023-2024 онуудад Засгийн газрын гадаад бондын төлөлтийн хувьд өндөр ачаалалтай жилүүд болж байна.

Засгийн газрын өрд нөлөөлөгч хүчин зүйлс

Өрийн тогтвортой байдлын шинжилгээнд аливаа улсын Засгийн газрын өр, ДНБ-ний харьцаа 50 хувиас давсан тохиолдолд тухайн улсыг “Сайтар шинжлэх” шаардлагатай орны ангилалд багтаан илүү нарийвчилсан шинжилгээг хийдэг. Монгол Улсын Засгийн газрын нэрлэсэн өрийн үлдэгдлийн ДНБ-д эзлэх харьцаа 2021 онд 62.6 хувь байгаа ба 2025 он хүртэл Засгийн газрын өрийн баталгаа гаргаагүй тохиолдолд тус харьцаа 50 хувиас их байхаар төсөөлөгдөж байгаа тул “Сайтар шинжлэх” шаардлагатай орны ангилалд орж байна.

График 8.38. Засгийн газрын өрд нөлөөлөгч хүчин зүйлс /2013-2023/



Сүүлийн 10-н жил болон ирэх 3-н жилийн Засгийн газрын өр, ДНБ-ний харьцаа хэрхэн өсөж, буурахаар байгааг Графикт харууллаа. Засгийн газрын өрийн хэмжээ 2012-2016 онд ихээхэн хэмжээгээр өссөн байна. Үүнд Засгийн газрын зүгээс шинээр гаргасан баталгаа болон төсөв алдагдалтай батлагдсан зэрэг нь ихээхэн нөлөө үзүүлжээ. Харин Засгийн газрын өр, ДНБ-ний харьцаа 2017-2019 онуудад буурсан нь ДНБ-ний өсөлт болон бодит хүүгийн түвшнээс хамаарсан байна. Цаашид ч бодит ДНБ-ний өсөлтийг дэмжиж, төсвийн үндсэн тэнцлийг бууруулах нь өрийн тогтвортой байдлыг хангах суурь үндэс болохоор байна. 2022-2023 онуудын хувьд валютын ханш мэдэгдэхүйц суларч, төсвийн үндсэн тэнцэл алдагдалтай байхаар төсөөлөлтэй байгаа ба 2023 онд гаргах Засгийн газрын өрийн баталгаанаас шалтгаалж Засгийн газрын өр болон ДНБ-ний харьцаа өсөхөөр тооцоололтой байна.

8.6 Засгийн газрын гадаад зээлийн хөрөнгийг дамжуулан зээлдүүлсэн зээл

Монгол Улсын Засгийн газар орон улсын банк санхүүгийн байгууллага, түншлэгч орнуудаас 1991-2022 хооронд нийт 5.0 тэрбум ам.доллар /хөтөлбөрийн зээл ороогүй дүнгээр/-ыг авч ашигласнаас 2.0 тэрбум ам.доллартой тэнцэх хэмжээний хөрөнгийг дотоодод дамжуулан зээлдүүлснээс 2022 оны эхний хагас жилийн байдлаар 3,237.5 тэрбум төгрөгтэй тэнцэх хэмжээний үлдэгдэлтэй байна.

Хүснэгт 8.3. Дамжуулан зээлдүүлсэн зээлийн үлдэгдэл, 2022.06.30 /тэрбум Т/

АНГИЛАЛ	Гэрээ тоо	ҮЛДЭГДЭЛ 2022.06.30	ХУВЬ
Засгийн газрын байгууллагад олгосон	92	1,855.20	57.3
Төрийн болон орон нутгийн өмчит ААН-д	67	1,024.30	31.6
Хувийн хэвшлийн ААН-д олгосон	113	357.90	11.1
НИЙТ:	272	3,237.50	100.0

График 8.39. Дамжуулан зээлдүүлсэн зээлийн үлдэгдэл, салбараар /2022.06.30/



Дамжуулан зээлдүүлсэн зээлийн эргэн төлөлтийг 2023 онд төлөвлөхдөө зээлийн гэрээний дагуу төлөгдөх төлбөрийн хуваарьт үндэслэсэн. Мөн орон нутгийн Засаг даргын Тамгын Газарт олгосон зээлүүдийн хүрээнд хугацаа хэтэрсэн хүүгийн төлбөрийг нэмж төвлөрүүлэхээр тооцоолсон болно.

Ингэснээр гадаад зээлийн хөрөнгийг дамжуулан зээлдүүлсэн зээлийн эргэн төлөлтөд 2023 онд нийт 324.1 тэрбум төгрөг /үүнээс хүүгийн төлбөрт 119.3 тэрбум төгрөг, үндсэн төлбөрт 204.8 тэрбум төгрөг/-тэй тэнцэх хэмжээний хөрөнгийг улсын төсөвт төвлөрүүлэхээр төлөвлөлөө.

8.7 Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10 (арван) их наядын цогц төлөвлөгөө

Ажлын байрыг дэмжих зээлд олгох хүүгийн татаас

Засгийн газраас коронавируст халдвар /Ковид-19/ цар тахлын сөрөг нөлөөг бууруулах зоригор “Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10 (арван) их наядын цогц төлөвлөгөө”-г 2021 оны 2 дугаар сарын 17-ны өдрийн 42 дугаар тогтоолоор батлан хэрэгжүүлсэн. Эдийн засгийг сэргээх арга хэмжээний хүрээнд бизнесийн эрхлэгчдийг дэмжих үүднээс жилийн 3 хувийн хүүтэй, 3 хүртэл жилийн хугацаатай, эхний нэг жил зээлийн үндсэн төлбөрөөс чөлөөлөгдөх нөхцөлтэй Ажлын байрыг дэмжих зээлийг эргэлтийн хөрөнгийн зориулалтаар банкнуудын эх үүсвэрээр 2021 оны 12 дугаар сарын 31-нийг дуустал хугацаанд олгож, Засгийн газраас зээлд хамрагдсан иргэдийн 7 нэгж хувь, аж ахуйн нэгжийн 6 нэгж хувийг хариуцаж төлөхөөр зохицуулалт хийсэн.

Ажлын байрыг дэмжих зээлийг 2021 оны 12 дугаар сарын 31-нийг дуустал олгосон бөгөөд 2022 оны 8 дугаар сарын 31-ний байдлаар 1,367.4 тэрбум төгрөгийн үлдэгдэлтэй байна.

Хүснэгт 8.4. Ажлын байрыг дэмжих зээлийн дүн болон зээлдэгчийн тоо, 2022.06.30 /тэрбум ₮/

№	Зээл олгосон банк	Нийт олгосон 2021.12.31 хүртэл		Төлөгдсөн зээл 2022.08.31-г хүртэл		ЗЭЭЛИЙН ҮЛДЭГДЭЛ 2022.08.31	
		дүн	тоо	дүн	тоо	дүн	тоо
1	Хаан	834.2	10,594	233.5	437	600.8	10,157
2	Төрийн	441.9	8,789	144.9	306	297.0	8,483
3	Голомт	267.4	1,877	92.1	108	175.4	1,769
4	ХХБанк	217.5	1,116	59.3	31	158.3	1,085
5	Хас	178.0	2,921	61.0	105	117.1	2,816
6	Капитрон	18.9	166	3.7	5	15.1	161
7	Богд	3.0	32	0.8	-	2.2	32
8	Тээвэр хөгжил	1.7	4	0.2	-	1.5	4
9	Ариг	-	-	-	-	0.1	7
НИЙТ		1,962.7	25,499	595.4	992	1,367.4	24,514

Тус зээлийг 5,706 аж ахуйн нэгж, 19,793 иргэнд, нийт 25,499 бизнес эрхлэгчдэд банкнуудын эх үүсвэрээр олгож, 108.2 мянган ажлын байрыг хадгалсан үзүүлэлтэй байна. Засгийн газраас зээлийн хүүгийн татаасанд 2021 онд 63.8 тэрбум, 2022 онд 67.5 тэрбум төгрөгийг тус тус хариуцан төлсөн бөгөөд энэхүү зээлийн чанар 98.8 хувьтай байна.

Орон нутгийн ипотекийн зээл олгоход шаардагдах хүүгийн татаас

Төвлөрлийг сааруулах бодлогын хүрээнд Засгийн газрын 2022 оны 08 дугаар сарын 10-ны өдрийн 301 дүгээр тогтоол батлагдаж, орон нутагт шилжин суурьших иргэд болон анх удаа орон сууцны хөнгөлөлттэй зээлд хамрагдаж байгаа орон нутгийн иргэдэд ипотекийн зээлийн хүүгийн 3 хувийг эхний гурван жилийн хугацаанд Засгийн газраас хариуцахаар зохицуулалт хийсэн.

Орон нутагт ирэх онд ашиглалтад орох орон сууцны тоотой уялдуулж, 2023 онд нийт 5,600 иргэнд дээрх зээлийг олгохоор тооцож, хүүгийн зөрүү буюу төрөөс хариуцаж төлөх 8.0 тэрбум төгрөгийг улсын төсвийн төсөлд

тусгасан. Түүнчлэн улсын их хурлын хаврын чуулганаар Зээлийн батлан даалтын сангийн тухай хуульд нэмэлт оруулж, орон нутагт олгох ипотекийн зээлийн урьдчилгаа төлбөрийн 60 хүртэлх хувьд тус сангаас урьдчилгаа төлбөрийн батлан даалт гаргах эрх зүйн орчин бүрдээд байна.

● **Төвлөрлийг сааруулахад чиглэсэн хөнгөлөлттэй зээл олгоход шаардагдах хүүгийн татаас**

Засгийн газраас авч хэрэгжүүлэх төвлөрлийг сааруулах бодлогын хүрээнд Улаанбаатар хотод үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж өөрийн ажлын байрыг орон нутагт шилжүүлэх, түүнчлэн орон нутагт шилжин суурьшиж, бизнесийн үйл ажиллагаа эрхлэх иргэдийг дэмжих зорилгоор нэг хувийн хүүтэй, 5 жилийн хугацаатай зээлийг банкнуудын эх үүсвэрээр олгох бөгөөд Засгийн газраас зээлийн хүүгийн тодорхой хувийг хариуцаж төлөхөөр санаачлаад байна. Энэхүү зээлийн хүрээнд 2023 онд нийт 100.0 тэрбум төгрөгийн зээл олгогдохоор тооцож, зээлийн хүүгийн зөрүүнд 12.9 тэрбум төгрөгийг төрөөс хариуцан төлөхөөр 2023 оны улсын төсвийн төсөлд тусгаад байна.

ЕС. 2023 ОНЫ НЭГДСЭН ТӨСВИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

9.1 Нэгдсэн төсвийн үзүүлэлтүүд

Төсвийн төсөлд Монгол Улсын 2023 оны нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээг 18.9 их наяд төгрөг буюу ДНБ-ий 34.7 хувь, нийт зарлагын хэмжээг 20.5 их наяд төгрөг буюу 37.6 хувь, төсвийн алдагдлыг 833.7 тэрбум төгрөгөөр бууруулж, 1.6 их наяд төгрөг буюу ДНБ-ий 2.8 хувьтай тэнцүү байхаар төлөвлөлөө.

Хүснэгт 9.3 Нэгдсэн төсвийн 2022 оны үзүүлэлт /тэрбум ₮/

Үзүүлэлтүүд	2020 Гүйц.	2021 Гүйц.	2022 Бат.	2023 Төс.
НИЙТ ОРЛОГО	10,444.2	14,306.4	16,278.1	19,594.6
Тогтворжуулалтын сан	66.2	627.9	751.7	132.7
Ирээдүйн өв сан	914.1	967.0	-	540.0
ТЭНЦВЭРЖҮҮЛСЭН ОРЛОГО	9,463.8	12,711.4	15,526.4	18,921.9
Татварын орлого	8,511.6	11,299.9	13,634.4	17,065.4
Татварын бус орлого	952.2	1,411.5	1,892.0	1,856.5
НИЙТ ЗАРЛАГА	13,904.3	15,630.4	17,913.5	20,475.3
Урсгал зардал	10,828.9	12,804.0	13,881.8	15,259.9
Хөрөнгийн зардал	3,034.2	2,982.2	4,296.3	5,347.3
Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл	41.1	-155.8	-264.6	-132.0
ТЭНЦВЭРЖҮҮЛСЭН ТЭНЦЭЛ	-4,440.4	-2,919.0	-2,387.1	-1,553.4
ДНБ-д эзлэх хувь	-12.0%	-6.8%	-5.1%	-2.8%

9.2 Төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэр

Монгол Улсын 2023 оны нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл нь -1,553.4 тэрбум төгрөг байгаагаас гадаад зээлийн ашиглалтын 1,224.5 тэрбум төгрөг нь эх үүсвэртэй алдагдал юм. Түүнчлэн, Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн дагуу Тогтворжуулалтын санд хуримтлагдах 132.7 тэрбум төгрөг, төсвийн дэмжлэг 350.0 тэрбум төгрөг болон Засгийн газрын дотоод үнэт цаас гаргах замаар тус тус төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэхээр тусгасан.

Монгол Улсын
2023 оны
төсвийн
төслийг
төсвийн тусгай
шаардлагад
бүрэн
нийцүүлэн
боловсруулаа.

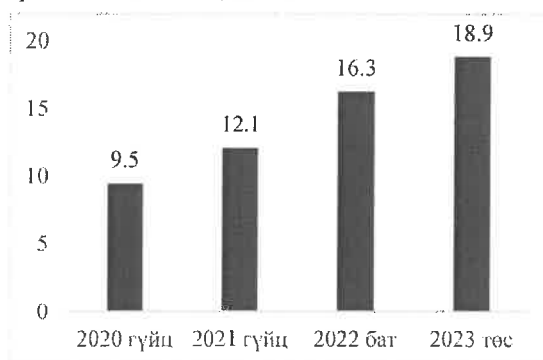
9.3 Төсвийн тусгай шаардлагад нийцсэн төсвийн төлөвлөлт

Улсын Их Хурлаас 2021 оны 7 дугаар сарын 7-ны өдөр баталсан Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуульд заасны дагуу 2023 онд төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийг ДНБ-ий 3.6 хувиас, Засгийн газрын өрийн өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлэгдсэн үлдэгдэл ДНБ-ий 65.0 хувиас ихгүй байх төсвийн тусгай шаардлагад Монгол Улсын 2023 оны төсвийн үндсэн үзүүлэлтүүдийг бүрэн нийцүүлж хуулийн төслийг боловсрууллаа.

Нэгдсэн төсвийн орлогыг тэнцвэржүүлсэн журмаар тооцсон байх:

Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлийн 11.1.3.а-д заасан шаардлагын дагуу зэс, нүүрсний үнийг тэнцвэржүүлсэн журмаар тооцсон бөгөөд 2023 онд зэсийн тэнцвэржүүлсэн үнийг тонн тутамд 8,386.7 ам.доллар, нүүрсний тэнцвэржүүлсэн үнийг тонн тутамд 110.8 ам.доллар байхаар тооцлоо.

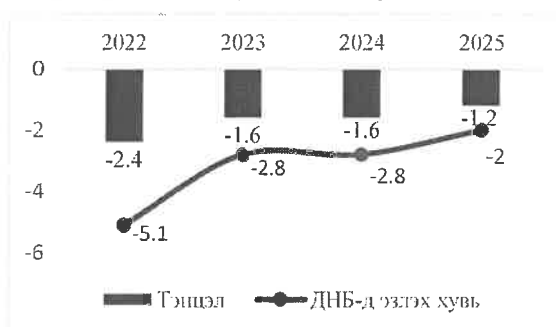
График 9.40. Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого /2020-2023 он/, /их наяд ₮/



Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал 2023 онд тухайн жилийн ДНБ-ий 3.6 хувиас илүүгүй байх:

Монгол Улсын 2023 оны нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл - 1,553.4 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий -2.8 хувьтай тэнцэхээр төлөвлөлөө.

График 9.41. Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл /2022-2025 он/, ДНБ-д эзлэх хувь



Засгийн газрын өрийн өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн үлдэгдэл нь ДНБ-ий 65.0 хувиас хэтрэхгүй байх:

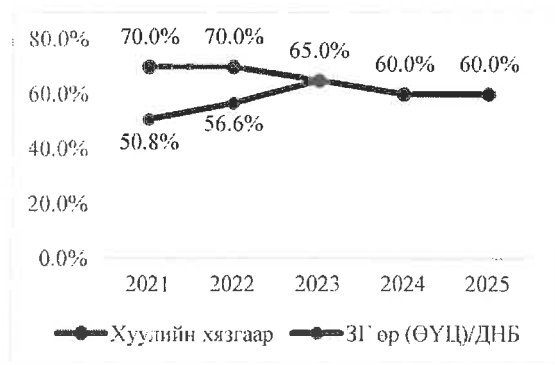
Засгийн газрын өрийн өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн үлдэгдлийг ДНБ-д харьцуулсан харьцаа нь 65.0 хувьд хүрэх төлөвтэй байгаа нь Засгийн газрын өрийн тухай төсвийн тусгай шаардлагыг хангаж байна.

Тухайн жилийн нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын

өсөлтийн хувь нь тухайн жилийн эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий өсөлтийн хувь, тухайн жилийн өмнөх 12 жилийн эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий өсөлтийн дунджийн аль ихээс хэтрэхгүй байх:

Тухайн жилийн эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий өсөлт 11.0 хувьтай, 2011-2022 оны эрдэс баялгийн бус ДНБ-ий өсөлтийн дундаж 14.6 хувьтай тус тус тэнцэж байна. 2023 оны төсвийн төсөлд нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлт 14.3 хувь буюу тусгай шаардлагыг хангаж байна.

График 9.42. Засгийн газрын өр /2021-2025 он/





АРВАН. ДАГАЛДАХ ХУУЛИУД



Төрийн бүтээмж, төсвийн үр ашгийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр 5 хуулийн нэмэлт өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулсан:

Төсвийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай

Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

Төрийн албаны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

Гүйцэтгэх засаглал дахь хяналтын тухай



Татварын бодлогын хүрээнд 6 хуулийн нэмэлт өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулсан:

Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай

Нэмэгдсэн өртгийн албан татвараас чөлөөлөх тухай

Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай

Гаалийн албан татварыг хөнгөлөх тухай



Нийслэлээс орон нутагт амьдран суух зорилгоор шилжин суурьшиж буй этгээдэд газар эзэмших эрх олгохтой холбоотой 2 хуулийн нэмэлт өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулсан:

Газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай



Улсын Их Хурлын 6 тогтоол боловсруулсан:

Засгийн газрын үнэт цаас гаргах эрх олгох тухай

Засгийн газрын өрийн баталгаа гаргах зөвшөөрөл олгох тухай

Тогтоолын хавсралтад нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

Тогтоолд өөрчлөлт оруулах тухай

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай

Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай



Бусад чиглэлийн нийт 6 хуулийн нэмэлт өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулсан:

Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай

Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай
Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай
Монгол Улсын Засгийн газрын бүрэлдэхүүний тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай
Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай
Нийгмийн халамжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай

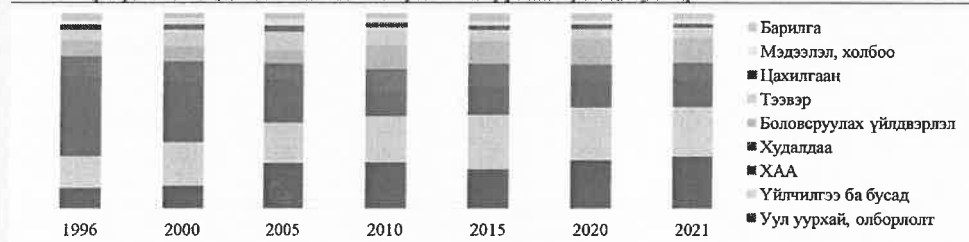
● **Мэргэжлийн хяналтын чиг үүргийг шилжүүлж байгаатай холбоотой 82 хуулийн нэмэлт өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийг боловсруулан хүргүүлж байна.**

Гүйцэтгэх засаглал дахь хяналтын тухай, Төрийн хэмнэлтийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Агаарын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Усны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хог хаягдлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Ховордсон амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай эд зүйлийн гадаад худалдааг зохицуулах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Газрын тосны бүтээгдэхүүний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Гол, мөрний урсац бүрэлдэх эх, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүс, ойн сан бүхий газарт ашигт малтмал хайх, ашиглахыг хориглох тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Тэсэрч дэлбэрэх бодис, тэсэлгээний хэрэгслийн эргэлтэд хяналт тавих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Геодези, зураг зүйн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Барилгын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Орон сууцны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хот байгуулалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай, Хот, суурины ус хангамж, ариутгах татуургын ашиглалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрчим хүчний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Авто замын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Автотээврийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Усан замын тээврийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Төмөр замын тээврийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хэмжил зүйн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Харилцаа холбооны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хүнсний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Баяжуулсан хүнсний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Органик хүнсний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нялх, балчир хүүхдийн хүнсний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хувиргасан амьд организмын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Тамхины хяналтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Согтууруулах ундааны эргэлтэд хяналт тавих, архи дан согтуурахтай тэмцэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Малын генетик нөөцийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Амьтан, ургамал, тэдгээрийн гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг улсын хилээр нэвтрүүлэх үеийн хорио цээрийн хяналт, шалгалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Мал хулгайлах гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Ургамал хамгааллын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Таримал ургамлын үр, сортын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Улсын нөөцийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Дархлаажуулалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Донорын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Согтууруулах ундаа хэтрүүлэн хэрэглэсэн этгээдийг албадан эрүүлжүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Химийн хорт болон аюултай бодисын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл ахуйн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодисын эргэлтэд хяналт тавих тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Ерөнхий боловсролын сургуулийн хоол үйлдвэрлэл, үйлчилгээний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Боловсролын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Төр, сүм хийдийн харилцааны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Ажиллах хүчний шилжилт хөдөлгөөний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хөдөлмөрийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хүн худалдаалахтай тэмцэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн халамжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хүүхэд харах үйлчилгээний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Соёлын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Кино урлагийг дэмжих тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Музейн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Аялал жуулчлалын тухай хуулийн зарим хэсэг хүчингүй болсонд тооцох тухай, Гаалийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Өрсөлдөөний тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуулийн зарим заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай, Биеийн тамир, спортын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Онцгой албан татварын тэмдгийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Чөлөөт бүсийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Цөмийн энергийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Зөрчил шалган шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Зар сурталчилгааны тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Зөрчлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хөрс хамгаалах, цөлжилтөөс сэргийлэх тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг тус тус боловсруулав.

Шигтгээ 1. Эдийн засгийн төрөлжилт

Уул уурхайн салбарын ДНБ-ий нийт ДНБ дэх жин 1996-2022 оны хооронд 11 хувиас 27 хувь болж тэлсэн бол хөдөө аж ахуйн салбарын жин 41 хувиас 17 хувь болж буурчээ. Үйлчилгээ болон бусад салбар 1996 онд 16 хувийг эзэлдэг байсан бол 2022 онд 29 хувь болж өссөн байна.

График 11.1. Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний бүтэц, хувиар

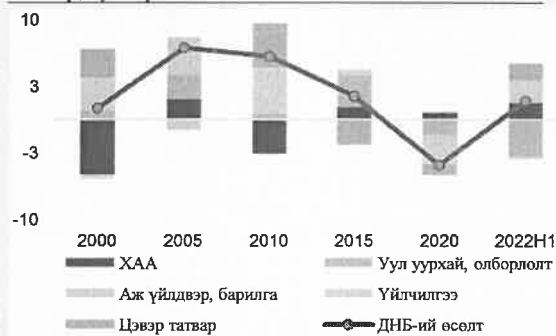


Эх үүсвэр: УСХ, ЭЗХЯ-ны тооцоолол

ДНБ-ий өсөлтөд уул уурхайн салбарын хувь нэмэр сүүлийн жилүүдэд нэмэгдэж, эдийн засаг түүхийн эдийн экспорт, үйлдвэрлэл, дэлхийн зах зээл дээрх үнэ, эрэлтээс өндөр хамааралтай болоод байна.

Харвардын их сургуулиас гаргадаг экспортын бүтээгдэхүүний төрөлжилтийг хэмждэг эдийн засгийн цогц байдлын индексээр 2020 оны байдлаар Монгол улс 133 улсаас 111-р байранд жагсаж байна. Экспортын 90.2 хувийг (2019 он) түүхий эд буюу боловсруулаагүй бүтээгдэхүүн эзэлж байгаа нь манай улсын экспорт зөвхөн уул уурхайн бүтээгдэхүүнээс хамааралтай, төрөлжилт доогуур байгааг илэрхийлж байна.

График 11.2. ДНБ-ий өсөлтөд оруулах хувь нэмэр, хувиар



Эх үүсвэр: УСХ, ЭЗХЯ-ны тооцоолол

Хүснэгт 11.1. Экспортын төрөлжилтийн индекс

Эрэмбэ	1995	2000	2005	2010	2015	2020
Монгол	93	90	104	125	12	111

Тэмдэглэл: Экспортын төрөлжилтийн индексээр 133 улсаас жагсаж бүтэц байрыг илэрхийлнэ.

Эх үүсвэр: The Atlas of Economic Complexity

Дэлхийн банкны 2018 оны “Хөрөнгө оруулалтын шинэчлэлийн зураглал-Монгол” тайланд Монгол улсад үйлдвэрлэгдэж буй болон үйлдвэрлэгдэх боломжтой бүтээгдэхүүнийг хөрөнгө оруулагчид болон Монгол Улсад үр өгөөжтэй байдлаар үнэлсэн. Энэхүү тайланд хоёр талд харилцан ашигтай бүтээгдэхүүнээр ноолуур, ноос арьс шир, мах, сүүний ферм, махны ферм зэрэг бүтээгдэхүүнийг, харин Монголын талд үр ашигтай боловч хөрөнгө оруулагчид харьцангуй бага ашигтай бүтээгдэхүүнээр чацарганы тос, тосон бүтээгдэхүүн, сүүнээс гарган авсан арьс арчилгааны бүтээгдэхүүнийг тус тус нэрлэсэн байна.

Шигтгээ 2. Эрчим хүчний хангамж

Монгол Улсын төвлөрсөн эрчим хүч, дулааны хангамжийн систем нь хурдацтай өсөж буй эрэлтийг хангаж чадахгүй түвшинд байна. Монгол Улс 2021 онд нийт 9.7 тэрбум кВт.ц эрчим хүч үйлдвэрлэсэн. Нийт 8.9 тэрбум кВт.ц цахилгаан эрчим хүч түгээсний 88 хувийг дотоодоос, 12 хувийг импортоор хангаж байна¹⁵. Цахилгаан эрчим хүчний хэрэглээ сүүлийн жилүүдэд дунджаар 7-8 хувиар, цаашид 5-6 хувиар өсөхөөр байгаа¹⁶ нь дотоодын цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэлийн ачааллыг нэмэгдүүлэхийн зэрэгцээ эрчим хүчний импортыг өсгөхөөр байна.

Харин 2021 оны байдлаар 15.0 сая Гкал дулаан үйлдвэрлэж⁹, хэрэгцээгээ дотоодын үйлдвэрлэлээр бүрэн хангасан хэдий ч оргил ачааллын үед суурилагдсан хүчин чадлаасаа 6 хувиар давж байгаа нь нийлүүлэлт тасалдах томоохон эрсдэлтэй байна.

2022 оны эхний 8 сарын байдлаар цахилгаан үйлдвэрлэл 4.3 хувиар, дулаан үйлдвэрлэл 5.6 хувиар тус тус өсөөд байна. 2022-2023 оны өвөлжилтийн төсөөллөөс харахад дулаан хангамжийн суурилагдсан хүчин чадал 2,537 Гкал/цаг байгаа ч системд холбогдсон хэрэглэгчдийн тооцоот ачаалал 2,992 Гкал/цаг, техникийн нөхцөлөө авсан 691 Гкал/цагийн хэрэглээ хүлээгдэж байна¹⁰.

График 11.3. Цахилгаан эрчим хүчний үйлдвэрлэл, хэрэглээ, сая кВт цаг



График 11.4. Дулааны эрчим хүчний үйлдвэрлэл, хэрэглээний өөрчлөлт



Эх үүсвэр: ЭХЯ, УСХ

Эрчим хүчний хангамжийн сүлжээ, тоног төхөөрөмжийн дийлэнх нь хуучирч, элэгдсэн байна. ДЦС-уудын (Амгалан дулааны станцаас бусад) цахилгаан дамжуулах шугамын дийлэнх хэсэг, дулааны шугам сүлжээний дамжуулах хоолойн 30 хувь, дэд станцын 30 хувь нь тус бүр гучаас дээш жилийн насжилттай, ашиглалтын хугацаа дууссан тоног төхөөрөмжтэй байна. Сүүлийн 10 жилийн дулаан, эрчим хүчний шугамын алдагдал 3-4 хувь, цахилгаан эрчим хүчнийх 13-15 хувьтай байна.

Хэрэглээтэй уялдаагүй үнэ, тарифын системээс шалтгаалан хэрэглэгчид хэрэглээгээ хэмнэх, зөвөөр удирдах сонирхолгүй байна. Манай улсад 1 кВт цахилгаан эрчим хүчний үнэ дунджаар 6.2-6.3 ам.цент байгаа нь өдөр, шөнийн хэрэглээнээс хамааран өөрийн өртгөөс 31-63 хувиар доогуур үнэ хэдий ч эрчим хүч, дулааны төлбөрийг нормд суурилсан байдлаар тооцдог, хэрэглэгч өөрийн дулааны хэрэглээг тохируулах боломжгүй байна. Өрхийн хэрэглээний 22-25 хувийг ус, цахилгаан, дулааны төлбөр эзэлж байна.

⁹ Эх үүсвэр: Үндэсний статистикийн хороо

¹⁰ Эх үүсвэр: Эрчим хүчний яамны тооцоолол

Шигтгээ 3. Төмөр замын тээвэр

Монгол Улсын нийт төмөр зам 1,996 км бөгөөд үүнээс урд хилээс хойд хил хүртэлх чиглэлд 1,120 км орчим өргөн цагариг бүхий үргэлжилсэн төмөр замтай. 2021 онд төмөр замаар 32 сая тонн ачаа тээвэрлэсэн нь хүчин чадлаасаа 7 сая тонноор өндөр байна. Цар тахлын өмнө буюу 2019 онд төмөр замаар нийт 28 сая тонн буюу хүчин чадлаас 3 сая тонн илүү хэмжээний ачаа тээвэрлэсэн байна. 2019 оны ачаа тээвэр нь нийт захиалгын ойролцоогоор 70 хувь байсан бөгөөд үлдсэн 30 хувийн захиалга нь төмөр замын салбарын алдагдсан боломжийн өртөг болж байна. Цаашид ачаа тээврийн эрэлт өсөх хандлагатай байна.

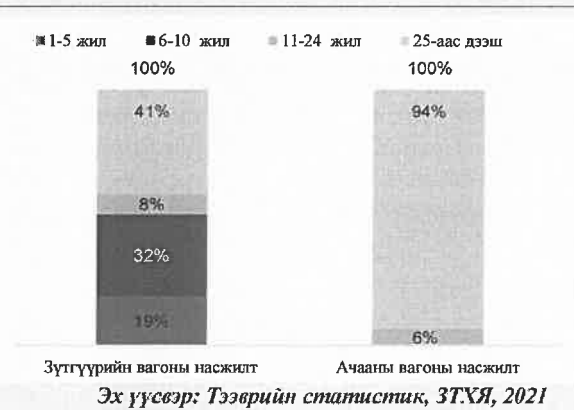
Ачаа тээврийн эрэлт нэмэгдэж байгаа ч ачааны вагон, зүтгүүрийн тоо, ачих буулгах терминал, төмөр замын өртөөний замын уртаас шалтгаалсан хүчин чадал дутагдаж байна.

Суурь бүтцийн чанар сул: Төмөр замын чанар муу байна. УБТЗ-д ашиглаж байгаа 1,537 км төмөр замын 49 хувь нь Р-65 төрлийн буюу орчин үеийн өндөр чанартай, даац сайтай, стандартын төмөр зам ба үлдсэн 51 хувь нь Р-50 төрлийн 30-50 жилийн насжилттай хуучирч металлын бүтцэд өөрчлөлт орсон зам байна.

Зүтгүүр болон ачааны вагоны насжилт өндөр: 2018 оны байдлаар зүтгүүрийн вагон 184, ачааны вагон 6,577 байсан бол 2021 оны байдлаар зүтгүүрийн вагон 174, ачааны вагон 6,506 болж буурсан байна. Буурсан шалтгаан нь зүтгүүрийн вагоны 41 хувь, ачааны вагоны 94 хувь нь 25-аас дээш жилийн насжилттай, ашиглалтын хугацаа нь дуусах дөхсөн байна. Мөн 2021 оны байдлаар төмөр замын салбарт нийт 164.3 сая төгрөгийн хохирол гарсны 70 хувийг зүтгүүрийн гэмтлийн хохирол эзэлж байна.

Цар тахлын үед нэмэгдсэн ачааллаас үүдэлтэй үйл ажиллагааны доголдол: Цар тахлын онцгой байдлаас шалтгаалан ачаа тээврийн терминалууд дээр чингэлгийн бөөгнөрөл үүссэн. УБТЗ ХНН-ийн ачаа тээврийн олон терминалд үйлчилдэг монопол тогтолцоо нь ачаа эргэлтийн хугацаа уртасгах, хөрөнгө ашиглалтын өндөр зардлыг үүсгэж, үр ашгийг бууруулах сөрөг талуудыг үүсгэж байна. ШӨХТГ-аас 2018 оноос хойш ачаа тээврийн үнийг өөрчлөх зөвшөөрлийг олгож байгаа ч цар тахлын эсрэг хуулийн хүрээнд үнийн зохицуулалтад орсон ба байгууллагын дэлгэрэнгүй орлого нь тус салбарт шаардлагатай хөрөнгө оруулалтыг санхүүжүүлэх хэмжээний үр ашгийг бий болгож чадахгүй байна.

График 11.5. Хөдлөх бүрэлдэхүүний ашиглалт, хувиар



Шигтгээ 4. Аялал жуулчлалын салбар

“Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын 4.2.3-д “Үндэсний онцлог бүхий аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, олон улсын аялал жуулчлалын зах зээлд өрсөлдөх чадвар дээшилсэн байна” гэж тусгасан.

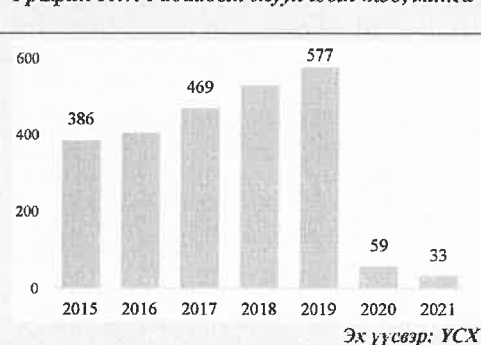
Манай улс Дэлхийн эдийн засгийн форумаас гаргадаг Олон улсын аялал жуулчлалын өрсөлдөх чадварын 2019 оны тайланд 136 орноос 93-т эрэмбэлэгдсэн байгаа.

Монгол Улсад ирсэн гадаадын жуулчдын тоо, орлого тогтмол өсөж байсан ч 2021 онд цар тахлын өмнөх үетэй харьцуулахад жуулчдын тоо 17 дахин, орлого 25 дахин буурчээ. Харин 2022 оны эхний 7 сарын байдлаар 90 сая.ам.долларын орлого олж, эргэн сэргэж эхлээд байна¹.

График 11.6. Аялал жуулчлалаас олсон орлого, сая ам.доллар

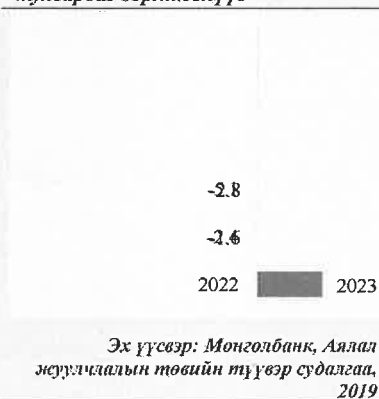


График 11.7. Гадаадын жуулчдын тоо, мянга



Монголбанк болон бусад байгууллагын 2017, 2019 онд гүйцэтгэсэн Монгол Улсад аялж буй гадаадын жуулчдын зардлын түүвэр судалгааны үр дүнгээр жуулчдад ирэхэд хамгийн их тулгардаг бэрхшээл нь мэдээлэл сурталчилгааны байдал дутмаг, агаарын тээвэртэй холбоотой тийз, нислэгийн асуудлууд, визтэй холбоотой асуудлууд байна. Мөн 2017 оны байдлаар нэг жуулчны манай улсад зарцуулж буй зардлын дүн нь олон улсын тээврийн зардлыг оруулахгүйгээр 1463 ам.доллар байжээ. Эдгээрээс Франц, АНУ, Канад, Австрали, Шинэ Зеланд улсын нэг жуулчин дунджаар хамгийн их зардлыг гаргадаг байна.

График 11.8. МУ-д ирэхээс өмнө тулгардаг бэрхшээлүүд



Хүснэгт 11.2. МУ-д зарцуулж буй аяллын дундаж зардал

№	Улс орнууд	Хоног	Зардал
1	АНУ, Канад	13	2,187
2	Австрали, Шинэ Зеланд	11	2,191
3	БНСУ	6	1,027
4	БНХАУ	16	1,162
5	ХБНГУ	12	1,102
6	ИБУИНВУ	10	1,304
7	ОХУ	11	1,147
8	Франц	12	2,257
9	Япон	7	1,818
10	Өмнөд Ази	8	1,111
11	Бусад европ	12	1,957
12	Бусад	19	1,086
Нийт		9	1,463

Эх үүсвэр: Монголбанк, Аялал жуулчлалын төв. Түүвэр судалгаа, 2017

¹ Монголбанк, Төлбөрийн тэнцлийн статистик

Шигтгээ 5. Төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд

Манай улсад 2021 оны эцсийн байдлаар төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой нийт 89 хуулийн этгээд 53.5 их наяд төгрөг буюу ДНБ-ий 123 хувьтай тэнцэх хөрөнгө эзэмшиж үйл ажиллагаа явуулж байна. Эдгээрээс 2021 онд 45 нь ашигтай ажилласан бол үлдсэн 44 нь нийт 240.4 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай ажилласан байна.

Нийт төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдүүд 2021 онд 18.1 их наяд төгрөг буюу ДНБ-ий 42 хувьтай тэнцэх хэмжээний өр төлбөрийн үлдэгдэлтэй гарчээ.

Хүснэгт 1.3. Төрийн өмчит хуулийн этгээдийн хөрөнгийн өгөөж, 2021 он

№	Салбар	Хуулийн этгээдийн тоо	Тайлант үеийн цэвэр ашиг /сая.төг/	Нийт хөрөнгийн дүн /сая.төг/	Хөрөнгийн өгөөж %
1	Эрчим хүч	30	-4,769.30	4,019,167	-0.12
2	Зам, тээвэр	27	63,237.20	4,319,152	1.46
3	Уул уурхай	25	937,464.50	36,277,559	2.58
4	Банк санхүү	6	48,124.90	8,112,134	0.59
5	Мэдээлэл, холбоо	4	1,362.80	258,949	0.53
6	БОАЖ	4	-1,559.50	11,842	-13.17
7	Биеийн тамир, спорт	3	-1,231.10	49,107	-2.51
8	ХХААХҮ	2	3,835.50	24,507	15.65
9	Барилга хот байгуулалт	2	-11,114.50	370,233	-3
10	Батлан хамгаалах	1	-180.8	591.5	-30.56
11	Соёл урлаг	1	-52.5	4,361	-1.2
	Нийт	105	1,035,116.3	53,447,605	1.94

Эх үүсвэр: Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газрын 2021 оны тайлан

/“Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн харьяа 17 компанийг оруулсан/

Төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдүүдийн үйл ажиллагааны үр ашиггүй байдалд эдийн засгийн гадаад, дотоод нөхцөл байдлаас гадна тухайн хуулийн этгээдийн засаглал сул, удирдлагын шийдвэр ил тод бус, оновчгүй байгаа нь чухал нөлөө үзүүлж байна. Иймд эдгээр хуулийн этгээдийн засаглалыг олон улсын жишигт нийцүүлэх, үйл ажиллагааны ил тод байдал, хариуцлага, хяналтыг нэмэгдүүлэх шаардлагатай байна. Тэр дундаа уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн үр ашгийг нэмэгдүүлж, менежментийг сайжруулах нь байгалийн баялгийн үр өгөөжийг одоо ба ирээдүй үеийн иргэн бүрд тэгш, шударга хүртээх бодлогыг хэрэгжүүлэх суурь юм.

Иймд, төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой уул уурхайн компаниудын үйл ажиллагаа, хөрөнгө оруулалтын шийдвэрийг эдийн засгийн богино, дунд, урт хугацааны бодлоготой уялдуулж, компанийн засаглал, хяналт, хариуцлагыг сайжруулах замаар макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн баялгийн менежментийг хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

Энэ нь мөн байгалийн баялгаас олох Монгол Улсын гадаад валютын орлогын урсгалд дүн шинжилгээ хийх, гадаад валютын нөөцийг оновчтой удирдах, болзошгүй өр төлбөр болон санхүүгийн үүргийн аливаа эрсдэлийг удирдах боломжийг бүрдүүлэх ач холбогдолтой.

Шигтгээ 6. Хүнсний тогтвортой хангамж

Хүнсний үйлдвэрлэл, хангамжийн асуудал нь хүн амын эрүүл мэнд, үндэсний аюулгүй байдлын үндэс, улс орны нэн тэргүүнд шийдвэрлэх асуудал юм. Монгол Улс 2021 оны байдлаар жимс жимсгэнэ, ургамлын тос, элсэн чихэр, бүх төрлийн будааны хэрэглээг бараг 100 хувь, хүнсний ногоо, сүүн бүтээгдэхүүн, гурилан бүтээгдэхүүний 33-40 хувийг импортоор нийлүүлж байна. Түүнчлэн эдгээр барааг зүүн өмнөд Азийн цөөн хэдэн орон болон ОХУ, Европын зарим орнуудаас голлон импортолж байгаа нь хүнсний нийлүүлэлтийн импортын хамаарлын эрсдэл үүсгэж байна. Иймд дотоодод үйлдвэрлэх боломжтой хүнсний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх, зайлшгүй импортоор нийлүүлэх хүнсний импортын цөөн түншээс хамаарах хамаарлыг бууруулах шаардлагатай байна.

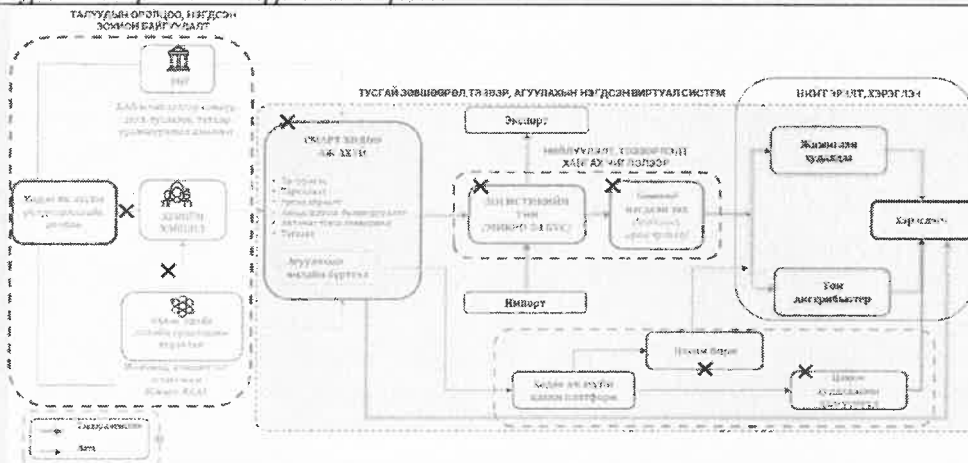


Эх уусвар: УСХ, Гаалийн Ерөнхий Газар,
тооцоолол

Хүнсний дотоодын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх

Хүнсний үйлдвэрлэл хөгжих нөөц бүхий тохиромжтой байршилд бичил үйлдвэрлэгчээс хэрэглэгч хүртэлх үйлдвэрлэл, хадгалалт, тээвэрлэлт, борлуулалтын тогтолцоог хувийн хэвшлийг дэмжих замаар цогцоор шийдвэрлэх нь зүйтэй байна. Дараах зурагт хүнсний нийлүүлэлтийн сүлжээний схемийг харуулсан ба манай улсад тээвэр, логистикийн төв, худалдааны цэгүүдээс гадна институтийн зохион байгуулалт, цахим системүүдийг шинээр байгуулах хэрэгцээтэй байна.

Зураг 11.1. Хүнсний нийлүүлэлтийн сүлжээ



Эх үүсвэр: Эдийн засаг, хөгжлийн яам

Энэ хүрээнд шаардлагатай эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, төрийн оновчтой, үр ашигтай оролцоог бий болгох, цахим системүүдийг хөгжүүлэх, хүнсний нийлүүлэлтийн сүлжээ байгуулах байршлуудад улсын төсвийн хөрөнгөөр баригдах дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтуудыг чиглүүлэх хэрэгтэй байна.

Шигтгээ 7. Гадаадын банкны салбарыг нээх зохицуулалт

Гадаад банкны салбар Монгол Улсад байгуулагдаж, үйл ажиллагаа явуулах талаар “Банкны тухай хууль”, “Хөрөнгө оруулалтын тухай хууль”, “Компанийн тухай хууль” болон Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн баталсан “Банкны зөвшөөрлийн журам” болон бусад журмаар зохицуулж байна.

Монгол Улсад одоогийн байдлаар гадаадын банкны салбар байхгүй бөгөөд БНХАУ, Япон улсын 3 банкны төлөөлөгчийн газар ажиллаж байна.

Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн тушаалаар батлагдсан “Банк байгуулах тусгай зөвшөөрлийн журам”-д зааснаар гадаадын банк байгуулах этгээд нь дараах болон бусад хатуу шаардлагуудыг хангасан байхыг шаарддаг. Үүнд:

- Банк байгуулах хүсэлт гаргасан өдрөөс өмнөх 3 жилийн хугацаанд активын хэмжээгээр дэлхийд эхний 100-д багтсан байх;
- Гадаадын банк нь бүртгэгдсэн улсаас бусад оронд банк, түүний нэгж байгуулж, үйл ажиллагаагаа 3-аас доошгүй жил тогтвортой явуулж байгаа;
- Төлөөлөгчийн газар нь Монгол Улсад 1-ээс дээш жилийн хугацаанд үйл ажиллагаа эрхэлсэн байх.

Иймд, гадаадын банкны салбар Монгол Улсад үйл ажиллагаа явуулах талаар холбогдох хууль, журмын шалгууруудыг өөрчилж, санхүүгийн салбарт өрсөлдөөнийг нэмэгдүүлэх нь зүйтэй юм.

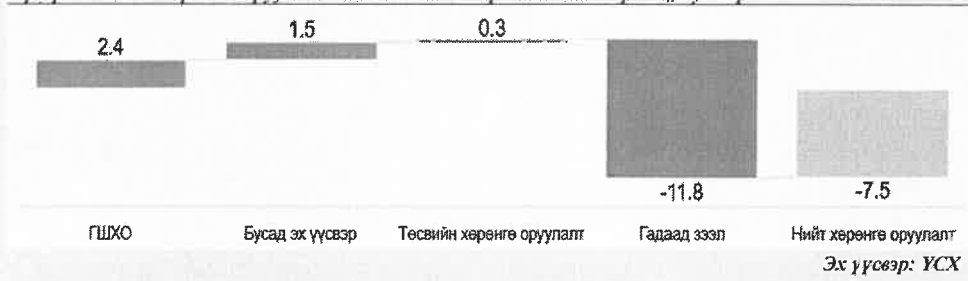
Санхүүгийн салбарын өрсөлдөөн нэмэгдсэнээр хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрийн зардал буурч, санхүүгийн хүртээмж нэмэгдэх ач холбогдолтой. Нөгөө талдаа олон улсын шаардлагын дагуу эрсдэлд суурилсан банкны болон мөнгө угаахтай тэмцэх хяналт шалгалтын тогтолцоог бүрдүүлснээр гадаадын банкны салбар байгуулахтай холбоотой бусад сөрөг эрсдэлүүдийг бууруулах боломжтой.

Шигтгээ 8. Хөрөнгө оруулалт

Монгол Улсад 2000-2021 онд нийтдээ 69.2 их наяд төгрөгийн гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт хийгдсэний 70 орчим хувь нь уул уурхай, олборлох салбар, 20 гаруй хувь нь үйлчилгээний салбаруудад төвлөрсөн байна.

Нийт хөрөнгө оруулалт 2021 онд өмнөх оноос 7.5 хувиар, цар тахлын өмнөх 2019 оны түвшнээс 2.6 хувиар тус тус буурсан. Бууралтад гадаад зээлийн хэмжээ 60 хувиар буурсан нь гол нөлөөлсөн байна.

График 11.10. Хөрөнгө оруулалтын 2021 оны өөрчлөлтийн бүтэц, хувиар



2021 онд нийт хөрөнгө оруулалтын 58.2 хувийг гадаадын хөрөнгө оруулалт, 12.7 хувийг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт, 29.1 хувийг банкны зээл болон бусад эх үүсвэр бүрдүүлсэн байна. Батлан хамгаалах, төрийн удирдлага, эрчим хүч, барилга, боловсруулах үйлдвэр зэрэг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт болон гаднын зээл, тусламжаар голлон санхүүждэг салбаруудын хөрөнгө оруулалт буурч, уул уурхай, худалдаа, үл хөдлөх хөрөнгийн салбарт хөрөнгө оруулалт нэмэгдсэн байна.

Хүснэгт 1.4. Хөрөнгө оруулалтын бүтэц, салбар, эх үүсвэрээр, 2021 он

	ГШХО	Төсвийн орлуулалт	Бусад /гадаадын зээл тусламж, дотоодын банкны зээл/	Нийт
ХАА	0.1	0.0	0.4	0.4
Уул уурхай, үйлдвэрлэл	37.5	0.6	21.9	60.0
Үүнээс: 54.6 нь уул уурхай				
Барилга	0.7	3.1	2.0	5.9
Үйлчилгээ	10.5	6.2	17.1	33.7
Үүнээс: 7.7 нь худалдаа, 12.2 нь боловсрол, эрүүл мэнд, төрийн удирдлага, 13.8 нь бусад				
Нийт	48.7	9.9	41.3	100.0
Эх үүсвэр: УСХ, тооцоолол				

Төсвөөс бусад дотоод эх үүсвэрээр голлон санхүүждэг уул уурхайн бус салбарын хөрөнгө оруулалт 2023 онд буурч, нийт эдийн засгийн өсөлтийг сааруулахаар байна. Иймд тус салбаруудын санхүүжилтийн боломжийг нэмэгдүүлэх, гадаадын хөрөнгө оруулалтыг татах замаар үйл ажиллагааг дэмжих хэрэгтэй байна.

2021 оны байдлаар 2,126 гадаадын, 554 гадаадын хамтарсан хөрөнгө оруулалттай аж ахуй нэгж үйл ажиллагаа явуулсан нь өмнөх оноос 12 хувиар, цар тахлын өмнөхөөс 10.5 хувиар тус тус бага байна.

ГРАФИКИЙН ЖАГСААЛТ

График 1.1. ДНБ-ий өсөлтийн бүтэц, улирлаар.....	8 -
График 1.2. Жилийн инфляц ба зорилтот түвшин, хувиар	9 -
График 1.3. Мөнгөний нийлүүлэлтийн жилийн өсөлт, актив тал, хувиар.....	9 -
График 1.4. Мөнгөний нийлүүлэлтийн жилийн өсөлт, пассив тал, хувиар.....	9 -
График 1.5. Ажилгүй хүн, мян.хүн, ажилгүйдлийн түвшин, хувиар	10 -
График 1.6. Ажиллах хүч, мян.хүн, ажиллах хүчний оролцооны түвшин, хувиар	10 -
График 1.7. Төлбөрийн тэнцэл, сая ам.доллар	11 -
График 1.8. ГВАН, сая ам.доллар, хүрэлцээт түвшин, сараар	11 -
График 1.9. Гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт, тэрбум ам.доллар.....	11 -
График 1.10. Дэлхийн ЭЗ-ийн өсөлтийн төсөөлөл.....	13 -
График 1.11. Зэсийн үнийн хөдөлгөөн, төсөөлөл, ам.доллар/тонн	15 -
График 1.12. Алтны үнийн хөдөлгөөн, төсөөлөл, ам.доллар/трой унц.....	15 -
График 1.13. Төмрийн хүдрийн үнийн хөдөлгөөн, төсөөлөл, ам.доллар/тонн	15 -
График 1.14. Газрын тосны үнийн хөдөлгөөн, төсөөлөл, ам.доллар/баррель	16 -
График 1.15. Нүүрсний үнийн хөдөлгөөн, төсөөлөл, ам.доллар/тонн	16 -
График 3.1 2021 оны цалингийн сангийн судалгаа сараар /мянган хүн/	36 -
График 3.2. Нийт орлого ба тусламжийн дүн /их наяд ₮/	37 -
График 3.3 Уул уурхайн болон бусад салбараас төвлөрүүлэх орлого /их наяд ₮/	38 -
График 3.4. Төсвийн орлого, төрлөөр	39 -
График 3.5. Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын орлого /уул уурхай, уул уурхайн бус салбараар /тэрбум ₮/.....	40 -
График 3.6. Хувь хүний орлогын албан татварын орлого /тэрбум ₮/	40 -
График 3.7 НӨАТ-ын орлого ба дотоодын	41 -
График 3.8. Автобензин, дизелийн түлшний онцгой албан татварын орлого /тэрбум ₮/	41 -
График 3.9. Суудлын автомашины импортын тоо	42 -
График 3.10 Импортын гаалийн албан татвар болон НӨАТ /тэрбум ₮/	43 -
График 7.1. Аймаг, нийслэлийн ОНХС-д олгох орлогын шилжүүлэг, тэрбум төгрөг	69 -
График 8.1. Улсын нийт гадаад өрийн статистик 2018-2022.II /тэрбум \$/	70 -
График 8.2. Улсын нийт гадаад өр, зээлдүүлэгчээр, тэрбум \$ /2018-2022.II /	70 -
График 8.3. Засгийн газрын өрийн хязгаар /2020-2025/	71 -
График 8.5. Гадаад зээлийн ашиглалтыг зориулалтаар /2022.06.30/	72 -
График 8.6. Гадаад зээлийн ашиглалтыг зориулалтаар /2022.06.30/	73 -
График 8.7. Засгийн газрын гадаад зээлийн бүтэц, валютаар /2022.06.30/	74 -
График 8.8. Олон улсын зах зээл дэх хөвөгч хүүгийн түвшин 2018-2022.....	75 -
График 8.9. Гадаад үнэт цаасны олон улсын зах зээл дээрх өгөөж 2020.6.30-2022.06.30	76 -
График 8.10. Монгол Улсын зээлжих зэрэглэл, /2022.06.30/	76 -
График 8.11. Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны арилжааны хэлбэр /2012-2017/	78 -
График 8.12. Барих-шилжүүлэх төрлийн концессын үлдэгдэл, тэрбум ₮ /2022.06.30/	79 -
График 8.13. Засгийн газрын өрд нөлөөлөгч хүчин зүйлс /2013-2023/	84 -
График 8.14. Дамжуулан зээлдүүлсэн зээлийн үлдэгдэл, салбараар /2022.06.30/	85 -
График 9.1. Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого /2020-2023 он/, /их наяд ₮/	89 -
График 9.2. Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл /2022-2025 он/, ДНБ-д эзлэх хувь.....	89 -
График 9.3. Засгийн газрын өр /2021-2025 он/	90 -

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1.1. Эдийн засгийн өсөлт үзүүлж буй салбаруудын хувь нэмэр.....	7 -
Хүснэгт 1.2. Улсуудын эдийн засгийн өсөлт, хувиар.....	13 -
Хүснэгт 1.1. Нэгдсэн төсвийн 2022 оны эхний 8 сарын байдлаарх гүйцэтгэл / тэрбум ₮/.....	26 -
Хүснэгт 1.2. Төсвийн хөрөнгө оруулалт 2017-2022 онуудад /тэрбум ₮/.....	27 -
Хүснэгт 3.1. 2023 оны нэгдсэн төсвийн нийт орлого /тэрбум ₮/.....	37 -
Хүснэгт 3.2. Уул уурхайн салбараас орох орлогын төлөвлөгөө /тэрбум ₮/.....	39 -
Хүснэгт 3.3. Татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн хэмжээ /тэрбум ₮/.....	45 -
Хүснэгт 4.1. Төсвийн хэмнэлт, зардлын зүйлийн томсгосон ангиллаар /тэрбум ₮/.....	49 -
Хүснэгт 4.2 ТЕЗ нараас ирүүлсэн 2023 онд төлөвлөсөн арга хэмжээний мэдээлэл /тэрбум ₮/-	54 -
Хүснэгт 4.3. Засгийн газрын тусгай сангийн зардлын төсөл /тэрбум ₮/.....	55 -
Хүснэгт 4.4. Нийгмийн даатгалын сангийн орлого, зарлага /тэрбум ₮/.....	57 -
Хүснэгт 4.5. Улсын төсвийн татаас /тэрбум ₮/.....	58 -
Хүснэгт 5.1. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт 2017-2022 онуудад, /тэрбум ₮/.....	59 -
Хүснэгт 5.2. Үнийн өсөлтөд орсон төслүүд, эхэлсэн оноор.....	61
Хүснэгт 6.1 Гадаадын зээл, тусламжийн 2023 оны төл. /хөгжлийн түншээр, тэрбум ₮/.....	66 -
Хүснэгт 8.1. Засгийн газрын өрийн бүтэц /тэрбум ₮/.....	71 -
Хүснэгт 8.2. Гадаад үнэт цаас, 2022.06.30 /тэрбум ₮/.....	75 -
Хүснэгт 9.1 Нэгдсэн төсвийн 2022 оны үзүүлэлт /тэрбум ₮/.....	88 -

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2022 оны ... дугаар сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар хот

**МОНГОЛ УЛСЫН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ
НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ
НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ**

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын төсөвт 2023 оны төсвийн жилд төвлөрүүлэх орлого, зарцуулах төсвийн хэмжээ, орлого төвлөрүүлэх байгууллага, орон нутгийн төсөвт олгох санхүүгийн дэмжлэг, Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн сан болон улсын төсвөөс Орон нутгийн хөгжлийн санд олгох орлогын шилжүүлэг, орон нутгийн төсвөөс улсын төсөвт төвлөрүүлэх орлого, төсвийн ерөнхийлөн захирагчид төсөв зарцуулах эрх олгох, Төсвийн тогтворжуулалтын санд хуримтлуулах хөрөнгийн хэмжээ, Ирээдүйн өв санд хуримтлуулах хөрөнгийн хэмжээ, төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэр, мөнгөн гүйлгээтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл.Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай хууль тогтоомж

2.1. Монгол Улсын 2023 оны төсвийн хууль тогтоомж нь Төсвийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, энэ хууль болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

**МОНГОЛ УЛСЫН 2023 ОНЫ ТӨСВИЙН ОРЛОГО, ЗАРЛАГА БОЛОН
ХӨРӨНГӨ, ӨРИЙН УДИРДЛАГА**

3 дугаар зүйл. Монгол Улсын төсөвт 2023 оны төсвийн жилд төсвийн ерөнхийлөн захирагч, түүний харьяа болон бусад байгууллага доор дурдсан орлого төвлөрүүлнэ:

Д/д	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч	Дүн /сая төгрөгөөр/
1	Монгол Улсын Их Хурлын дарга Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	100.0 100.0
2	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын дарга Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	185.0 185.0
3	Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	270.0 270.0
4	Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	2,737.7 2,737.7

5	Монгол Улсын Ерөнхий сайд Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар үүнээс: Ирээдүйн өв санд Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	570,942.3 570,100.0 540,000.0 842.3
6	Монгол Улсын Шадар сайд Стандарт, хэмжил зүйн газар Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	14,775.1 1,200.0 13,575.1
7	Монгол Улсын Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайд Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	232.6 232.6
8	Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	175.0 175.0
9	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	848.5 848.5
10	Гадаад харилцааны сайд Дипломат төлөөлөгчийн газрууд	5,000.0 5,000.0
11	Сангийн сайд Татварын ерөнхий газар үүнээс: Төсвийн тогтворжуулалтын санд Гаалийн ерөнхий газар Сангийн яам Гадаад тусламжийн орлогоос санхүүжих Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	12,520,849.4 6,352,089.3 132,718.6 5,374,000.0 220,022.9 570,500.0 4,237.1
12	Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар Цагдаагийн ерөнхий газар Эрүүл мэндийн даатгалын сангаас улсын эмнэлэгт олгох санхүүжилтийн орлого Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	50,681.8 20,000.0 5,000.0 1,344.4 24,337.4
13	Батлан хамгаалахын сайд Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	38,029.8 38,029.8
14	Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	5,819.8 5,819.8
15	Зам, тээврийн хөгжлийн сайд Иргэний нисэхийн ерөнхий газар Зам, тээврийн хөгжлийн яам Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	175,250.0 150,000.0 250.0 25,000.0
16	Барилга, хот байгуулалтын сайд Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	2,150.0 2,150.0
17	Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд Ашигт малтмал, газрын тосны газар Үндэсний геологийн алба Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	488,339.9 485,780.9 110.0 2,449.0
18	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	54,678.5 54,678.5
19	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд	40,876.5

	Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар	609.8
	Эрүүл мэндийн даатгалын сангаас улсын эмнэлэгт олгох санхүүжилтийн орлого	798.4
	Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	39,468.3
20	Эрүүл мэндийн сайд	4,867.2
	Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	4,867.2
21	Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайд	8,665.5
	Харьяа төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	8,665.5

4 дүгээр зүйл. Монгол Улсын төсөвт 2023 оны төсвийн жилд төвлөрүүлэх төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого 13,798,694.3 сая төгрөг байна

5 дугаар зүйл. Монгол Улсын төсөвт 2023 оны төсвийн жилд төсвийн ерөнхийлөн захирагч доор дурдсан хэмжээтэй эргэн төлөх үндсэн төлбөр төлнө:

Д/д	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч	Дүн /сая төгрөгөөр/
1	Сангийн сайд Үүнээс: Орон нутгаас төлөх	261,635.0 71,801.7
2	Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд	20,600.7
3	Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд	30,000.0
4	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд	63,171.3

6 дугаар зүйл. Монгол Улсын төсвөөс 2023 оны төсвийн жилд төсвийн ерөнхийлөн захирагч доор дурдсан төсөв зарцуулна:

6.1. Монгол Улсын төсвөөс 2023 оны төсвийн жилд төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн зарцуулах зардал доор дурдсан хэмжээтэй байна:

Д/д	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч	Дүн /сая төгрөгөөр/
1	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн Тамгын газрын дарга Урсгал зардал	26,578.8 26,578.8
2	Монгол Улсын Их Хурлын дарга Урсгал зардал	60,756.2 60,756.2
3	Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцийн дарга Урсгал зардал	3,367.5 3,367.5
4	Улсын дээд шүүхийн Ерөнхий шүүгч Урсгал зардал	11,164.1 11,164.1
5	Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга Урсгал зардал	90,643.1 90,643.1
6	Хүний эрхийн Үндэсний Комиссын дарга	4,515.2

	Урсгал зардал	4,515.2
7	Улсын ерөнхий прокурор	67,938.7
	Урсгал зардал	54,844.8
	Хөрөнгийн зардал	13,093.9
8	Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга	15,104.3
	Урсгал зардал	15,104.3
9	Монгол Улсын Ерөнхий аудитор	26,625.8
	Урсгал зардал	26,625.8
10	Авлигатай тэмцэх газрын дарга	33,129.6
	Урсгал зардал	33,129.6
11	Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга	8,067.6
	Урсгал зардал	7,609.6
	Хөрөнгийн зардал	458.0
12	Төрийн албаны зөвлөлийн дарга	3,539.0
	Урсгал зардал	3,539.0
13	Үндэсний статистикийн хорооны дарга	19,206.9
	Урсгал зардал	19,206.9
14	Сонгуулийн ерөнхий хорооны дарга	4,296.7
	Урсгал зардал	4,296.7
15	Цагаатгах ажлыг удирдан зохион байгуулах улсын комиссын дарга	15,402.0
	Урсгал зардал	15,402.0
16	Монгол Улсын Ерөнхий сайд	236,822.2
	Урсгал зардал	210,011.1
	Хөрөнгийн зардал	26,811.1
17	Монгол Улсын Шадар сайд	182,892.9
	Урсгал зардал	157,969.3
	Хөрөнгийн зардал	24,923.5
18	Монгол Улсын Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайд	297,986.9
	Урсгал зардал	15,202.7
	Хөрөнгийн зардал	282,784.2
19	Монгол Улсын сайд, Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын дарга	74,833.8
	Урсгал зардал	54,692.7
	Хөрөнгийн зардал	20,141.1
20	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд	114,656.5
	Урсгал зардал	96,194.8
	Хөрөнгийн зардал	18,461.7
21	Гадаад харилцааны сайд	154,825.2
	Урсгал зардал	154,825.2
22	Сангийн сайд	4,180,548.9
	Урсгал зардал	2,028,781.7
	үүнээс: Зээлийн хүүгийн төлбөрт	1,180,634.6
	Хөрөнгийн зардал	356,767.2
	Гадаад зээл, тусламжаас санхүүжих зардал	1,795,000.0

23	Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд Урсгал зардал Хөрөнгийн зардал	777,387.4 736,829.7 40,557.7
24	Зам, тээврийн хөгжлийн сайд Урсгал зардал Хөрөнгийн зардал	492,261.7 14,988.5 477,273.2
25	Батлан хамгаалахын сайд Урсгал зардал Хөрөнгийн зардал	310,511.7 298,646.1 11,865.6
26	Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд Урсгал зардал Хөрөнгийн зардал	2,698,241.4 2,190,885.6 507,355.8
27	Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд Урсгал зардал Хөрөнгийн зардал	40,151.4 16,151.4 24,000.0
28	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд Урсгал зардал Хөрөнгийн зардал	475,089.9 418,364.2 56,725.7
29	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд Урсгал зардал Хөрөнгийн зардал	2,757,275.7 2,721,048.1 36,227.6
30	Эрүүл мэндийн сайд Урсгал зардал Хөрөнгийн зардал	1,261,205.4 1,094,428.1 166,777.3
31	Эрчим хүчний сайд Урсгал зардал Хөрөнгийн зардал	171,430.5 52,543.3 118,887.2
32	Барилга, хот байгуулалтын сайд Урсгал зардал Хөрөнгийн зардал	416,556.5 31,130.9 385,425.6
33	Соёлын сайд Урсгал зардал Хөрөнгийн зардал	263,155.9 126,455.4 136,700.5
34	Цахим хөгжил, харилцаа холбооны сайд Урсгал зардал Хөрөнгийн зардал	64,117.8 43,491.9 20,625.9
35	Шүүхийн сахилгын хорооны дарга Урсгал зардал	3,243.7 3,243.7
36	Монгол Улсын сайд, Олимп, нийтийн биеийн тамир, спортын Үндэсний хорооны дарга Урсгал зардал Хөрөнгийн зардал	79,443.5 37,948.8 41,494.7
37	Монгол Улсын сайд, Боомтын сэргэлтийн Үндэсний хорооны дарга Урсгал зардал	2,636.4 2,636.4
38	Монгол Улсын сайд, Нийслэл Улаанбаатар хотын авто замын түгжрэлийг бууруулах Үндэсний хорооны дарга	339,743.2

6.2. Монгол Улсын төсвөөс 2023 оны төсвийн жилд төсвийн ерөнхийлөн захирагчид эргэн төлөгдөх нөхцөлтэйгөөр доор дурдсан хэмжээтэй санхүүжилт олгоно:

Д/д	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч	Дүн /сая төгрөгөөр/
1	Барилга, хот байгуулалтын сайд	5,000.0
2	Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд	31,820.3
3	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд	50,000.0

7 дугаар зүйл. Монгол Улсын төсвөөс 2023 оны төсвийн жилд зарцуулах төсвийн зарлагын хэмжээ 15,496,767.3 сая төгрөг байна

8 дугаар зүйл. Монгол Улсын төсвийн хөрөнгөөр 2023 оны төсвийн жилд хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээ, барилга байгууламжийг 2,702,109.6 сая төгрөгөөр санхүүжүүлнэ.

9 дүгээр зүйл. "Барих-Шилжүүлэх" концессын төрлөөр хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээ, барилга байгууламжид Монгол Улсын төсвийн хөрөнгөөр 2023 онд 279,590.4 сая төгрөгийн эргэн төлөлт хийнэ.

10 дугаар зүйл. Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 16 дугаар зүйлд заасны дагуу Төсвийн тогтворжуулалтын санд 2023 оны төсвийн жилд 132,718.6 сая төгрөгийн хэмжээтэй хөрөнгө хуримтлуулна.

11 дүгээр зүйл. Ирээдүйн өв сангийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлд заасны дагуу Ирээдүйн өв санд 2023 оны төсвийн жилд 540,000.0 сая төгрөгийн хэмжээтэй хөрөнгө хуримтлуулна.

12 дүгээр зүйл. 2023 оны төсвийн жилд төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэрийг доор дурдсанаар баталсугай:

12.1.Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 12.1.1, 12.1.3 болон 12.1.6-д заасан зориулалтаар Засгийн газрын хийх гадаад, дотоод зээллэгийн дээд хэмжээг 2,956,400.3 сая төгрөг хүртэл

12.2.Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 12.1.5-д заасан зориулалтаар Засгийн газрын авч ашиглах гадаад төслийн зээлийн дээд хэмжээг 1,224,500.0 сая төгрөг хүртэл

13 дугаар зүйл. Тухайн төсвийн жилд эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй гаргасан зээллэг болон өрийн зохицуулалтын арга хэмжээнээс бусад 2023 оны төсвийн жилд төлөх Засгийн газрын өрийн үндсэн төлбөрийн хэмжээ 2,760,217.3 сая төгрөг байна.

14 дүгээр зүйл. Засгийн газрын гаргах өрийн баталгааны дээд хэмжээ 2023 оны төсвийн жилд 3,730,335.0 сая төгрөг байна.

15 дугаар зүйл. Засгийн газар Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 12.1.2 болон 12.1.4-т заасан зориулалтаар Засгийн газрын өрийн удирдлагын 2023-2025 оны стратегийн баримт бичигт нийцүүлэн өрийн зохицуулалтын үйл ажиллагааг авч хэрэгжүүлнэ.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

ОРОН НУТГИЙН ТӨСӨВТ ОЛГОХ САНХҮҮГИЙН ДЭМЖЛЭГ, ОРОН НУТГИЙН ТӨСВӨӨС ТӨВЛӨРҮҮЛЭХ ОРЛОГО, ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖЛИЙН НЭГДСЭН САН БОЛОН УЛСЫН ТӨСВӨӨС ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖЛИЙН САНД ОЛГОХ ОРЛОГЫН ШИЛЖҮҮЛЭГ

16 дүгээр зүйл. 2023 оны төсвийн жилд орон нутгийн төсөвт доор дурдсан хэмжээтэй санхүүгийн дэмжлэг олгоно:

Д/д	Аймаг	Олгох санхүүгийн дэмжлэгийн хэмжээ /сая төгрөгөөр/
1	Архангай	17,674.0
2	Баян-Өлгий	10,286.8
3	Баянхонгор	20,210.7
4	Булган	8,906.9
5	Говь-Алтай	15,850.5
6	Дундговь	14,255.7
7	Завхан	17,865.9
8	Өвөрхангай	19,479.8
9	Сүхбаатар	8,564.3
10	Төв	10,402.0
11	Увс	17,028.0
12	Ховд	11,145.3
13	Хөвсгөл	22,055.0
14	Хэнтий	21,576.6
15	Говьсүмбэр	2,299.4
Нийт дүн		217,600.9

17 дугаар зүйл 2023 оны төсвийн жилд орон нутгийн төсвөөс улсын төсөвт доор дурдсан хэмжээтэй орлого төвлөрүүлнэ:

Д/д	Аймаг	Төвлөрүүлэх орлогын хэмжээ /сая төгрөгөөр/
1	Дорноговь	5,105.5
2	Дорнод	3,597.8
3	Өмнөговь	266,973.6

4	Сэлэнгэ	3,417.6
5	Дархан-Уул	1,566.6
6	Улаанбаатар	540,740.0
7	Орхон	124,537.4
Нийт дүн		945,938.5

18 дугаар зүйл. 2023 оны төсвийн жилд Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн сан болон улсын төсвөөс Орон нутгийн хөгжлийн санд олгох орлогын шилжүүлэг доор дурдсан хэмжээтэй байна.

Д/д	Аймаг	Шилжүүлгийн хэмжээ /сая төгрөгөөр/
1	Архангай	8,492.9
2	Баян-Өлгий	7,945.5
3	Баянхонгор	12,487.3
4	Булган	7,450.8
5	Говь-Алтай	12,074.5
6	Дорноговь	22,503.8
7	Дорнод	17,735.3
8	Дундговь	9,732.1
9	Завхан	11,721.1
10	Өвөрхангай	9,712.2
11	Өмнөговь	23,056.0
12	Сүхбаатар	13,677.7
13	Сэлэнгэ	16,444.9
14	Төв	16,038.0
15	Увс	9,005.6
16	Ховд	15,250.0
17	Хөвсгөл	11,430.4
18	Хэнтий	10,017.2
19	Дархан-Уул	10,652.5
20	Улаанбаатар	32,140.3
21	Орхон	13,412.9
22	Говьсүмбэр	4,587.7
Нийт дүн		295,568.5

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

БУСАД ЗҮЙЛ

19 дугаар зүйл. "Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн талаарх чанарын болон тоон хэмжээний үзүүлэлт"-ийг 1 дүгээр хавсралтаар баталсугай.

20 дугаар зүйл. "Монгол Улсын төсвийн хөрөнгөөр 2023 онд санхүүжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээ, барилга байгууламжийн жагсаалт"-ыг 2 дугаар хавсралтаар баталсугай.

21 дүгээр зүйл. "Монгол Улсын төсвийн хөрөнгөөр 2023 онд эргэн төлөлт хийх концессын "Барих-Шилжүүлэх" төрлөөр хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээ, барилга байгууламжийн жагсаалт "-ыг 3 дугаар хавсралтаар баталсугай.

22 дугаар зүйл. "Олон улсын байгууллагын төсөл, хөтөлбөрөөс 2023 онд сумын Орон нутгийн хөгжлийн санд олгох урамшуулал"-ийг 4 дүгээр хавсралтаар баталсугай.

23 дүгээр зүйл. Энэ хуулийг 2023 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Гарын үсэг

**ТӨСВИЙН ЕРӨНХИЙЛӨН ЗАХИРАГЧ НАРЫН 2023 ОНД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ХӨТӨЛБӨР,
ХӨТӨЛБӨРИЙН ХҮРЭХ ҮР ДҮНГИЙН ТАЛААРХ ЧАНАРЫН БОЛОН ТОО ХЭМЖЭЭНИЙ ҮЗҮҮЛЭЛТ**

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт		Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин	
1	МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ТАМГЫН ГАЗРЫН ДАРГА					
	1.1	Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн бодлого, үйл ажиллагаа				
		1.1.1	Хариуцлагатай төр, хүртээмжтэй эдийн засгийг бэхжүүлж, үндэсний өв соёлыг хамгаалахад чиглэсэн бодлого, санаачилгыг дэмжиж ажиллах	2021	Төлөвлөсөн хугацаанд бүрэн хэрэгжсэн	Төлөвлөсөн хугацаанд хийгдсэн байх
		1.1.2	Үндэсний эв нэгдэл, аюулгүй байдлыг бэхжүүлж, хөгжилд хөтлөх гадаад бодлого хэрэгжүүлэх	2021		
		1.1.3	Нийгмийн хөгжил, ногоон хөгжил, хот, хөдөөгийн хөгжлийн бодлого болон "Хүнсний хувьсгал" хөдөлгөөнийг дэмжиж ажиллах	2021		
	1.2	Дотоод, гадаад шуурхай мэдээллийн үйл ажиллагаа				
		1.2.1	Дотоодын олон нийтэд зориулсан мэдээ мэдээллийн тоо	2021	11,765	11,765
1.2.2		Монгол Улсыг гадаадад сурталчлах мэдээ мэдээллийн тоо	2021	10,988	10,988	
2	МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА					
	2.1	Хууль тогтоох, хуулийн хэрэгжилтэд хяналт тавих				
		2.1.1	Хэлэлцүүлж, батлуулсан хууль, тогтоолын төслийн тоо	2021	521 тогтоолын төсөл хэлэлцэж, баталсан	270-аас доошгүй тогтоолын төсөл хэлэлцэж батлах
		2.1.2	Хяналт шинжилгээ, үнэлгээний тоо	2021	3	9
3	3.1	2.1.3	Цахим мэдээллийн санд төвлөрүүлсэн хуулийн хэрэгжилтийн хяналт шинжилгээ, үнэлгээний тайлангийн тоо	2021	15	25
		МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ДАРГА				
		3.1	Үндсэн хуулийн биелэлтэд дээд хяналт тавих			
3.1.1	Өргөдөл, мэдээлэл, хүсэлтийн шийдвэрлэлтийн хувь		2021	Хуулийн хугацаанд 100 хувь шийдвэрлэсэн	Хуулийн хугацаанд шийдвэрлэсэн байх	
3.1.2	Бага суудлын хуралдаанаар гомдол шийдвэрлэлтийн хувь		2021			
3.1.3	Дунд, их суудлын хуралдаанаар маргаан хянан шийдвэрлэлтийн хувь	2021				
4	УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХИЙН ЕРӨНХИЙ ШҮҮГЧ					
	4.1	Хяналтын шатны шүүн таслах ажиллагаа				
		4.1.1	Хяналтын шатны журмаар хуулийн хугацаанд шийдвэрлэх эрүүгийн хэргийн тоо	2021	970	880
		4.1.2	Хяналтын шатны журмаар хуулийн хугацаанд шийдвэрлэх иргэний хэргийн тоо	2021	2,696	1,430

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт		Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин	
10	10.1	Авлигатай тэмцэх				
		10.1.1	Мэдүүлгийн бүрдүүлэлтэд хянагдсан хөрөнгө орлогын мэдүүлгийн тоо	2021	3,850	3,700
		10.1.2	Авлигын эсрэг хуульд заасан үндэслэлийн дагуу хийх судалгааны тоо	2021	3	3
		10.1.3	Иргэд, байгууллага, албан тушаалтнаас хүлээн авсан гомдол, хүсэлтийг хуулийн хугацаанд шийдвэрлэх хувь	2021	98.9	98-аас доошгүй
		10.1.4	Авлигатай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний тоо	2021	17	11
11	САНХҮҮГИЙН ЗОХИЦУУЛАХ ХОРООНЫ ДАРГА					
	11.1	Санхүүгийн зах зээлийн зохицуулалт				
		11.1.1	Зохицуулалтын хүрээний санхүүгийн салбарын хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох шинээр боловсруулах журмын төслийн тоо	2021	24	53
		11.1.2	Шинээр буюу шинэчлэн батлагдсан хууль тогтоомжуудад нийцүүлэн санхүүгийн салбарт мөрдөх дүрэм, журамд орох өөрчлөлтийн тоо	2021	34	42
		11.1.3	Үнэт цаас, даатгал, бичил санхүүгийн салбарт эрсдэлд суурилсан хяналт, шалгалт хийх байгууллагын тоо	2021	477	100
	11.1.4	Эрдэм шинжилгээ, судалгааны тоо	2021	30	33	
12	ТӨРИЙН АЛБАНЫ ЗӨВЛӨЛИЙН ДАРГА					
	12.1	“Чадварлаг, мэргэшсэн хүний нөөцийн үндэсний тогтолцоог бүрдүүлэх” зорилтын хүрээнд				
		12.1.1	Төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд хүний нөөцийн аудит, хяналт шинжилгээ үнэлгээ хийх дүрэм, журам, арга зүйг боловсруулж, хяналтын цахим сүлжээ бий болгох, мэргэшсэн аудитор сургаж бэлтгэсэн төрийн байгууллага, албан хаагчдын тоо	2021	1 төрийн байгууллага, 78 албан хаагч	20 төрийн байгууллага, 500 албан хаагч
		12.1.2	Төрийн жинхэнэ албаны ерөнхий болон тусгай шалгалтыг цахим системд бүрэн шилжүүлэлтийн хувь	2021	60	100
		12.1.3	Төрд учирсан хохирлыг барагдуулах талаар хянан шийдвэрлэх тохиолдлын тоо	2019	2	40-өөс доошгүй
	12.1.4	Төрийн албан хаагчийг мэргэшүүлэх болон төрийн албан хаагчийн ёс зүйн соён гэгээрүүлэх сургалтад хамруулах хүний тоо	2019	5,286	150,000	
	12.2	“Цахим засаглалын хүрээнд стратеги, бодлого, төлөвлөлтийн нэгдсэн платформ бий болгох” зорилтын хүрээнд				
		12.2.1	Хүний нөөцийн системийн мэдээллийн удирдлагын нэгдсэн сангийн цахим системийн модулийн гүйцэтгэлийн хувь	2022	60	80
	12.2.2	Хүний нөөцийн системийн болон сонгон шалгаруулалтын мэдээллийг цахим мэдээллийн E-Mongolia нэгдсэн системтэй холбогдсон байх гүйцэтгэлийн хувь	2020	50	70	

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт		Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин	
13	ҮНДЭСНИЙ СТАТИСТИКИЙН ХОРООНЫ ДАРГА					
	13.1	Албан ёсны статистикийн мэдээ, тайлангийн нэр төрөл				
		13.1.1	Статистикийн мэдээллийн нэгдсэн санд нэмэгдэх захиргааны статистикийн мэдээ, тайлангийн тоо	2022	209	388
	13.2	Албан ёсны статистикийн мэдээ, тайлангийн тархаалт				
		13.2.1	Монгол улсын статистикийн эмхэтгэлийг бэлтгэн гаргах тоо	2022	1	1
		13.2.2	Тооллого, судалгааны үр дүн	2022	25	30
		13.2.3	1212.mn Мэдээллийн нэгдсэн санд байршсан статистик мэдээний тоо	2022	1,087	1,250
		13.2.4	Шинээр болон шинэчлэн сайжруулах аргачлал, ангиллын тоо	2022	1	1
		13.2.5	Статистикийн мэдээллийн санд суурилж, нийгэм, эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтээр хийх тайлан судалгааны тоо	2022	26	31
	13.3	Улсын хэмжээний тооллого, судалгаа				
		13.3.1	Мал, тэжээвэр амьтадын тооллого	2022	1	1
		13.3.2	Нийгэм, эдийн засгийн салбарууд, хэрэглээний үнэ болон үйлдвэрлэгчийн үнийн судалгааны тоо	2022	22	22
14	СОНГУУЛИЙН ЕРӨНХИЙ ХОРООНЫ ДАРГА					
	14.1	Бүх шатны сонгууль зохион байгуулах				
		14.1.1	Байнгын бус ажиллагаатай сонгуулийн байгууллагад ажиллах төрийн албан хаагчдад зориулан боловсруулсан гарын авлагын тоо	2021	1	1
		14.1.2	Сонгуулийн байгууллага болон сонгуулийн талаар иргэдэд зориулж хэвлэн нийтлэх сэтгүүлийн тоо	2021	3	улиралд нэг удаа
	14.1.3	Орон нутгийн нөхөн сонгуулийн үр дүнгээр үүсгэх мэдээллийн сангийн тоо	2021	24	5	
15	ЦАГААТГАХ АЖЛЫГ УДИРДАН ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ КОМИССЫН ДАРГА					
	15.1	Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдэгчдийн нэр төрийг сэргээн цагаатгуулах				
		15.1.1	Тагнуулын Ерөнхий Газрын Тусгай архивт байгаа хэрэг, орон нутгийн архиваас татан төвлөрүүлсэн хэрэг, мөрдөн байцаалтыг зогсоосон хэргүүдийг шалгаж дуусгах хэргийн тоо	2022	873	321
		15.1.2	Улс төрийн хилс хэрэгт хэлмэгдсэн гэх боловч нотлох баримт тогтоогдоогүй хэргүүд, цагаатгуулах тухай өргөдөл, гомдлыг шинээр илэрсэн нөхцөл байдлаар хэрэг үүсгэн шалгах хэргийн тоо	2022	31	40
	15.2	Улс төрийн талаар хилс хэрэгт хэлмэгдэгсдийн нөхөн олговор, дэмжлэг				
		15.2.1	Хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.1 дэх хэсэгт заасан шүүхийн шийдвэр гарсан нэхэмжлэгчдэд нөхөх олговор олгох ажиллагаанд хамрагдсан хүний тоо	2022	Тухай бүрт хэрэгжсэн	Тухай бүрт

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт			Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин
		15.2.2	Хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.2 дахь хэсэгт заасан шүүхийн шийдвэр гарсан нэхэмжлэгчдэд нөхөх олговор олгох ажиллагаанд хамрагдсан хүний тоо	2022	315	340
16	МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙД					
	16.1	Төрийн өмчийн бодлогыг хэрэгжүүлэх				
		16.1.1	Нийт төрийн өмчит хуулийн этгээдийн санхүү, эдийн засаг, үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд хийх хяналт шалгалтын тоо	2021	35	35
		16.1.2	Төрийн өмчийн хуулийн этгээдийн эд хөрөнгийн эзэмшилт, ашиглалт, хадгалалт, хамгаалалтад бүртгэлээр тавих хяналт, өмч эзэмшлийн гэрээний дүгнэлтийн хувь	2021	91.3	91.3
		16.1.3	Төрийн өмчийн байгууллагын менежментийг сайжруулах ашигтай ажиллуулах замаар ногдол ашгийн орлого төвлөрүүлэх хувь	2021	92	92-оос доошгүй
	16.2	Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах				
		16.2.1	Яамд /салбар/-ын жендерийн нэгдсэн бодлого, аймаг, нийслэл, дүүргийн жендерийн дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх яамдын тоо	2022	Яам-14, Аймаг-21, Нийслэл, дүүрэг-10	Яам-16, Аймаг-21, Нийслэл, дүүрэг-10
		16.2.2	Оролцоонд суурилсан жендерийн үнэлгээ хийсэн яам /салбар/, аймаг, дүүргийн тоо	2022	Яам-14, аймаг-21, нийслэл, дүүрэг-10	Яам-16, аймаг-21, нийслэл, дүүрэг-10
		16.2.3	Жендерийн үндэсний сургагч багшийн тоо	2022	180	250
		16.2.4	Аймаг, нийслэл, дүүргийн жендерийн дэд хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд орон нутаг дахь төрийн бус байгууллагаас хийсэн хяналт шинжилгээ, үнэлгээний тоо	2022	20	20
		16.2.5	Хүчирхийлэлд өртсөн хохирогчийг хамгаалах түр хамгаалах байр, нэг цэгийн үйлчилгээний төвийн тоо	2022	33	33
	МОНГОЛ УЛСЫН ШАДАР САЙД					
	17.1	Гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх үйл ажиллагаа				
		17.1.1	Байгалийн болон хүний хүчин зүйл, техникийн гаралтай гамшгийн төрөл тус бүрээр хийсэн эрсдэлийн үнэлгээгээр тодорхойлогдсон гамшгийн тохиолдлын бууралтын хувь	2021	10	10-аас доошгүй
		17.1.2	Гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, гамшгаас хамгаалах хяналт шалгалт хийх хүн өдөр	2021	32,780	38,191
		17.1.3	Цацраг идэвхт, химийн хорт бодисын болон тэсэрч дэлбэрэх бодисын аюулаас хамгаалах, хүн, мал, амьтны гоц халдварт, халдварт өвчин, ой хээр, объектын гал түймэртэй тэмцэх аврах ажиллагааны биелэлтийн хувь	2021	90	90-ээс доошгүй
	Зах зээлийн өрсөлдөөнийг дэмжих, хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах					
		17.2.1	Төлөвлөгөөт болон төлөвлөгөөт бус хяналтын тоо	2021	40	40-өөс доошгүй

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт			Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин
19	19.1	19.1.1	Хууль тогтоомж, Засгийн газрын тогтоол шийдвэрийн мэдээллийг 3, 9 дүгээр сард, Монгол Улсын эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэлийн биелэлт, Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг 3, 9 дүгээр сард, хөтөлбөр, төслийн мэдээллийг 5 дугаар сард, үйл ажиллагааны үр дүнгийн мэдээлэл улирал тутам хийж гүйцэтгэсэн хувь	2021	Төлөвлөсөн хугацаанд 100 хувь хийгдсэн	Төлөвлөсөн хугацаанд 100 хувь хийгдсэн байх
	19.2	Төр, засгийн үйлчилгээ				
	19.2.1	Төр, засгийн төв байгууллага болон хэрэглэгчийн хэвийн үйл ажиллагааг MNS-ISO 9001:2016 стандартад нийцүүлэн ханган ажиллах	2021	MNS-ISO 9001:2016 стандартад нийцэж ажилласан	MNS-ISO 9001:2016 стандартыг хангах	
20	БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН САЙД					
	20.1	Ойжуулалт				
		20.1.1	Ойн төлөв байдлыг сайжруулан ойг доройтлоос хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх зорилгоор арчилгаа, цэвэрлэгээ хийх талбайн хэмжээ /га/, /14 аймаг, нийслэл, УТХ газар/	2021	1,486	36,000
		20.1.2	Ойн хөнөөлт шавж, өвчний голомтыг хязгаарлах тэмцлийн ажил хийх талбайн хэмжээ /га/	2021	39,000	275,000
		20.1.3	Ойжуулах, ойг нөхөн сэргээх талбайн хэмжээ /га/	2021	2,000	9,000
	20.2	Газрын доройтлыг бууруулах, цөлжилтөөс сэргийлэх				
		20.2.1	Газрын доройтлыг бууруулах, элсний нүүлтийг сааруулах механик хаалт хийх талбайн хэмжээ /га/, /21 аймаг, нийслэл, УТХ газар/	2021	200	160
		20.2.2	Цөлжилтийг сааруулах элсний нүүлтээс хамгаалах, хамгаалалтын зурвасын нэмэгдсэн /га өссөн дүнгээр/	2021	79	150
	20.3	Усны нөөц, нуур, гол мөрний менежмент				
		20.3.1	Гидрогеологийн дунд масштабын 1:200000 зураглалын ажлыг өргөжүүлж, зураглал хийгдсэн талбайн нийт нутаг дэвсгэрт эзлэх хувь	2021	14	16
		20.3.2	Ус хангамжийн эх үүсвэрийн нөөц тогтоох хайгуул судалгаа хийх сумын тоо	2021	2	4
	20.4	Ус цаг уур, орчны шинжилгээ				
		20.4.1	Цаг агаарын төлөв байдал, ус цаг уурын үзэгдэлд зориудаар нөлөөлөх үйл ажиллагааны үр ашгийн хувь	2021	68	68
	20.5	Агаар, орчны бохирдлыг бууруулах үндэсний хөтөлбөр				
		20.5.1	Дулааны станцад шинээр суурилуулсан утаа шүүгчийн тоо (PM2.5 тоосонцор мкг/м3)	2019	190	100
		20.5.2	Ногоон зээл авсан зээлдэгч иргэн/аж ахуйн нэгжийн тоо	2021	23/330	50/400
		20.5.3	Отоглох цэгүүдэд байгуулсан ариун цэврийн байгууламжийн тоо	2021	6	10
	20.6	Аялал жуулчлал				

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт		Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин	
	20.6.1	Хүлээн авах гадаадын жуулчдын тоо	2019	577,000	577,000	
21	ГАДААД ХАРИЛЦААНЫ САЙД					
	21.1	Гадаад харилцааны бодлого, удирдлага				
		21.1.1	Засгийн газар хоорондын байгуулах хэлэлцээрийн тоо	2021	6	15
		21.1.2	Зөвлөлдөх уулзалт, дугуй ширээний уулзалтын тоо	2021	10	12
		21.1.3	Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын гэрээг хэвлэн нийтлэх тоо	2021	132	300
		21.1.4	Өндөр, дээд түвшинд зохион байгуулах айлчлал арга хэмжээний тоо	2021	15	суурь түвшингээс бууруулахгүй байх
	21.2	Гадаад улс дахь дипломат үйл ажиллагаа				
21.2.1		Гадаад улсад байгаа Монгол Улсын иргэдийн гаргасан хүсэлтийг шийдвэрлэх хувь	2021	100	100	
22	САНГИЙН САЙД					
	22.1	Санхүү, төсөв, эдийн засгийн нэгдсэн удирдлага				
		22.1.1	Жилийн төсөв болон Дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдлийг төсвийн тусгай шаардлагад нийцүүлэн боловсруулж, өргөн мэдүүлсэн байх	2021	Хуульд заасан хугацаанд 100 хувь хэрэгжсэн	Хуульд заасан хугацаа, төсвийн тусгай шаардлагад нийцсэн байх
	22.2	Татвар хураалт, орлого бүрдүүлэлт				
		22.2.1	Улс, орон нутгийн төсөвт орох татварын орлогын төлөвлөгөөний биелэлтийн хувь	2021	100	100
		22.2.2	Өмнөх онуудын тайлангаар ногдуулсан татварын өр барагдуулалтын хувь	2021	57.7	60
		22.2.3	Өмнөх онуудын хяналт шалгалтаар ногдуулсан өр барагдуулалтын хувь	2021	64.5	50
		22.2.4	Тайлант хугацааны татварын тайлангийн ногдол өр барагдуулалтын хувь	2021	80.5	80
		22.2.5	Тайлант хугацааны хяналт шалгалтын ногдол өр барагдуулалтын хувь	2021	32.7	60
		22.2.6	Татварын цахим тайлан авалтын хувь	2021	67.7	80
		22.2.7	Алдагдалтай буюу "Х" тайлан тушаалтын бууралтын хувь	2021	1	0.06-1
		22.2.8	Эрсдэлийн удирдлагад суурилсан гаалийн хяналт шалгалтын үйл ажиллагааны хэрэгжилтийн хувь	2021	59	59
		22.2.9	Худалдааг хөнгөвчилж гаалийн бүрдүүлэлтэд зарцуулах хугацааг бууруулах хувь	2021	5	5
	22.2.10	Гаалийн хууль тогтоомжийн зөрчил илрүүлэлтийг нэмэгдүүлэх хувь	2021	2	3	
	ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН САЙД					
23.1	Эрх зүй, нийгмийн хэв журам, аюулгүй байдлын удирдлага зохицуулалт					
	23.1.1	Боловсруулах баримт бичиг, хуулийн тоо	2021	35	35	
	23.1.2	Хянах эрх зүйн актын тоо	2021	1,000	1,000	
	Цагдаа					
	23.2.1	Хэргийг хэрэг бүртгэл явуулж эхэлснээс хойш хуулийн хугацаанд шийдвэрлэх хувь	2021	80	80	
	23.2.2	Эрэн сурвалжлагдаж байгаа хүн, эд зүйлийн илрүүлэлтийн хувь	2021	50	50	

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт			Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин
	23.2	23.2.3	Хэрэг илрүүлэлтийн хувь	2021	50	50
		23.2.4	Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр авсан арга хэмжээний хэрэгжилтийн хувь	2021	90	90
		23.2.5	Гэмт хэрэг, захиргааны зөрчил, гал түймэр, гамшиг, осол, эмнэлгийн яаралтай тусламжийн бодит мэдээллийн хувь	2021	90	90
	23.3	Хил хамгаалалт				
		23.3.1	Хил хамгаалалтад орчин үеийн холбоо, зэвсэглэл, техник, технологийн шинэчлэлийн хувь	2021	3	5
		23.3.2	Хилийн торон саадын шинэчилсэн хувь /нийт үзүүлэлтэд харгалзах хувиар/	2021	6	4
		23.3.3	Улсын хил хамгаалалтын зориулалттай инженер, техникийн дэд бүтцийн шинэчлэл хийх тоо	2021	8	12
		23.3.4	Байнгын цахилгааны эх үүсвэрт холбох хилийн салбарын тоо	2021	6	4
		23.3.5	Улсын хилээр зорчигч, тээврийн хэрэгслийг шалган нэвтрүүлэх үйл ажиллагаанд "Ухаалаг цахим" технологи нэвтрүүлсэн боомтын тоо	2021	1	3
	23.4	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэл				
		23.4.1	Хөдөлмөр эрхлэлтэд хамрагдах хоригдол /хувь/	2021	56	59
		23.4.2	Мэргэжлийн сургалтад хамрагдах хоригдлын тоо	2021	350	350
		23.4.3	Шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагааны хувь /хоёр төрлийн гүйцэтгэлийн дунджаар/	2021	48	49
		23.4.4	Хорихоос өөр төрлийн ял эдлүүлэх ажиллагааны бодит биелэлтийн хувь	2021	80	80
		23.4.5	Хорих ял эдлэгсэд болон сэжигтний амбулаторийн нийт үзлэгт урьдчилан сэргийлэх үзлэгийн эзлэх хувь	2021	40	43
	23.5	Эрх зүй, нийгмийн хэв журам, аюулгүй байдлын судалгаа, шинжилгээ				
		23.5.1	Сургалт, сурталчилгааны тоо	2021	200	200
		23.5.2	Эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлын тоо	2021	30	30
	23.6	Шүүхийн шинжилгээ				
		23.6.1	Эдийн засгийн шинжилгээний дүгнэлтийн тоо	2021	191	200
		23.6.2	Шүүх эмнэлгийн шинжилгээний дүгнэлтийн тоо	2021	33,631	34,000
		23.6.3	Криминалистикийн шинжилгээний дүгнэлтийн тоо	2021	8,766	9,000
		23.6.4	Хими, физик, биологи, ДНХ, бактериологийн шинжилгээний дүгнэлтийн тоо	2021	15,836	16,000
	Төрийн архив, албан хэрэг хөтлөлт					
	23.7.1	Стандартын дагуу бүрдүүлсэн хадгаламжийн нэгжийн тоо	2021	15,000	15,000	

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт			Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин
23	23.7	23.7.2	Хэвлүүлсэн эрдэм шинжилгээ, судалгааны эмхэтгэлийн тоо	2021	6	6
		23.7.3	Стандартын дагуу дахин боловсруулалт, нөхөн сэргээлт хийсэн хадгаламжийн нэгжийн тоо	2021	13,500	13,500
		23.7.4	Стандартын дагуу баяжуулсан архивын сан хөмрөгийн тоо	2021	10,000	10,000
	23.8	Цагааачлал, гадаадын иргэний бүртгэлийн үйлчилгээ				
		23.8.1	Гадаадын иргэнд олгох визийн тоо	2021	3,400	13,000
		23.8.2	Хяналтад хамрагдах Монгол Улсад түр болон байнга оршин суух гадаадын иргэний тоо	2021	17,000	17,500
	23.9	Төлбөрийн чадваргүй яллагдагч, сэжигтэнд эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх				
		23.9.1	Эрх зүйн туслалцаа авсан иргэн, яллагдагчийн тоо	2021	14,000	14,000
	23.10	Оюуны өмчийн эрхийн баталгаажуулалт				
		23.10.1	Оюуны өмчийн бүтээлийн сан бүрдүүлэлт /аж үйлдвэрийн өмч, зохиогчийн эрх, түүнд хамаарах эрх, оюуны өмчийн гэрээ, хэлэлцээрийн баталгаажилтын тоо/	2021	4,200	4,200
		23.10.2	Оюуны өмчийн мэдээлэл, сургалт хийх, гаргах лавлагааны тоо	2021	70	70
		23.10.3	Оюуны өмчийн зөрчилд хяналт тавьж шийдвэрлэх тоо	2021	450	450
	23.11	Улсын бүртгэл мэдээлэл				
		23.11.1	Цахим үнэмлэх олгосон хүний тоо /мянга/	2021	250	250
		23.11.2	Гадаад паспорт олгосон хүний тоо /мянга/	2021	200	350
		23.11.3	Бэлтгэсэн улсын бүртгэлийн маягтын тоо /мянга/	2021	1,100	1,200
		23.11.4	Цахим хэлбэрт шилжүүлсэн архивын баримтын тоо /мянгаар/	2021	450	400
	23.12	Эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ				
		23.12.1	Амбулаторийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх хүний тоо /мянга/	2021	116	160
		23.12.2	Хэвтүүлэн эмчлэх тусламж үйлчилгээ үзүүлэх хүний тоо /мянга/	2021	7	10
		23.12.3	Өдрийн эмчилгээ хийх хүний тоо /мянга/	2021	0.4	1
		23.12.4	Оношилгоо шинжилгээ хийх хүний тоо /мянга/	2021	182	195
		23.12.5	Хилийн хөдөлгөөнт бүлгийн үзлэгийн тоо /мянга/	2021	7	7
	Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх					
	23.13.1	Мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөтэй бодисын хууль бус эргэлттэй тэмцэх хүрээнд				
	23.13.1.1	Тусламж үйлчилгээ, сэтгэл зүйн зөвлөгөөнд хамрагдах хүний тоо	2021	150	150	
	23.13.1.2	Сурталчилгаа хүрэх хүний тоо /мянга/	2021	110	110	
	23.13.2	Хүн худалдаалахтай тэмцэх үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд				
	23.13.2.1	Сурталчилгаа хүрэх хүний тоо /мянга/	2021	40	40	
	23.13.3	Малын хулгайн гэмт хэрэгтэй тэмцэх, түүнээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр				

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт			Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин	
	23.13	23.13.3.1	Сургалт, семинарт оролцох хүний тоо	2021	400	520	
		23.13.4	Гэр бүлийн хүчирхийлэл, хүүхдийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр				
		23.13.4.1	Сургалт, семинарт оролцох хүний тоо	2021	700	700	
		23.13.4.2	Сурталчилгаа хүрэх хүний тоо /мянга/	2021	40	40	
		23.13.5	Хүрээлэн байгаа орчны эсрэг гэмт хэрэгтэй тэмцэх түүнээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр				
		23.13.5.1	Сургалт, семинарт оролцох хүний тоо	2021	500	500	
		23.13.5.2	Сурталчилгаа хүрэх хүний тоо	2021	50	50	
		23.13.6	Цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр				
		23.13.6.1	Боловсруулах баримт бичиг, стандарт, хөтөлбөрийн тоо	2021	2	2	
		23.13.6.2	Сургалт, семинарт оролцох хүний тоо	2021	100	100	
		23.13.6.3	Сурталчилгаа хүрэх хүний тоо /мянга/	2021	80	80	
24	ЗАМ, ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН САЙД						
	24.1	Авто зам					
		24.1.1	Байнгын ашиглалтад оруулах авто замын нийт хүчин чадал /км/	2022	450	450	
		24.1.2	Байнгын ашиглалтад оруулах гүүрний нийт хүчин чадал /урт метр/	2022	400	120	
		24.1.3	Урсгал засвар, арчлалт хийх авто замын нийт хүчин чадал /км/	2022	14,918	14,891.4	
		24.1.4	Урсгал засвар, арчлалт хийх гүүрний нийт хүчин чадал /урт метр/	2022	13,962.1	15,989.4	
		24.1.5	Эрдэм шинжилгээ, туршилт, судалгааны тоо	2022	2	3	
		24.1.6	Лабораторийн туршилт, шинжилгээний дүгнэлтийн тоо	2022	900	1,100	
		24.1.7	Улсын чанартай авто замын сүлжээнд эзлэх хатуу хучилттай авто замын нийт замд эзлэх хувь	2022	50	52	
	24.2	Авто тээврийн хяналт, зохицуулалт, нийтийн тээвэр					
		24.2.1	Авто тээврийн хэрэгслийн үзлэг оношилгооны хамрагдалтын хувь	2022	76	70	
		24.2.2	Зорчигч эргэлт /өмнөх оны суурь үзүүлэлтээс өсгөх хувь/	2022	3	3	
		24.2.3	Ачаа тээврийн эргэлт /өмнөх оны суурь үзүүлэлтээс өсгөх хувь/	2022	3	3	
	24.3	Төмөр зам					
		24.3.1	Зүүнбаян-Ханги чиглэлийн 226 км төмөр замын ажлын хувь	2022	0	100	
24.3.2		"Богдхан төмөр зам" төслийн ажлын хувь	2022	0	100		
24.4	Агаарын тээвэр						
	24.4.1	Олон улсын өнгөрөлтийн нислэгийн тоо /мянга/	2022	85.1	400		
	24.4.2	Буулт, хөөрөлтийн тоо /мянга/	2022	7.9	14		

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт			Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин
		24.4.3	Ачаа тээвэрлэлтийн хэмжээ нэмэгдүүлэх /мянган тонн/	2022	5	14
		24.4.4	Зорчигч тээвэрлэлтийг үйлчилгээнд хамрагдсан хүний тоо /мянга/	2022	333	1,000
25	БАТЛАН ХАМГААЛАХЫН САЙД					
	25.1	Батлан хамгаалах				
		25.1.1	Хөгжлийн бодлогын баримт бичгүүдэд тусгагдсан батлан хамгаалах чиглэлийн арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэх хувь	2021	15	Зорилтыг бүрэн хэрэгжсэн, зорилтийн хэрэгжилтээр
	БОЛОВСРОЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ САЙД					
	26.1	Сургуулийн өмнөх боловсрол				
		26.1.1	Сургуулийн өмнөх боловсролын хамран сургалтын хувь	2021	62.5	88.5
		26.1.2	5 настай хүүхдийн сургуулийн өмнөх боловсролд хамрагдалтын хувь	2021	91.3	96.7
		26.1.3	5 настай хүүхдийн сургуульд бэлтгэгдсэн байдлын улсын дундаж гүйцэтгэлийн хувь	2021	60.7	65
26.2	Ерөнхий боловсрол					
	26.2.1	Унших суурь чадвар эзэмшсэн 9 дүгээр ангийн суралцагчдын гүйцэтгэлийн дундаж хувь	2021	41.1	50	
	26.2.2	Математикийн хичээлээр суурь чадвар эзэмшсэн 9 дүгээр ангийн суралцагчдын гүйцэтгэлийн дундаж хувь	2021	33.7	41	
	26.2.3	Гурван хичээлийн жилийн өмнө 6 дугаар ангид элссэн суралцагчдаас суурь боловсрол эзэмшсэн хувь	2021	98.4	99.2	
	26.2.4	Сурах бичгийн хангалтын хувь	2021	56	63	
	26.2.5	Үдийн хоолны үйлчилгээнд хамрагдсан ерөнхий боловсролын сургуулийн хүүхдийн тоо	2021	371,480	401,200	
	26.2.6	Ахлах ангийн (10 дугаар) элсэлтийн хувь	2021	84.2	92	
	26.2.7	Найман хичээлийн жилийн өмнө 1 дүгээр ангид элссэн суралцагчдаас суурь боловсрол эзэмшсэн хувь	2021	94.8	96	
	26.2.8	Ерөнхий шалгалтын хэмжээст онооны дундаж	2021	500	518	
	26.2.9	Хоёр хичээлийн жилийн өмнө 10 дугаар ангид элссэн суралцагчдаас бүрэн дунд боловсрол эзэмшсэн хувь	2021	96.4	98	
	26.2.10	18 настай хүн амд эзлэх бүрэн дунд боловсрол эзэмшсэн хувь	2021	77.1	82	
	26.2.11	Дотуур байранд суух хүсэлтийн дагуу амьдарч байгаа суралцагчийн хувь	2021	69.3	75	
	Дээд боловсрол					
	26.3.1	Их, дээд сургуулийн тоо	2021	88	86	
	26.3.2	Дэлхийн шилдэг сургуульд суралцагчийн тоо	2021	165	500	

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт		Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин	
26	26.3	26.3.3	Тэргүүлэх мэргэжлийн чиглэлийн суралцагчаас сургалтын төлбөрийн хөнгөлөлтөд хамрагдсан суралцагчийн тоо	2021	5,466	4,000
		26.3.4	Сургалтын төлбөрийн хөнгөлөлттэй зээлд хамрагдсан суралцагчийн тоо	2021	11,063	15,000
		26.3.5	Дотоодын болон гадаадын их дээд сургуульд суралцах тэтгэлэгт хамрагдсан суралцагчийн тоо	2021	286	400
	26.4	Мэргэжлийн боловсрол				
		26.4.1	Мэргэжлийн боловсрол, сургалтад хамрагдсан суралцагчийн тухайн насны хүн амд эзлэх хувь	2021	51	58
		26.4.2	Мэргэжлийн сургалтын хөтөлбөр хэрэгжүүлэх шаардлага хангасан орчин бүхий сургалтын байгууллагын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэх зорилгоор засвар үйлчилгээ хийсэн барилга, байгууламж, дотуур байрны тоо	2021	4	13
	26.5	Насан туршийн боловсрол				
		26.5.1	Цахим ур чадвар олгох сургалтад хамрагдсан 25-45 насны иргэдийн тоо	2021	11,344	15,000
		26.5.2	Дүйцсэн хөтөлбөрөөр бага, суурь, бүрэн дунд боловсрол нөхөн олгох хүний тоо	2021	5,313	5,430
	26.6	Тусгай хэрэгцээт боловсрол				
		26.6.1	Ялгаатай хэрэгцээт хүүхэд, залуучууд, насанд хүрэгчдийг боловсролд тэгш хамруулж, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ. Сургуулийн насны хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд ЕБС, тусгай сургуульд хамран сургалтын хувь	2021	1.2	2
	26.7	Шинжлэх ухаан, технологи				
		26.7.1	Судалгаа хөгжүүлэлтийн ажлын зардлын ДНБ-нд эзлэх хувь	2021	0.11	0.2
		26.7.2	Судалгаа хөгжүүлэлтийн ажлын тоо	2021	1,312	1,400
		26.7.3	Хэвлүүлсэн бүтээлийн тоо (дотоод, гадаадад)	2021	10,089	11,000
		26.7.4	Инновацийн тэргүүлэх чиглэлийн үйл ажиллагаанд оролцсон ажиллагчид, иргэдийн тоо (6 тэргүүлэх чиглэл, 11 технологийн хүрээнд)	2021	630	650
УУЛ УУРХАЙ, ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН САЙД						
	Уул уурхайн олборлолт					
	27.1.1	Хувийн хөрөнгөөр гүйцэтгэсэн геологи хайгуулын ажлын жилийн тайлангийн баталгаажуулалтын тоо	2021	943	925	
	27.1.2	Хувийн хөрөнгөөр гүйцэтгэсэн геологи хайгуулын ажлын жилийн төлөвлөгөөний хяналтын тоо	2021	1,140	1,100	
	27.1.3	Хайгуулын тусгай зөвшөөрлийн талбайд хувийн хөрөнгөөр гүйцэтгэсэн геологи хайгуулын ажлын гүйцэтгэлд хийх шуурхай хяналтын тоо	2021	35	60	

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт			Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин
27	27.1	27.1.4	Уулын ажлын тайлангийн хяналт, зөвшөөрлийн тоо	2021	199	215
		27.1.5	Уулын ажлын төлөвлөгөөний хяналт, зөвшөөрлийн тоо	2021	350	360
		27.1.6	Уулын ажлын хэрэгжилтэд хяналт, шалгалт хийх тоо	2021	125	190
		27.1.7	Нүүрсний хэлтсийн уулын ажлын тайлан, төлөвлөгөөнд хяналт тавих тайлангийн тоо	2021	140	145
		27.1.8	1:50000 масштабын геологийн зураглал, ерөнхий эрлийн ажил /хамрах талбайн хэмжээ км2-аар/	2021	14,278	24,000
		27.1.9	Хүнд үйлдвэрийн салбарт хэрэгжүүлэх төслийн техник, эдийн засгийн үндэслэлийн тайланг холбогдох зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлсэн тоо	2021	10	15
		27.1.10	Нүүрсний экспортыг нэмэгдүүлэх хэмжээ /сая тонн/	2021	16.1	36.5
		27.1.11	Зэсийн баяжмалын экспортыг нэмэгдүүлэх хэмжээ /сая тонн/	2021	1.28	1.4
		27.1.12	Төмрийн хүдэр, баяжмалын экспортыг нэмэгдүүлэх хэмжээ /сая тонн/	2021	7.11	8.4
		27.1.13	Алтны олборлолтыг нэмэгдүүлэх хэмжээ /тонн/	2021	16.86	17
		27.1.14	Газрын тосны экспортыг нэмэгдүүлэх хэмжээ /сая баррель/	2021	4.3	6.5
28	ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ, ХӨНГӨН ҮЙЛДВЭРИЙН САЙД					
	28.1	Мал аж ахуй хөгжүүлэх				
		28.1.1	Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн бодит өсөлтийн хувь	2021	5.5	4.5
		28.1.2	Малын гоц халдварт гаралт өмнөх оноос 20-оос доошгүй хувиар буурах тохиолдлын тоо	2022	494	370
	28.2	Газар тариалан хөгжүүлэх				
		28.2.1	Нэгж талбайн ургацыг нэмэгдүүлэх чиглэлээр			
		28.2.1.1	Үр тариа (цн/га)	2021	13.4	14
		28.2.1.2	Төмс (цн/га)	2021	126.9	130
		28.2.1.3	Хүнсний ногоо (цн/га)	2021	117.4	200
		28.2.2	Стандартын шаардлага хангасан ургац			
		28.2.2.1	Нийт хураан авсан улаан буудайнаас стандартад нийцсэн хувь	2021	65	70
		28.2.3	Төмс, хүнсний ногооны дотоодын хангамжийн хувийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр			
		28.2.3.1	Хүнсний ногооны дотоодын хангамжийн хувь	2021	70	75
		28.2.3.2	Төмсний дотоодын хангамжийн хувь	2021	100	100
	28.3	Хүнсний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх				
		28.3.1	Мах, сүү бэлтгэлийн улирлын хэлбэлзэл бууруулах чиглэлээр			
		28.3.1.1	Нийлүүлсэн түүхий сүү /сая литр/	2022	19.5	22
		28.3.1.2	Бэлтгэж, борлуулсан махны хэмжээ /мян.тн/	2022	7.4	15
	Хөнгөн үйлдвэрийг хөгжүүлэх					

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт			Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин	
29	28.4	28.4.1	"Дархан арьс ширний цогцолбор" УТП-ын дэд бүтэц, үйлдвэрийн бүтээн байгуулалтын явцын хувь	2022	20	60	
		28.4.2	"Шинэ Ховд" УТП-ын дэд бүтцийн бүтээн байгуулалтын явцын хувь	2022	30	90	
	28.5	Жижиг дунд үйлдвэрийг дэмжих					
		28.5.1	Идэвхтэй жижиг, дунд үйлдвэр, үйлчилгээ эрхлэгчдийн тоо		2022	64,252	65,000
	ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН ХАМГААЛЛЫН САЙД						
	29.1	Нийгмийн даатгал					
		29.1.1	Нийгмийн даатгалд хамрагдсан ажил олгогчийн тооны өсөлт /өмнөх жилтэй харьцуулсан хувь/		2021	5	5.0
		29.1.2	Нийгмийн даатгалд даатгуулсан даатгуулагчийн тооны өсөлт /өмнөх жилд харьцуулсан хувь/		2021	2	2.5
	29.2	Нийгмийн халамж					
		29.2.2	Зорилтот бүлгийн иргэдийг "Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр"-т зуучилж, хамруулсан иргэдийн тоо /мян.хүн өссөн дүнгээр/		2021	10	20
		29.2.3	Нийгмийн халамжийн үйлчилгээний цахимжуулалтын хувь /хөтөлбөрөөр/		2021	90	95
	29.3	Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих					
		29.3.1	Ажилгүйдлийн түвшин /хувь/		2021	8.1	8
		29.3.2	Хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин /хувь/		2021	53.6	58
		29.3.3	Хөдөлмөр эрхлэлтийн арга хэмжээнд хамрагдаж, ажлын байраар хангагдсан орон нутгийн болон зорилтот бүлгийн иргэдийн хувь		2021	35	40
		29.3.4	Ажлын байрны захиалгад нийцэн шинээр ажилд орсон иргэдийн хувь		2021	58	63
		29.3.5	Цалинтай ажиллагчийн цагийн дундаж хөлсний өсөлтийн хувь		2021	4.6	33
29.4	Хөдөлмөрийн эрүүл ахуй, аюулгүй байдлыг сайжруулах						
	29.4.1	Үйлдвэрлэлийн осол, хурц хордлогын гаралт бууралтын хувь		2021	4	6.6	
29.5	Нийгмийн бүлэгт чиглэсэн хөтөлбөр						
	29.5.1	Эрсдэлт нөхцөлд байгаа хүүхдэд урьдчилан сэргийлэх болон хамгааллын хариу үйлчилгээ үзүүлсэн хувь		2021	80.5	96	
	29.5.2	Хүүхдээс хүлээж авсан өргөдөл, гомдлын шийдвэрлэлтийн хувь		2021	95	99	
	29.5.3	Хүүхдийн эрхийн зөрчил шийдвэрлэлтийн хувь		2021	80	85	
	29.5.4	Залуучуудын хөгжлийн төвөөр үйлчлүүлсэн залуучуудын эзлэх хувь		2021	42	45	
	29.5.5	Гэр бүлд зөвлөгөө өгөх төвөөр үйлчлүүлсэн гэр бүлийн эзлэх хувь		2021	33.9	35	

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт		Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин	
30		29.5.6	Ахмадын ордон, өргөө, танхим, төвөөр үйлчлүүлсэн болон зөвлөгөө мэдээлэл авсан ахмад настны хувь	2021	80	83
		29.5.7	Сэргээн засах үйлчилгээнд хамрагдсан хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эзлэх хувь	2021	11.3	20
	29.6	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын бодлого, удирдлага				
		29.6.1	Салбарын бодлого, стратеги, тогтолцоог боловсронгуй болгохтой холбоотой шинээр болон шинэчлэн найруулсан хуулийн тоо	2021	7	11
		29.6.2	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын салбарын хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн хувь	2021	90	90
	ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН САЙД					
	30.1	Эмнэлгийн тусламж үйлчилгээ				
		30.1.1	Эхийн эндэгдлийн харьцаа (100000 амьд төрөлтөд)	2021	20.4	20.6
		30.1.2	Нялхсын эндэгдлийн түвшин (1000 амьд төрөлтөд)	2021	11.6	11.8
		30.1.3	Тав хүртэлх насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин (1000 амьд төрөлтөд)	2021	12.3	13.5
		30.1.4	Жирэмсний эрт үеийн хяналтын хувь	2021	88.7	89.9-өөс доошгүй
		30.1.5	Эмнэлгийн орны фонд ашиглалтын хувь	2021	45.5	65.0-аас доошгүй
	30.2	Нийгмийн эрүүл мэнд				
		30.2.1	Тавт вакцины 3 дахь тунгийн хамралтын хувь	2021	95.3	98.7
30.2.2		Улаанбурхан-Гахайн хавдар-Улаануудын (УГУ) эсрэг вакцины 2 дахь тунгийн хамралтын хувь	2021	93.7	99.1	
30.2.3		Иргэдийн артерийн даралт ихсэх өвчний эрт илрүүлэгийн хамралтын хувь	2021	80.6	82.2	
30.2.4		Чихрийн шижин өвчний эрт илрүүлгийн хамралтын хувь	2021	77.9	80.3	
30.2.5		Умайн хүзүүний хорт хавдрын эрт илрүүлгийн хамралтын хувь	2021	41.6	43	
30.3	Эрүүл мэндийн бодлого, удирдлага					
	30.3.1	Эмч, сувилагчийн харьцаа	2021	1:1.4	1:1.4	
	30.3.2	Төгсөлтийн дараах сургалтад хамрагдсан эмч, сувилагч, эмнэлгийн бусад мэргэжилтний тоо	2021	3,055	4,036	
30.4	Үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамж ба гуравдагч талын үнэлгээний шалгуур үзүүлэлт					
	30.4.1	Амбулаториор үйлчлүүлж буй үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн үнэлгээний хувь	2021	55-аас доошгүй	55-аас доошгүй	
	30.4.2	Эмнэлэгт хэвтэн эмчлүүлж буй үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамжийн үнэлгээний хувь	2021	55-аас доошгүй	55-аас доошгүй	
30.5	Эрүүл мэндийн даатгал					
	30.5.1	Эрүүл мэндийн даатгалд хамрагдсан иргэдийн нийт хүн амд эзлэх хувь	2021	96.8	95-аас доошгүй	
	30.5.2	Эрүүл мэндийн даатгалын тусламж, үйлчилгээ авсан хүний тоо (давхардсан тоогоор, сая хүн)	2021	5.5	10.0 сая хүнээс доошгүй	

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт		Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин	
31	ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ САЙД					
	31.1	Дулаан хангамжийн өргөтгөл, шинэчлэлт				
		31.1.1	Шинээр нэмэгдүүлэх дулаан, цахилгааны эх үүсвэрийн хүчин чадал, гкал/цаг	2021	71	230
		31.1.2	Дулааны шугам сүлжээний өргөтгөлийн шугамын урт /км/	2021	5.6	66.5
	31.2	Цахилгаан эрчим хүчний хангамж				
		31.2.1	Улаанбаатар хотын цахилгаан хангамжийн дамжуулах, түгээх сүлжээний өргөтгөл шинэчлэлд хамрагдах айл өрхийн тоо	2021	6,662	9,062
		31.2.2	Орон нутгийн цахилгаан хангамж дамжуулах, түгээх сүлжээний өргөтгөл шинэчлэлд хамрагдах сумын тоо	2021	20	28
		31.2.3	Гэр хорооллын айл өрхүүдэд олгох цахилгааны хөнгөлөлтөд хамрагдах айл өрхийн тоо	2021	155,861	210,569
32	БАРИЛГА, ХОТ БАЙГУУЛАЛТЫН САЙД					
	32.1	Барилга, хот байгуулалт, нийтийн аж ахуйн бодлого, удирдлага				
		32.1.1	Шинээр барих болон шинэчлэх цэвэр усны шугам сүлжээний хэмжээ /км/	2021	60	30
		32.1.2	Шинээр барих болон шинэчлэх бохир усны шугам сүлжээний хэмжээ /км/	2021	40	20
		32.1.3	Шинээр барих болон шинэчлэх дулааны шугам сүлжээний хэмжээ /км/	2021	10.73	11
		32.1.4	Шинээр барих болон шинэчлэх цахилгаан /10/0.4 кВ, 6/0.4 кВ/ шугам сүлжээний хэмжээ /км/	2021	25	30
		32.1.5	Шинээр барих 9 цэвэрлэх байгууламжийн барилгын ажлын гүйцэтгэлийн хувь	2021	89	100
		32.1.6	Улсын Их Хурал болон Засгийн газраар батлуулах барилга, хот байгуулалт, нийтийн аж ахуйн салбарын холбогдох дүрэм, журам, ерөнхий төлөвлөгөөний тоо	2021	9	10
	32.2	Газрын кадастр, зураглал				
		32.2.1	Газрын харилцаа, геодези, зураг зүйн салбарын холбогдох хуулийн төслүүдийг Улсын Их Хуралд өргөн барих хуулийн төслийн тоо	2021	0	6
32.2.2		Газрын нэгдмэл сангийн удирдлагын нэгдсэн цахим системийг хэрэглээнд нэвтрүүлэх ажлын хэрэгжилтийн хувь	2021	0	70	
СОЁЛЫН САЙД						
	Соёл урлаг					
	33.1.1	Соёл урлагийн байгууллагаар үйлчлүүлэгчийн хүн амд эзлэх хувь	2021	75	78	
	33.1.2	Нийтийн номын сангийн байнгын уншигчдын хүн амд эзлэх хувь	2021	6.5	15	
	33.1.3	Музейн үзэгчдийн хүн амд эзлэх хувь	2021	9	21	

№	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын 2023 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт			Суурь он	Суурь түвшин	2023 оны зорилтот түвшин
33	33.1	33.1.4	Жилийн эцэст хүрсэн байх музейн үзмэрийн тоо /мянгаар/	2021	243.1	245
		33.1.5	10,000 хүнд ногдох номын тоо /ширхэг/	2021	19,000	28,000
		33.1.6	10,000 хүнд ногдох соёлын төвийн суудлын тоо	2021	279	300
		33.1.7	Улсын хэмжээнд хэрэгжүүлсэн үндэсний хөтөлбөрийн тоо	2021	5	21
		33.1.8	Мэргэжлийн урлагийн байгууллагын үзэгчдийн давхардсан тоо /сая хүн/	2021	1.3	3.6
34	ЦАХИМ ХӨГЖИЛ, ХАРИЛЦАА ХОЛБООНЫ САЙД					
	34.1	Мэдээллийн нэгдсэн тогтолцооны дэд бүтэц хөтөлбөр				
		34.1.1	Төрийн байгууллагуудын албан хэрэг хөтлөлтийн системүүдтэй нийтийн түлхүүрийн дэд бүтцээр холбогдсон төрийн албан хаагчийн тоо /мянгаар/	2021	3.3	20
		34.1.2	Цахим гарын үсэг олгосон Монгол улсын иргэний тоо /мянга өссөн дүнгээр/	2021	27	500
		34.1.3	Төрөөс цахим хэлбэрээр /E-Mongolia/ шинээр хүргэх үйлчилгээний тоо /өссөн дүнгээр/	2021	710	2500
		34.1.4	ХУР системийг ашиглаж буй төрийн байгууллагын тоо	2021	80	100
		34.1.5	ХУР системийг ашиглаж буй хувийн хэвшлийн байгууллагын тоо	2021	250	280
35	ШҮҮХИЙН САХИЛГЫН ХОРООНЫ ДАРГА					
	35.1	Шүүгчийн ёс зүйн гомдлыг хянан шийдвэрлэх				
		35.1.1	Шүүгчийн ёс зүй, сахилга хариуцлагатай холбоотой өргөдөл мэдээллийг шалгаж шийдвэрлэсэн хувь	2021	100	100
36	МОНГОЛ УЛСЫН САЙД, ОЛИМП, НИЙТИЙН БИЕЙН ТАМИР, СПОРТЫН ҮНДЭСНИЙ ХОРООНЫ ДАРГА					
	36.1	Биеийн тамир, спортын хөгжил				
		36.1.1	Нийтийн биеийн тамираар хичээллэгчийн тоо /нийт хүн амд эзлэх хувь/	2021	47	47
		36.1.2	Олон улсын болон тив, дэлхийн чанартай тэмцээнээс авах медалийн тоо	2021	120	120
37	МОНГОЛ УЛСЫН САЙД, БООМТЫН СЭРГЭЛТИЙН ҮНДЭСНИЙ ХОРООНЫ ДАРГА					
	37.1	Хилийн боомтын үйлчилгээ				
		37.1.1	Боловсруулсан хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөний зураг төсөв, техник, эдийн засгийн үндэслэл /ТЭЗҮ/-ийн тоо	2021	10	16
		37.2.1	Нүүрсний экспортын эгнээний тоо	2021	4	10
38	МОНГОЛ УЛСЫН САЙД, НИЙСЛЭЛ УЛААНБААТАР ХОТЫН АВТО ЗАМЫН ТҮГЖРЭЛИЙГ БУУРУУЛАХ ҮНДЭСНИЙ ХОРООНЫ ДАРГА					
	38.1	Түгжрэлийг сааруулах арга хэмжээ				
		38.1.1	Шинээр худалдан авах нийтийн тээврийн автобусны тоо	2022	60	457
		38.1.2	Цахилгаан автобус цэнэглэх төхөөрөмж бүхий автобусны автопарк	2022	1	2

МОНГОЛ УЛСЫН ТӨСВИЙН ХӨРӨНГӨӨР 2023 ОНД САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН
ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭ, БАРИЛГА БАЙГУУЛАМЖИЙН ЖАГСААЛТ

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
I	МОНГОЛ УЛСЫН ШАДАР САЙД			10,345.7	7,543.8
I.1	Онцгой байдлын ерөнхий газар			10,345.7	7,543.8
I.1.1	I. Барилга байгууламж			10,345.7	7,543.8
	Шилжих			10,345.7	7,543.8
I.1.1.1	Аврах гал унтраах ангийн барилга /Өвөрхангай, Хархорин сум/	2022	2023	2,989.0	2,775.0
I.1.1.2	Аврах гал унтраах ангийн барилга /Дархан-Уул, Дархан сум/	2022	2023	2,956.7	2,756.7
I.1.1.3	Онцгой байдлын ерөнхий газрын мэргэжлийн сургалтын төвийн барилга /Улаанбаатар/	2022	2024	4,400.0	2,012.1
II	МОНГОЛ УЛСЫН ШАДАР САЙД БӨГӨӨД ЭДИЙН ЗАСАГ, ХӨГЖЛИЙН САЙД			15,634.1	3,193.8
II.1	Алтанбулаг чөлөөт бүс			15,634.1	3,193.8
II.1.1	I. Барилга байгууламж			15,634.1	3,193.8
	Шилжих			15,634.1	3,193.8
II.1.1.1	"Алтанбулаг" чөлөөт бүсийн цахилгаан хангамжийн өргөтгөл /Сэлэнгэ, Алтанбулаг сум/	2022	2024	15,634.1	3,193.8
III	МОНГОЛ УЛСЫН САЙД, ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН ДАРГА			79,314.0	20,141.1
III.1	I. Барилга байгууламж			77,736.1	19,829.8
	Шилжих			77,736.1	19,829.8
III.1.1	Хорооны цогцолбор барилга /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 16 дугаар хороо/	2019	2023	1,442.4	88.4
III.1.2	Төрийн үйлчилгээний нэгдсэн төвийн барилга /Баян-Өлгий, Өлгий сум/	2019	2023	9,236.2	1,734.8
III.1.3	Засаг даргын Тамгын газрын барилга /Хөвсгөл, Цагаан-Үүр сум/	2020	2023	1,588.2	394.1
III.1.4	Багийн төвийн цогцолборын барилга /Орхон, Баян-Өндөр сум, Зэст баг/	2020	2023	2,789.3	739.3
III.1.5	Засаг даргын Тамгын газрын барилга /Сэлэнгэ, Баруунбүрэн сум/	2020	2023	795.8	95.8
III.1.6	Засаг даргын Тамгын газрын барилга /Ховд, Чандмань сум/	2020	2023	1,411.0	211.3
III.1.7	Засаг даргын Тамгын газрын барилга /Завхан, Түдэвтэй сум/	2020	2023	1,469.2	274.2
III.1.8	Засаг даргын Тамгын газрын барилга /Хөвсгөл, Түнэл сум/	2020	2023	2,279.7	491.1
III.1.9	Засаг даргын Тамгын газрын барилга /Завхан, Шилүүстэй сум/	2020	2023	1,359.3	218.5
III.1.10	Засаг даргын Тамгын газрын барилга /Булган, Баян-Агт сум/	2020	2023	934.4	134.8
III.1.11	Багийн цогцолбор барилга /Орхон, Баян-Өндөр сум, Яргуйт баг/	2020	2023	2,539.0	493.0
III.1.12	Мэргэжлийн хяналтын газрын лабораторийн болон конторын барилга /Дорнод, Чойбалсан сум/	2020	2023	2,781.4	342.4
III.1.13	Засаг даргын Тамгын газрын барилга /Өвөрхангай, Хайрхандулаан сум/	2020	2023	918.9	160.5
III.1.14	Хорооны цогцолбор барилга /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 10 дугаар хороо/	2020	2023	2,064.4	264.4
III.1.15	Засаг даргын Тамгын газрын барилга /Завхан, Ургамал сум/	2020	2023	1,460.8	262.7
III.1.16	Хорооны цогцолбор барилга /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 9 дүгээр хороо/	2020	2023	2,222.4	422.4
III.1.17	Иргэдэд үйлчлэх мэдээллийн төвийн барилга /Хэнтий, Баян-Адарга сум/	2021	2023	2,562.8	1,162.8
III.1.18	Иргэдэд үйлчлэх мэдээллийн төвийн барилга /Хэнтий, Батноров сум, Бэрх тосгон/	2021	2023	2,238.4	838.4
III.1.19	Төрийн үйлчилгээний нэгдсэн төвийн барилга /Сэлэнгэ, Сүхбаатар сум/	2021	2024	6,974.5	1,975.7
III.1.20	Иргэдэд үйлчлэх мэдээллийн төвийн барилга /Хэнтий, Баян-Овоо сум/	2021	2023	2,182.6	782.6
III.1.21	Удирдлагын академийн кампус, өргөтгөлийн барилга /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг/	2021	2024	21,664.9	5,722.1
III.1.22	Засаг даргын Тамгын газрын барилга /Баянхонгор, Баацагаан сум/	2021	2023	1,560.7	360.7
III.1.23	Иргэдэд үйлчлэх мэдээллийн төвийн барилга /Сүхбаатар, Мөнххаан сум/	2022	2023	1,950.5	1,250.5

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
III.1.24	Багийн хөгжлийг дэмжих хөтөлбөр /Хөвсгөл/	2022	2024	1,411.3	511.3
III.1.25	Хорооны барилга /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 39, 43 дугаар хороо/	2022	2023	1,898.1	898.1
III.2	II. Их засвар			1,277.9	161.3
	<i>Шилжих</i>			<i>1,277.9</i>	<i>161.3</i>
III.2.1	Засаг даргын Тамгын газрын барилгын их засвар /Төв, Архуст сум/	2021	2023	445.5	45.5
III.2.2	Засаг даргын Тамгын газрын барилгын их засвар /Улаанбаатар, Багахангай дүүрэг/	2021	2023	832.4	115.8
III.3	III. Тоног төхөөрөмж			300.0	150.0
	<i>Шилжих</i>			<i>300.0</i>	<i>150.0</i>
III.3.1	Багийн Засаг дарга нарыг чадавхжуулах тоног төхөөрөмж /Баянхонгор/	2022	2023	300.0	150.0
IV	БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН САЙД			47,931.9	18,461.7
IV.1	I. Барилга байгууламж			41,082.9	13,232.7
	<i>Шилжих</i>			<i>41,082.9</i>	<i>13,232.7</i>
IV.1.1	Дарьганга зусланг орчин үеийн стандартад нийцсэн амралт, аялал жуулчлалын цогцолбор болгон шинэчлэх /Сүхбаатар, Дарьганга сум/	2019	2023	2,179.9	335.8
IV.1.2	"Шихихутаг нууц товчоо" түүхэн аялал жуулчлалын цогцолборын барилга /Хэнтий, Норовлин сум/	2019	2023	2,160.1	312.2
IV.1.3	Хиймэл дагуулын мэдээ хүлээн авах газрын станцын антены цамхгийн байр /Улаанбаатар/	2019	2023	6,183.0	283.0
IV.1.4	Ганга нуурын бохирдолт, ширгэлтээс хамгаалах, урсцыг сайжруулах /Сүхбаатар/	2019	2023	2,985.7	199.4
IV.1.5	"Монголын нууц товчоо" цогцолборын барилга /Хэнтий, Дэлгэрхаан сум/	2020	2023	2,424.6	837.8
IV.1.6	Соёл, спорт, аялал жуулчлалын цогцолборын хувцас солих байр, тусламж үйлчилгээ, нийтийн соёл үйлчилгээний барилга байгууламж, өвлийн спортын талбай /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 19 дүгээр хороо, дээд Салхит/	2020	2023	3,337.6	487.0
IV.1.7	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яамны харьяа байгууллагуудын нэгдсэн конторын барилга /Хэнтий, Хэрлэн сум/	2020	2023	3,199.4	363.4
IV.1.8	Их хуралдай цогцолборын барилгын интерьер, дотоод уран сийлбэр шинэчлэл, гадна цахилгаан хангамж /Хэнтий, Биндэр сум/	2020	2023	3,025.9	476.8
IV.1.9	Дархадын хотгорын цөлжилтийг бууруулах, Цойцон нуурыг нөхөн сэргээх /Хөвсгөл, Ренчинлхүмбэ сум/	2021	2023	1,026.9	316.9
IV.1.10	"Соёмбо" цэцэрлэгт хүрээлэн /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	2021	2023	2,294.0	294.0
IV.1.11	Ногоон байгууламжийн усалгааны систем /Сэлэнгэ, Сүхбаатар сум/	2022	2023	239.9	189.9
IV.1.12	Аварга тосон, Бүрд нууруудыг сэргээх /Хэнтий, Дэлгэрхаан сум/	2022	2023	2,466.2	966.2
IV.1.13	Цөлжилттэй тэмцэх ногоон байгууламж /Увс, Улаангом сум/	2022	2023	359.8	159.8
IV.1.14	Ус цаг уур, орчны шинжилгээний төв /Өвөрхангай, Хужирт сум/	2022	2023	405.0	205.0
IV.1.15	Яруугийн хүрээнд мод тарьж, цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулах төсөл /Завхан, Алдархаан сум/	2022	2023	266.5	212.5
IV.1.16	"Монголын нууц товчоо" цогцолборын барилгын интерьер, гадна тохижилт, гадна шугам сүлжээ /Хэнтий, Дэлгэрхаан сум/	2022	2023	5,659.6	5,119.6
IV.1.17	"Их хуралдай" цогцолборын барилгын зоорины ажил, гадна тохижилт, шугам сүлжээ /Хэнтий, Биндэр сум/	2022	2023	2,868.7	2,473.3
IV.2	II. Их засвар			3,515.3	2,515.3
	<i>Шилжих</i>			<i>3,515.3</i>	<i>2,515.3</i>
IV.2.1	"Шихихутаг нууц товчоо" цогцолборын тохижилт /Хэнтий, Норовлин сум/	2021	2023	3,515.3	2,515.3
IV.3	III. Тоног төхөөрөмж			1,964.2	1,804.2
	<i>Шилжих</i>			<i>1,964.2</i>	<i>1,804.2</i>
IV.3.1	Хог хаягдал шатаах зориулалтын дунд оврын зуух /Завхан, Отгон, Эрдэнэхайрхан, Улиастай, Тосонцэнгэл, Дөрвөлжин, Цагаанхайрхан, Тэс, Сонгино сум/	2022	2023	1,964.2	1,804.2
IV.4	IV. ТЭЗҮ			1,369.5	909.5
	<i>Шилжих</i>			<i>1,369.5</i>	<i>909.5</i>
IV.4.1	Гурван нуурын усны нөөцийг нэмэгдүүлэх зураг төсөв /Хэнтий, Дадал сум/	2022	2023	300.0	240.0

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
IV.4.2	Тэлмэн нуурын аялал жуулчлалын бүсийн зураг төсөв /Завхан, Тэлмэн сум/	2022	2023	388.0	308.0
IV.4.3	Богдхан уулын дархан цаазат газрын явган аяллын маршрутын зураг төсөв /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг/	2022	2023	382.3	302.3
IV.4.4	Хот, суурин газрын ус хангамжийн эх үүсвэрийн нөөц тогтоох судалгаа, хайгуул /Говь-Алтай, Төгрөг сум, Дундговь, Эрдэнэдалай сум, Дорноговь, Дэлгэрэх сум, Өмнөговь, Сэврэй сум/	2022	2023	299.2	59.2
V	БАТЛАН ХАМГААЛАХЫН САЙД			24,031.6	11,865.6
V.1	I. Барилга байгууламж			24,031.6	11,865.6
	<i>Шилжих</i>			<i>24,031.6</i>	<i>11,865.6</i>
V.1.1	Үндэсний Батлан Хамгаалах Их Сургуулийн номын сангийн барилга /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг/	2020	2023	3,812.0	612.0
V.1.2	Цэргийн албан хаагч болон тусгай чиг үүргийн албан хаагчдын хүүхдийн цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Улсын хэмжээнд/	2021	2023	1,596.1	96.1
V.1.3	Зэвсэгт хүчний 339 дүгээр ангийн цэргийн гал тогооны барилга /Баянхонгор, Баянхонгор сум/	2022	2023	1,550.0	797.9
V.1.4	Зэвсэгт хүчний 338 дугаар ангийн цэргийн байрны барилга /Сүхбаатар, Баруун-Урт сум/	2022	2023	1,923.5	961.8
V.1.5	Тусгай зориулалтын барилга /Улсын хэмжээнд/	2022	2023	13,600.0	8,600.0
V.1.6	Зэвсэгт хүчний 327 дугаар ангийн цэргийн гал тогооны барилга /Дорнод, Чойбалсан сум/	2022	2023	1,550.0	797.9
VI	САНГИЙН САЙД			574,518.5	356,767.2
VI.1	Гаалийн ерөнхий газар			164,407.3	29,078.0
VI.1.1	I. Барилга байгууламж			1,868.4	1,198.4
	<i>Шилжих</i>			<i>1,868.4</i>	<i>1,198.4</i>
VI.1.1.1	Гаалийн хяналт, бүрдүүлэлтийн барилга /Увс, Улаангом сум/	2022	2023	1,868.4	1,198.4
VI.1.3	III. Тоног төхөөрөмж			162,538.9	27,879.6
	<i>Шилжих</i>			<i>162,538.9</i>	<i>27,879.6</i>
VI.1.3.1	Гаалийн шинэчлэл-Гаалийн ерөнхий газар, газар, хороодын лабораторийн тоног төхөөрөмж /Улсын хэмжээнд/	2019	2023	48,395.0	7,522.9
VI.1.3.2	Гаалийн шинэчлэл-Гаалийн ерөнхий газар, газар, хороодын шуурхай удирдлагын төв, хяналт шалгалтын тоног төхөөрөмж, дэд бүтцийн хамт /Улсын хэмжээнд/	2019	2024	114,143.9	20,356.7
VI.2	Сангийн яам			394,000.0	325,000.0
VI.2.1	I. Барилга байгууламж			314,000.0	245,000.0
	<i>Шилжих</i>			<i>314,000.0</i>	<i>245,000.0</i>
VI.2.1.1	Төсөл, арга хэмжээний бэлтгэл хангах /Улсын хэмжээнд/	2022	2023	18,000.0	13,000.0
VI.2.1.2	Гадаадын зээл, тусламжаар хэрэгжих төслүүдийн монголын талын хөрөнгө оруулалт /Улсын хэмжээнд/	2022	2023	296,000.0	232,000.0
VI.2.4	IV. ТЭЗҮ			80,000.0	80,000.0
	<i>Шилжих</i>			<i>80,000.0</i>	<i>80,000.0</i>
VI.2.4.1	Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний техник, эдийн засгийн үндэслэл, зураг төсөв, зөвлөх үйлчилгээ, бэлтгэл хангалт /Улсын хэмжээнд/	2023	2023	80,000.0	80,000.0
VI.3	Татварын ерөнхий газар			16,111.2	2,689.2
VI.3.1	I. Барилга байгууламж			16,111.2	2,689.2
	<i>Шилжих</i>			<i>16,111.2</i>	<i>2,689.2</i>
VI.3.1.1	Татварын хэлтсийн барилга /Улаанбаатар, Хөвсгөл, Увс, Баянхонгор/	2020	2023	16,111.2	2,689.2
VII	ХУУЛЬ ЗҮЙ, ДОТООД ХЭРГИЙН САЙД			81,726.2	40,557.7
VII.1	Архивын ерөнхий газар			5,855.4	3,105.4
VII.1.1	I. Барилга байгууламж			5,855.4	3,105.4
	<i>Шилжих</i>			<i>5,855.4</i>	<i>3,105.4</i>
VII.1.1.1	Архивын барилга /Увс, Улаангом сум/	2022	2023	2,856.6	1,656.6
VII.1.1.2	Төрийн архивын барилга /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум/	2022	2023	2,998.8	1,448.8
VII.2	Гадаадын иргэн, харьяатын газар			2,389.8	939.8
VII.2.1	I. Барилга байгууламж			2,389.8	939.8
	<i>Шилжих</i>			<i>2,389.8</i>	<i>939.8</i>
VII.2.1.1	Гадаадын иргэн, харьяатын газрын баруун бүс дэх газрын үйлчилгээний цогцолборын барилга /Ховд, Жаргалант сум/	2022	2023	2,389.8	939.8
VII.3	Улсын бүртгэлийн ерөнхий газар			7,589.5	4,519.5
VII.3.1	I. Барилга байгууламж			7,589.5	4,519.5
	<i>Шилжих</i>			<i>7,589.5</i>	<i>4,519.5</i>

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
VII.3.1.1	Улсын бүртгэлийн хэлтсийн барилга /Хэнтий, Хэрлэн сум/	2021	2023	2,519.9	1,249.9
VII.3.1.2	Улсын бүртгэлийн хэлтэс, архивын тасгийн байр /Ховд, Жаргалант сум/	2022	2023	5,069.6	3,269.6
VII.4	Хил хамгаалах ерөнхий газар			41,688.9	14,314.7
VII.4.1	I. Барилга байгууламж			24,363.5	8,816.4
	<i>Шилжих</i>			<i>24,363.5</i>	<i>8,816.4</i>
VII.4.1.1	Эрээнцавын шалган нэвтрүүлэх заставын өргөтгөл, хилийн отряд шинээр байгуулах /Дорнод, Чулуунхороот сум/	2021	2023	6,872.3	872.3
VII.4.1.2	Хилийн анги шинээр байгуулах /Хөвсгөл, Цагаан-Уул сум/	2022	2024	8,339.1	1,892.0
VII.4.1.3	Хилийн заставын барилга /Хөвсгөл, Цагаан-Үүр сум/	2022	2023	350.0	200.0
VII.4.1.4	Хил хамгаалах ерөнхий газрын өргөтгөл, Шуурхай удирдлагын төв, Хилийн цэргийн төв архивын барилга /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг/	2022	2023	6,500.0	4,700.0
VII.4.1.5	Хилийн 0243 дугаар ангийн цэргийн байр, эмнэлгийн барилга /Сэлэнгэ/	2022	2023	2,302.1	1,152.1
VII.4.3	III. Тоног төхөөрөмж			17,325.4	5,498.3
	<i>Шилжих</i>			<i>17,325.4</i>	<i>5,498.3</i>
VII.4.3.1	Улсын хил хамгаалалтын зориулалтын инженерийн байгууламжийн шинэчлэлт /Улсын хэмжээнд/	2021	2024	17,325.4	5,498.3
VII.5	Хууль зүй, дотоод хэргийн яам			5,807.5	5,349.4
VII.5.2	II. Их засвар			5,807.5	5,349.4
	<i>Шилжих</i>			<i>5,807.5</i>	<i>5,349.4</i>
VII.5.2.1	Хууль зүй, дотоод хэргийн салбарын их засвар /Улсын хэмжээнд/	2022	2023	5,807.5	5,349.4
VII.6	Цагдаагийн ерөнхий газар			10,586.5	7,449.5
VII.6.1	I. Барилга байгууламж			10,586.5	7,449.5
	<i>Шилжих</i>			<i>10,586.5</i>	<i>7,449.5</i>
VII.6.1.1	Цагдаагийн тасгийн барилга /Өвөрхангай, Хужирт сум/	2021	2023	549.8	169.8
VII.6.1.2	Цагдаагийн тасгийн барилга /Өвөрхангай, Богд сум/	2021	2023	392.2	92.2
VII.6.1.3	Цагдаагийн тасгийн байр /Хэнтий, Баян-Овоо сум/	2022	2023	380.0	304.0
VII.6.1.4	Цагдаагийн тасгийн барилга /Баянхонгор, Жаргалант сум/	2022	2023	600.0	442.5
VII.6.1.5	Сум дундын цагдаагийн хэлтсийн барилга /Сэлэнгэ, Сайхан сум/	2022	2023	2,305.0	1,605.0
VII.6.1.6	Цагдаагийн газрын барилга /Архангай, Эрдэнэбулган сум/	2022	2023	5,380.6	4,090.6
VII.6.1.7	Цагдаагийн тасгийн барилга /Баянхонгор, Богд сум/	2022	2023	598.9	441.4
VII.6.1.8	Цагдаагийн тасгийн байр /Хэнтий, Батноров сум, Бэрх тосгон/	2022	2023	380.0	304.0
VII.7	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газар			5,788.6	3,069.4
VII.7.1	I. Барилга байгууламж			5,788.6	3,069.4
	<i>Шилжих</i>			<i>5,788.6</i>	<i>3,069.4</i>
VII.7.1.1	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ерөнхий газрын харьяа хорих 439 дүгээр хаалттай ангийн спорт заалны барилга /Булган/	2021	2023	1,398.0	491.3
VII.7.1.2	Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газрын цагдан хорих байрны барилга /Хэнтий, Хэрлэн сум/	2022	2023	2,250.7	1,250.7
VII.7.1.3	Нэг цэгийн үйлчилгээ бүхий төв, цагдан хорих байр /Төв, Зуунмод сум/	2022	2023	2,139.9	1,327.4
VII.8	Шүүхийн шинжилгээний үндэсний хүрээлэн			2,020.0	1,810.0
VII.8.1	I. Барилга байгууламж			2,020.0	1,810.0
	<i>Шилжих</i>			<i>2,020.0</i>	<i>1,810.0</i>
VII.8.1.1	Шүүхийн шинжилгээний албаны лабораторийн барилга /Баян-Өлгий, Өлгий сум/	2022	2023	2,020.0	1,810.0
VIII	ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН ХАМГААЛЛЫН САЙД			86,307.5	36,227.6
VIII.1	Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газар			50,814.3	21,348.8
VIII.1.1	I. Барилга байгууламж			40,871.2	13,676.1
	<i>Шилжих</i>			<i>40,871.2</i>	<i>13,676.1</i>
VIII.1.1.1	Усан спорт цогцолбор /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, Найрамдал зуслан/	2014	2023	17,290.2	5,616.5
VIII.1.1.2	Иргэдийн хөгжлийн төвийн барилга /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 12 дугаар хороо/	2019	2023	2,033.5	89.3
VIII.1.1.3	Хүүхдийн "Жаргалант" зуслангийн захиргаа, аж ахуй, гал тогооны барилга /Булган/	2020	2023	1,233.9	313.9
VIII.1.1.4	Хүүхдийн зуслан байгуулах /Дорноговь/	2020	2023	2,078.9	489.3
VIII.1.1.5	Хүүхдийн хөгжил, хамгааллын төвийн барилга /Орхон, Баян-Өндөр сум, Баянцагаан баг/	2020	2023	1,742.0	480.4
VIII.1.1.6	Сүхбаатар дүүргийн хүүхэд, залуучуудын ногоон бүсийн зуслан /Улаанбаатар, Налайх дүүрэг/	2020	2023	4,562.7	201.6

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
VIII.1.1.7	Хүүхдийн парк байгуулах /Дорноговь, Сайншанд сум, 3 дугаар баг/	2021	2023	5,438.7	2,975.5
VIII.1.1.8	Хүүхэд хамгаалал, хөгжлийн төвийн барилга /Сэлэнгэ, Сүхбаатар сум/	2021	2023	3,090.8	909.1
VIII.1.1.9	Нөхөн сэргээх, хүүхэд хөгжил, сургалтын төвийн барилга /Сэлэнгэ, Сүхбаатар сум/	2022	2023	3,400.5	2,600.5
VIII.1.2	II. Их засвар			8,300.0	6,640.0
	<i>Шилжих</i>			<i>8,300.0</i>	<i>6,640.0</i>
VIII.1.2.1	Олон улсын хүүхдийн найрамдал зуслангийн их засвар, шинэчлэл /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг/	2022	2023	8,300.0	6,640.0
VIII.1.3	III. Тоног төхөөрөмж			1,643.1	1,032.7
	<i>Шилжих</i>			<i>1,643.1</i>	<i>1,032.7</i>
VIII.1.3.1	Хүүхэд залуучууд, ахмадын хөгжлийн төвийн тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар, Хан-уул дүүрэг, 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 12, 19, 20 дугаар хороо/	2022	2023	1,189.4	929.4
VIII.1.3.2	Гэр бүл, хүүхэд залуучуудын хөгжлийн газрын тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2022	2023	50.0	49.6
VIII.1.3.3	Эмэгтэйчүүдийн манлайллыг дэмжих төслийн тоног төхөөрөмж /Баянхонгор/	2022	2023	403.7	53.7
VIII.2	Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний ерөнхий газар			35,493.3	14,878.8
VIII.2.1	I. Барилга байгууламж			35,493.3	14,878.8
	<i>Шилжих</i>			<i>35,493.3</i>	<i>14,878.8</i>
VIII.2.1.1	Ахмадын өргөөний барилга /Дундговь, Сайнцагаан сум/	2019	2023	1,251.7	101.5
VIII.2.1.2	Залуучуудын хөгжлийн төвийн барилга /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2019	2023	2,253.0	1,653.0
VIII.2.1.3	Ахмадын өргөөний барилга /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 1 дүгээр хороо/	2019	2023	871.5	125.9
VIII.2.1.4	Ахмадын өргөөний барилга /Хөвсгөл, Мөрөн сум, 10, 11, 12, 13, 14 дүгээр баг/	2020	2023	408.7	37.0
VIII.2.1.5	Ахмадын холбоо, сувиллын барилга /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум/	2020	2023	1,569.0	369.4
VIII.2.1.6	Ахмадын өргөөний барилга /Булган, Булган сум/	2020	2023	1,514.0	268.2
VIII.2.1.7	Ахмадын өргөөний барилга /Орхон, Жаргалант сум/	2020	2023	935.5	137.2
VIII.2.1.8	Ахмадын төвийн барилга /Сэлэнгэ, Мандал сум/	2021	2023	1,018.5	30.2
VIII.2.1.9	Ахмадын сувиллын барилга, 60 ор /Дорноговь, Сайншанд сум, 2 дугаар баг/	2021	2023	5,189.6	2,713.0
VIII.2.1.10	Ахмадын төвийн барилга /Хөвсгөл, Баянзүрх, Цагаан-Үүр, Чандмань-Өндөр сум/	2021	2023	1,476.2	726.2
VIII.2.1.11	Хөдөлмөр, халамж, үйлчилгээний газрын ахмадын сувиллын өргөтгөл /Хэнтий, Дэлгэрхаан сум/	2021	2023	557.1	96.6
VIII.2.1.12	Ахмадын сувиллын барилга /Улаанбаатар, Налайх дүүрэг, 1 дүгээр хороо/	2022	2023	2,599.9	2,399.9
VIII.2.1.13	Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл мэндийн төвийн барилга /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2022	2024	13,277.6	4,164.3
VIII.2.1.14	Говийн бүсийн ахмад настны төрөлжсөн асрамжийн газрын барилгыг буулгаж, шинээр барих /Дорноговь, Сайншанд сум/	2022	2023	2,571.0	2,056.4
IX	БАРИЛГА, ХОТ БАЙГУУЛАЛТЫН САЙД			1,045,508.2	385,425.6
IX.1	I. Барилга байгууламж			962,250.9	337,912.8
	<i>Шилжих</i>			<i>962,250.9</i>	<i>337,912.8</i>
IX.1.1	Улаанбаатар хотын дулаан хангамжийн 11 г, д Ø800-ийн гол шугамыг Ø1000 мм голчтой болгон өргөтгөх зураг төсөв, барилга угсралтын ажил /1 дүгээр хорооллын урд талаас баруун 4 замын уулзвар хүртэл, павильон 19-өөс 3/11 холбоос хүртэл 3.4 км/ /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг/	2014	2024	30,082.4	5,512.2
IX.1.2	Зуунмод хотын 2*2000 м3 багтаамжтай усан сан, усан хангамжийн шугам сүлжээ /Төв/	2018	2023	5,771.4	214.1
IX.1.3	Инженерийн шугам сүлжээ /Орхон, Баян-Өндөр сум, Баянцагаан баг/	2018	2023	3,400.0	2,801.1
IX.1.4	Гэр хорооллын инженерийн шугам сүлжээ /Ховд, Жаргалант сум/	2018	2023	4,115.9	115.0
IX.1.5	Нийслэл, аймгийн төвүүдийн инженерийн шугам сүлжээний өргөтгөл, шинэчлэлт /Улсын хэмжээнд/	2018	2023	3,229.8	241.8
IX.1.6	Нийслэл, аймгийн төвүүдийн үерийн хамгаалалтын шинэчлэлт, зураг төсвийн хамт /Улсын хэмжээнд/	2018	2023	5,551.6	552.6

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
IX.1.7	Гэр хорооллын инженерийн шугам сүлжээ /Дархан-Уул, Дархан сум, 5 дугаар баг/	2019	2023	5,529.4	273.0
IX.1.8	Сумын төвийн инженерийн нэгдсэн шугам сүлжээ /цэвэр, бохир ус болон дулаан, дулааны эх үүсвэр/ /Ховд, Булган сум/	2019	2023	7,627.8	329.0
IX.1.9	Сумын төвийн шинэчлэл /Завхан, Алдархаан сум/	2019	2023	4,949.9	49.3
IX.1.10	Инженерийн шугам сүлжээ /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 4, 5 дугаар хороо/	2019	2023	2,358.3	14.5
IX.1.11	2 дугаар багийн гэр хорооллыг цэвэр усны шугамд холбох, Тэрэгтийн эх үүсвэрт өргөх станц, цэвэршүүлэх тоног төхөөрөмж /Говьсүмбэр, Сүмбэр сум/	2019	2023	3,558.4	134.8
IX.1.12	Гэр хорооллын инженерийн шугам сүлжээ /Дархан-Уул, Дархан сум, 6, 7 дугаар баг/	2019	2023	9,039.1	325.9
IX.1.13	Зайсан орчмын хотхонуудын усан хангамжийн төвлөрсөн систем /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг/	2019	2023	8,437.3	183.9
IX.1.14	Орон сууцны гадна фасадын засвар /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг, 7, 8, 10 дугаар хороо/	2020	2023	1,253.2	323.8
IX.1.15	Сумын төвийн шинэчлэл /Завхан, Отгон сум/	2020	2023	5,481.8	431.4
IX.1.16	Сумын төвийн шинэчлэл хөтөлбөр /Архангай, Эрдэнэмандал сум/	2020	2023	5,022.3	280.0
IX.1.17	Багийн явган хүний зам, тохижилт /Орхон, Баян-Өндөр сум, Рашаант, Цагаанчулуут, Наран, Даваат, Булаг, Баянбулаг, Уртбулаг, Бүрэнбүст баг/	2020	2023	2,173.6	223.6
IX.1.18	Сумын төвийн шинэчлэл хөтөлбөр /Улсын хэмжээнд/	2020	2023	12,406.7	338.5
IX.1.19	Биеийн тамир, хүүхдийн тоглоомын талбай /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 10, 11 дүгээр хороо/	2020	2023	419.6	19.6
IX.1.20	Улаанбаатар хотын гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн хүрээнд хийгдэх инженерийн шугам сүлжээ /Улаанбаатар/	2020	2023	3,404.7	335.9
IX.1.21	Гэр хорооллын гудамж, зам, талбайн гэрэлтүүлэг, камержуулалт /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 7, 9, 24, 25, 40, 41, 42 дугаар хороо/	2020	2023	1,052.2	208.2
IX.1.22	Ус зайлуулах суваг /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 3 дугаар хороо, Улаанбаатар өртөөний хойд уулзвар/	2020	2023	169.9	69.9
IX.1.23	"Миний Монгол" цэцэрлэгт хүрээлэнгийн хөл бөмбөгийн иж бүрэн талбай, тохижилт /Дархан-Уул, Дархан сум/	2020	2023	1,618.8	43.3
IX.1.24	Ус зайлуулах суваг, шугам /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 3 дугаар хороо, Нарны хороолол-Дунд гол/	2020	2023	350.0	250.0
IX.1.25	"Шинэ хороо" төсөл /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 7, 8, 9, 10, 11 дүгээр хороо/	2020	2023	8,461.4	942.4
IX.1.26	Үерийн далан /Булган, Сайхан сум/	2020	2023	478.8	47.7
IX.1.27	Нийтийн эзэмшлийн орон сууцны байруудын гадна фасад, дулаалгын засвар /Увс, Улаангом сум, 3 дугаар баг/	2020	2023	1,522.6	194.1
IX.1.28	Үерийн далан /Хэнтий, Цэнхэрмандал сум/	2020	2023	760.9	179.9
IX.1.29	Нийтийн эзэмшлийн орон сууцны гадна талбайн тохижилт /Улаанбаатар, Багануур дүүрэг, 1 дүгээр хороо/	2020	2023	699.9	51.1
IX.1.30	Үерийн ус зайлуулах байгууламж /Төв, Зуунмод сум/	2020	2023	804.2	116.1
IX.1.31	Нийтийн эзэмшлийн орон сууцны орцын их засвар /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 18, 19, 27, 29, 38 дугаар хороо/	2020	2023	751.0	56.2
IX.1.32	Үерийн усны хамгаалалтын далан суваг /Баян-Өлгий, Өлгий сум/	2020	2024	23,896.7	2,794.6
IX.1.33	Барилга, хот байгуулалтын салбарын Улаанбаатар хотод хийгдэх хөрөнгө оруулалт /Улаанбаатар/	2020	2023	34,860.0	14,758.1
IX.1.34	Үерийн хамгаалалтын байгууламж /Хэнтий, Хэрлэн сум/	2020	2023	14,420.4	9,121.3
IX.1.35	Гэр хорооллын гудамжны гэрэлтүүлэг /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум/	2020	2023	609.6	40.5
IX.1.36	Хайлаастын авто замын ус зайлуулах хоолой /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 13 дугаар хороо/	2020	2023	831.7	32.3
IX.1.37	Инженерийн шугам сүлжээний өргөтгөл /Ховд, Зэрэг сум/	2020	2023	830.3	34.9
IX.1.38	Халуун усны барилга /Баян-Өлгий, Бүгд сум/	2020	2023	380.5	85.4
IX.1.39	Нийтийн эзэмшлийн орон сууцны дээврийн засвар /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 12, 13, 14, 15, 16, 17 дугаар хороо/	2020	2023	1,028.8	59.5
IX.1.40	Халуун усны барилга /Баян-Өлгий, Сарсай сум/	2020	2023	299.3	45.4
IX.1.41	Гэр хорооллын бохир усны шугам /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	2020	2023	982.9	123.1
IX.1.42	Халуун усны барилга /Сэлэнгэ, Шаамар сум, Дулаанхаан тосгон/	2020	2023	550.8	105.8

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
IX.1.43	Нийтийн эзэмшлийн орон сууцны байруудын дээврийн засвар /Увс, Улаангом сум, 3 дугаар баг/	2020	2023	1,191.3	361.3
IX.1.44	Хилчин хотхоны инженерийн шугам сүлжээ /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 30 дугаар хороо/	2020	2023	3,031.9	276.9
IX.1.45	"Шинэ хороо" төсөл /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 23, 39 дүгээр хороо/	2020	2023	1,427.1	284.2
IX.1.46	Хорооны тохижилт, шинэчлэл /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 9, 17, 19, 22, 24 дүгээр хороо/	2020	2023	2,976.8	384.2
IX.1.47	Сумын төвийн гадна цэвэр усны шугам сүлжээ /Хэнтий, Жаргалтхаан сум/	2020	2023	712.9	470.9
IX.1.48	Гэр хорооллын хэсэгчилсэн инженерийн хангамжтай жишиг гудамж төсөл /Хөвсгөл, Мөрөн сум/1	2020	2023	1,830.3	53.8
IX.1.49	"Эко хороо" төсөл /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2021	2023	3,370.1	470.1
IX.1.50	Сумын төвийн цэвэр усны шугам /Өвөрхангай, Төгрөг сум/	2021	2023	1,892.5	1,292.5
IX.1.51	Гэр хорооллын хэсэгчилсэн инженерийн хангамжтай жишиг гудамж төсөл /Хөвсгөл, Мөрөн сум/2	2021	2024	1,780.2	404.7
IX.1.52	"Жишиг хороолол" төсөл /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг/	2021	2023	1,577.0	226.3
IX.1.53	Нийтийн эзэмшлийн байруудын дулаалга /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 4, 8, 17 дугаар хороо/	2021	2023	1,367.8	401.8
IX.1.54	Төрийн албан хаагчдын орон сууцны барилга, 14 айл /Өмнөговь, Баян-Овоо сум/	2021	2023	1,388.9	333.3
IX.1.55	Нийтийн эзэмшлийн орон сууцны байруудын дулаалга /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 19 дүгээр хороо, 59 дүгээр байр, 15 дугаар хороо, 32 дугаар байр, 18 дугаар хороо, 43 дугаар байр/	2021	2023	1,419.8	381.3
IX.1.56	"Жишиг гудамж" төсөл /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 дүгээр хороо/	2021	2023	1,046.7	50.4
IX.1.57	"Жишиг гудамж" төсөл /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 28 дугаар хороо/	2021	2023	2,672.9	190.9
IX.1.58	Гэр хорооллын цэвэр бохир усны шугам, сүлжээ /Ховд, Жаргалант сум, Алагтолгой, Бугат, Буянт, Хайрхан баг/	2021	2023	9,489.7	4,543.0
IX.1.59	Орчны тохижилт /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 4, 5, 6, 8, 13, 14, 15, 16, 18, 25, 26 дугаар хороо/	2021	2023	1,695.0	57.0
IX.1.60	Ухаалаг худаг бүхий нийтийн халуун усны барилга /Увс, Зүүнхангай сум/	2021	2023	440.4	100.4
IX.1.61	Сумын төвийн тохижилт /Увс, Түргэн сум/	2021	2023	1,383.4	1,123.4
IX.1.62	"Шинэ сум" төсөл /Хэнтий, Галшар сум/	2021	2023	5,937.1	1,947.1
IX.1.63	Сумын төвийн усан хангамж, ариутгах татуургын шугам сүлжээ, барилга байгууламжийн ажил /Дундговь, Дэлгэрцогт сум/	2021	2023	2,081.6	310.0
IX.1.64	Инженерийн шугам сүлжээ бүхий гэр хорооллын төсөл /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	2021	2024	17,079.9	4,802.1
IX.1.65	Нийтийн эзэмшлийн гудамж, талбай, авто замын гэрэлтүүлэг /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2021	2023	511.1	121.1
IX.1.66	Инженерийн шугам сүлжээ, дэд бүтэц /Орхон, Баян-Өндөр сум/	2021	2023	1,534.7	144.4
IX.1.67	Орон сууцны фасадын дулаалга, дээврийн их засвар /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 12, 13, 14, 15, 16, 17 дугаар хороо/	2021	2023	1,230.5	237.6
IX.1.68	Хуучин хөл бөмбөгийн талбайг түшиглэн орчин үеийн хөл бөмбөгийн талбай байгуулах /Дархан-Уул, Шарын гол сум/	2021	2023	1,499.7	1,239.7
IX.1.69	Сумын төвийн тохижилт /Увс, Улаангом сум/	2021	2023	7,935.0	4,935.0
IX.1.70	Цэвэр усны гадна шугам сүлжээ /Хэнтий, Өмнөдэлгэр сум/	2021	2023	2,209.1	727.1
IX.1.71	Нийтийн эзэмшлийн орон сууцны байруудын дээврийн их засвар /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 18 дугаар хороо, 42 дугаар байр, 15 дугаар хороо, 24 дүгээр байр, 14 дүгээр хороо, 12, 13а, 13б байр, 3 дугаар хороо, 63, 65, 76 дугаар байр/	2021	2023	490.2	125.5
IX.1.72	Цэвэр, бохир усны шугам сүлжээ /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	2021	2023	1,042.2	117.2
IX.1.73	Нийтийн халуун усны барилга /Хөвсгөл, Баянзүрх, Алаг-Эрдэнэ сум/	2021	2023	648.3	161.3
IX.1.74	Чингис хотын бохир усны төв коллекторын шугамын шинэчлэл, өргөх станц /Хэнтий, Хэрлэн сум/	2021	2024	16,284.5	5,589.2
IX.1.75	Сумдад хүүхдийн тоглоомын талбай байгуулах төсөл /Булган/	2021	2023	1,359.6	59.6
IX.1.76	Эко ногоон байгууламж /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 10, 12, 16, 17, 19 дүгээр хороо/	2021	2023	1,967.7	11.2
IX.1.77	Гэр хорооллын инженерийн шугам сүлжээ /Хэнтий, Хэрлэн сум/	2022	2024	51,279.6	18,316.4
IX.1.78	Хабитат, Мангирт чиглэлийн дулаан хангамжийн 2 дугаар контур /Дархан-Уул, Дархан сум, 15 дугаар баг/	2022	2023	7,646.5	7,226.5

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
IX.1.79	Соёл амралтын хүрээлэн /Сүхбаатар, Баруун-Урт сум/	2022	2023	9,309.4	6,309.4
IX.1.80	Ногоон байгууламж, тоглоомын талбай /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2022	2024	3,997.2	2,265.4
IX.1.81	Бохир усны шугам сүлжээ /Сэлэнгэ, Мандал сум/	2022	2023	2,973.8	2,673.8
IX.1.82	Сумын төвийн шинэчлэл /Баянхонгор, Баацагаан сум/	2022	2023	4,995.0	2,995.0
IX.1.83	Буянт Ухаа-2 хороолол орчмын ариутгах татуургын гол шугамын 2 дугаар ээлжийн ажил /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг/	2022	2024	1,981.8	695.3
IX.1.84	Орон сууцжуулах төслийн дэд бүтэц /Баянхонгор, Баацагаан сум/	2022	2023	2,290.7	2,090.7
IX.1.85	Сум, аймгийн төвийн гудамж, талбайн тохижилт, ногоон байгууламж /Улсын хэмжээнд/	2022	2023	9,997.0	8,197.0
IX.1.86	"Зүүн Мөрөн" хорооллын цэвэр усны эх үүсвэрийн шугам сүлжээний 2 дугаар ээлжийн ажил /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	2022	2023	3,598.1	3,298.1
IX.1.87	Сум, багийн орчныг тохижуулах "Шинэ гудамж" төсөл /Увс, Улаангом сум/	2022	2023	953.6	853.6
IX.1.88	Сумын хөгжил, инженерийн дэд бүтцийн хангамж төсөл /Улсын хэмжээнд/	2022	2024	45,900.0	11,976.8
IX.1.89	Хороо, дүүргийн орчныг сайжруулах "Жишиг гудамж" тохижилтын төсөл /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 2, 19, 24 дүгээр хороо/	2022	2023	3,980.0	3,080.0
IX.1.90	Орон сууцны хорооллын гадна инженерийн шугам сүлжээ /Төв, Зуунмод сум/	2022	2024	6,036.4	3,302.7
IX.1.91	Хороо, дүүргийн орчныг тохижуулах "Шинэ хороо" төсөл /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 8, 11, 28 дугаар хороо/	2022	2023	999.2	939.2
IX.1.92	Нийтийн эзэмшлийн гудамж талбайн тохижилт, гэрэлтүүлэг, хаягжуулалт /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2022	2023	965.8	865.8
IX.1.93	Гудамж, талбайн тохижилт, ногоон байгууламж /Дундговь/	2022	2023	888.1	788.1
IX.1.94	Гэр хорооллын цэвэр, бохир усны шугам сүлжээ /Баянхонгор, Баянхонгор сум/	2022	2024	25,328.3	6,425.6
IX.1.95	Хотын гэрэлтүүлэг /Дархан-Уул, Дархан сум/	2022	2024	12,000.0	3,992.3
IX.1.96	Гэр хорооллын цэвэр, бохир усны шугам сүлжээний 2 дугаар ээлжийн ажил /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	2022	2024	6,999.9	2,475.1
IX.1.97	Ашиглалтын шаардлага хангахгүй орон сууцны шинэчлэл /Улаанбаатар, Налайх дүүрэг, 2 дугаар хороо/	2022	2023	4,995.0	4,695.0
IX.1.98	Гэр хорооллын цэвэр, бохир усны шугам сүлжээний холболт /Өвөрхангай, Арвайхээр сум/	2022	2023	2,800.0	1,300.0
IX.1.99	Хүүхдийн тоглоомын талбай /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2022	2023	967.7	870.4
IX.1.100	Үерийн ус зайлуулах суваг /Дархан-Уул, Дархан сум, 15 дугаар баг/	2022	2023	4,270.9	3,870.9
IX.1.101	Аймгийн шинэ суурьшлын бүсийн инженерийн шугам сүлжээ /Баянхонгор, Баянхонгор сум/	2022	2023	6,961.1	6,481.1
IX.1.102	Үерийн хамгаалалтын байгууламж /Булган, Хутаг-Өндөр сум/	2022	2024	4,279.6	1,677.1
IX.1.103	Цэвэр усны нөөц сан /Дорноговь/	2022	2023	1,983.5	283.5
IX.1.104	Үерийн хамгаалалтын барилга байгууламж /Сэлэнгэ, Сант сум, Ивэн голын боомт/	2022	2024	2,907.6	1,269.8
IX.1.105	Цэвэр усны шугам сүлжээний шинэчлэл, 1.5 км /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум/	2022	2024	2,130.1	812.1
IX.1.106	Ногоон хороо /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2022	2023	4,496.8	4,096.8
IX.1.107	Сумын төвийн инженерийн хангамж, дэд бүтэц /Булган, Орхон, Хутаг-Өндөр, Сэлэнгэ сум/	2022	2023	1,500.0	1,344.2
IX.1.108	"Залуус-1" орон сууцны хорооллын төслийн гадна инженерийн 1 дүгээр хэлхээний шугам сүлжээ, барилга байгууламж, авто зам /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг/	2022	2024	28,834.6	8,460.6
IX.1.109	Цэвэрлэх байгууламжийн барилга /Говь-Алтай, Халиун сум/	2022	2023	462.5	262.5
IX.1.110	Төвийн болон гэр хорооллын инженерийн хангамжийн шугам сүлжээ, тохижилт /Төв, Сэргэлэн, Эрдэнэ, Баянчандмань, Борнуур сум/	2022	2024	15,792.9	4,368.1
IX.1.111	Сумын төвийн тохижилт /Увс, Зүүнхангай, Ховд, Хяргас, Өндөрхангай, Малчин сум/	2022	2023	4,751.1	4,651.1
IX.1.112	Ард Аюушийн өргөн чөлөөний гэрэлтүүлэг /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2022	2023	509.8	405.8
IX.1.113	Чингүнжавын гудамжны тохижилт /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2022	2023	905.9	815.2
IX.1.114	Үерийн далан /Өвөрхангай, Хархорин сум/	2022	2023	1,999.3	1,799.3
IX.1.115	Шинээр баригдсан цэцэрлэг, соёлын төвийн дэд бүтэц, халаалтын зуух /Говь-Алтай, Цээл сум /	2022	2023	357.0	285.6

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
IX.1.116	Жишиг сум /Сэлэнгэ, Алтанбулаг сум/	2022	2024	3,980.0	1,601.0
IX.1.117	Сумын төвийн тохижилт /Увс, Наранбулаг, Завхан сум/	2022	2023	1,976.0	1,576.0
IX.1.118	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлт хийх замаар инженерийн нэгдсэн шугам сүлжээний холболт /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум, Харзат баг/	2022	2024	1,160.4	477.2
IX.1.119	Явган хүний зам, тохижилт /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2022	2023	1,456.1	1,306.1
IX.1.120	Сумын ундны усан хангамжийн дэд бүтэц /Говь-Алтай, Халиун сум/	2022	2024	2,463.1	1,080.6
IX.1.121	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлт хийх замаар инженерийн нэгдсэн шугам сүлжээний холболт /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум, Индэрт баг/	2022	2023	940.3	840.3
IX.1.122	Аймгуудын шинэ суурьшлын бүсэд баригдах орон сууцны хорооллын шугам сүлжээ, дэд бүтэц /Улсын хэмжээнд/	2022	2024	100,000.0	23,340.2
IX.1.123	Иргэдэд зориулсан ногоон орчин, тохижилт /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2022	2023	990.2	854.2
IX.1.124	Бохир усны шугам сүлжээ /Говь-Алтай, Халиун сум/	2022	2023	525.3	325.3
IX.1.125	Аймгийн төвийн 1800 айлын орон сууцны хорооллын цахилгаан хангамж, инженерийн шугам сүлжээ /Дорнод, Хэрлэн сум/	2022	2024	9,749.6	3,193.8
IX.1.126	Найрамдал төмөр замын цэцэрлэгт хүрээлэнгийн гэрэлтүүлэг /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 1, 3, 4 дүгээр хороо/	2022	2023	241.0	181.0
IX.1.127	Аймгийн төвийн гэр хорооллын шинэчлэл, дэд бүтэц /Архангай/	2022	2024	26,964.8	6,387.6
IX.1.128	"Хөшигийн хөндийн шинэ хотын инженерийн дэд бүтэц" төсөл /Төв/	2022	2024	171,352.6	66,950.0
IX.1.129	Лабораторийн барилга /Дорноговь, Замын-Үүд сум/	2022	2023	2,895.3	1,395.3
IX.1.130	Дарь-Эхийн гэр хорооллын ариутгах татуургын төвлөрсөн шугамын холболт /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 2, 21, 27 дугаар хороо/	2022	2023	3,869.9	3,469.9
IX.1.131	Сумдын усан хангамж, ариутгах татуурга, цэвэрлэх байгууламж, инженерийн шугам сүлжээ /Хэнтий, Баян-Адарга, Баян-Овоо, Баянхутаг, Дадал, Дэлгэрхаан, Мөрөн, Норовлин, Цэнхэрмандал сум, Батноров сум, Бэрх тосгон/	2022	2023	18,980.5	14,424.3
IX.2	II. Их засвар			42,616.0	31,220.4
	Шилжих			42,616.0	31,220.4
IX.2.1	Орон сууцны байруудын засвар /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 1, 2, 3, 12 дугаар хороо/	2020	2023	503.1	27.1
IX.2.2	Орон сууцны байруудын фасадын дулаалга /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 1, 2, 3, 12 дугаар хороо/	2020	2023	2,336.6	737.0
IX.2.3	Гудамжны тохижилт, шинэчлэл /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 14 дүгээр хороо/	2020	2023	690.8	140.8
IX.2.4	Явган хүний зам, тохижилт /Орхон, Баян-Өндөр сум, Рашаант, Цагаанчулуут, Наран, Даваат, Булаг, Баянбулаг баг/	2020	2023	1,931.1	62.5
IX.2.5	Орон сууцны фасадын засвар /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 3, 4, 5, 6 дугаар хороо/	2021	2023	2,139.7	580.7
IX.2.6	Дүүргийн ногоон байгууламж, тохижилт /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2022	2023	4,100.0	3,850.0
IX.2.7	Цэвэр усны шугамын шинэчлэл /Дархан-Уул, Дархан сум/	2022	2023	5,586.3	5,286.3
IX.2.8	Цэвэрлэх байгууламжийн засвар, шинэчлэл /Дархан-Уул, Хонгор сум/	2022	2023	444.4	355.4
IX.2.9	Нийтийн эзэмшлийн орон сууцны фасад, тохижилт, засвар /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2022	2023	2,939.8	2,339.8
IX.2.10	Нийтийн эзэмшлийн орон сууцны байрны их засвар, тохижилт /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг, 8 дугаар хороо, 1 дүгээр байр/	2022	2023	1,599.4	1,279.4
IX.2.11	Нийтийн эзэмшлийн гудамж, талбайн гадна тохижилт /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 4, 5, 6, 8, 13, 14, 15, 16, 18, 25, 26 дугаар хороо/	2022	2023	789.2	289.2
IX.2.12	Нийтийн эзэмшлийн орон сууцны засвар /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 4 дүгээр хороо, 05, 06, 07 дугаар байр, 5 дугаар хороо, Эрэл 47/1, 47/2, 47/3 дугаар байр, 17 дугаар хороо, Ганти 40, Ганти 40В дүгээр байр/	2022	2023	464.0	364.0
IX.2.13	Нийтийн эзэмшлийн орон сууцны засвар, шинэчлэл /Дархан-Уул, Дархан сум/	2022	2023	3,000.0	2,800.0
IX.2.14	Нийтийн эзэмшлийн орон сууцны гадна фасадын засвар /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 27, 29 дүгээр хороо/	2022	2023	1,996.7	1,873.3

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
IX.2.15	Сумын төвийн төвлөрсөн дулаан хангамж, цэвэр ус, ариутгах татуургын шугам сүлжээний их засвар /Хэнтий, Бор-Өндөр сум/	2022	2023	9,958.6	7,558.6
IX.2.16	Нийтийн эзэмшлийн орон сууцны гадна фасадын засвар, гэрэлтүүлэг, камержуулалт /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 1, 3, 7, 19, 23 дугаар хороо/	2022	2023	1,626.0	1,426.0
IX.2.17	Нийтийн эзэмшлийн орон сууцны байрны их засвар, тохижилт /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг, 7 дугаар хороо, 76 байр/	2022	2023	795.3	635.3
IX.2.18	Нийтийн эзэмшлийн байруудын гадна фасадын засвар /Сэлэнгэ, Сайхан сум/	2022	2023	1,715.1	1,615.1
IX.3	III. Тоног төхөөрөмж			11,712.1	2,649.8
	<i>Шилжих</i>			<i>11,712.1</i>	<i>2,649.8</i>
IX.3.1	Хог ангилах төвийн барилга, тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар/	2018	2023	8,808.8	902.5
IX.3.2	Эко жорлон төсөл /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 7, 10, 12, 13, 14, 15 дугаар хороо/	2021	2023	1,123.0	127.0
IX.3.3	Эко жорлон /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2022	2023	1,780.3	1,620.3
IX.4	IV. ТЭЗҮ			28,929.2	13,642.6
	<i>Шилжих</i>			<i>28,929.2</i>	<i>13,642.6</i>
IX.4.1	Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар дараа онуудад хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний техник, эдийн засгийн үндэслэл, зураг төсөв /Улсын хэмжээнд/	2020	2023	27,273.4	12,516.8
IX.4.2	Гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн зураг төсөв /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 21 дүгээр хороо/	2022	2023	484.0	84.0
IX.4.3	Сумын төвийн гэр хорооллын инженерийн дэд бүтцийн зураг төсөв /Увс, Давст, Түргэн, Наранбулаг сум/	2022	2023	593.8	583.8
IX.4.4	Аймгийн хэмжээнд шинээр хэрэгжүүлэх барилга байгууламжийн зураг төсөв /Завхан/	2022	2023	578.1	458.1
X	БОЛОВСРОЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ САЙД			1,478,124.3	507,355.8
X.1	Боловсрол			1,299,788.9	479,660.8
X.1.1	I. Барилга байгууламж			1,230,265.2	427,826.8
	<i>Шилжих</i>			<i>1,230,265.2</i>	<i>427,826.8</i>
X.1.1.1	Сургуулийн барилга, 960 суудал /Баянхонгор, Баянхонгор сум/	2012	2023	5,444.2	496.0
X.1.1.2	Сургуулийн барилга, 220 суудал /Хөвсгөл, Цагаан-Үүр сум/	2014	2023	2,065.3	41.8
X.1.1.3	Япон Улсын Засгийн газрын буцалтгүй тусламжийн хөрөнгөөр хэрэгжих Анагаахын шинжлэх ухааны үндэсний их сургуулийн эмнэлгийн барилга төслийн монголын талын хөрөнгө /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг/	2015	2023	11,575.7	3,381.5
X.1.1.4	Сургуулийн барилга, 960 суудал /Сүхбаатар, Баруун-Урт сум, 5 дугаар сургууль/	2018	2023	9,993.3	3,864.8
X.1.1.5	Сургуулийн барилгын өргөтгөл /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг, 1 дүгээр сургууль/	2018	2023	3,573.4	169.9
X.1.1.6	Бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолборын барилга /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 12 дугаар хороо/	2018	2023	3,687.3	180.8
X.1.1.7	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 320 суудал /Говь-Алтай, Дэлгэр сум/	2018	2023	2,949.8	281.9
X.1.1.8	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 31 дүгээр хороо/	2018	2023	4,577.9	577.9
X.1.1.9	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 640 суудал /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, Эрдмийн өргөө цогцолбор сургууль/	2018	2023	5,762.3	346.4
X.1.1.10	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Хөвсгөл, Чандмань-Өндөр сум/	2018	2023	4,914.1	337.4
X.1.1.11	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 640 суудал /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 44 дүгээр сургууль/	2018	2023	4,197.2	709.5
X.1.1.12	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 4 дүгээр хороо/	2018	2023	6,006.8	396.4
X.1.1.13	Цэцэрлэгийн барилга буулгаж, шинээр барих, 240 ор /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 13 дугаар цэцэрлэг/	2018	2023	2,576.0	76.0
X.1.1.14	Бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолборын барилга /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг, 11 дүгээр хороо/	2018	2023	3,298.8	463.8
X.1.1.15	Цэцэрлэгийн барилга буулгаж, шинээр барих, 240 ор /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 34 дүгээр цэцэрлэг/	2018	2023	2,998.3	283.0
X.1.1.16	Сургуулийн барилга, 240 суудал /Хөвсгөл, Эрдэнэбулган сум/	2018	2023	1,378.9	42.9
X.1.1.17	Цэцэрлэгийн барилга, 100 ор /Баян-Өлгий, Бугат сум/	2018	2023	618.5	93.6
X.1.1.18	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 28 дугаар хороо/	2018	2023	7,145.5	619.1
X.1.1.19	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 11 дүгээр хороо/	2018	2023	2,023.4	220.4

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
X.1.1.20	Сургуулийн барилга буулгаж, шинээр барих, 640 суудал /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 19 дүгээр сургууль/	2018	2023	7,891.0	925.2
X.1.1.21	Цэцэрлэгийн барилга, 200 ор /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 16 дугаар хороо/	2018	2023	1,932.2	32.2
X.1.1.22	Сургуулийн барилга, 920 суудал /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 26 дугаар хороо/	2018	2023	6,765.8	165.8
X.1.1.23	Цэцэрлэгийн барилга, 280 ор /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг, 17, 18 дугаар хороо/	2018	2023	2,557.3	50.8
X.1.1.24	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Хөвсгөл, Арбулаг сум/	2018	2023	4,352.5	173.5
X.1.1.25	Цэцэрлэгийн барилга, 75 ор /Сэлэнгэ, Орхонтуул сум, Рашаант тосгон/	2018	2023	1,190.8	20.9
X.1.1.26	Сургуулийн дотуур байрны барилга, 100 ор /Говь-Алтай, Бигэр сум/	2019	2023	2,077.3	130.8
X.1.1.27	Сургуулийн дотуур байрны барилга, 100 ор /Говь-Алтай, Жаргалан сум/	2019	2023	2,061.6	216.1
X.1.1.28	Сургуулийн дотуур байрны барилга, 100 ор /Говь-Алтай, Төгрөг сум/	2019	2023	2,294.5	380.4
X.1.1.29	Спортын төрөлжсөн сургуулийн барилга, 640 суудал /Төв, Зуунмод сум/	2019	2023	5,284.1	311.5
X.1.1.30	Сургуулийн дотуур байрны барилга, 50 ор /Сүхбаатар, Наран сум/	2019	2023	870.7	7.4
X.1.1.31	Сургуулийн барилга, 1200 суудал /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, Буянт-Ухаа 2 цогцолбор/	2019	2023	10,835.8	1,138.8
X.1.1.32	Сургуулийн өргөтгөлийн барилга /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 118 дугаар сургууль/	2019	2023	2,816.4	38.7
X.1.1.33	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Архангай, Цахир сум/	2019	2023	5,375.7	1,422.0
X.1.1.34	Сургуулийн өргөтгөлийн барилга, 320 суудал /Сэлэнгэ, Сүхбаатар сум, 4 дүгээр сургууль/	2019	2023	4,024.2	1,004.2
X.1.1.35	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Говь-Алтай, Хөхморьт сум/	2019	2023	3,967.5	920.2
X.1.1.36	Сургуулийн өргөтгөлийн барилга, урлаг, спорт заал, 320 суудал /Архангай, Чулуут сум/	2019	2023	3,692.8	493.9
X.1.1.37	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Хөвсгөл, Цэцэрлэг сум/	2019	2023	4,694.1	1,194.1
X.1.1.38	Сургуулийн спорт заалны барилга /Өмнөговь, Булган сум/	2019	2023	1,714.6	116.2
X.1.1.39	Сургуулийн барилга, 480 суудал /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 20 дугаар хороо/	2019	2023	6,381.6	529.8
X.1.1.40	Цэцэрлэгийн барилга /Дорнод, Хэрлэн сум, 3 дугаар баг, 6 дугаар цэцэрлэг/	2019	2023	1,978.5	91.2
X.1.1.41	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Баян-Өлгий, Өлгий сум, Кутты мекен хотхон/	2019	2023	5,708.5	1,858.5
X.1.1.42	Цэцэрлэгийн барилга /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 12 дугаар хороо/	2019	2023	1,703.1	28.7
X.1.1.43	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Говьсүмбэр, Сүмбэр сум, 2 дугаар сургууль/	2019	2023	5,946.4	317.0
X.1.1.44	Цэцэрлэгийн барилга буулгаж, шинээр барих, 360 ор /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 39 дүгээр цэцэрлэг/	2019	2023	4,249.5	353.5
X.1.1.45	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Увс, Наранбулаг сум/	2019	2023	4,314.0	75.0
X.1.1.46	Дотуур байрны барилга, 120 ор /Архангай, Өгийнуур сум/	2019	2023	1,669.1	169.1
X.1.1.47	Сургуулийн барилга, 920 суудал /Төв, Батсүмбэр сум/	2019	2023	9,920.1	946.2
X.1.1.48	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Дорнод, Баянтүмэн сум/	2019	2023	2,215.4	51.6
X.1.1.49	Бага сургуулийн барилга /Төв, Бүрэн сум/	2019	2023	1,177.7	89.0
X.1.1.50	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Дорнод, Хэрлэн сум, 4 дүгээр баг/	2019	2023	1,962.6	120.0
X.1.1.51	Сургуулийн барилга, 960 суудал /Хөвсгөл, Тариалан сум/	2019	2023	7,412.4	241.6
X.1.1.52	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Сэлэнгэ, Сүхбаатар сум, 3 дугаар баг/	2019	2023	1,621.4	103.4
X.1.1.53	Багшийн хөгжлийн төвийн барилга /Өмнөговь, Даланзадгад сум/	2019	2023	4,625.5	127.3
X.1.1.54	Дотуур байрны барилга, 150 ор /Дорнод, Цагаан-Овоо сум/	2019	2023	1,827.8	166.3
X.1.1.55	Сургуулийн дотуур байрны барилга, 100 ор /Баянхонгор, Баянхонгор сум, 2, 7, 9 дүгээр баг/	2019	2023	1,317.0	16.3
X.1.1.56	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 16 дугаар хороо/	2019	2023	1,843.0	233.5
X.1.1.57	Сургуулийн барилга буулгаж, барих, 160 суудал /Сүхбаатар, Онгон сум, 2 дугаар байр/	2019	2023	1,915.9	215.0
X.1.1.58	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Хөвсгөл, Бүрэнтогтох сум/	2019	2023	1,500.0	257.3
X.1.1.59	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Баянхонгор, Баянцагаан сум/	2019	2023	5,284.0	1,069.6

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
X.1.1.60	Цэцэрлэгийн барилга, 200 ор /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 1 дүгээр хороо, Богд-Ар хороолол/	2019	2023	2,197.7	278.8
X.1.1.61	Бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолбор, 240 суудал /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 19 дүгээр хороо/	2019	2023	3,650.0	164.6
X.1.1.62	Цэцэрлэгийн барилга, 240 ор /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 8 дугаар хороо, Гангар инвест/	2019	2023	4,279.6	806.8
X.1.1.63	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Баянхонгор, Баянхонгор сум, 2, 7, 9 дүгээр баг/	2019	2023	5,216.2	50.1
X.1.1.64	Цэцэрлэгийн барилга, 240 ор /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 8 дугаар хороо, Харуул-Алтай хотхон/	2019	2023	2,924.3	142.4
X.1.1.65	Сургуулийн барилга, 720 суудал /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг, 12 дугаар хороо/	2019	2023	7,593.9	1,086.3
X.1.1.66	Цэцэрлэгийн барилга, 250 ор /Баян-Өлгий, Өлгий сум/	2019	2023	3,641.9	2,839.1
X.1.1.67	Сургуулийн барилга, 960 суудал /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 2 дугаар хороо/	2019	2023	7,853.3	1,353.3
X.1.1.68	Цэцэрлэгийн барилга, 250 ор /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 31 дүгээр хороо/	2019	2023	2,569.8	150.2
X.1.1.69	Дотуур байрны барилга /Баян-Өлгий, Цэнгэл сум/	2019	2023	1,656.2	38.1
X.1.1.70	Жавхлант цогцолбор сургуулийн 2 дугаар байрны барилга /Завхан, Улиастай сум/	2019	2023	4,471.1	387.8
X.1.1.71	Бага сургуулийн барилга, 360 суудал /Баян-Өлгий, Цэнгэл сум, Тыва бага сургууль/	2019	2023	2,722.1	1,522.1
X.1.1.72	Цэцэрлэгийн барилга, 320 ор /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум/	2019	2023	3,345.7	80.3
X.1.1.73	Сургуулийн барилга, 480 суудал /Хөвсгөл, Мөрөн сум, 14 дүгээр баг/	2019	2023	5,836.9	558.1
X.1.1.74	Цэцэрлэгийн барилга, 50 ор /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	2019	2023	1,201.9	52.6
X.1.1.75	Албан бус насан туршийн боловсрол төвийн барилга /Улаанбаатар, Багануур дүүрэг/	2019	2023	4,266.0	266.0
X.1.1.76	Цэцэрлэгийн барилга, 75 ор /Говь-Алтай, Дэлгэр сум/	2019	2023	1,518.2	153.5
X.1.1.77	Сургуулийн спорт заалны барилга /Ховд, Булган сум, 1 дүгээр сургууль/	2019	2023	1,515.3	15.3
X.1.1.78	Цэцэрлэгийн өргөтгөлийн барилга, 50 ор /Архангай, Тариат сум/	2019	2023	642.7	160.7
X.1.1.79	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Дорнод, Хэрлэн сум, 3 дугаар баг/	2019	2023	5,540.2	1,541.2
X.1.1.80	Олон улсын стандартын сургуулийн барилга, 640 суудал /Хэнтий, Батноров сум, Бэрх тосгон/	2019	2023	8,854.2	2,895.6
X.1.1.81	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг, 16 дугаар хороо/	2019	2023	3,515.9	665.9
X.1.1.82	Монгол-Германы хамтарсан Ашигт малтмал, технологийн их сургуулийн оюутны дотуур байрны барилга /Улаанбаатар, Налайх дүүрэг/	2019	2023	12,950.5	1,100.8
X.1.1.83	Сургуулийн барилга, спорт заал, 320 суудал /Хөвсгөл, Мөрөн сум, Дэлгэрмөрөн цогцолбор сургууль/	2019	2023	3,723.6	123.6
X.1.1.84	Сургуулийн спорт заалны өргөтгөлийн барилга /Хэнтий, Дэлгэрхаан сум/	2019	2023	998.7	3.2
X.1.1.85	Сургуулийн спорт заалны барилга /Дундговь, Адаацаг сум/	2020	2023	1,955.1	1,755.1
X.1.1.86	Цэцэрлэгийн барилга, 100 ор /Баян-Өлгий, Ногооннуур сум, Цагааннуур тосгон/	2020	2023	1,811.4	323.8
X.1.1.87	Цэцэрлэгийн барилга, 100 ор /Баян-Өлгий, Цэнгэл сум/	2020	2023	1,626.2	228.6
X.1.1.88	Сургуулийн барилга, урлаг заал, 320 суудал /Хэнтий, Батноров сум/	2020	2023	5,797.4	1,797.8
X.1.1.89	Цэцэрлэгийн барилга, 100 ор /Дархан-Уул, Дархан сум, Өргөө баг/	2020	2023	1,220.5	172.5
X.1.1.90	Сургуулийн барилгын өргөтгөл /Архангай, Хашаат сум/	2020	2023	1,148.5	225.5
X.1.1.91	Цэцэрлэгийн барилга, 100 ор /Төв, Эрдэнэсант сум/	2020	2023	1,157.8	112.7
X.1.1.92	Сургуулийн барилгын өргөтгөл /Архангай, Эрдэнэбулган сум, 3 дугаар сургууль/	2020	2023	775.2	78.3
X.1.1.93	Цэцэрлэгийн барилга, 100 ор /Хөвсгөл, Баянзүрх сум/	2020	2023	1,432.6	232.6
X.1.1.94	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 240 суудал /Өвөрхангай, Арвайхээр сум/	2020	2023	1,643.6	176.3
X.1.1.95	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Баянхонгор, Баян-Овоо сум/	2020	2023	2,042.0	452.2
X.1.1.96	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 320 суудал /Төв, Заамар сум/	2020	2023	1,961.7	462.7
X.1.1.97	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Архангай, Хайрхан сум/	2020	2023	3,723.8	872.3
X.1.1.98	Сургуулийн барилга, 160 суудал /Баян-Өлгий, Улаанхус сум, Согоог баг/	2020	2023	1,910.4	360.3
X.1.1.99	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Дорнод, Сэргэлэн сум/	2020	2023	2,042.7	301.3

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
X.1.1.100	"Алтай" чуулгын хуучин барилгыг "Багшийн хөгжлийн ордон" болгож өөрчлөх /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум/	2020	2023	854.9	92.1
X.1.1.101	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 26 дугаар хороо, олон улсын сургалттай "Монгол тэмүүлэл" сургууль/	2020	2023	9,292.3	803.3
X.1.1.102	Бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолбор /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 13 дугаар хороо/	2020	2023	4,693.0	1,226.4
X.1.1.103	Бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолборын барилга /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 20 дугаар хороо/	2020	2023	4,555.4	910.0
X.1.1.104	Сургуулийн барилга, 160 суудал /Төв, Дэлгэрхаан сум/	2020	2023	1,327.2	227.2
X.1.1.105	Бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолборын барилга /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 23 дугаар хороо/	2020	2023	5,270.4	703.8
X.1.1.106	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Хэнтий, Жаргалтхаан сум/	2020	2023	8,001.9	3,884.8
X.1.1.107	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 22 дугаар хороо/2	2020	2023	3,649.5	1,849.5
X.1.1.108	Сургуулийн өргөтгөлийн барилга /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 9 дүгээр хороо, 76 дугаар сургууль/	2020	2023	2,503.0	288.6
X.1.1.109	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 28 дугаар хороо/	2020	2023	3,656.3	264.2
X.1.1.110	Сургуулийн барилга, 240 суудал /Баянхонгор, Баянхонгор сум, Шаргалжуут, 8 дугаар баг/	2020	2023	2,514.0	1,314.0
X.1.1.111	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Хэнтий, Өмнөдэлгэр сум/	2020	2023	8,971.5	1,120.2
X.1.1.112	Сургуулийн спорт заалны барилга /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум, 2 дугаар сургууль/	2020	2023	1,154.4	194.4
X.1.1.113	Сургуулийн барилга буулгаж, шинээр барих, 640 суудал /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 10 дугаар сургууль/	2020	2023	7,750.5	2,321.1
X.1.1.114	Спорт, урлагийн цогцолбор сургууль, 320 суудал /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	2020	2023	5,172.2	649.2
X.1.1.115	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Хөвсгөл, Улаан-Уул сум/	2020	2023	2,133.1	548.3
X.1.1.116	Сургуулийн барилга, 240 суудал /Завхан, Эрдэнэхайрхан сум/	2020	2023	3,446.6	968.1
X.1.1.117	Цэцэрлэгийн барилга, 200 ор /Баян-Өлгий, Өлгий сум/	2020	2023	3,690.1	795.0
X.1.1.118	Сургуулийн спорт заалны барилга /Хэнтий, Биндэр сум/	2020	2023	858.9	358.9
X.1.1.119	Цэцэрлэгийн барилга, 200 ор /Сэлэнгэ, Ерөө сум/	2020	2023	2,982.9	929.1
X.1.1.120	Сургуулийн спорт заалны өргөтгөлийн барилга /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 105 дугаар сургууль/	2020	2023	1,124.4	64.4
X.1.1.121	Цэцэрлэгийн барилга, 200 ор /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 5 дугаар хороо/	2020	2023	2,813.0	654.4
X.1.1.122	Сургуулийн барилга, 240 суудал /Ховд, Ховд сум/	2020	2023	2,498.6	648.6
X.1.1.123	Бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолборын барилга /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 7 дугаар хороо/	2020	2023	3,460.8	3,400.8
X.1.1.124	Цэцэрлэгийн барилга /Завхан, Улиастай сум, 1 дүгээр цэцэрлэг/	2020	2023	2,318.2	440.7
X.1.1.125	Цэцэрлэгийн барилга, 240 ор /Ховд, Жаргалант сум, 9 дүгээр цэцэрлэг/	2020	2023	3,367.9	786.3
X.1.1.126	Цэцэрлэгийн барилга /Завхан, Цэцэн-Уул сум/	2020	2023	1,859.8	364.5
X.1.1.127	Сургуулийн барилга, 1500 суудал /Хэнтий, Хэрлэн сум/	2020	2023	19,698.4	8,062.6
X.1.1.128	Цэцэрлэгийн барилга /Ховд, Жаргалант сум, Баатархайрхан баг, 10 дугаар цэцэрлэг/	2020	2023	1,367.8	171.7
X.1.1.129	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Говьсүмбэр, Шивээговь сум, 3 дугаар сургууль/	2020	2023	4,133.0	833.0
X.1.1.130	Сургуулийн барилга, 250 суудал /Орхон, Баян-Өндөр сум, Говил баг/	2020	2023	2,589.6	589.6
X.1.1.131	Цэцэрлэгийн барилга, 320 ор /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 26 дугаар хороо/	2020	2023	5,450.1	848.0
X.1.1.132	Сургуулийн барилгын өргөтгөл /Архангай, Өлзийт сум/	2020	2023	974.2	182.2
X.1.1.133	Цэцэрлэгийн барилга, 50 ор /Өвөрхангай, Хужирт сум/	2020	2023	527.0	77.1
X.1.1.134	Сургуулийн барилгын өргөтгөл /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 13 дугаар хороо, 14 дүгээр сургууль/	2020	2023	5,236.5	1,501.1
X.1.1.135	Сургуулийн барилга, спорт заал, 320 суудал /Завхан, Идэр сум/	2020	2023	4,874.7	1,074.7
X.1.1.136	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 440 суудал /Баянхонгор, Баянхонгор сум, Номгон ахлах сургууль/	2020	2023	5,467.9	1,847.4
X.1.1.137	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл /Хэнтий, Хэрлэн сум, 3 дугаар цэцэрлэг/	2020	2023	2,722.6	510.2
X.1.1.138	Сургуулийн дотуур байрны барилга /Дундговь, Гурвансайхан сум/	2020	2023	1,303.8	283.8
X.1.1.139	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл, 100 ор /Дорнод, Хэрлэн сум/	2020	2023	2,349.7	976.7

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
X.1.1.140	Бага сургуулийн барилга, 240 суудал /Өвөрхангай, Сант сум/	2020	2023	1,806.1	306.6
X.1.1.141	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл, 150 ор /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 27 дугаар хороо, 45 дугаар цэцэрлэг/	2020	2023	2,490.0	2,190.0
X.1.1.142	Сургуулийн барилга, 480 суудал /Дархан-Уул, Дархан сум, 3 дугаар баг/	2020	2023	6,303.6	1,103.6
X.1.1.143	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл, 150 ор /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 19 дүгээр хороо, 26 дугаар цэцэрлэг/	2020	2023	1,832.7	439.6
X.1.1.144	Сургуулийн спорт заалны барилга /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум, 3 дугаар сургууль/	2020	2023	1,242.8	343.7
X.1.1.145	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл, 50 ор /Архангай, Цахир сум/	2020	2023	532.8	64.4
X.1.1.146	Сургуулийн спорт заалны барилга /Увс, Сагил сум/	2020	2023	1,456.4	217.6
X.1.1.147	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл, 75 ор /Булган, Булган сум, 3 дугаар цэцэрлэг/	2020	2023	1,278.5	127.8
X.1.1.148	Сургууль, цэцэрлэгийн цогцолборын барилга /Улаанбаатар, Налайх дүүрэг, 7 дугаар хороо/	2020	2023	4,248.5	948.5
X.1.1.149	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл, 75 ор /Булган, Гурванбулаг сум/	2020	2023	1,042.3	38.3
X.1.1.150	Цэцэрлэгийн барилга /Завхан, Улиастай сум, 9 дүгээр цэцэрлэг/	2020	2023	2,973.4	536.4
X.1.1.151	Сургуулийн барилга, спорт заал, 320 суудал /Завхан, Сонгино сум/	2020	2023	5,075.7	1,276.7
X.1.1.152	Цэцэрлэгийн барилга буулгаж, шинээр барих /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 16 дугаар хороо, 40 дүгээр сувилал цэцэрлэг/	2020	2023	4,592.2	993.2
X.1.1.153	Цэцэрлэгийн өргөтгөлийн барилгын хүзүүвч /Улаанбаатар, Хан-уул дүүрэг, 189 дүгээр цэцэрлэг/	2020	2023	431.0	81.0
X.1.1.154	Сургуулийн барилгын өргөтгөл /Архангай, Эрдэнэбулган сум, 1 дүгээр сургууль/	2020	2023	4,035.9	640.9
X.1.1.155	Сургуулийн барилга, спорт заал, 320 суудал /Завхан, Тэлмэн сум/	2020	2023	4,604.7	809.7
X.1.1.156	Дотуур байрны барилга, 100 ор /Увс, Ховд сум/	2020	2023	2,401.4	517.7
X.1.1.157	Дотуур байрны барилга, 100 ор /Дорнод, Хөлөнбуйр сум/	2020	2023	1,941.9	384.9
X.1.1.158	Сургуулийн дотуур байрны барилга, 70 ор /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 21 дүгээр хороо/	2020	2023	1,525.7	225.7
X.1.1.159	Дотуур байрны барилга, 150 ор /Баянхонгор, Богд сум/	2020	2023	2,792.6	765.5
X.1.1.160	Сургуулийн спорт заалны барилга /Завхан, Цагаанчулуут сум/	2020	2023	1,253.2	208.9
X.1.1.161	Сургуулийн барилга, спорт заал, 320 суудал /Увс, Тэс сум/	2020	2023	5,021.6	823.9
X.1.1.162	Цэцэрлэгийн барилга /Завхан, Тосонцэнгэл сум/	2020	2023	1,867.6	293.9
X.1.1.163	Дотуур байрны барилга /Дорнод, Хэрлэн сум, Хан-Уул цогцолбор сургууль/	2020	2023	1,991.5	241.5
X.1.1.164	Сургуулийн дотуур байрны барилга, 40 ор /Төв, Архуст сум/	2020	2023	802.1	102.2
X.1.1.165	Сургуулийн дотуур байрны барилга, 75 ор /Төв, Мөнгөнморьт сум/	2020	2023	1,014.9	114.9
X.1.1.166	Дотуур байрны барилга, 75 ор /Завхан, Асгат сум/	2020	2023	1,262.2	263.7
X.1.1.167	Сургуулийн дотуур байрны барилга, 100 ор /Хэнтий, Батширээт сум/	2020	2023	3,973.0	2,773.0
X.1.1.168	Сургуулийн спорт заалны барилга /Хэнтий, Хэрлэн сум, 4 дүгээр сургууль/	2020	2023	1,759.9	390.2
X.1.1.169	Сургуулийн барилгын өргөтгөл /Хэнтий, Баян-Адарга сум/	2020	2023	1,881.4	381.8
X.1.1.170	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 320 суудал /Дорноговь, Сайншанд сум, 6 дугаар баг, 2 дугаар сургууль/	2020	2023	4,151.6	1,111.3
X.1.1.171	Сургуулийн барилга, спорт заал, 320 суудал /Хөвсгөл, Их-Уул сум/	2020	2023	4,853.1	716.0
X.1.1.172	Цэцэрлэгийн барилга /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг, 149 дүгээр цэцэрлэг, 1 дүгээр корпус/	2020	2023	2,220.3	532.9
X.1.1.173	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 10 дугаар хороо/	2020	2023	3,706.1	256.1
X.1.1.174	Сургуулийн спорт заалны барилга /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум, 1 дүгээр сургууль/	2020	2023	1,300.1	350.7
X.1.1.175	Дотуур байрны барилга, 50 ор /Төв, Баянхангай сум/	2020	2023	1,114.3	199.7
X.1.1.176	Цэцэрлэгийн барилга, 120 ор /Булган, Хутаг-Өндөр сум/	2021	2023	1,227.4	257.4
X.1.1.177	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл, 50 ор /Хэнтий, Дархан сум/	2021	2023	1,009.5	88.3
X.1.1.178	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Сүхбаатар, Дарьганга сум/	2021	2023	1,977.3	377.3
X.1.1.179	Сургуулийн урлаг заалны өргөтгөлийн барилга /Сүхбаатар, Баруун-Урт сум, 2 дугаар сургууль/	2021	2023	746.4	126.1
X.1.1.180	Дотуур байрны барилга, 100 ор /Хэнтий, Дэлгэрхаан сум/	2021	2023	4,388.9	2,988.9
X.1.1.181	Цэцэрлэгийн барилга /Төв, Угтаалцайдам сум/	2021	2023	1,512.0	212.0

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
X.1.1.182	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл /Дархан-Уул, Орхон сум, 9 дүгээр цэцэрлэг/	2021	2023	959.2	159.2
X.1.1.183	Сургуулийн барилга, урлаг заал, 200 суудал /Хэнтий, Мөрөн сум/	2021	2023	3,451.0	699.5
X.1.1.184	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл /Төв, Баянжаргалан сум/	2021	2023	885.4	85.4
X.1.1.185	Сургуулийн барилга, спорт заал, 940 суудал /Баян-Өлгий, Өлгий сум/	2021	2024	8,601.1	4,328.5
X.1.1.186	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл /Хэнтий, Баянмөнх сум/	2021	2023	977.7	126.9
X.1.1.187	Сум дундын сургуулиудын хүүхдийн зуслан /Булган, Хишиг-Өндөр сум/	2021	2023	2,839.0	739.0
X.1.1.188	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл 50 ор, их засвар /Увс, Давст сум/	2021	2023	1,059.1	109.1
X.1.1.189	Дотуур байрны барилга, 40 ор, гал тогооны хамт /Хэнтий, Баянхутаг сум/	2021	2023	1,430.5	301.0
X.1.1.190	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл, 150 ор /Архангай, Эрдэнэбулган сум, 2 дугаар цэцэрлэг/	2021	2023	2,031.8	466.8
X.1.1.191	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Архангай, Төвшрүүлэх сум/	2021	2023	1,803.1	403.1
X.1.1.192	Бага сургууль, цэцэрлэгийн барилга /Улаанбаатар, Налайх дүүрэг, 6 дугаар хороо/	2021	2023	3,600.3	300.3
X.1.1.193	Цэцэрлэгийн барилга, 200 ор /Хэнтий, Бор-Өндөр сум/	2021	2023	3,331.5	1,131.5
X.1.1.194	Сургуулийн барилга, спорт заал, 320 суудал /Дундговь, Сайхан-Овоо сум/	2021	2023	5,154.3	659.8
X.1.1.195	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Архангай, Цэнхэр сум/	2021	2023	1,722.8	222.8
X.1.1.196	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл /Сэлэнгэ, Түшиг сум/	2021	2023	659.6	109.6
X.1.1.197	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Говь-Алтай, Тонхил сум/	2021	2023	3,514.7	714.7
X.1.1.198	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Төв, Лүн сум/	2021	2023	1,757.0	257.0
X.1.1.199	Бага сургуулийн барилга, 240 ор /Өвөрхангай, Өлзийт сум/	2021	2023	1,774.1	274.1
X.1.1.200	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Архангай, Батцэнгэл сум/	2021	2023	2,997.9	1,197.9
X.1.1.201	Сургуулийн барилга, 960 суудал /Дундговь, Сайнцагаан сум, Говийн ирээдүй цогцолбор/	2021	2023	5,987.9	491.5
X.1.1.202	Насан туршийн боловсролын төв, Боловсролын газрын барилга /Завхан, Улиастай сум/	2021	2023	2,179.1	467.1
X.1.1.203	Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн цэцэрлэгийн барилга /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг/	2021	2023	6,819.3	4,219.3
X.1.1.204	Боловсролын үнэлгээ, мэдээллийн нэгдсэн төвийн барилга /Улаанбаатар/	2021	2024	14,998.8	3,273.2
X.1.1.205	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Говь-Алтай, Цээл сум/	2021	2023	4,478.2	539.7
X.1.1.206	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл /Увс, Улаангом сум, 6 дугаар баг, 8 дугаар цэцэрлэг/	2021	2023	1,045.0	275.0
X.1.1.207	Сургуулийн барилга, 440 суудал /Өвөрхангай, Бат-Өлзий сум/	2021	2023	7,852.7	2,852.7
X.1.1.208	Сургуулийн спорт заалны барилга /Баян-Өлгий, Баяннуур сум, 1, 3, 5 дугаар баг/	2021	2023	1,890.6	1,282.1
X.1.1.209	Дотуур байрны барилга, 100 ор /Хөвсгөл, Бүрэнтогтох сум/	2021	2023	1,674.2	394.2
X.1.1.210	Сургуулийн барилгын урлаг заал, номын сан бүхий өргөтгөлийн барилга /Өвөрхангай, Уянга сум/	2022	2023	1,985.5	1,825.5
X.1.1.211	Спорт заалны барилга, 250 суудал /Өвөрхангай, Хархорин сум, 2 дугаар сургууль/	2022	2023	1,165.9	565.9
X.1.1.212	Дотуур байрны барилга, 100 ор /Хэнтий, Хэрлэн сум, Тэмүүжин цогцолбор сургууль/	2022	2023	2,860.1	2,160.1
X.1.1.213	Цэцэрлэгийн барилга, 200 ор /Хэнтий, Биндэр сум/	2022	2023	4,095.3	2,932.1
X.1.1.214	Бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолборын барилга /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 33 дугаар хороо, Тахилтын эцэс/	2022	2024	4,552.7	2,661.0
X.1.1.215	Бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолборын барилга /Улаанбаатар, Багануур дүүрэг, 3 дугаар хороо/	2022	2023	3,500.0	3,138.2
X.1.1.216	Цэцэрлэгийн барилга буулгаж, шинээр барих, 240 ор /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 5 дугаар хороо, 52 дугаар цэцэрлэг/	2022	2023	3,377.4	3,177.4
X.1.1.217	Багшийн хөгжлийн төвийн барилга /Ховд, Жаргалант сум/	2022	2023	2,716.9	1,716.9
X.1.1.218	Цэцэрлэгийн барилга буулгаж, шинээр барих, 280 ор /Булган, Булган сум, 4 дүгээр цэцэрлэг/	2022	2024	4,657.1	1,899.4
X.1.1.219	Бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолборын барилга /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 10 дугаар хороо/	2022	2024	5,351.9	3,427.5
X.1.1.220	Дотуур байрны барилга, 150 ор /Булган, Дашинчилэн сум/	2022	2023	3,512.6	2,012.6
X.1.1.221	Цэцэрлэгийн барилга, 240 ор /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 40 дүгээр хороо/	2022	2023	2,854.0	1,654.0

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
X.1.1.222	Цэцэрлэгийн барилга худалдан авах, 300 ор /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 24 дүгээр хороо/	2022	2023	4,800.0	3,583.2
X.1.1.223	Цэцэрлэгийн барилга, 240 ор /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 42 дугаар хороо/	2022	2023	2,769.8	1,569.8
X.1.1.224	Дотуур байрны барилга, 150 ор /Булган, Хутаг-Өндөр сум/	2022	2024	3,189.1	1,189.1
X.1.1.225	Сургуулийн дотуур байрны барилга, 100 ор /Ховд, Дуут сум/	2022	2023	2,355.7	1,555.7
X.1.1.226	Сургуулийн барилга, урлаг заал /Дорнод, Баяндун сум, 1 дүгээр баг/	2022	2024	3,292.5	1,564.0
X.1.1.227	Сургуулийн дотуур байрны барилга, 30 ор /Баян-Өлгий, Ногооннуур сум, 2 дугаар баг/	2022	2023	817.8	646.4
X.1.1.228	Цэцэрлэгийн барилга, 100 ор /Дархан-Уул, Хонгор сум, Салхит баг/	2022	2023	2,871.2	2,731.2
X.1.1.229	Анагаахын шинжлэх ухааны үндэсний их сургуулийн барилгын өргөтгөл "Спорт заалны барилга" /Дархан-Уул, Дархан сум, 13 дугаар баг/	2022	2023	1,275.0	1,175.0
X.1.1.230	Дотуур байрны барилга, 150 ор /Ховд, Манхан сум, Төгрөг гол баг/	2022	2024	3,135.2	1,067.5
X.1.1.231	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Дорноговь, Замын-Үүд сум/	2022	2023	9,283.5	6,083.5
X.1.1.232	Дотуур байрны барилга, 160 ор /Дорнод, Баян-Уул сум/	2022	2024	2,910.7	1,829.0
X.1.1.233	Сургуулийн дотуур байрны барилга, 80 ор /Дундговь, Говь-Угтаал сум/	2022	2023	1,569.8	1,409.8
X.1.1.234	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Дорноговь, Хатанбулаг сум, 5 дугаар баг/	2022	2023	7,608.7	3,808.7
X.1.1.235	Сургуулийн дотуур байрны шинэчлэл, тохижилт /Увс, Ховд сум/	2022	2023	1,000.0	900.0
X.1.1.236	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Увс, Завхан сум/	2022	2024	7,324.7	2,227.6
X.1.1.237	Сургуулийн барилга буулгаж, шинээр барих 640 суудал /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 93 дугаар сургууль/	2022	2024	8,871.6	2,532.4
X.1.1.238	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Баян-Өлгий, Улаанхус сум/	2022	2024	2,824.7	1,648.5
X.1.1.239	Цэцэрлэгийн барилга, 50 ор /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2022	2023	1,520.9	1,420.9
X.1.1.240	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Говьсүмбэр, Шивээговь сум, 1 дүгээр баг/	2022	2024	2,135.7	635.7
X.1.1.241	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Завхан, Улиастай сум, 5 дугаар баг/	2022	2024	8,136.4	3,152.2
X.1.1.242	Сургуулийн барилгын өргөтгөл /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг, 2 дугаар хороо, 31 дүгээр сургууль/	2022	2023	2,558.3	2,358.3
X.1.1.243	Дотуур байрны барилга буулгаж, шинээр барих, 160 ор /Говь-Алтай, Баян-Уул сум, 1 дүгээр баг/	2022	2024	3,409.6	1,780.2
X.1.1.244	Дотуур байрны барилга, 160 ор /Хөвсгөл, Төмөрбулаг сум/	2022	2024	3,227.4	1,618.8
X.1.1.245	Цэцэрлэгийн барилга, 75 ор /Говь-Алтай, Чандмань сум/	2022	2024	1,485.9	604.4
X.1.1.246	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Дундговь, Сайнцагаан сум, 2 дугаар цэцэрлэг/	2022	2023	2,710.0	2,470.4
X.1.1.247	Дотуур байрны барилга буулгаж, шинээр барих, 160 ор /Төв, Бүрэн сум, 1 дүгээр баг/	2022	2023	3,330.8	3,130.8
X.1.1.248	Бага сургуулийн барилга, 160 суудал /Баян-Өлгий, Ногооннуур сум, 6 дугаар баг/	2022	2023	2,299.5	1,839.5
X.1.1.249	Цэцэрлэгийн барилга, 75 ор /Ховд, Жаргалант сум, Алагтолгой баг/	2022	2023	1,909.8	1,109.8
X.1.1.250	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Төв, Жаргалант сум/	2022	2023	1,499.7	1,299.7
X.1.1.251	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл /Архангай, Ихтамир сум/	2022	2023	1,499.9	1,359.9
X.1.1.252	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 320 суудал /Орхон, Баян-Өндөр сум, Оюут баг/	2022	2024	7,406.3	2,719.7
X.1.1.253	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл /Дархан-Уул, Дархан сум/	2022	2023	1,949.2	1,749.2
X.1.1.254	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 23 дугаар хороо/	2022	2023	2,519.4	2,231.1
X.1.1.255	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Улаанбаатар, Налайх дүүрэг, 5 дугаар хороо/	2022	2024	9,280.5	3,976.7
X.1.1.256	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 43 дугаар хороо/	2022	2023	2,798.2	2,509.9
X.1.1.257	Сургуулийн спорт заалны барилга /Баян-Өлгий, Булган сум, 4 дүгээр баг/	2022	2023	1,598.4	798.4
X.1.1.258	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Ховд, Булган сум, Баянсудал баг/	2022	2023	3,789.9	1,939.9
X.1.1.259	Сургуулийн спорт заалны барилга /Говь-Алтай, Дарви сум/	2022	2023	498.3	348.3
X.1.1.260	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 320 суудал, спорт заал /Хөвсгөл, Мөрөн сум, Титэм сургууль/	2022	2024	7,534.8	3,000.0

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
X.1.1.261	Сургуулийн барилга буулгаж, шинээр барих, 960 суудал /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 11 дүгээр хороо, 28 дугаар сургууль/	2022	2024	10,699.2	3,831.9
X.1.1.262	Багшийн хөгжил, судалгааны арга зүйн төвийн барилга /Архангай, Эрдэнэбулган сум/	2022	2023	1,978.0	1,178.0
X.1.1.263	Сургуулийн барилга буулгаж, шинээр барих, спорт заал, 960 суудал /Орхон, Баян-Өндөр сум, 3 дугаар сургууль/	2022	2024	7,406.3	2,235.4
X.1.1.264	Сургуулийн барилга, 320 суудал, спорт заал /Өвөрхангай, Хужирт сум/	2022	2024	7,298.5	3,432.2
X.1.1.265	Сургуулийн барилга, 640 суудал /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 8 дугаар хороо/	2022	2024	9,716.5	2,958.1
X.1.1.266	Спорт заалны барилга, 250 суудал /Өвөрхангай, Арвайхээр сум/	2022	2023	1,170.0	570.0
X.1.1.267	Сургуулийн барилга худалдаж авах, 480 суудал /Сэлэнгэ, Мандал сум/	2022	2023	2,200.0	1,200.0
X.1.1.268	Цэцэрлэгийн барилга, 200 ор /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 24 дүгээр хороо/	2022	2023	4,141.3	3,741.3
X.1.1.269	Сургуулийн спорт заалны барилга /Завхан, Отгон сум/	2022	2023	1,690.1	1,550.1
X.1.1.270	Цэцэрлэгийн барилга, 200 ор /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 18 дугаар хороо/	2022	2023	4,134.2	3,857.8
X.1.1.271	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл, 150 ор /Архангай, Жаргалант сум/	2022	2023	2,868.4	2,748.4
X.1.1.272	Дотуур байрны барилга, 120 ор /Өмнөговь, Даланзадгад сум/	2022	2023	2,273.4	1,923.9
X.1.1.273	Сургуулийн спорт заалны барилга /Завхан, Цагаанхайрхан сум/	2022	2023	1,228.6	1,108.6
X.1.1.274	Цэцэрлэгийн барилга буулгаж, шинээр барих, 320 ор /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум, Харзат баг, 6 дугаар цэцэрлэг/	2022	2024	4,319.3	1,644.5
X.1.1.275	Сургуулийн барилга, 640 суудал, спорт заал /Дундговь, Сайнцагаан сум/	2022	2024	9,480.1	3,198.6
X.1.1.276	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Баян-Өлгий, Цэнгэл сум/	2022	2024	7,401.7	2,850.3
X.1.1.277	Сургуулийн барилга, 640 суудал, спорт заал /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 26 дугаар хороо, Олимп хотхон/	2022	2024	10,197.3	3,593.0
X.1.1.278	Бага сургуулийн барилга, 160 суудал /Архангай, Эрдэнэбулган сум, 6 дугаар баг/	2022	2024	4,137.7	2,315.2
X.1.1.279	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл, 200 ор /Хэнтий, Хэрлэн сум, 1 дүгээр цэцэрлэг/	2022	2023	3,976.5	2,976.5
X.1.1.280	Дотуур байрны барилга, 150 ор /Хөвсгөл, Цагаан-Уул сум, 6 дугаар баг/	2022	2023	2,889.8	2,089.8
X.1.1.281	Сургуулийн барилга, 640 суудал, спорт заал /Хөвсгөл, Галт сум, 5 дугаар баг/	2022	2024	10,118.2	3,199.2
X.1.1.282	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Архангай, Хотонт сум/	2022	2023	2,875.3	2,275.3
X.1.1.283	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл, 50 ор /Өвөрхангай, Хайрхандулаан сум, 6 дугаар баг/	2022	2023	400.0	320.0
X.1.1.284	Сургуулийн барилга, 320 суудал /Увс, Хяргас сум/	2022	2024	7,342.9	2,429.6
X.1.1.285	Сургуулийн барилга, 640 суудал, спорт заал /Хөвсгөл, Жаргалант сум, 5 дугаар баг/	2022	2024	10,067.5	3,158.7
X.1.1.286	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Дорнод, Хэрлэн сум, 11 дүгээр баг/	2022	2024	3,023.1	1,631.3
X.1.1.287	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл, 50 ор /Хэнтий, Жаргалтхаан сум, 5 дугаар баг/	2022	2023	1,202.8	1,032.8
X.1.1.288	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Өвөрхангай, Арвайхээр сум/2	2022	2023	2,000.0	1,840.0
X.1.1.289	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл, 50 ор /Хэнтий, Хэрлэн сум, 5 дугаар цэцэрлэг/	2022	2023	1,409.5	909.5
X.1.1.290	960 хүүхдийн ерөнхий боловсролын сургууль, 280 хүүхдийн цэцэрлэгийн барилга, сургууль, цэцэрлэгийн тоног төхөөрөмж, гадна инженерийн шугам сүлжээ, тохижилтын ажлын хамт худалдан авах /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 3 дугаар хороо, Нарны хороолол/	2022	2023	18,444.0	13,344.0
X.1.1.291	Дотуур байрны барилга, 100 ор /Баян-Өлгий, Алтанцөгц сум/	2022	2024	2,760.0	1,250.0
X.1.1.292	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 320 суудал /Сэлэнгэ, Цагааннуур сум, 3 дугаар баг/	2022	2024	4,130.9	1,930.9
X.1.1.293	Дотуур байрны барилга, 100 ор /Говь-Алтай, Халиун сум, 2 дугаар баг/	2022	2023	2,835.1	2,695.1
X.1.1.294	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Ховд, Жаргалант сум, Бичигт баг/	2022	2023	2,800.6	2,000.6
X.1.1.295	Дотуур байрны барилга, 100 ор /Завхан, Цэцэн-Уул сум/	2022	2023	2,681.0	1,881.0
X.1.1.296	Спорт заалны барилга /Дорнод, Хэрлэн сум, 1 дүгээр сургууль/	2022	2023	1,431.0	931.0
X.1.1.297	Сургуулийн хичээлийн байрны барилга, 160 суудал /Говь-Алтай, Дэлгэр сум, Гуулин тосгон/	2022	2024	2,608.5	1,107.0

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
X.1.1.298	Цэцэрлэгийн барилга, 200 ор /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2022	2023	4,449.4	4,349.4
X.1.1.299	Шинээр баригдаж байгаа сургуулийн дотуур байрны барилгын гадна инженерийн шугам сүлжээ /Говь-Алтай, Жаргалан сум/	2022	2023	342.3	268.5
X.1.1.300	Цэцэрлэгийн барилга буулгаж, шинээр барих, 150 ор /Баянхонгор, Баянхонгор сум, 3 дугаар баг, "Дуурсах" 2 дугаар цэцэрлэг/	2022	2023	1,801.0	1,661.0
X.1.1.301	Шинээр баригдаж байгаа сургуулийн дотуур байрны барилгын гадна инженерийн шугам сүлжээ /Говь-Алтай, Төгрөг сум/	2022	2023	371.2	292.7
X.1.1.302	Цэцэрлэгийн барилга худалдан авах, 240 ор /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 37 дугаар хороо/	2022	2023	4,594.6	3,674.6
X.1.1.303	Дотуур байрны барилга, 100 ор /Сүхбаатар, Түвшинширээ сум/	2022	2023	2,903.1	2,743.1
X.1.1.304	Цэцэрлэгийн барилга, 100 ор /Сүхбаатар, Наран сум, 3 дугаар баг/	2022	2023	1,898.9	1,738.9
X.1.1.305	Монгол Улсын Их сургуулийн Хууль зүйн сургуулийн хичээлийн 3 дугаар байрыг буулгаж барих ажлын үлдэгдэл санхүүжилт /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2022	2024	28,400.0	11,338.0
X.1.1.306	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Баян-Өлгий, Сагсай сум, 5 дугаар баг/	2022	2023	2,882.6	2,082.6
X.1.1.307	Сургуулийн барилга, 160 суудал /Ховд, Мөнххайрхан сум/	2022	2024	4,617.7	2,090.1
X.1.1.308	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Дундговь, Дэлгэрцогт сум, 2 дугаар цэцэрлэг/	2022	2023	2,447.4	2,287.4
X.1.1.309	Тусгай хэрэгцээт хүүхдийн цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2022	2024	6,083.0	3,020.5
X.1.1.310	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 320 суудал /Өвөрхангай, Арвайхээр сум/	2022	2024	6,955.9	2,799.3
X.1.1.311	Хоол үйлдвэрлэлийн байрны барилга, их засвар /Улсын хэмжээнд/	2022	2023	5,791.1	4,591.1
X.1.1.312	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Хөвсгөл, Мөрөн сум, 7 дугаар цэцэрлэг/	2022	2024	3,667.0	1,742.0
X.1.1.313	Дотуур байрны барилга, 100 ор /Увс, Наранбулаг сум/	2022	2023	2,859.9	2,659.9
X.1.1.314	Спорт заалны барилга, 250 суудал /Өвөрхангай, Хархорин сум, 1 дүгээр сургууль/	2022	2023	1,126.8	526.8
X.1.1.315	Сургуулийн барилга, 960 суудал /Увс, Улаангом сум, 1 дүгээр сургууль/	2022	2024	11,000.0	2,000.0
X.1.1.316	Цэцэрлэгийн барилга, 100 ор /Баян-Өлгий, Өлгий сум, 5 дугаар баг/	2022	2023	2,249.5	2,059.5
X.1.1.317	Албан бус боловсролын төвийн барилга /Сэлэнгэ, Баруунбүрэн сум/	2022	2023	247.8	197.8
X.1.1.318	Дотуур байрны барилга, 160 ор /Төв, Зуунмод сум, 1 дүгээр баг/	2022	2023	2,095.6	1,675.6
X.1.1.319	Бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолборын барилга /Улаанбаатар, Налайх дүүрэг, 4 дүгээр хороо/	2022	2023	4,355.1	4,095.1
X.1.1.320	Бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолборын барилга /Ховд, Жаргалант сум, 12 дугаар баг, Малчны хороолол/	2022	2024	4,801.9	1,698.3
X.1.1.321	Сургуулийн барилга, 960 суудал, спорт заал /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 17 дугаар хороо/	2022	2024	10,678.2	3,815.1
X.1.1.322	Цэцэрлэгийн барилга буулгаж, шинээр барих, 240 ор /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 10 дугаар хороо, 49 дүгээр цэцэрлэг/	2022	2023	2,798.9	2,398.9
X.1.1.323	Сургуулийн барилга, 960 суудал, спорт заал /Хөвсгөл, Мөрөн сум, 8 дугаар баг, Дэлгэрмөрөн цогцолбор сургууль/	2022	2024	9,895.0	3,270.3
X.1.1.324	Сургуулийн барилгын өргөтгөл, 320 суудал /Дархан-Уул, Дархан сум, 9 дүгээр сургууль/	2022	2024	7,401.4	4,392.6
X.1.1.325	Сургуулийн барилга, спорт заал, 160 суудал /Архангай, Эрдэнэбулган сум, 4 дүгээр сургууль/	2022	2023	3,834.4	3,634.4
X.1.1.326	Цэцэрлэгийн барилга, 150 ор /Архангай, Батцэнгэл сум, 1 дүгээр баг/	2022	2023	2,878.3	1,878.3
X.1.1.327	Дотуур байрны барилга, 100 ор /Хөвсгөл, Шинэ-Идэр сум/	2022	2024	2,880.0	1,390.0
X.1.1.328	Цэцэрлэгийн барилга, 200 ор /Сэлэнгэ, Сүхбаатар сум, 4 дүгээр баг/	2022	2024	4,010.5	1,433.5
X.1.1.329	Бага сургууль, цэцэрлэгийн цогцолборын барилга /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 21 дүгээр хороо/	2022	2023	4,552.0	4,292.0
X.1.2	II. Их засвар			16,087.6	7,618.9
	Шилжих			16,087.6	7,618.9
X.1.2.1	Цэцэрлэгийн өргөтгөлийн барилгын гадна инженерийн шугам, сүлжээ, дэд өртөө, зам талбайн тохижилт /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 12 дугаар цэцэрлэг/	2020	2023	487.5	72.3

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
X.1.2.2	Сургууль, цэцэрлэгийн барилгын их засвар /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2021	2023	2,177.5	188.8
X.1.2.3	Хичээлийн А байрны барилгын их засвар /Төв, Зуунмод сум, Хүмүүн цогцолбор сургууль/	2021	2023	988.3	254.7
X.1.2.4	Сургуулийн гадна болон дээврийн засвар /Хэнтий, Хэрлэн сум, Тэмүүжин цогцолбор сургууль/	2021	2023	388.9	55.6
X.1.2.5	Дотуур байрны барилгын их засвар /Увс, Хяргас сум/	2021	2023	886.6	186.6
X.1.2.6	Сургуулийн барилгын их засвар /Булган, Гурванбулаг, Дашинчилэн сум/	2021	2023	656.7	68.7
X.1.2.7	Ерөнхий боловсролын сургуулийн барилгын их засвар /Төв, Аргалант сум/	2021	2023	925.3	196.1
X.1.2.8	Сургуулийн барилгын их засвар /Сэлэнгэ, Мандал сум, 1 дүгээр сургууль/	2021	2023	371.9	61.4
X.1.2.9	Цэцэрлэгийн барилгын их засвар /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум, 3 дугаар цэцэрлэг/	2021	2023	277.3	33.6
X.1.2.10	Сургуулийн дотуур байрны барилгын их засвар /Булган, Булган сум, 1 дүгээр сургууль/	2021	2023	319.7	43.5
X.1.2.11	Цэцэрлэгийн барилгын их засвар /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум, 8 дугаар цэцэрлэг/	2021	2023	477.9	116.8
X.1.2.12	Сургуулийн барилгын их засвар /Хэнтий, Өмнөдэлгэр сум, Гурванбаян тосгон/	2021	2023	451.9	38.5
X.1.2.13	Боловсрол, шинжлэх ухааны салбарын их засвар /Улсын хэмжээнд/- Сургуулийн барилгын их засвар /Говь-Алтай, Тайшир сум/	2021	2023	263.4	67.7
X.1.2.14	Сургуулийн барилгын их засвар /Говь-Алтай, Төгрөг сум/	2021	2023	589.9	109.9
X.1.2.15	Цэцэрлэгийн барилгын их засвар /Хэнтий, Баян-Адарга сум/	2021	2023	186.3	46.1
X.1.2.16	Хөдөө, аж ахуйн их сургуулийн харьяа Агроэкологи, бизнесийн сургуулийн барилгын их засвар /Дархан-Уул, Дархан сум/	2022	2023	2,899.1	2,799.1
X.1.2.17	Шинжлэх ухаан, технологийн их сургуулийн Дархан-Уул аймаг дахь Технологийн сургуулийн барилгын их засвар /Дархан-Уул, Дархан сум/	2022	2023	300.0	150.0
X.1.2.18	Цэцэрлэг, сургуулиудын гадна талбайн тохижилт, ногоон байгууламж /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2022	2023	951.1	891.1
X.1.2.19	Цэцэрлэгүүдийн шүдний кабинет, тохижилт /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2022	2023	1,788.3	1,588.3
X.1.2.20	Анагаахын шинжлэх ухааны их сургуулийн Дархан-Уул аймаг дахь Анагаахын сургуулийн дотуур байрны барилгын их засвар /Дархан-Уул, Дархан сум/	2022	2023	700.0	650.0
X.1.3	III. Тоног төхөөрөмж			53,436.0	44,215.0
	Шилжих			53,436.0	44,215.0
X.1.3.1	Ерөнхий боловсролын сургуулиудын анги танхим, багш нарын өрөөний тохижилт, тоног төхөөрөмж /Дархан-Уул, Дархан сум/	2022	2023	639.0	511.0
X.1.3.2	Багш хөгжлийн танхимын тоног төхөөрөмж, тохижилт /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2022	2024	2,332.1	1,006.1
X.1.3.3	Ерөнхий боловсролын сургуулиудын сургалтын тоног төхөөрөмж /Дархан-Уул/	2022	2024	1,750.8	650.8
X.1.3.4	Боловсролын салбарын тоног төхөөрөмж /Баянхонгор/	2022	2023	1,479.0	1,171.0
X.1.3.5	Сургуулийн гал тогооны тоног төхөөрөмж, тавилга, хэрэгсэл шинэчлэл /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 12, 62, 67, 74, 76, 104, 105, 121, 129, 143, 151, 153, Ирээдүй, Өнөр, Хөгжил сургууль/	2022	2023	2,369.8	969.8
X.1.3.6	Боловсролын салбарын тоног төхөөрөмж /Улсын хэмжээнд/	2022	2023	37,000.0	34,000.0
X.1.3.7	Сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагын тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 1, 2, 3, 7, 9, 10, 11, 12, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28 дугаар хороо/	2022	2023	326.7	126.7
X.1.3.8	Ерөнхий боловсролын сургуулийн хөгжмийн танхимын тоног төхөөрөмж /Завхан/	2022	2023	904.3	369.3
X.1.3.9	Сургууль, цэцэрлэгийн тоног төхөөрөмж /Дундговь/	2022	2023	626.8	526.8
X.1.3.10	Боловсролын салбарын тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2022	2023	292.5	232.5
X.1.3.11	Сургууль, цэцэрлэгийн тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2022	2023	554.1	414.1
X.1.3.12	Боловсролын байгууллагуудын тоног төхөөрөмж /Төв/	2022	2023	1,573.8	1,433.8
X.1.3.13	Цэцэрлэг, сургуулийн тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 4, 5, 6, 8, 13, 14, 15, 16, 18, 25, 26 дугаар хороо/	2022	2023	392.0	292.0

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
X.1.3.14	Ерөнхий боловсролын сургуулийн физик, хими, технологийн лабораторийн тоног төхөөрөмж /Сэлэнгэ/	2022	2023	783.8	623.8
X.1.3.15	Цэцэрлэгүүдийн биеийн тамирын талбайн тоног төхөөрөмж, тохижилт /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2022	2023	2,411.3	1,887.3
X.2	Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллага			18,854.9	1,993.7
X.2.1	I. Барилга байгууламж			18,854.9	1,993.7
	<i>Шилжих</i>			<i>18,854.9</i>	<i>1,993.7</i>
X.2.1.1	Хөдөө Аж Ахуйн Их Сургуулийн Мэргэжлийн сургалт, үйлдвэрлэлийн төвийн хичээлийн байр /Орхон, Баян-Өндөр сум/	2013	2023	6,634.4	1,420.4
X.2.1.2	Хөгжил политехник коллежийн барилга /Ховд, Жаргалант сум/	2018	2023	5,415.7	138.4
X.2.1.3	Оюутны дотуур байрны барилга, 300 ор /Увс, Улаангом сум, Политехник коллеж/	2019	2023	6,804.8	435.0
X.3	Шинжлэх ухаан			159,480.6	25,701.3
X.3.1	I. Барилга байгууламж			154,491.7	23,953.6
	<i>Шилжих</i>			<i>154,491.7</i>	<i>23,953.6</i>
X.3.1.1	Шинжлэх ухааны хүрээлэнгүүдийн нэгдсэн цогцолбор /Улаанбаатар/	2020	2024	154,491.7	23,953.6
X.3.4	IV. ТЭЗҮ			4,988.9	1,747.7
	<i>Шилжих</i>			<i>4,988.9</i>	<i>1,747.7</i>
X.3.4.1	Эрдэнэт шинжлэх ухаан технологийн паркийн техник, эдийн засгийн үндэслэл /Орхон, Баян-Өндөр сум/	2022	2024	4,988.9	1,747.7
XI	СОЁЛЫН САЙД			538,708.1	136,700.5
XI.1	I. Барилга байгууламж			489,340.6	101,474.2
	<i>Шилжих</i>			<i>489,340.6</i>	<i>101,474.2</i>
XI.1.1	"Төв халх" дуулалт жүжгийн театр /Дундговь, Сайнцагаан сум/	2011	2024	10,543.7	1,671.7
XI.1.2	Хөгжимт жүжгийн театрын барилга, 800 суудал /Завхан, Улиастай сум/	2011	2023	14,005.2	513.2
XI.1.3	Хан-Хэнтий чуулгын барилга /Хэнтий, Хэрлэн сум/	2011	2023	20,796.0	9,500.0
XI.1.4	Үндэсний номын сангийн барилга /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2012	2023	20,267.2	367.2
XI.1.5	Соёлын төвийн барилга 250 суудал /Дундговь, Өлзийт сум/	2018	2023	1,477.9	13.6
XI.1.6	Соёлын төвийн барилга, 240 суудал /Баянхонгор, Хүрээмарал сум/	2019	2023	1,926.0	179.2
XI.1.7	Соёлын төвийн барилга, 240 суудал /Дундговь, Цагаандэлгэр сум/	2019	2023	1,523.4	295.1
XI.1.8	Соёлын төвийн барилга, 240 суудал /Өвөрхангай, Баянгол сум/	2019	2023	1,513.6	490.1
XI.1.9	Соёлын төвийн барилга, 240 суудал /Сүхбаатар, Уулбаян сум/	2019	2023	1,574.6	74.6
XI.1.10	Мүзейн барилга /Дорнод, Хэрлэн сум/	2019	2023	4,478.5	1,115.2
XI.1.11	Соёлын төвийн барилга, 240 суудал /Хөвсгөл, Арбулаг сум/	2019	2023	1,919.4	130.0
XI.1.12	Соёлын төвийн барилга, 200 суудал /Завхан, Идэр сум/	2019	2023	1,923.1	223.3
XI.1.13	Соёлын төвийн барилга, 250 суудал /Дорнод, Баян-Уул сум/	2019	2023	1,869.9	72.9
XI.1.14	Соёлын төвийн барилга, 200 суудал /Завхан, Түдэвтэй сум/	2019	2023	1,533.2	333.2
XI.1.15	Соёлын төвийн барилга, 250 суудал /Дорнод, Гурванзагал сум/	2019	2023	1,512.2	82.0
XI.1.16	Орон нутгийн судлах музейн барилга /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум/	2019	2023	3,832.2	889.3
XI.1.17	Соёлын төвийн барилга, 300 суудал /Баян-Өлгий, Дэлүүн сум/	2019	2023	1,707.0	155.3
XI.1.18	Соёлын төвийн барилга, 200 суудал /Завхан, Нөмрөг сум/	2019	2023	1,611.8	411.8
XI.1.19	Соёлын төвийн барилга, 300 суудал /Баян-Өлгий, Улаанхус сум/	2019	2023	1,851.6	183.0
XI.1.20	Аймгийн хөгжимт драмын "Ойрад" театрын барилга /Увс, Улаангом сум/	2019	2023	10,813.7	3,056.2
XI.1.21	Солийн Данзаны нэрэмжит музей, цэцэрлэгт хүрээлэн /Архангай, Хотонт сум/	2019	2023	1,141.0	141.0
XI.1.22	Соёлын төвийн барилга, 240 суудал /Говь-Алтай, Баян-Уул сум/	2019	2023	2,049.8	59.5
XI.1.23	Дүүргийн соёлын ордны барилга /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 5 дугаар хороо/	2019	2023	17,628.0	3,095.2
XI.1.24	Орон нутаг судлах музейн барилга /Хэнтий, Хэрлэн сум/	2020	2023	3,783.1	605.4
XI.1.25	Соёлын төвийн барилга, 250 суудал /Дундговь, Дэлгэрцогт сум/	2020	2023	1,429.3	212.3
XI.1.26	Соёлын төвийн барилга, 250 суудал /Төв, Баянчандмань сум/	2020	2023	1,782.7	323.9
XI.1.27	Соёл, спортын төвийн барилга, 300 суудал /Төв, Борнуур сум/	2020	2023	2,471.6	477.1
XI.1.28	Соёлын төвийн барилга, 240 суудал /Баянхонгор, Өлзийт сум/	2020	2023	1,992.8	692.8
XI.1.29	Соёлын төвийн барилга, 240 суудал /Хэнтий, Мөрөн сум/	2020	2023	3,100.2	1,309.8
XI.1.30	Чингис хаан музейн барилга /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2020	2023	63,511.0	646.3
XI.1.31	Соёлын төвийн барилга, 250 суудал /Архангай, Чулуут сум/	2020	2023	1,738.7	260.4
XI.1.32	Соёлын төвийн барилга, 400 суудал /Хэнтий, Норовлин сум/	2020	2023	5,137.1	1,137.2

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
XI.1.33	Соёлын төвийн барилга, 240 суудал /Баянхонгор, Баянлиг сум/	2020	2023	2,639.9	914.5
XI.1.34	Соёлын төвийн барилга, соёлын заал, 400 суудал, номын сан, 45 суудал /Дундговь, Эрдэнэдалай сум/	2020	2023	2,571.1	341.6
XI.1.35	Соёл, спортын төвийн барилга, 250 суудал /Төв, Баянжаргалан сум/	2020	2023	1,592.7	392.7
XI.1.36	Байгалийн түүхийн музейн барилга /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг/	2020	2025	138,345.1	29,563.6
XI.1.37	Соёлын төвийн барилга, 200 суудал /Хөвсгөл, Ренчинлхүмбэ сум/	2020	2023	2,492.6	716.5
XI.1.38	Дуу бүжгийн "Боржигин" чуулгын барилга /Говьсүмбэр/	2020	2024	8,261.7	3,483.5
XI.1.39	Соёлын төвийн барилга, 250 суудал /Архангай, Булган сум/	2020	2023	1,598.0	265.5
XI.1.40	Соёлын төвийн барилга, 150 суудал /Архангай, Жаргалант сум/	2020	2023	1,785.4	277.7
XI.1.41	Соёл, спортын төвийн барилга, 250 суудал /Төв, Сэргэлэн сум/	2020	2023	1,660.9	460.9
XI.1.42	Музейн барилга /Өвөрхангай, Арвайхээр сум/	2020	2023	6,830.6	941.5
XI.1.43	Соёлын төвийн барилга, 240 суудал /Булган, Бугат сум/	2021	2023	1,947.5	386.5
XI.1.44	Соёлын төвийн барилга, 300 суудал /Хэнтий, Галшар сум/	2021	2023	3,069.4	559.1
XI.1.45	Соёлын төвийн барилга, 300 суудал /Хэнтий, Цэнхэрмандал сум/	2021	2023	2,900.4	509.2
XI.1.46	Соёлын төвийн барилга, 300 суудал /Сүхбаатар, Баяндэлгэр сум/	2021	2023	2,334.3	345.8
XI.1.47	Саран хөхөө театрын барилга, 700 суудал /Дорноговь, Сайншанд сум, 7 дугаар баг/	2021	2024	18,503.1	4,973.2
XI.1.48	Музей, номын сангийн цогцолбор /Дархан-Уул, Дархан сум/	2021	2024	15,600.5	5,920.0
XI.1.49	Соёл, урлагийн ордон, 500 суудал /Дорноговь, Замын-Үүд сум, 3 дугаар баг/	2021	2023	8,347.9	5,547.9
XI.1.50	Соёлын төвийн барилга, 300 суудал /Хэнтий, Батширээт сум/	2021	2023	2,748.8	519.6
XI.1.51	Монголын Үндэсний археологи, палеонтологи, угсаатны музей, лаборатори /Төв, Зуунмод сум/	2021	2024	22,455.2	5,740.4
XI.1.52	Аймгийн номын сангийн барилга /Өмнөговь, Даланзадгад сум/	2022	2024	4,159.3	1,936.7
XI.1.53	Соёлын төвийн барилга, 400 суудал /Өвөрхангай, Хужирт сум/	2022	2023	2,480.1	1,980.1
XI.1.54	Төв Монголын байгаль, түүх, соёлын цогцолборын барилга /Архангай, Эрдэнэбулган сум/	2022	2024	4,075.3	1,489.1
XI.1.55	Соёлын төвийн барилга, 250 суудал /Говь-Алтай, Халиун сум/	2022	2024	2,292.1	1,046.1
XI.1.56	Олон угсаатны театрын барилга /Ховд, Жаргалант сум/	2022	2024	15,758.5	3,400.2
XI.1.57	Кино театрын барилга /Ховд, Жаргалант сум/	2022	2023	2,444.7	1,044.7
XI.2	II. Их засвар			12,547.2	5,273.9
	<i>Шилжих</i>			<i>12,547.2</i>	<i>5,273.9</i>
XI.2.1	Соёлын ордны гадна тохижилт /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 5 дугаар хороо/	2020	2023	2,528.8	167.7
XI.2.2	Соёлын төв, спорт заалны их засвар /Архангай, Хангай сум/	2020	2023	347.5	48.1
XI.2.3	Соёлын ордны их засвар /Хэнтий, Батноров сум, Бэрх тосгон/	2020	2023	932.4	16.7
XI.2.4	Соёлын төвийн барилгын дотор засвар /Хэнтий, Батноров сум/	2021	2023	695.9	98.1
XI.2.5	Соёлын төвийн барилгын их засвар /Говь-Алтай, Дэлгэр сум/	2021	2023	302.8	52.8
XI.2.6	Соёлын салбарын их засвар /Улсын хэмжээнд/ Чойжин лам сум музейн барилгуудын хүчит төхөөрөмж, дотор гэрэлтүүлэг, гадна гэрэлтүүлэг, гадна цахилгааны засвар	2021	2023	380.3	49.2
XI.2.7	Соёлын төвийн барилгын их засвар /Булган, Хишиг-Өндөр, Рашаант сум/	2021	2023	736.8	86.8
XI.2.8	Улсын Драммын Эрдмийн Театрын барилгын их засвар /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2022	2023	2,288.2	1,288.2
XI.2.9	Чойжин ламын сум музейн сэргээн засвар /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2022	2023	1,723.5	1,378.8
XI.2.10	Богд хааны ордон, музейн сэргээн засвар /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг/	2022	2023	2,611.0	2,087.5
XI.3	III. Тоног төхөөрөмж			35,424.3	28,887.5
	<i>Шилжих</i>			<i>35,424.3</i>	<i>28,887.5</i>
XI.3.1	Орон нутаг судлах музейн тоног төхөөрөмж /Хэнтий, Хэрлэн сум/	2022	2023	2,939.2	2,339.2
XI.3.2	Соёлын өвийн үндэсний төвийн тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг/	2022	2023	638.9	511.1
XI.3.3	Музейн камер болон дохиолол хамгааллын систем /Улсын хэмжээнд/	2022	2023	2,039.8	1,630.7
XI.3.4	Үндэсний номын сангийн өргөтгөлийн тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2022	2023	9,299.4	8,579.4
XI.3.5	"Хүүхэд залуучуудын театр"-ын тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг/	2022	2023	5,000.0	4,640.0

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
XI.3.6	Чингис хаан музейн тавилга, тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2022	2023	15,507.0	11,187.0
XI.4	IV. ТЭЗҮ			1,395.9	1,065.0
	<i>Шилжих</i>			<i>1,395.9</i>	<i>1,065.0</i>
XI.4.1	Улсын төв номын сангийн барилгын хүчитгэл, их засварын зураг төсөв /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2022	2023	317.0	247.0
XI.4.2	Хүүхдийн номын сан, хүүхэлдэйн театрын цогцолбор барилгын зураг төсөв /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2022	2023	1,078.9	818.0
XII	ЗАМ, ТЭЭВРИЙН ХӨГЖЛИЙН САЙД			1,572,242.6	420,063.2
XII.1	Авто зам			1,498,744.2	402,643.7
XII.1.1	I. Барилга байгууламж			1,445,654.9	362,448.0
	<i>Шилжих</i>			<i>1,445,654.9</i>	<i>362,448.0</i>
XII.1.1.1	Тосонцэнгэл-Улиастай чиглэлийн Загастайн давааны 67 км хатуу хүчилттай авто замын дуусгал /Завхан/	2015	2023	6,251.2	164.5
XII.1.1.2	FM-104.5 радиогийн хажуугийн 250 метр замыг асфальтан зам болгох, сансрын колонкын арын төв зам хүртэлх /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг/	2016	2023	565.9	177.8
XII.1.1.3	Баянбулагийн 2 дугаар гудамжнаас Мандал овооны 3 дугаар гудамж хүртэлх хатуу хүчилттай авто зам, 1.5 км /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг/	2018	2023	1,424.7	34.1
XII.1.1.4	Сумын төвийн 8 дугаар багийг 1 дүгээр багтай холбох авто замын гүүрэн гарц /Дархан-Уул, Дархан сум/	2018	2023	7,512.6	170.2
XII.1.1.5	Гудамж төсөл /Завхан, Улиастай сум/	2019	2023	9,882.8	90.8
XII.1.1.6	Нисэх буудлын авто замын уулзвараас сумын төв хүртэлх авто зам, 6.7 км, сумын төвийн хатуу хүчилттай авто зам /Завхан, Алдархаан сум/	2019	2023	5,388.3	74.1
XII.1.1.7	Аймгийн төвийн хатуу хүчилттай авто зам, дугуйн зам, 5.5 км /Дорнод, Хэрлэн сум/	2019	2023	10,925.7	25.9
XII.1.1.8	Мянганы замын хэвтээ тэнхлэгийн Орхон гол-Их тамир чиглэлийн гүүр, авто замын ажлын эхлэл, 63 км /Архангай, Батцэнгэл сум/	2019	2024	71,070.5	19,572.4
XII.1.1.9	Аялал жуулчлалын босоо тэнхлэгийн зам, Цэцэрлэг-Тосонцэнгэл чиглэлийн авто замаас Хөвсгөл аймгийн Жаргалант сум хүртэлх хайрган хүчилттай авто зам, 27 км /Завхан, Их-Уул сум, Хөвсгөл, Жаргалант сум/	2019	2023	5,160.6	1.1
XII.1.1.10	Ривер Хиллс хотхоноос Зайсангийн гудамж хүртэлх авто зам, зогсоол, 1 км /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 11 дүгээр хороо/	2019	2023	1,575.0	95.2
XII.1.1.11	Аймгийн төвийн 4 дүгээр тойргийн хатуу хүчилттай авто зам, 9.1 км /Сүхбаатар, Баруун-Урт сум/	2019	2023	5,741.1	244.8
XII.1.1.12	Аймгийн төвийн хатуу хүчилттай авто зам, 2.8 км /Дундговь, Сайнцагаан сум/	2019	2023	2,255.7	84.9
XII.1.1.13	Даланжаргалан-Бор-Өндөр чиглэлийн хатуу хүчилттай авто зам, 50 км /Хэнтий, Бор-Өндөр сум/	2019	2023	47,479.8	2,554.9
XII.1.1.14	Сумын төвийн авто зам, 3.2 км /Төв, Эрдэнэсант сум/	2019	2023	1,685.7	55.7
XII.1.1.15	Аймгийн төвийн хатуу хүчилттай зам, 2.8 км хүртэл /Увс, Улаангом сум, 1 дүгээр баг/	2019	2023	1,939.8	22.5
XII.1.1.16	Сумын төвийн хатуу хүчилттай авто зам, 2 км /Дундговь, Эрдэнэдалай сум/	2019	2023	2,057.1	334.2
XII.1.1.17	Шар хоолойн хатуу хүчилттай авто зам, 4.7 км /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 20 дугаар хороо, Гачуурт тосгон/	2019	2023	4,606.6	279.4
XII.1.1.18	Сумын төвийн хатуу хүчилттай авто зам, 3 км /Завхан, Их-Уул сум/	2019	2023	2,025.0	26.7
XII.1.1.19	Багануур-Мөнгөнморьт чиглэлийн хатуу хүчилттай авто зам, 60 км /Төв, Мөнгөнморьт сум/	2019	2023	47,140.3	8,515.6
XII.1.1.20	Аймгийн төвийн хатуу хүчилттай авто зам, 3.6 км /Орхон, Баян-Өндөр сум, Дэнж, Эрдэнэ баг/	2019	2023	3,017.0	166.6
XII.1.1.21	Дархан-Шарын гол чиглэлийн хатуу хүчилттай авто замын үргэлжлэл /Дархан-Уул, Шарын гол сум/	2019	2023	49,128.2	1,222.1
XII.1.1.22	Улаанчулуутын автобусны эцсийн буудлаас Алтан овоо, Алтан овооноос Буяны замын төгсгөл хүртэлх хатуу хүчилттай авто зам, 4 км /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 26 дугаар хороо/	2019	2023	1,469.2	14.5
XII.1.1.23	Нисэхийн эцсийн автобусны буудлаас Сонсголонгийн төв зам хүртэлх хатуу хүчилттай авто зам /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 16 дугаар хороо	2020	2023	3,198.3	2,698.3

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
XII.1.1.24	Толгойтын замаас Хүнсчдийн гудамжтай холбох хатуу хучилттай авто зам, 0.8 км /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 4 дүгээр хороо/	2020	2023	1,394.8	194.8
XII.1.1.25	Тоосгоны 20 дугаар гудамжнаас Хангай зах хүртэлх хатуу хучилттай авто зам, 1 км /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 6 дугаар хороо/	2020	2023	1,599.3	99.3
XII.1.1.26	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам /Баян-Өлгий, Улаанхус сум/	2020	2023	4,351.0	156.7
XII.1.1.27	Авто замын уулзварын гэрлэн дохио /Сүхбаатар, Баруун-Урт сум/	2020	2023	821.9	23.1
XII.1.1.28	Сумын төвийн бетон авто зам, 8.3 км /Хөвсгөл, Тариалан сум/	2020	2023	10,398.2	5,975.0
XII.1.1.29	Дүүргийн соёлын төв дагуух хатуу хучилттай авто зам, 1.6 км /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 5 дугаар хороо/	2020	2023	1,977.4	199.0
XII.1.1.30	Баянхошууны Баруун салааны авто замаас цэцэрлэг, сургуулийн цогцолбор хүртэлх авто зам, 1.0 км /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 24 дүгээр хороо/	2020	2023	1,644.8	249.3
XII.1.1.31	Хонгор сумаас Салхит баг хүртэлх авто зам, 13.1 км /Дархан-Уул, Хонгор сум/	2020	2023	7,873.4	63.5
XII.1.1.32	Сурагчийн 49 дүгээр гудамжны авто зам /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2020	2023	851.1	162.0
XII.1.1.33	Хорооллын доторх авто зам /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 15 дугаар хороо/	2020	2023	976.7	28.0
XII.1.1.34	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам /Ховд, Жаргалант сум, Баатархайрхан, Бичиг баг/	2020	2023	962.6	87.6
XII.1.1.35	Хорооны доторх авто зам /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 13 дугаар хороо/	2020	2023	473.8	73.8
XII.1.1.36	Сумын төвөөс Хархираа баг хүртэлх сайжруулсан шороон зам, 25 км /Увс, Тариалан сум/	2020	2023	205.5	10.8
XII.1.1.37	Хувьсгалчдын гудамжнаас 105 дугаар сургууль, Гүнжийн нуурыг дайраад 7 дугаар хорооны авто зам хүртэлх авто зам, 1.7 км /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг/	2020	2023	2,742.6	464.8
XII.1.1.38	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам, 2 км /Хэнтий, Мөрөн сум/	2020	2023	2,215.5	247.6
XII.1.1.39	Чингис хот - Дадал сум чиглэлийн хатуу хучилттай авто замын үргэлжлэл, 50 км /Хэнтий/	2020	2023	48,840.1	2,834.0
XII.1.1.40	Зуунмод-Манзушир чиглэлийн хатуу хучилттай авто зам, 7.0 км /Төв, Зуунмод сум/	2020	2023	6,777.5	498.1
XII.1.1.41	Зам, тээврийн хөгжлийн салбарын Улаанбаатар хотод хийгдэх хөрөнгө оруулалт /Улаанбаатар/	2020	2023	31,065.9	2,360.5
XII.1.1.42	Нарангийн 17 дугаар гудамжнаас 4 дүгээр хорооны Туулын 3 дугаар гудамж хүртэлх авто зам, 1 км /Улаанбаатар, Налайх дүүрэг, 3 дугаар хороо/	2021	2023	1,578.4	188.9
XII.1.1.43	Босоо тэнхлэг ба шинэ хотхоны авто зам /Дорнод, Хэрлэн сум/	2021	2023	2,157.5	168.5
XII.1.1.44	Ентүм зочид буудлаас 3, 4 дүгээр байрны хойд талын уулзвар хүртэлх авто зам, Хийдийн 60 автомашины зогсоол, Жинст баг, Хөгжил хорооллын доод талаас 3, 4 дүгээр гудамжинд хатуу хучилттай авто зам /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум/	2021	2023	3,124.7	63.8
XII.1.1.45	Гачууртын авто замын төгсгөлөөс зүүн тийш үргэлжлэх авто зам, 4.7 км /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 20 дугаар хороо/	2021	2023	6,182.3	2,552.8
XII.1.1.46	Аймгийн төвийн хатуу хучилттай авто зам, 2 дахь үе шат /Дархан-Уул, Дархан сум, 6, 7 дугаар баг/	2021	2023	2,427.0	284.4
XII.1.1.47	Аймгийн төвийн хатуу хучилттай авто зам /Дархан-Уул, Дархан сум, 1, 2, 8 дугаар баг/	2021	2023	3,824.2	489.1
XII.1.1.48	Зуунмод сумын төвөөс Хөшигийн хөндийн шинэ нисэх онгоцны буудал чиглэлийн авто зам /Төв, Зуунмод сум/	2021	2024	8,808.6	891.7
XII.1.1.49	Хялганат-Хангал чиглэлийн эхлэлийн хатуу хучилттай авто зам, 10 км /Булган, Хангал сум, Хялганат тосгон/	2021	2023	5,328.6	2,328.8
XII.1.1.50	Сумын төвийн авто зам, 7 км /Архангай, Өндөр-Улаан сум/	2021	2023	5,795.6	2,495.6
XII.1.1.51	Баруун-Урт сумын 5 дугаар тойргийн авто зам, 5.65 км /Сүхбаатар, Баруун-Урт сум/	2021	2023	4,277.6	1,562.0
XII.1.1.52	Хороодын дундах хайрган авто зам, явган хүний зам, гэрэлтүүлэг /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 1, 2, 3, 7, 9, 10, 11, 12, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28 дугаар хороо/	2021	2023	4,784.3	1,284.3
XII.1.1.53	Баруун-Урт хотын 1 дүгээр баг, цэргийн анги, ахмадын амралт, сувилал орчмын хэсэгчилсэн авто зам, 3.03 км /Сүхбаатар, Баруун-Урт сум/	2021	2023	3,081.0	211.7

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
XII.1.1.54	Хархорин-Цэцэрлэг чиглэлийн А0602 дугаартай авто замаас Өгийнуур-Батцэнгэл-Ихтамир чиглэлийн А27 дугаартай мянганы замын хэвтээ тэнхлэгийн авто зам хүртэлх авто замын ажлын эхлэл /Архангай/	2021	2023	5,585.2	2,285.2
XII.1.1.55	Аймгийн төвийн хатуу хучилттай авто зам, 3.1 км /Баян-Өлгий, Өлгий сум/	2021	2023	2,908.3	130.0
XII.1.1.56	Сайншанд-Замын-Үүд чиглэлийн авто замаас Өргөн сум хүртэлх хатуу хучилттай авто замын үргэлжлэл /Дорноговь, Сайншанд сум/	2022	2023	3,665.0	3,309.5
XII.1.1.57	Улаанбаатар-Чингис хот чиглэлийн авто замаас Өмнөдэлгэр сум хүртэлх хатуу хучилттай авто зам, 52.5 км /Хэнтий, Жаргалтхаан, Өмнөдэлгэр сум/	2022	2024	53,709.0	21,079.2
XII.1.1.58	Сумын төв хүртэлх хатуу хучилттай авто зам, 9.2 км /Сэлэнгэ, Хүдэр сум/	2022	2023	8,541.4	5,841.4
XII.1.1.59	Дорнод аймгийн Хэрлэн сумаас Хавиргын боомт чиглэлийн хатуу хучилттай авто зам, 124.5 км /Дорнод/	2022	2025	189,455.5	19,461.3
XII.1.1.60	Уурхай, Сагсай сум чиглэлийн авто зам, гэрэлтүүлэг, шугам сүлжээ, 1.6 км /Баян-Өлгий, Өлгий, Сагсай сум/	2022	2023	1,826.9	1,126.9
XII.1.1.61	Норовлин сумаас Баян-Уул чиглэлийн хатуу хучилттай авто зам, 68.3 км /Хэнтий, Норовлин сум, Дорнод, Баян-уул сум/	2022	2024	75,380.7	21,856.7
XII.1.1.62	Хархорин-Цэцэрлэг чиглэлийн А0602 дугаартай авто замаас Өгийнуур-Батцэнгэл-Ихтамир чиглэлийн А27 дугаартай мянганы замын хэвтээ тэнхлэгийн авто зам хүртэлх авто замын ажлын 2 дугаар хэсэг, 7 км /Архангай/	2022	2023	6,215.5	4,715.5
XII.1.1.63	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам, 3.6 км, 4 замын уулзвар /Сүхбаатар, Мөнххаан сум/	2022	2023	3,572.4	3,272.4
XII.1.1.64	Баруун чиглэлд авто замаас Аргалант сумын төв хүртэлх авто зам, 7.1 км /Төв/	2022	2023	8,424.1	7,124.1
XII.1.1.65	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам, явган хүний зам, гэрэлтүүлэг, шугам сүлжээний хамгаалалт, өөрчлөлтийн ажил, 2.3 км /Баян-Өлгий, Толбо сум/	2022	2023	2,971.1	1,671.1
XII.1.1.66	Ховд-Алтай чиглэлийн авто замаас Чандмань сум хүртэлх хатуу хучилттай авто зам, 56.9 км /Ховд/	2022	2024	43,063.0	20,130.1
XII.1.1.67	Өндөр-Улаан багийн Донгой багаас Чулуут сум хүртэлх хатуу хучилттай авто зам, 65.8 км /Архангай, Ихтамир, Чулуут сум/	2022	2024	39,452.7	15,170.6
XII.1.1.68	Аймгийн төвийн хатуу хучилттай авто зам, 10 км /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум/	2022	2024	9,964.3	4,274.8
XII.1.1.69	Аймгийн төв доторх авто замын шинэчлэл, засвар /Дархан-Уул, Дархан сум/	2022	2023	9,000.0	8,520.0
XII.1.1.70	Аймгийн шинэ суурьшлын бүсийн хатуу хучилттай авто зам, 10 км /Баянхонгор, Баянхонгор сум/	2022	2023	7,995.2	6,195.2
XII.1.1.71	Төв аймгийн Угтаалцайдам, Цээл, Заамар сумдыг холбох хатуу хучилттай авто зам, 122.4 км /Төв, Угтаалцайдам, Цээл, Заамар сум/	2022	2025	115,862.7	25,578.9
XII.1.1.72	Сумын төвийн авто замын шинэчлэл /Сэлэнгэ, Цагааннуур сум/	2022	2023	914.2	834.2
XII.1.1.73	Баян-Уул сумаас Ульхан боомт хүртэлх хатуу хучилттай авто зам, 50 км /Дорнод, Баян-Уул сум/	2022	2024	89,360.3	15,969.1
XII.1.1.74	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам /Архангай, Тариат сум/	2022	2023	2,353.2	2,193.2
XII.1.1.75	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам, 3.5 км /Хэнтий, Дадал сум/	2022	2023	5,607.0	3,807.0
XII.1.1.76	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам /Архангай, Хангай сум/	2022	2023	2,496.1	2,336.1
XII.1.1.77	Орхон-Хишиг-Өндөр-Гурванбулаг сум чиглэлийн хатуу хучилттай авто замын үргэлжлэл, 31.08 км /Булган, Хишиг-Өндөр сум/	2022	2024	29,880.0	16,455.5
XII.1.1.78	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам /Баян-Өлгий, Алтай сум/	2022	2023	2,488.2	1,488.2
XII.1.1.79	3 дугаар 10 жилийн тойргоос-Улиасны хэвийн урд уулзвар- "ТНХ" ХХК-ийн уулзвар-галын 4 зам хүртэлх зүүн тойруугийн явган зам, унадаг дугуйн замын шинэчлэл /Увс, Улаангом сум/	2022	2023	2,000.0	1,990.0
XII.1.1.80	Гэр хорооллын доторх хатуу хучилттай авто зам, 14 км /Дархан-Уул, Дархан сум/	2022	2023	12,000.0	11,520.0
XII.1.1.81	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам, 3 км /Баян-Өлгий, Алтанцөгц сум/	2022	2023	3,455.0	3,255.0
XII.1.1.82	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам /Ховд, Алтай сум/	2022	2023	1,050.5	450.5
XII.1.1.83	Өндөрхаан-Норовлин чиглэлийн хатуу хучилттай авто замын үргэлжлэл, 130 км /Хэнтий, Батноров, Норовлин сум/	2022	2025	151,859.4	47,335.2

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
XII.1.1.84	Аймгийн төвийн авто замын ажил /Говьсүмбэр, Сүмбэр сум/	2022	2023	3,283.6	2,283.6
XII.1.1.85	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам, 6.9 км /Говьсүмбэр, Шивээговь сум/	2022	2024	5,337.9	2,051.2
XII.1.1.86	Сумын төвийн хатуу хучилттай авто зам, 1.8 км /Булган, Дашинчилэн сум/	2022	2023	1,492.4	1,332.4
XII.1.1.87	Улаанбаатар-Дархан чиглэлийн авто замаас Борнуур сумын Дуган хад ам хүртэлх хатуу хучилттай авто зам, 8.5 км /Төв, Борнуур сум/	2022	2024	8,499.5	3,305.2
XII.1.1.88	Хужирт-Бат-Өлзий чиглэлийн хатуу хучилттай авто зам, 49 км /Өвөрхангай, Бат-Өлзий сум/	2022	2025	67,941.3	11,222.7
XII.1.2	II. Их засвар			48,700.2	37,293.1
	Шилжих			13,147.7	1,740.6
XII.1.2.1	Аймгийн төвийн авто замын их засвар, шинэчлэл /Дархан-Уул, Дархан сум, 4, 5, 8, 9, Өргөө баг/	2020	2023	1,990.6	93.9
XII.1.2.2	Хороолол доторх авто замын засвар /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 5, 6, 7, 9 дүгээр хороо/	2020	2023	4,366.1	136.1
XII.1.2.3	Хороодын явган зам, авто зам, нийтийн талбайн ногоон байгууламж, тохижилт /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 6, 15, 18, 25, 26 дугаар хороо/	2020	2023	1,349.3	82.5
XII.1.2.4	Нийтийн эзэмшлийн гудамж, явган хүний замын засвар, өргөтгөл, шинэчлэл /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг, 8, 10, 12, 13, 14, 22 дугаар хороо/	2020	2023	701.9	7.8
XII.1.2.5	Хорооллын авто замын шинэчлэл, өргөтгөл /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 13, 14, 15 дугаар хороо/	2020	2023	2,091.6	117.2
XII.1.2.6	Сумын төвийн доторх авто замын их засвар /Дархан-Уул, Орхон сум/	2022	2023	2,648.2	1,303.2
	Шинэ			35,552.5	35,552.5
XII.1.2.7	Улсын чанартай хатуу хучилттай авто замын их засвар /Өмнөговь, Дундговь, Өвөрхангай, Баянхонгор, Төв, Хэнтий/	2023	2023	35,552.5	35,552.5
XII.1.4	IV. ТЭЗҮ			4,389.1	2,902.6
	Шилжих			4,389.1	2,902.6
XII.1.4.1	Улаанбаатар-Дархан чиглэлийн 204.6 км авто замын техник эдийн засгийн үндэслэл болон инженерийн нарийвчилсан зураг төсөл боловсруулах ажлын үлдэгдэл санхүүжилт	2017	2023	3,096.4	1,921.9
XII.1.4.2	Увс нуур-Улаангом чиглэлийн 25.84 км хатуу хучилттай авто замын зураг төсөв /Увс, Улаангом сум/	2022	2023	357.5	235.5
XII.1.4.3	Дүүрэгт шинээр баригдах авто замын зураг төсөв /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2022	2023	600.0	480.0
XII.1.4.4	Баруун 4 замын уулзварын өргөтгөл, 3 дугаар 10 жилийн тойрог хүртэлх авто замын шинэчлэлийн зураг төсөв /Увс, Улаангом сум/	2022	2023	74.2	64.2
XII.1.4.5	Хэрээтийн даваа, Бийжийн даваа, Бор бургасын давааны зам засварын зураг төсөв /Хөвсгөл, Цагаан-Үүр, Чандмань-Өндөр сум/	2022	2023	260.9	200.9
XII.2	Гүүр			59,426.4	12,822.8
XII.2.1	I. Барилга байгууламж			59,426.4	12,822.8
	Шилжих			59,426.4	12,822.8
XII.2.1.1	Орхон голын Онгоцтойн амны төмөр бетон гүүр, 220 у/м /Өвөрхангай, Бат-Өлзий сум/	2019	2023	8,887.7	258.8
XII.2.1.2	Орхон голын төмөр бетон гүүр /Сэлэнгэ, Орхонтуул сум/	2020	2023	6,312.5	812.5
XII.2.1.3	Онги голын төмөр бетон гүүр, 54.8 у/м /Дундговь, Сайхан-Овоо сум/	2020	2023	1,564.8	57.1
XII.2.1.4	Хануйн голын төмөр бетон гүүр /Архангай, Эрдэнэмандал сум/	2020	2023	3,677.0	178.6
XII.2.1.5	Онон голын төмөр бетон гүүр, 209.0 у/м /Хэнтий, Биндэр сум/	2020	2023	6,988.1	641.4
XII.2.1.6	Хяраан голын гүүр /Сэлэнгэ, Алтанбулаг сум, 3 дугаар баг/	2020	2023	618.3	25.5
XII.2.1.7	Эзвийн голын 66.24 у/м төмөр бетон гүүр /Говь-Алтай, Шарга сум/	2020	2023	3,559.5	1,059.5
XII.2.1.8	Чоно харайхын гүүр /Ховд, Дөргөн сум/	2020	2023	1,834.1	346.5
XII.2.1.9	Улз голын төмөр бетон гүүр /Дорнод, Чулуунхороот сум/	2021	2023	2,938.5	440.7
XII.2.1.10	Хануй голын төмөр бетон гүүр /Архангай, Хайрхан сум/	2021	2023	3,558.5	238.0
XII.2.1.11	Онон голын төмөр бетон гүүр, 209.0 у/м /Хэнтий, Батширээт сум/	2021	2023	6,625.6	1,425.6
XII.2.1.12	Мандалын голын төмөр бетон гүүрний шинэчлэл /Төв, Батсүмбэр сум/	2021	2023	1,260.0	259.9
XII.2.1.13	Тоорцог толгойн төмөр бетон гүүр, 169 у/м /Баян-Өлгий, Бугат сум/	2022	2023	5,789.9	3,229.9

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
XII.2.1.14	Хангилцагийн голын модон гүүр, 38.5 у/м /Увс, Цагаанхайрхан сум/	2022	2023	298.7	238.7
XII.2.1.15	Бархын голын төмөр бетон гүүр, 121.3 у/м, хайрган зам, 1.2 км /Хэнтий, Батширээт сум/	2022	2023	4,229.7	2,729.7
XII.2.1.16	Бетон гүүр, 24 у/м /Баян-Өлгий, Улаанхус сум, Хөх хөтөл баг/	2022	2023	994.6	651.6
XII.2.1.17	Баруун голын бетон гүүр, 10 у/м /Увс, Өлгий сум/	2022	2023	288.9	228.9
XII.3	Тээвэр			14,072.0	4,596.7
XII.3.1	I. Барилга байгууламж			14,072.0	4,596.7
	<i>Шилжих</i>			<i>14,072.0</i>	<i>4,596.7</i>
XII.3.1.1	Дэлүүн болдог нисэх буудлын барилга /Хэнтий, Дадал сум/	2020	2023	9,095.3	620.0
XII.3.1.2	Хот хоорондын болон аймаг хоорондын зорчигч тээврийн авто буудал /Орхон, Баян-Өндөр сум/	2022	2023	4,976.7	3,976.7
XIII	ХҮНС, ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ, ХӨНГӨН ҮЙЛДВЭРИЙН САЙД			108,503.1	56,725.7
XIII.1	I. Барилга байгууламж			87,098.1	39,005.7
	<i>Шилжих</i>			<i>87,098.1</i>	<i>39,005.7</i>
XIII.1.1	Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих төвийн барилга /Говьсүмбэр, Сүмбэр сум/	2018	2023	2,408.1	258.1
XIII.1.2	Мал эмнэлгийн эмийн сорил баталгаажуулалтын улсын лабораторийн барилга /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг/	2020	2023	1,975.9	343.2
XIII.1.3	Үйлдвэрлэл, технологийн паркийн дэд бүтэц /Сүхбаатар/	2020	2023	1,339.8	939.8
XIII.1.4	Мал эмнэлгийн хяналт, ариутгалын пункт /Сүхбаатар/	2020	2023	1,147.7	147.7
XIII.1.5	Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих төвийн барилга /Сэлэнгэ, Баянгол сум/	2021	2023	1,989.6	639.6
XIII.1.6	Бизнес хөгжлийн төвийн барилга /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	2021	2023	617.2	121.5
XIII.1.7	Бяслагийн үйлдвэр /Хөвсгөл, Жаргалант, Цагаан-Уул, Галт, Тосонцэнгэл, Ренчинлхүмбэ, Цагаан-Үүр, Рашаант, Их-Уул сум/	2021	2023	3,617.7	887.1
XIII.1.8	Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэлийн кластер байгуулах /Баянхонгор/	2021	2024	11,961.0	3,962.8
XIII.1.9	Ахуй үйлчилгээний төвийн барилга /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	2021	2023	1,267.9	341.9
XIII.1.10	Хүнс, ногооны агуулахын барилга, 500 тн /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	2021	2023	1,140.5	144.2
XIII.1.11	Хүнс, хөдөө аж ахуйн газар, лабораторийн барилга /Ховд, Жаргалант сум/	2021	2023	2,937.4	1,215.6
XIII.1.12	Хүнс, хөдөө аж ахуйн газар, лабораторийн барилга /Баян-Өлгий, Өлгий сум/	2021	2023	1,998.3	91.9
XIII.1.13	Ноос хяргах байгууламж, тоног төхөөрөмж /Дундговь, Хулд сум/	2022	2023	220.0	170.0
XIII.1.14	Аймгийн хүнс, хөдөө аж ахуйн лабораторийн барилга /Сэлэнгэ, Сүхбаатар сум/	2022	2023	1,932.0	1,732.0
XIII.1.15	Хөдөө аж ахуйн Кластер төслийн газар тариалан, малын тэжээлийн дэд төсөл /Баянхонгор/	2022	2024	7,889.5	3,201.4
XIII.1.16	Арсайн газар тариалангийн услалтын систем /Увс, Улаангом сум/	2022	2023	2,574.0	2,414.0
XIII.1.17	Хүлэмжийн аж ахуй /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	2022	2023	400.0	200.0
XIII.1.18	Орон нутгийн хөгжлийг дэмжих "Шинэ хөдөө" төсөл /Сэлэнгэ, Баруунбүрэн сум/	2022	2023	491.0	391.0
XIII.1.19	Бэлчээрийн усан хангамж /Улсын хэмжээнд/	2022	2023	3,114.2	2,814.2
XIII.1.20	Үр тариа хадгалах агуулах /Увс, Дорнод/	2022	2024	2,449.8	949.8
XIII.1.21	Загвар хоршоод, орон нутгийн хөгжлийг дэмжих барилга /Увс/	2022	2024	2,978.4	944.2
XIII.1.22	Орон нутгийн үйлдвэрлэлийг дэмжих "Бяслаг" төсөл /Хөвсгөл, Цэцэрлэг, Алаг-Эрдэнэ, Бүрэнтогтох, Түнэл, Эрдэнэбулган, Тариалан, Арбулаг, Шинэ-Идэр, Төмөрбулаг, Улаан-уул сум/	2022	2023	4,948.5	3,818.5
XIII.1.23	Бэлчээрийн усан хангамж /Хөвсгөл, Түнэл, Тосонцэнгэл, Рашаант, Бүрэнтогтох, Их-Уул, Төмөрбулаг, сум/	2022	2023	198.3	98.3
XIII.1.24	"Шинэ Ховд" үйлдвэр технологийн паркийн бүтээн байгуулалт, хөрөнгө оруулалт /Ховд, Жаргалант сум/	2022	2024	18,950.8	5,988.4
XIII.1.25	Хүнсний ногооны зорь, 500 тонн /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	2022	2023	977.5	917.5
XIII.1.26	Бизнес инкубатор төвийн барилга /Ховд, Булган сум/	2022	2023	4,593.0	3,593.0
XIII.1.27	Цэцгийн тос үйлдвэрлэх сүүний ферм /Булган, Тэшиг сум/	2022	2023	2,980.0	2,680.0
XIII.3	III. Тоног төхөөрөмж			21,405.1	17,720.1
	<i>Шилжих</i>			<i>21,405.1</i>	<i>17,720.1</i>
XIII.3.1	Орон нутгийн хөгжлийг дэмжих "Шинэ хөдөө" төсөл /Баянхонгор/	2022	2023	975.0	775.0
XIII.3.2	Газар тариалангийн дунд оврын иж бүрэн трактор /Говь-Алтай, Бугат сум, Тахийн тал, Халиун, Шарга/	2022	2023	300.0	240.0
XIII.3.3	Орон нутгийн хөгжлийг дэмжих "Шинэ хөдөө" төсөл /Булган/	2022	2023	1,759.5	1,412.5
XIII.3.4	Малын ногоон тэжээл тариалах төсөл, тоног төхөөрөмж /Архангай/	2022	2023	400.0	320.0
XIII.3.5	Орон нутгийн хөгжлийг дэмжих "Шинэ хөдөө" төсөл /Говь-Алтай/	2022	2023	1,240.0	1,055.2

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
XIII.3.6	Олон талт түншлэлийн хүрээнд "Үйлдвэрлэгч баг" төсөл /Орхон, Баян-Өндөр сум/	2022	2023	2,470.0	1,470.0
XIII.3.7	Орон нутгийн хөгжлийг дэмжих "Шинэ хөдөө" төсөл /Дундговь/	2022	2023	704.0	504.0
XIII.3.8	Орон нутгийн үйлдвэрлэлийг дэмжих тоног төхөөрөмж /Хөвсгөл/	2022	2023	220.4	160.4
XIII.3.9	Орон нутгийн хөгжлийг дэмжих "Шинэ хөдөө" төсөл /Завхан/	2022	2023	398.0	198.0
XIII.3.10	Малын үүлдэр, угсааг сайжруулах төсөл /Архангай/	2022	2023	351.0	271.0
XIII.3.11	Орон нутгийн хөгжлийг дэмжих "Шинэ хөдөө" төсөл /Сүхбаатар/	2022	2023	833.5	294.3
XIII.3.12	Жижиг, дунд оврын усалгааны систем /Хөвсгөл, Галт, Бүрэнтогтох, Тосонцэнгэл, Рашаант, Эрдэнэбулган, Түнэл, Жаргалант сум/	2022	2023	94.5	44.5
XIII.3.13	Орон нутгийн хөгжлийг дэмжих "Шинэ хөдөө" төсөл /Ховд/	2022	2023	7,000.0	6,664.0
XIII.3.14	Орон нутгийн үйлдвэрлэлийг дэмжих тоног төхөөрөмж /Ховд/	2022	2023	259.2	199.2
XIII.3.15	Орон нутгийн хөгжлийг дэмжих "Шинэ хөдөө" төсөл /Төв, 27 сум/	2022	2023	4,400.0	4,112.0
XIV	ЭРЧИМ ХҮЧНИЙ САЙД			341,624.8	118,887.2
XIV.1	I. Барилга байгууламж			341,624.8	118,887.2
	<i>Шилжих</i>			<i>341,624.8</i>	<i>118,887.2</i>
XIV.1.1	Халаалтын зуухнуудын төвлөрсөн дулааны холболт /Улаанбаатар/	2018	2023	21,492.4	2,063.8
XIV.1.2	Хөшөөтийн уурхайгаас Ховд аймгийн Үенч сум хүртэл 35 кВ-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, Үенч дэд станцын өргөтгөл /Ховд, Үенч сум/	2019	2023	24,221.9	3,038.3
XIV.1.3	Тайширын усан цахилгаан станцаас аймгийн төв рүү татах 110 кВ-ын ЦДАШ, дэд станц /Говь-Алтай/	2019	2023	11,294.7	3,545.7
XIV.1.4	Дулааны цахилгаан станцын өргөтгөл /Дорнод, Хэрлэн сум/	2020	2024	58,375.8	22,744.3
XIV.1.5	Дулааны станц /Хэнтий, Батноров сум, Бэрх тосгон/	2020	2023	22,571.9	6,911.0
XIV.1.6	Сайхан, Хутаг-Өндөрийн сумын заагт орших "Дондогийн булаг" орчмыг цахилгаан эрчим хүчний системд холбох /Булган, Сайхан сум/	2021	2023	508.1	123.2
XIV.1.7	Дулааны станцын 2 дугаар хэлхээний шугам засвар, шинэчлэл-3 дугаар ээлж /Хэнтий, Хэрлэн сум/	2021	2023	6,255.8	3,435.8
XIV.1.8	Цахилгаан эрчим хүчинд холбох /Булган, Бугат сум, Ханжаргалант баг/	2021	2023	459.8	149.3
XIV.1.9	Аймгийн төвийн 220/110/35 кВ "Мандал" дэд станцын өргөтгөлийн ажил /Дундговь, Сайнцагаан сум/	2021	2023	478.4	68.3
XIV.1.10	Дулаан хангамжийн шугам сүлжээ, дулаан дамжуулах төв /Хэнтий, Батноров сум, Бэрх тосгон/	2021	2023	5,561.9	1,502.0
XIV.1.11	Хөшөөтийн нүүрсний уурхайг түшиглэсэн сайжруулсан шахмал түлшний үйлдвэр байгуулах /Ховд/	2021	2024	15,748.2	4,361.3
XIV.1.12	Гэр хорооллын хэрэглэгчдийг цахилгаан эрчим хүчээр хангах шугам, дэд станц /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 4, 5, 8, 13, 16 дугаар хороо/	2021	2023	1,591.2	178.1
XIV.1.13	Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам /Завхан, Улиастай сум, 21 дүгээр зуун хороолол/	2021	2023	1,839.2	383.1
XIV.1.14	Сумын төвийн цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станцын өргөтгөл, шинэчлэл /Хэнтий, Баян-Овоо сум/	2022	2023	530.0	181.9
XIV.1.15	Улаанбаатар хотын гэр хорооллын цахилгаан эрчим хүчинд холбогдоогүй, хүчдэлийн уналттай айл өрхүүдийн цахилгаан хангамж /Улаанбаатар/	2022	2024	29,912.8	7,996.6
XIV.1.16	Халаалтын зуухны өргөтгөл /Ховд, Зэрэг сум/	2022	2023	599.1	519.1
XIV.1.17	Дулааны станцын зуухны шинэчлэл /Сэлэнгэ, Сүхбаатар сум/	2022	2023	1,446.4	646.4
XIV.1.18	Хилийн цэргийн 0165 дугаар ангийн 1, 2 дугаар заставын цахилгаан хангамж /Баян-Өлгий, Цэнгэл сум/	2022	2024	4,500.0	1,716.7
XIV.1.19	110/35/6 кВ-ын Баянхонгор дэд станцын өргөтгөл, шинэчлэл /Баянхонгор/	2022	2024	13,296.7	3,530.4
XIV.1.20	Дулаан дамжуулах сүлжээний ТК27-ТК39 хүртэлх дулааны шугамын өргөтгөл /Дархан-Уул, Дархан сум/	2022	2023	8,106.0	7,746.0
XIV.1.21	"Монголын нууц товчоо" цогцолборын барилгын гадна цахилгаан хангамжид 10 кВ-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, 10/04 кВ-н хүчдэлтэй 250 КВа-н чадалтай дэд станц /Хэнтий, Дэлгэрхаан сум/	2022	2023	435.1	345.1
XIV.1.22	Хөшөөтийн нүүрсний уурхайг түшиглэсэн сайжруулсан шахмал түлшний үйлдвэрийн цахилгаан хангамж /Ховд, Дарви сум/	2022	2024	5,499.8	2,475.0
XIV.1.23	Сумын төвийн байгууллагуудын дулаан хангамжийн систем /Хэнтий, Баян-Овоо сум/	2022	2023	999.1	877.0
XIV.1.24	Алтай сумын 35 кВ-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугам /Говь-Алтай, Алтай сум/	2022	2024	8,500.0	4,790.7

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
XIV.1.25	Дашбалбар сумын цахилгаан хангамжийн 35 кВ-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, 35/10 кВ-ын 1000 КВа чадалтай дэд өртөө /Дорнод, Дашбалбар сум/	2022	2023	6,886.9	4,681.6
XIV.1.26	Хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөний барилгажилтын төслийн эхний ээлжийн барилга байгууламжийн дулаан дамжуулах төв /Улаанбаатар, Багануур дүүрэг/	2022	2023	4,593.7	2,902.7
XIV.1.27	Тэшиг сумын төвийн 35 кВ-ийн цахилгаан дамжуулах агаарын шугам /Булган, Тэшиг сум/	2022	2024	6,730.7	1,781.1
XIV.1.28	Гэр хорооллын айл өрхийн цахилгаан эрчим хүчний холболт, шугам сүлжээний шинэчлэл /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2022	2023	937.9	837.9
XIV.1.29	Дулааны станцын халаалтын 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 дугаар хэсгийн 2 дугаар хэлхээний шугам сүлжээний өргөтгөл, шинэчлэл /Төв, Зуунмод сум/	2022	2024	11,590.5	3,593.0
XIV.1.30	"Ховд дулааны станц"-ын өргөтгөл /Ховд/	2022	2024	8,000.0	3,992.3
XIV.1.31	Сум, суурин газрын цахилгаан хангамж, шугам сүлжээ, дэд станц /Улсын хэмжээнд/	2022	2024	12,000.0	3,992.3
XIV.1.32	Чингис хаан аялал, жуулчлалын цогцолборын цахилгаан хангамж /Хэнтий, Батноров, Баян-Адарга, Дадал сум/	2022	2024	18,180.9	5,760.4
XIV.1.33	ТК80-ТК94 хүртэлх дулааны шугамын шинэчлэл /Дархан-Уул, Дархан сум, Үйлдвэрийн район/	2022	2023	2,484.0	1,484.0
XIV.1.34	Шинэ нисэх-Зуунмод сумыг холбох 110 кВ-ын цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, 110/35/10 дэд станц /Төв, Зуунмод сум/	2022	2024	18,632.5	6,387.6
XIV.1.35	Өгийнуурын зүүн эргээс Өгий баг хүртэлх цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц /Архангай, Өгийнуур сум/	2022	2023	431.0	331.0
XIV.1.36	Шинэ суурьшлын бүсийн хэрэглэгчдийг эрчим хүчинд холбох /Хэнтий, Баянхутаг, Батширээт, Дадал, Норовлин, Өмнөдэлгэр, Хэрлэн сум/	2022	2023	639.5	509.5
XIV.1.37	Дархан баг чиглэлийн дулааны шугамын өргөтгөл /Дархан-Уул, Шарын гол сум/	2022	2023	941.0	752.7
XIV.1.38	Шинэ суурьшлын бүсийн цахилгаан хангамж, цахилгааны хуваарилах байгууламж - РП /Улаанбаатар, Багануур дүүрэг, 1, 3, 4 дүгээр хороо/	2022	2023	2,395.3	995.3
XIV.1.39	Багийн төвийн сэргээгдэх эрчим хүчний холболт /Хөвсгөл, Ренчинлхүмбэ сум/	2022	2023	556.6	436.6
XIV.1.40	Алтай Таван Богдын байгалийн цогцолборт газрын цахилгаан хангамж /Баян-Өлгий, Цэнгэл сум/	2022	2024	2,400.0	1,120.0
XV	ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН САЙД			433,326.0	166,777.3
XV.1	I. Барилга байгууламж			381,902.0	143,417.5
	Шилжих			381,902.0	143,417.5
XV.1.1	Нэгдсэн эмнэлгийн барилга, 100 ор /Говьсүмбэр, Сүмбэр сум/	2018	2023	11,143.3	1,368.7
XV.1.2	Сум дундын эмнэлгийн барилга /Дундговь, Эрдэнэдалай сум/	2018	2023	2,369.1	169.1
XV.1.3	Дүүргийн эрүүл мэндийн төвийн амбулаторийн барилгын өргөтгөл /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 13 дугаар хороо, Хайлааст салбар/	2018	2023	11,803.9	5,303.9
XV.1.4	Сэргээн засах төвийн барилга, 36 ор /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 10 дугаар хороо/	2018	2023	4,616.5	828.6
XV.1.5	Эрүүл мэндийн төвийн барилгын өргөтгөл /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг/	2018	2023	9,237.6	492.7
XV.1.6	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 10 ор /Архангай, Цахир сум/	2018	2023	2,067.1	192.8
XV.1.7	Эрүүл мэндийн төвийн барилга /Архангай, Хайрхан сум/	2019	2023	1,222.9	22.9
XV.1.8	Ахмад настан, хүүхдийн эмнэлгийн барилга /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг/	2019	2023	8,810.6	1,536.9
XV.1.9	Эрүүл мэндийн төвийн барилга /Дорнод, Хэрлэн сум, 7 дугаар баг/	2019	2023	1,642.7	142.7
XV.1.10	Хүүхдийн эмнэлгийн барилга, 50 ор /Увс, Улаангом сум/	2019	2023	4,966.8	127.5
XV.1.11	Эмнэлгийн барилга, 50 ор /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 21 дүгээр хороо/	2019	2023	5,022.9	22.9
XV.1.12	Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн өргөтгөлийн барилга /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 16 дугаар хороо/	2019	2023	1,684.7	84.7
XV.1.13	Эрүүл мэндийн төвийн барилга /Говь-Алтай, Төгрөг сум/	2019	2023	2,339.4	139.4
XV.1.14	Нэгдсэн эмнэлгийн амбулаторийн өргөтгөлийн барилга /Баянхонгор, Баянхонгор сум/	2019	2024	9,495.1	3,868.6
XV.1.15	Нэгдсэн эмнэлгийн барилга, 100 ор /Дундговь, Сайнцагаан сум/	2019	2023	10,147.3	1,527.3
XV.1.16	Сүрьеэгийн эмнэлгийн барилга /Улаанбаатар/	2019	2024	18,500.0	2,000.0
XV.1.17	Эрүүл мэндийн төвийн барилга /Хөвсгөл, Эрдэнэбулган сум/	2019	2023	2,260.1	460.1

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
XV.1.18	Эрүүл мэндийн төвийн өргөтгөлийн барилга /Хөвсгөл, Алаг-Эрдэнэ сум, Хатгал тосгон/	2019	2023	645.9	148.3
XV.1.19	Нэгдсэн эмнэлгийн барилга, 100 ор /Баян-Өлгий, Өлгий сум/	2019	2024	23,301.0	5,765.4
XV.1.20	Нэгдсэн эмнэлгийн барилга, 300 ор /Архангай, Эрдэнэбулган сум/	2020	2023	25,213.4	14,013.4
XV.1.21	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 10 ор /Ховд, Дөргөн сум/	2020	2023	1,594.9	265.8
XV.1.22	Хүүхдийн эмнэлгийн барилга, 100 ор /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	2020	2023	10,553.3	2,125.2
XV.1.23	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 15 ор /Өмнөговь, Манлай сум/	2020	2023	1,919.9	474.5
XV.1.24	Эрүүл мэндийн төвийн барилга /Хэнтий, Хэрлэн сум, Өлзийт тосгон/	2020	2023	1,367.7	324.5
XV.1.25	Эрүүл мэндийн төвийн өргөтгөл /Хэнтий, Дархан сум/	2020	2023	970.8	498.3
XV.1.26	Сум дундын эмнэлгийн амбулаторийн барилга /Завхан, Завханмандал сум/	2020	2023	2,506.2	521.2
XV.1.27	Эрүүл мэндийн төвийн барилга /Баянхонгор, Хүрээмарал сум/	2020	2023	1,463.7	295.6
XV.1.28	Сумын эрүүл мэндийн төвийн барилга /Баянхонгор, Эрдэнэцогт сум/	2020	2023	2,609.6	840.7
XV.1.29	Сумын эрүүл мэндийн төвийн барилга, 15 ор /Өмнөговь, Номгон сум/	2020	2023	1,805.1	318.1
XV.1.30	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 5 ор /Баян-Өлгий, Ногооннуур сум, Ховд баг/	2020	2023	416.7	76.7
XV.1.31	Сумын эрүүл мэндийн төвийн барилга, 20 ор /Дорнод, Баянтүмэн сум/	2020	2023	1,878.4	347.0
XV.1.32	Эрүүл мэндийн төвийн барилгын өргөтгөл /Төв, Эрдэнэсант сум/	2020	2024	1,096.2	355.2
XV.1.33	Сумын эрүүл мэндийн төвийн барилга /Ховд, Алтай сум/	2020	2023	606.7	84.1
XV.1.34	Эрүүл мэндийн төвийн барилгын өргөтгөл /Хэнтий, Батширээт сум/	2020	2023	1,610.5	1,082.8
XV.1.35	Эрүүл мэндийн төвийн салбар амбулаторийн барилга /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2020	2023	4,440.3	942.6
XV.1.36	Эрүүл мэндийн төвийн барилгын өргөтгөл, 10 ор /Архангай, Ихтамир сум/	2020	2023	1,255.3	297.5
XV.1.37	Эрүүл мэндийн төвийн барилга /Төв, Өндөрширээт сум/	2020	2023	1,557.8	259.9
XV.1.38	Эрүүл мэндийн төвийн өргөтгөл /Баян-Өлгий, Улаанхус сум/	2020	2023	428.7	84.9
XV.1.39	Эмнэлгийн барилга, 15 ор /Төв, Баянцогт сум/	2021	2023	1,798.1	199.2
XV.1.40	Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн барилга /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 14 дүгээр хороо/	2021	2023	1,506.1	168.2
XV.1.41	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 15 ор /Өмнөговь, Сэврэй сум/	2021	2023	3,115.8	2,515.8
XV.1.42	Эрүүл мэндийн төвийн барилга /Хэнтий, Дэлгэрхаан сум, Хэрлэнбаян-Улаан тосгон/	2021	2023	1,160.7	113.8
XV.1.43	Эрүүл мэндийн төвийн барилгын өргөтгөл, их засвар /Увс, Наранбулаг сум/	2021	2023	994.6	169.6
XV.1.44	Бүсийн оношилгоо, эмчилгээний төвийн хүүхдийн эмнэлгийн барилга, 200 ор /Дорнод, Хэрлэн сум/	2021	2023	10,272.8	6,372.8
XV.1.45	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 15 ор /Төв, Эрдэнэ сум/	2021	2023	2,455.8	871.7
XV.1.46	Сум дундын эмнэлгийн барилга, 20 ор /Хэнтий, Биндэр сум/	2021	2023	4,591.8	1,725.0
XV.1.47	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 17 ор /Сүхбаатар, Мөнххаан сум/	2021	2023	2,426.4	500.7
XV.1.48	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 20 ор /Хэнтий, Өмнөдэлгэр сум/	2021	2023	3,316.9	346.2
XV.1.49	Нийгмийн эрүүл мэндийн төвийн барилга /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг/	2021	2023	2,159.9	1,034.9
XV.1.50	Эрүүл мэндийн төвийн барилга /Говь-Алтай, Цогт сум, Баянтоорой тосгон/	2022	2024	2,446.5	1,131.5
XV.1.51	Эрүүл мэндийн төвийн барилгын өргөтгөл, 15 ор /Сэлэнгэ, Цагааннуур сум/	2022	2023	507.9	405.3
XV.1.52	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 15 ор /Өвөрхангай, Төгрөг сум, 1 дүгээр баг/	2022	2023	1,451.3	851.3
XV.1.53	Нэгдсэн эмнэлгийн өргөтгөлийн барилга /Хэнтий, Бор-Өндөр сум/	2022	2023	5,920.3	5,520.3
XV.1.54	Эрүүл мэндийн төвийн барилга /Булган, Орхон сум/	2022	2023	2,293.3	2,133.3
XV.1.55	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 15 ор /Дорноговь, Даланжаргалан сум/	2022	2023	1,648.2	1,318.2
XV.1.56	Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн барилга /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 8 дугаар хороо/	2022	2023	1,456.5	1,256.5
XV.1.57	Эрүүл мэндийн төвийн өргөтгөл /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг, 4 дүгээр хороо/	2022	2024	16,000.0	5,309.7

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
XV.1.58	Нэгдсэн эмнэлгийн барилга, 100 ор /Өвөрхангай, Хархорин сум/	2022	2024	11,188.0	8,388.0
XV.1.59	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 15 ор /Завхан, Яруу сум/	2022	2023	1,896.9	1,716.9
XV.1.60	Эрүүл мэндийн төвийн барилгын өргөтгөл /Увс, Давст сум/	2022	2023	1,142.1	742.1
XV.1.61	Эрүүл мэндийн төвийн өргөтгөлийн барилга /Хөвсгөл, Арбулаг сум/	2022	2024	1,382.1	623.1
XV.1.62	Эрүүл мэндийн төвийн барилгын өргөтгөл /Ховд, Мянгад сум/	2022	2023	1,704.1	1,204.1
XV.1.63	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 15 ор /Өвөрхангай, Гучин-Ус сум/	2022	2023	1,474.5	1,394.5
XV.1.64	Эрт илрүүлэг, оношилгооны төв /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2022	2024	2,795.1	1,195.1
XV.1.65	Эрүүл мэндийн төвийн өргөтгөлийн барилга /Хэнтий, Батноров сум/	2022	2023	2,024.8	1,324.8
XV.1.66	Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн барилга /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг, 16 дугаар хороо/	2022	2023	1,577.3	1,377.3
XV.1.67	Эрүүл мэндийн төвийн өргөтгөлийн барилга /Хэнтий, Галшар сум/	2022	2023	2,441.2	1,441.2
XV.1.68	Бүсийн оношилгоо эмчилгээний төвийн хүүхдийн нэгдсэн эмнэлгийн инженерийн шугам сүлжээ, дотоод засал, тоног төхөөрөмж /Дорнод, Хэрлэн сум/	2022	2023	2,299.2	1,399.2
XV.1.69	Эрүүл мэндийн төвийн өргөтгөлийн барилга /Хэнтий, Дадал сум/	2022	2023	2,401.5	2,261.5
XV.1.70	Нэгдсэн эмнэлгийн барилгын өргөтгөл /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум/	2022	2024	4,580.0	2,586.2
XV.1.71	Эрүүл мэндийн төвийн өргөтгөлийн барилга, 15 ор /Өвөрхангай, Бат-Өлзий сум, 5 дугаар баг/	2022	2023	1,356.4	756.4
XV.1.72	Зооноз өвчин судлалын төвийн барилга /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум/	2022	2023	2,100.0	1,900.0
XV.1.73	Эрүүл мэндийн төвийн барилга, 15 ор /Өвөрхангай, Сант сум/	2022	2023	1,389.5	989.5
XV.1.74	Нийслэлийн 2 дугаар төрөх "Хүрээ амаржих" газрын барилга /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2022	2024	46,004.0	19,226.0
XV.1.75	Эх хүүхдийн Эрүүл Мэндийн Үндэсний төвийн "Нөхөн үржихүйн зөвлөх поликлиник"-ийн өргөтгөлийн барилга /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2022	2023	7,900.0	7,642.0
XV.1.76	Нэгдсэн эмнэлгийн барилга, 50 ор /Төв, Зуунмод сум/	2022	2023	5,475.7	3,902.8
XV.1.77	Эх хүүхдийн Эрүүл Мэндийн Үндэсний төвийн "Хүүхдийн зөвлөх поликлиник"-ийн өргөтгөлийн барилга /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2022	2024	20,674.5	3,992.3
XV.2	II. Их засвар			39,510.9	13,460.7
	<i>Шилжих</i>			<i>39,510.9</i>	<i>13,460.7</i>
XV.2.1	Нэгдсэн эмнэлгийн төрөх тасгийн барилгын их засвар /Хэнтий, Хэрлэн сум/	2021	2023	809.5	159.7
XV.2.2	Эрүүл мэндийн салбарын их засвар /Улсын хэмжээнд/	2021	2023	6,318.7	457.2
XV.2.3	Нэгдсэн эмнэлгийн барилгын дотор шугам сүлжээ, барилгын их засвар /Завхан, Тосонцэнгэл сум/	2021	2023	203.8	28.7
XV.2.4	Эрүүл мэндийн төвийн барилгын их засвар /Булган, Гурванбулаг, Сайхан, Хишиг-Өндөр, Рашаант сум/	2021	2023	1,070.3	128.1
XV.2.5	Нэгдсэн эмнэлгийн барилга, дотор сантехникний засвар /Сэлэнгэ, Сүхбаатар сум/	2022	2023	2,597.0	1,247.0
XV.2.6	Эх Хүүхдийн Эрүүл Мэндийн Үндэсний төвийн барилгын их засвар /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2022	2024	28,511.6	11,440.0
XV.3	III. Тоног төхөөрөмж			11,913.1	9,899.1
	<i>Шилжих</i>			<i>11,913.1</i>	<i>9,899.1</i>
XV.3.1	Эрүүл мэндийн байгууллагуудын тоног төхөөрөмж /Төв/	2022	2023	1,700.0	1,560.0
XV.3.2	Дүүргийн эрүүл мэндийн төвийн тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг/	2022	2023	1,665.9	1,485.9
XV.3.3	Эрүүл мэндийн салбарын тоног төхөөрөмж /Улсын хэмжээнд/	2022	2023	2,000.0	1,600.0
XV.3.4	Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар, Баянзүрх дүүрэг, 4, 5, 6, 8, 13, 14, 15, 16, 18, 25, 26 дугаар хороо/	2022	2023	294.9	194.9
XV.3.5	Эрүүл мэндийн тоног төхөөрөмж /Баян-Өлгий/	2022	2023	300.0	240.0
XV.3.6	Хавдрын эрт илрүүлгийн үзлэгийн явуулын авто машин /Архангай/	2022	2023	350.0	280.0
XV.3.7	Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг сайжруулах тоног төхөөрөмж /Баянхонгор/	2022	2023	450.0	150.0
XV.3.8	Нэгдсэн эмнэлгийн тоног төхөөрөмж /Баян-Өлгий, Өлгий сум/	2022	2023	600.0	480.0

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
XV.3.9	Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг сайжруулах тоног төхөөрөмж /Булган/	2022	2023	500.0	400.0
XV.3.10	Эрт илрүүлэг, оношилгооны төвийн тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар, Чингэлтэй дүүрэг/	2022	2023	1,876.3	1,692.3
XV.3.11	Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг сайжруулах тоног төхөөрөмж /Дундговь/	2022	2023	900.0	800.0
XV.3.12	Өрхийн эрүүл мэндийн төвийн тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар, Сүхбаатар дүүрэг, 1-20 дугаар хороо/	2022	2023	489.9	389.9
XV.3.13	Эрүүл мэндийн явуулын үзлэгийн автомашин, тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2022	2023	786.1	626.1
XVI	УЛСЫН ЕРӨНХИЙ ПРОКУРОР			27,644.4	13,093.9
XVI.1	I. Барилга байгууламж			27,644.4	13,093.9
	<i>Шилжих</i>			<i>27,644.4</i>	<i>13,093.9</i>
XVI.1.1	Прокурорын газрын барилга /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2020	2023	5,583.6	1,045.0
XVI.1.2	Прокурорын газрын барилга /Увс, Улаангом сум/	2021	2023	2,821.6	984.6
XVI.1.3	Прокурорын газрын барилга /Өвөрхангай, Арвайхээр сум/	2021	2023	2,680.7	1,135.0
XVI.1.4	Улсын ерөнхий прокурорын газрын харьяа байгууллагуудын конторын барилга /Улсын хэмжээнд/	2021	2023	16,558.5	9,929.3
XVII	САНХҮҮГИЙН ЗОХИЦУУЛАХ ХОРООНЫ ДАРГА			572.5	458.0
XVII.3	III. Тоног төхөөрөмж			572.5	458.0
	<i>Шилжих</i>			<i>572.5</i>	<i>458.0</i>
XVII.3.1	Санхүүгийн зохицуулах хорооны цахим хяналт шалгалтын тоног төхөөрөмж /Улаанбаатар/	2022	2023	572.5	458.0
XVIII	ЦАХИМ ХӨГЖИЛ, ХАРИЛЦАА ХОЛБООНЫ САЙД			23,046.0	20,625.9
XVIII.1	I. Барилга байгууламж			9,474.2	7,054.2
	<i>Шилжих</i>			<i>9,474.2</i>	<i>7,054.2</i>
XVIII.1.1	Хөдөөгийн алслагдсан багуудыг холбоожуулах, 4G сүлжээний үйлчилгээ /Хөвсгөл, Арбулаг, Тариалан, Ренчинлхүмбэ, Улаан-Уул, Эрдэнэбулган, Бүрэнтогтох, Цэцэрлэг, Чандмань-Өндөр, Төмөрбулаг, Цагаан-Үүр сум/	2021	2023	1,716.6	216.6
XVIII.1.2	Хөдөөгийн алслагдсан багуудыг үүрэн холбооны сүлжээнд холбох /Хөвсгөл/	2022	2023	1,383.9	883.9
XVIII.1.3	Мэдээлэл холбооны Дархан дэд төв /Дархан-Уул, Дархан сум, 1, 2, 3 дугаар баг/	2022	2023	6,373.7	5,953.7
XVIII.3	III. Тоног төхөөрөмж			13,571.8	13,571.8
	<i>Шинэ</i>			<i>13,571.8</i>	<i>13,571.8</i>
XVIII.3.1	Үндэсний дата төвийн тоног төхөөрөмж, техникийн хүчин чадлыг сайжруулах төсөл /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг/	2023	2023	13,571.8	13,571.8
XIX	МОНГОЛ УЛСЫН САЙД, ОЛИМП, НИЙТИЙН БИЕИЙН ТАМИР, СПОРТЫН ҮНДЭСНИЙ ХОРООНЫ ДАРГА			156,544.1	41,494.7
XIX.1	I. Барилга байгууламж			156,544.1	41,494.7
	<i>Шилжих</i>			<i>156,544.1</i>	<i>41,494.7</i>
XIX.1.1	Дүүргийн спорт цогцолбор, 700 суудал /Улаанбаатар, Налайх дүүрэг/	2010	2023	15,025.7	1,528.0
XIX.1.2	Хүүхэд, залуучуудын соёл, үйлчилгээний цогцолбор, усан бассейн байгуулах /Архангай, Эрдэнэбулган сум/	2013	2023	2,450.6	46.2
XIX.1.3	Дүүргийн спорт цогцолбор, 700 суудал /Улаанбаатар, Баянгол дүүрэг/	2014	2023	9,206.9	201.5
XIX.1.4	Оюуны спортын ордны барилга /Улаанбаатар, Хан-Уул дүүрэг/	2018	2023	4,297.5	297.5
XIX.1.5	Спорт заалны барилга /Говь-Алтай, Бигэр сум/	2019	2023	705.3	88.6
XIX.1.6	Спорт заалны барилга /Дундговь, Говь-Угтаал сум/	2019	2023	1,275.2	275.2
XIX.1.7	Усан бассейн спорт цогцолборын барилга /Баянхонгор, Баянхонгор сум/	2019	2023	11,944.4	2,944.4
XIX.1.8	Наадмын талбайн барилгын дуусгал /Дундговь, Сайнцагаан сум/	2019	2023	2,420.1	420.1
XIX.1.9	Спорт заалны барилга /Говь-Алтай, Цогт сум, Баянтоорой тосгон/	2019	2023	876.0	175.6
XIX.1.10	Спорт цогцолборын барилга, 105 суудал /Баян-Өлгий, Ногооннуур сум/	2019	2023	1,799.1	599.1
XIX.1.11	Спорт заалны барилга /Говь-Алтай, Бугат сум/	2019	2023	671.9	98.4
XIX.1.12	Соёл, спорт цогцолборын барилга /Хөвсгөл, Мөрөн сум/	2019	2023	11,071.9	1,278.5
XIX.1.13	Спорт заалны барилга, 250 суудал /Ховд, Дарви сум/	2020	2023	1,451.4	350.5
XIX.1.14	Спорт заалны барилга /Баянхонгор, Шинэжинст сум/	2020	2023	881.0	331.0
XIX.1.15	Спорт цогцолборын барилга /Увс, Тариалан сум/	2020	2023	1,463.7	314.1
XIX.1.16	Цэнгэлдэх хүрээлэнгийн барилга /Говь-Алтай, Есөнбулаг сум/	2020	2023	7,068.9	573.0

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
XIX.1.17	Спорт цогцолборын барилга /Хэнтий, Дадал сум/	2020	2023	2,065.7	279.1
XIX.1.18	Спорт заалны барилга, 250 суудал /Ховд, Цэцэг сум/	2020	2023	1,712.5	554.9
XIX.1.19	Спорт заалны барилга /Ховд, Жаргалант сум, Бугат, Хайрхан баг/	2020	2023	1,441.1	273.0
XIX.1.20	Спорт заалны барилга /Увс, Хяргас сум/	2021	2023	2,535.8	1,239.0
XIX.1.21	Усан бассейн бүхий спорт цогцолборын барилга /Дорнод, Хэрлэн сум/	2021	2024	12,980.1	4,759.6
XIX.1.22	Спортын ордны барилга /Архангай, Эрдэнэбулган сум/	2021	2023	10,312.5	7,112.5
XIX.1.23	Спорт заалны барилга /Увс, Малчин сум/	2021	2023	1,394.7	210.1
XIX.1.24	Хөл бөмбөгийн талбай бүхий спортын цогцолбор /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг, 3 дугаар хороо/	2021	2024	8,576.9	2,000.0
XIX.1.25	Спорт заалны барилга, 500 суудал /Ховд, Зэрэг сум/	2021	2023	3,425.0	1,425.0
XIX.1.26	Хуучин Дархан спортын ордон /Дархан-Уул, Дархан сум/	2021	2023	4,760.7	869.1
XIX.1.27	Спорт заалны барилга /Хэнтий, Хэрлэн сум, Өлзийт тосгон/	2021	2023	1,188.2	235.5
XIX.1.28	Спорт заалны барилга /Төв, Жаргалант сум/	2021	2023	1,383.6	1,083.6
XIX.1.29	Усан бассейн бүхий спорт цогцолборын барилга /Дундговь, Сайнцагаан сум/	2022	2024	12,840.4	2,826.8
XIX.1.30	Спорт цогцолборын барилга /Хэнтий, Баянмөнх сум/	2022	2023	1,850.0	850.0
XIX.1.31	Спорт цогцолборын барилга, 150 суудал /Улаанбаатар, Багахангай дүүрэг, 2 дугаар хороо/	2022	2023	1,315.6	815.6
XIX.1.32	Спорт цогцолборын барилга /Сүхбаатар, Баруун-Урт сум/	2022	2023	5,253.9	3,690.9
XIX.1.33	Спорт заалны барилга /Дархан-Уул, Хонгор сум, Салхит баг/	2022	2023	941.3	541.3
XIX.1.34	Усан спорт сургалтын төвийн барилга /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг/	2022	2024	9,956.5	3,207.0
XX	МОНГОЛ УЛСЫН САЙД, НИЙСЛЭЛ УЛААНБААТАР ХОТЫН АВТО ЗАМЫН ТҮГЖРЭЛИЙГ БУУРУУЛАХ ҮНДЭСНИЙ ХОРООНЫ ДАРГА			339,743.2	339,743.2
XX.1	I. Барилга байгууламж			21,743.2	21,743.2
	Шинэ			21,743.2	21,743.2
XX.1.1	Нийтийн тээврийн автопарк /Улаанбаатар, Сонгинохайрхан дүүрэг/	2023	2023	21,743.2	21,743.2
XX.3	III. Тоног төхөөрөмж			318,000.0	318,000.0
	Шинэ			318,000.0	318,000.0
XX.3.1	Нийтийн тээврийн автобус /Улаанбаатар/	2023	2023	318,000.0	318,000.0
	НИЙТ			6,985,396.9	2,702,109.6

Төсөл

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай
хуулийн 3 дугаар хавсралтМОНГОЛ УЛСЫН ТӨСВИЙН ХӨРӨНГӨӨР 2023 ОНД ЭРГЭН ТӨЛӨЛТ ХИЙХ КОНЦЕССЫН "БАРИХ-ШИЛЖҮҮЛЭХ" ТӨРЛӨӨР
ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН ТӨСӨЛ, АРГА ХЭМЖЭЭ, БАРИЛГА БАЙГУУЛАМЖИЙН ЖАГСААЛТ

/сая.төг/

Хуулийн дугаар	Төсөл, арга хэмжээний нэр, хүчин чадал, байршил	Хугацаа		Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн
		Эхлэх	Дуусах		
I	МОНГОЛ УЛСЫН ШАДАР САЙД БӨГӨӨД ЭДИЙН ЗАСАГ, ХӨГЖЛИЙН САЙД			541,524.7	279,590.4
I.1	Концессын төслийн эргэн төлөлт			541,524.7	279,590.4
I.1.1	I.Барилга байгууламж			541,524.7	279,590.4
	Шилжих			541,524.7	279,590.4
I.1.1.1	Тосонцэнгэлийн 4 замын уулзвар-Нөмрөг-Сонгино чиглэлийн 167 км хатуу хучилттай авто зам төсөл	2020	2023	298,488.4	96,143.7
I.1.1.2	Дархан-Эрдэнэтийн авто замаас Сант сум, Орхон сум чиглэлийн 22.2 км хатуу хучилттай авто зам	2019	2023	26,660.0	15,040.0
I.1.1.3	Оюутолгой-Цагаан суварга чиглэлийн агаарын шугам, дэд станц төсөл/ Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам, дэд станц/	2022	2023	102,112.9	77,112.9
I.1.1.4	Өмнөговь аймгийн төвийг нийслэлтэй холбосон авто замын "Шар тээг"-ийн уулзвараас Цогтцэций сумын төв хүртэлх 59.6 км хатуу хучилттай авто зам төсөл	2022	2023	114,263.4	91,293.8

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай
хуулийн 4 дүгээр хавсралт

Олон улсын байгууллагын төсөл, хөтөлбөрөөс 2023 онд сумдын
орон нутгийн хөгжлийн санд олгох урамшуулал

		/мянган төгрөг/
Д/д	Аймаг, сум	Урамшуулал
1	Архангай	504,112.4
	1 Батцэнгэл	29,094.6
	2 Булган	21,289.6
	3 Жаргалант	44,343.2
	4 Өгийнуур	26,182.1
	5 Өлзийт	30,460.7
	6 Өндөр-Улаан	47,171.1
	7 Тариат	43,290.3
	8 Төвшрүүлэх	15,850.6
	9 Хайрхан	33,912.0
	10 Хангай	40,376.6
	11 Хашаат	36,164.9
	12 Цахир	31,484.5
	13 Цэнхэр	31,774.7
	14 Эрдэнэбулган	72,717.5
2	Баян-Өлгий	175,768.8
	1 Алтай	40,634.9
	2 Ногооннуур	72,453.2
	3 Улаанхус	62,680.7
3	Баянхонгор	957,213.9
	1 Баянбулаг	37,385.4
	2 Баянговь	46,489.8
	3 Баянлиг	73,365.5
	4 Баян-Өндөр	76,683.3
	5 Баянхонгор	161,708.8
	6 Баянцагаан	113,778.5
	7 Богд	43,312.0
	8 Бөмбөгөр	32,693.5
	9 Бууцагаан	52,599.6
	10 Галуут	40,746.1
	11 Гурванбулаг	75,706.8
	12 Заг	33,855.6
	13 Өлзийт	33,812.1
	14 Хүрээмарал	31,431.0
	15 Шинэжист	71,178.7
	16 Эрдэнэцогт	32,467.2
4	Булган	255,110.8
	1 Баяннуур	20,194.9
	2 Гурванбулаг	35,002.2
	3 Дашинчилэн	33,083.3
	4 Тэшиг	67,922.5
	5 Хангал	39,212.3

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай
хуулийн 4 дүгээр хавсралт

	6	Хутаг-Өндөр	59,695.6
5		Говь-Алтай	187,427.0
	1	Бигэр	35,066.8
	2	Дарви	39,109.1
	3	Тайшир	27,491.6
	4	Төгрөг	40,317.5
	5	Чандмань	45,442.0
6		Дорноговь	1,018,825.6
	1	Айраг	124,874.7
	2	Дэлгэрэх	57,502.2
	3	Замын-Үүд	439,005.8
	4	Иххэт	64,831.5
	5	Сайншанд	252,427.5
	6	Улаанбадрах	80,183.9
7		Дорнод	1,652,031.4
	1	Баяндун	106,289.8
	2	Баянтүмэн	55,395.9
	3	Баян-Уул	141,431.8
	4	Булган	63,242.8
	5	Гурванзагал	49,713.6
	6	Дашбалбар	117,070.7
	7	Матад	147,208.1
	8	Сэргэлэн	54,073.8
	9	Халхгол	230,551.3
	10	Хөлөнбуйр	51,209.8
	11	Хэрлэн	370,117.8
	12	Цагаан-Овоо	93,727.6
	13	Чойбалсан	91,006.0
	14	Чулуунхороот	80,992.4
8		Дундговь	645,415.1
	1	Адаацаг	47,432.5
	2	Баянжаргалан	28,099.4
	3	Говь-Угтаал	28,136.6
	4	Гурвансайхан	38,931.1
	5	Дэлгэрцогт	26,930.3
	6	Дэрэн	32,241.1
	7	Луус	26,373.2
	8	Өлзийт	74,078.6
	9	Сайнцагаан	106,251.7
	10	Сайхан-Овоо	65,694.0
	11	Хулд	45,539.4
	12	Цагаандэлгэр	26,454.3
	13	Эрдэнэдалай	99,252.9
9		Завхан	615,339.9
	1	Баянтэс	41,595.6
	2	Баянхайрхан	32,751.4
	3	Идэр	30,727.2

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай
хуулийн 4 дүгээр хавсралт

	4	Их Уул	71,262.4
	5	Нөмрөг	23,872.1
	6	Отгон	35,910.3
	7	Сонгино	22,852.3
	8	Тосонцэнгэл	93,204.0
	9	Түдэвтэй	24,425.7
	10	Тэлмэн	43,525.4
	11	Улиастай	85,178.3
	12	Цагаанхайрхан	17,222.0
	13	Цагаанчулуут	18,729.2
	14	Цэцэн-Уул	23,252.4
	15	Шилүүстэй	20,688.5
	16	Яруу	30,143.1
	Өвөрхангай		907,519.7
10	1	Арвайхээр	99,639.9
	2	Баруунбаян-Улаан	67,816.0
	3	Бат-Өлзий	62,149.7
	4	Баянгол	37,236.6
	5	Баян-Өндөр	33,428.8
	6	Богд	79,277.4
	7	Бүрд	27,140.9
	8	Гучин-Ус	28,649.5
	9	Есөнзүйл	28,768.4
	10	Зүүнбаян-Улаан	30,242.6
	11	Нарийнтээл	38,142.8
	12	Өлзийт	18,306.0
	13	Сант	33,556.6
	14	Тарагт	24,056.0
	15	Төгрөг	40,295.6
	16	Уянга	50,828.7
	17	Хайрхандулаан	61,042.3
	18	Хархорин	101,172.4
	19	Хужирт	45,769.5
	Өмнөговь		675,973.3
11	1	Баяндалай	74,703.5
	2	Булган	66,797.4
	3	Манлай	118,972.6
	4	Сэврэй	102,853.7
	5	Хүрмэн	82,007.6
	6	Цогт-Овоо	61,593.9
	7	Цогтцэций	169,044.6
	Сүхбаатар		806,601.0
12	1	Асгат	67,915.9
	2	Баруун-Урт	218,134.3
	3	Дарьганга	86,916.5
	4	Мөнххаан	134,683.7
	5	Наран	55,894.4

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай
хуулийн 4 дүгээр хавсралт

	6	Түвшинширээ	82,389.0
	7	Уулбаян	78,763.2
	8	Халзан	81,904.0
	Сэлэнгэ		1,102,714.3
13	1	Алтанбулаг	48,964.9
	2	Баянгол	75,672.6
	3	Ерөө	130,763.2
	4	Жавхлант	26,323.1
	5	Зүүнбүрэн	29,355.3
	6	Мандал	437,604.8
	7	Орхон	36,618.6
	8	Сайхан	102,994.3
	9	Хушаат	34,570.9
	10	Хүдэр	61,866.6
	11	Цагааннуур	89,942.3
	12	Шаамар	28,037.7
	Төв		1,160,116.4
14	1	Алтанбулаг	51,411.9
	2	Аргалант	21,517.3
	3	Батсүмбэр	77,494.5
	4	Баян	31,901.8
	5	Баянжаргалан	28,416.1
	6	Баян-Өнжүүл	45,441.4
	7	Баянцогт	31,271.6
	8	Баянчандмань	80,550.8
	9	Борнуур	57,070.8
	10	Бүрэн	54,851.4
	11	Жаргалант	97,609.9
	12	Зуунмод	108,544.5
	13	Лүн	41,141.1
	14	Мөнгөнморьт	57,943.3
	15	Өндөрширээт	39,518.3
	16	Сүмбэр	23,321.1
	17	Угтаалцайдам	39,382.4
	18	Цээл	48,934.8
	19	Эрдэнэ	72,392.9
	20	Эрдэнэсант	151,400.5
	Увс		392,659.7
15	1	Баруунтуруун	36,281.4
	2	Давст	33,632.5
	3	Зүүнговь	34,759.5
	4	Малчин	29,518.9
	5	Өмнөговь	42,467.4
	6	Тариалан	36,751.6
	7	Улаангом	112,886.6
	8	Ховд	31,810.0
	9	Цагаанхайрхан	34,551.8

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай
хуулийн 4 дүгээр хавсралт

16	Ховд		652,784.6
	1	Алтай	112,047.3
	2	Булган	231,317.6
	3	Дөргөн	46,842.3
	4	Жаргалант	163,876.1
	5	Зэрэг	43,371.3
	6	Манхан	55,330.0
17	Хөвсгөл		977,409.8
	1	Арбулаг	26,494.5
	2	Баянзүрх	39,897.7
	3	Бүрэнтогтох	32,668.2
	4	Галт	52,768.2
	5	Жаргалант	41,570.4
	6	Их-Уул	26,435.0
	7	Мөрөн	109,074.0
	8	Рашаант	33,383.4
	9	Рэнчинлхүмбэ	61,806.3
	10	Тариалан	93,782.7
	11	Тосонцэнгэл	23,277.4
	12	Төмөрбулаг	30,582.2
	13	Түнэл	30,429.6
	14	Улаан-Уул	65,680.5
	15	Ханх	38,754.8
	16	Цагаан-Уул	95,608.7
	17	Цагаан-Үүр	40,519.8
	18	Цэцэрлэг	62,809.1
	19	Шинэ-Идэр	28,912.3
	20	Эрдэнэбулган	42,955.0
18	Хэнтий		736,403.7
	1	Батноров	52,249.6
	2	Батширээт	42,031.4
	3	Баян-Адарга	29,833.9
	4	Баянмөнх	22,253.5
	5	Баян-Овоо	46,741.9
	6	Баянхутаг	33,296.9
	7	Биндэр	52,041.0
	8	Бор-Өндөр	102,819.3
	9	Дадал	58,066.8
	10	Дархан	27,933.0
	11	Дэлгэрхаан	30,079.8
	12	Жаргалтхаан	22,523.6
	13	Мөрөн	18,211.5
	14	Өмнөдэлгэр	72,189.8
	15	Хэрлэн	101,152.2
	16	Цэнхэрмандал	24,979.5
19	Дархан-Уул		788,317.8
	1	Дархан	299,830.5

Монгол Улсын 2023 оны төсвийн тухай
хуулийн 4 дүгээр хавсралт

	2	Хонгор	264,795.5
	3	Шарын гол	223,691.8
	Орхон		1,283,015.4
20	1	Баян-Өндөр	549,520.3
	2	Жаргалант	733,495.1
	Говьсүмбэр		435,721.1
21	1	Сүмбэр	216,198.2
	2	Баянтал	60,738.6
	3	Шивээговь	158,784.3
НИЙТ			15,930,481.7